

ประวัติการ

๓๖ มกราคม ๒๕๐๘

๑๒๐
๗

๗๑๗

ประวัติครู

ครูสังฆาจารย์มณีในวันครู

๑๖ มกราคม ๒๕๐๔

ด้วยคณะกรรมการคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์นครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๐๕ ได้มอบ

ให้แผนกประวัติศาสตร์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์นครราชสีมา ไปแล้วทบทวนความสามารถ
ในหน้าที่การงาน เพื่อดูคุณสมบัติของคณาจารย์เป็นครั้งแรกในวันที่ ๑๖ มกราคม
๒๕๐๕ เช่นเคยยกย่องให้ไปแล้ว เพื่อเป็นการเผยแพร่เกียรติคุณ
ของครูในอดีต

รายนามหัวหน้าแผนกและ ผู้ช่วยแผนกประวัติศาสตร์

๑. นายรอง ศยามานนท์	หัวหน้าแผนก
๒. ขุนวรพีหจรรยา	ผู้ช่วย
๓. นายพงศอนันท์ ศุขขจร	ผู้ช่วย
๔. นายระบิล สัตยวรรณ	ผู้ช่วย
๕. ม.ร.ว. แสงไสย เกษมศรี	ผู้ช่วย
๖. นายภักดี ฉิวสุข	ผู้ช่วย
๗. นายอุทัย สงหศักดิ์	ผู้ช่วย
๘. น.ส. บุญเจือ อังคประดิษฐ์	ผู้ช่วยและเลขานุการ

ในคณนี้ แผนกประวัติศาสตร์ได้เรียบเรียงประวัติครุรวม ๑๕ ท่านโดย
คัดเลือกคุณสมบัติความสามารถเด่นในด้านต่าง ๆ กัน เป็นต้นว่า ด้านการสอน
การปกครอง การแต่งตำรา การริเริ่มและการสร้างสรรค์ในวิชาสาขา
ต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนรายชื่อคณาจารย์ที่สมควรยกย่องให้ไปแล้วในคณ
นี้ รายชื่อผู้สำเร็จอนุปริญญาครุมัธยม จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๔ กยรายชื่อนักเรียนฝึกหัดครูประถม พ.ศ.

๒๔๗๕ - ๒๔๘๒

ในการเรียบเรียงครั้งนี้ แผนกประวัติครูได้รวบรวมเอาเพื่อช่วยเหลือจากบรรดาท่านผู้ทรงหลาย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการและโรงเรียนต่าง ๆ ในการช่วยหาภาพถ่าย สัมภาษณ์ประวัติ และเรื่องราวความเป็นมาต่าง ๆ ของท่านเจ้าของประวัติ นอกจากนั้นท่านผู้ใฝ่ใจไปนี้ ได้เป็นผู้เรียบเรียง ประวัติครูบาง ท่าน ในหนังสือ ประวัติครู ๑๖ มกราคม ๒๕๐๔ จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นตว

๑. พระยาพนิชชยศาสตร์วิชาน เขียนประวัติ นายยม ศรัทงส์
๒. พระพนิชชยสารวิเทศ เขียนประวัติ พระวิเศษฐัตถุณกิจ (บัวเนง จารุวิเศษ)
๓. ศาสตร์ตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สลับ ลดาวัลย์ เขียนประวัติ พระสาโรชรัตนนิมมานก์ (สาโรช ร. สุขยางค์)
๔. ศาสตร์ตราจารย์สุก แสงวีเชยร เขียนประวัติ ศาสตร์ตราจารย์ เอ. จ. เอลลิส์
๕. ขุนอมรินทร์จรรยา เขียนประวัติ หลวงอารักษ์ตรุณพล (ม้วน ยรรรภษ)
๖. นายสังขตท พุกกะเวส เขียนประวัติ พระวชิรานุศาสนวิทยาสถิต (สังข์ พุกกะเวส)
๗. นางสาวเกอ สาลีคุปต เขียนประวัติ พระยาภักคินฤเบศร์ (แก้ว สาลีคุปต)

๘. นางนาถตระการ พันธุ์กระวี เขียนประวัติ พระยาวิฑูรทรคุณกร
(วาริ ชิตวาริ)

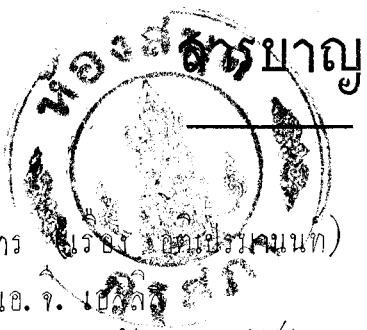
๙. นางวนิกา นิโลคม เขียนประวัติ พระยารวิฑูรพิศาล
(คุช นิโลคม)

๑๐. นายสุชิน เทวะผลิน เขียนประวัติ พระวรวงศ์พิเศษ
(บุญ เทวะผลิน)

๑๑. นายประเสริฐ ปาณทรวงคานนท เขียนประวัติ พระเสริมวิชาพล
(ไผ หุตโกวิท)

อนึ่ง แผนกประวัติครุฑขอขอบพระคุณบรรดาท่านทพขอบกพร่องใน
หนังสือประวัติครุฑเล่มที่แล้ว ๆ มา และกรุณาแจ้งให้ทราบ สำหรับ
ประวัติครุฑ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๔ นักเขียนเคยกัน หากท่านมีใตพขอบ
บกพร่องประการใด ก็ขอใตโปรดแจ้งให้ทราบด้วย เพื่อกจะใตแก้ไขใต
ถูกต้องในการพิมพ์คราวใตไป โดยเฉพาะรายชอนักเรียนผกหคครน
มีหลายท่านทชอ ชอสลก วุฒ และตำแหน่งหนาทอจะคลากเคลอน
ไปมาก ทงนเพราะใตไม่สามารถจะคคใตสอบถามไปยงเจ้าใตใตโดยทวง
งใตต้องถอตามรายชอที่ปรากฏใตทะเบียนชองสสานคคษาณน ๆ

คณะกรรมการจัดงานวันครุฑ แผนกประวัติครุฑ

พระยาพจนานุกรม (พจนานุกรม)	๑-๑๐
ศาสตราจารย์ เอ. จ. เบลีย์	๑๑-๒๒
หลวงอารักษ์ครุฑพล (ม้วน บรรารักษ์)	๒๓-๓๐
พระยาภักคินฤเบศร์ (แก้ว สาลิกบุตร)	๓๑-๓๕
นายนอร์แมน ลมิลย์ เซลล์ย	๓๖-๔๖
พระวิภาชน์วิทยาสิทธิ์ (สังข์ พกกระเวส)	๔๗-๕๓
พระวิเศษสุทรณกิจ (บ้านเขง จารวณิช)	๕๔-๖๒
พระเสริมวิชาพล (ไผ่ หตะโกวิท)	๖๓-๗๔
นายขม ศรหงส์	๗๕-๘๐
พระวรวุฒิพิเศษ (บุญ เทวะผลิน)	๘๑-๘๖
พระยาวทธรศรณกร (วาร ชิตวารี)	๘๗-๑๐๐
พระเพาเรนัสยชอบ (เชอ รัชทรรัตน)	๑๐๑-๑๒๑
พระยาวรววิทย์พิศาล (ศุข นิลอคม)	๑๒๒-๑๓๓
พระสาโรชรัตนนิมมานก์ (สาโรช ร.สุขยางค์)	๑๓๔-๑๔๓
ขุนจ่านงพิทยประสาธ (เสนอ ฉลองวิทย์ จ่านงพิทยประสาธ)	๑๔๔-๑๖๖
บรรณานุกรม	๑๖๗-๑๖๘
รายชื่อคนเรียนฝึกหัดครูชายที่สอบไล่ได้เป็นครูประกาศนียบัตรครูมูล	
และครูประถม พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๒	๑๗๐-๑๘๘
รายชื่อผู้ไต่รับข้อบัญญัติครูมัธยม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๔	๑๘๙-๒๑๖

พระยาพจนสุนทร (เรือง อติเปรมานนท์)

พระยาพจนสุนทร

(เรื่อง อติเปรมานนท์)

พ.ศ. ๒๓๕๑—๒๔๖๐

อำมาตย์โท พระยาพจนสุนทร เกิดเมือวันเสาร์ แรม ๑๓ ค่ำ
เดือน ๔ ขวอก จุลศักราช ๑๒๑๐ ตรงกับวันท ๑ เมษายน พ.ศ.
๒๓๕๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ตำบลบ้านป่า
กุ่มเกาะ เมืองสุวรรณโลก (ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอสุวรรณโลก จังหวัด
สุโขทัย) เป็นบุตรหลวงทรงจินดา (ทอง) และนางทรงจินดา (หนู)
บุตรตระกูลเป็นเจ้าเมืองสุวรรณโลก ครั้นพระยาพจนสุนทรจึงสยเซอสา
มาแต่กรมการเมืองสุวรรณโลกด้วย

เมื่อเยาว์วัยได้อยู่ในความปกครองของตา ซอหลวงสัสดี (ทิม)
ผู้เป็นกรมการพิเศษเมืองสุวรรณโลก และเป็นทริกใคร่ของตามาก พระยา
พจนสุนทรหรรอนายเรืองไทรยการศึกษา ขนคนทางภาษาไทย และภาษาบาลี
ในวัดเมืองสุวรรณโลกจากอาจารย์ไต้ และครูเนียน ต่อมาเมื่ออายุครบ
อุปสมบท ก็ได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ณ วัดเชิงเขา ตำบลเมืองเก่า เมือง
สุวรรณโลกในวันพฤหัสบดี ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ โดยมีพระครู
สังฆปาโมกข์ (สุข) เป็นอุปัชฌาย์ พระวินัยธรรม (คัม) เป็นกรรมวาจา
จารย์ และพระอาจารย์อ่อนเป็นอนุสาวณะ ครั้นวันขึ้นเช้าของคาสพระสังฆ

แล้ว พระภิกษุเรื่องก็แสดงพระธรรมเทศนายอกอานสังคยรรพชาณคาลา
วักนไนโทยมและบรรดาญาติฟัง แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรัก ต่อ
ไปคงจะเป็นธรรมกถกที่สามารถดีหนึ่ง

เมื่อจำพรรษาอยู่ทวักเซงเขาครบพรรษาหนึ่งแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๑๒
ท่านก็เดินทางมากรุงเทพฯ โดยทางเรือ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มเติม
ต่อไป ได้พำนักอยู่ ณ วัดประยุรวงศาวาส คณะสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(จ) พระภิกษุเรื่องมีฝีมือในทางเขียนอักษรไทยและขอมงามยิ่งนัก เป็น
ที่สขอชยาศัยของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จ) ได้ใช้สอยให้เขียนและ
อ่านอักษรไทยในกิจการสำคัญ ๆ ทุกครั้ง พระภิกษุเรื่องได้เล่าเรียนพระ
ปริยัติธรรมจากอาจารย์ทั้งหลายมีพระยาธรรมปรีชา (บุญ) เป็นต้น เมื่อ
เล่าเรียนอยู่ ๘ พรรษา ก็เข้าสอบไล่ ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ เมื่อ พ.ศ.
๒๔๒๐ และสอบไล่ได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๒๕
ก็เข้าสอบไล่ประโยค ๔ ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ได้ ออก จึงใคร่บพระราช-
ทานนิตยภัตเดือนละ ๖ บาท กับข้าวสารเดือนละ ๑๕ ทะนาน
พระมหาเรื่องเป็นธรรมกถกที่มชอเสียงในสมัยนั้นคนหนึ่ง จนใคร่บ
ค้ายกย่องว่า พระมหาเรื่องวัดประยุรวงศาวาส แสดงธรรมไพเราะนัก เป็นที่
นิยมสรรเสริญของชาวบ้าน ทั้งเป็นที่เคารพนับถือของภิกษุสามเณรในวัด
นั้น เพราะท่านเป็นผู้ปลุกกระแสแจกจ่ายไทยธรรมโดยมิได้ตระหนกเลย ทำ
ใหม่ศษยานศษยมากชน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๓๑ ท่านอาพาธผอม
แห้งไม่สามารถฆ่าเพ็ญพรตพรหมจรรย์ได้โดยสะดวก จึงลาสิกขาบท
ณ อุโบสถวัดสว่างอารมณ์ ตำบลบ้านแหลม จังหวัดนนทบุรีในขณะนั้นเอง

นายเรืองไคเริ่มเข้ารับราชการเมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒

โดยได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ต่อมาได้เข้ารับราชการในกรมศึกษาธิการ ได้รับพระราช

ทานเงินเดือนเดือนละ ๑๖ บาท ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้รับพระราชทาน

สัญญาบัตรเป็นขุนประพจน์เนติวุฒิ มีตำแหน่งเป็นพนักงานผู้ช่วยแต่งตำรา
เรียนในกรมศึกษาธิการ แล้วได้ย้ายไปเป็นครูสอนหนังสือไทยที่โรงเรียน

วัดพิชัยญาติการาม ภายหลังย้ายมาเป็นพนักงานตรวจแก้พิมพ์พระไตรปิฎก

ไคเลื่อนตำแหน่งเป็นปลัดกองบาล และเป็นแม่กองตามลำดับ ต่อมาได้ไป

เป็นครูสอนภาษาบาลีเวียงการณแก่ภิกษุสามเณร ณ มหาธาตุวิทยาลัย ใน

พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๓๐ บาท ในปีต่อมา

ไคเป็นผู้ตรวจสอบหนังสือไทย ณ พระตำหนักสวนกุหลาบ แล้วไคเลื่อน

ขึ้นเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข ได้รับพระราชทานเงินเดือน

เดือนละ ๔๐ บาท ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้ย้ายไปเป็นครูสอนวิชาพิเศษ

คือสอนภาษาบาลีเวียงการณที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์

ในสมัยที่เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ครองยังเป็นพระยาวสุทธุ
สรีรศักดิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งขณะนั้นอยู่ใน

สังกัดกระทรวงมหาดไทย ขุนประพจน์เนติวุฒิได้ไปรับราชการอยู่ใน

โรงเรียนมหาดเล็กด้วย ครั้นพระยาวสุทธุสรีรศักดิ์ไคเลื่อนเป็นอธิบดีกรม

ศึกษาธิการ ขุนประพจน์เนติวุฒิได้ไปรับราชการในกรมราชบัณฑิตย

ทำหน้าที่เกี่ยวกับภาษาบาลีและตำราเรียน ทั้งได้สำรวจทำบัญชีพระไตร

ปิฎกในหอพุทธศาสนสังคหะอีกด้วย ในระหว่างนั้นได้รับพระราชทานเงิน

เดือนเดือนละ ๘๐ บาท ชุบประพจน์เนติวุฒิ ไตรยพระราชทานเงินรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ สองครั้ง ครั้งหนึ่ง ๘๐ บาท และอีกครั้งหนึ่ง ๔๐ บาท เนื่องจากทรงพอพระราชหฤทัยในการเรียบเรียงเรื่องช้อยกษและเทวดาเรื่องหนึ่ง กยเรื่องสถาปนาอารามและทอชยแห่งยกษและเทวดาอีกเรื่องหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ ไตรยพระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนชั้นเป็นหลวงศรีวรโวหาร โดยทรงโปรดในการเรียบเรียงเรื่องพระเทวทศกลางกอนศลาชนทูลเกล้า ฯ ถวาย ขณะนั้นบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศรีวรโวหาร ตำแหน่งนายเวรกรมราชบัณฑิตยสถานในกรมการประชุมของสามัคยาจารย์สมาคม ครั้งที่ ๒๗ ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ที่โรงเรียนมัธยมราชบรรณะ (โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยในปัจจุบัน) การประชุมครั้งนั้นเป็นการประชุมพิเศษ เพราะเป็นครั้งแรกที่ขยายมาประชุมในสถานที่ที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่ ในบริเวณโรงเรียนมัธยมราชบรรณะ และเนื่องในโอกาสฉลองโรงเรียนและสามัคยาจารย์สมาคมด้วย พระยารัษฎนครบดี อธิบดีกรมศึกษาธิการเป็นผู้กล่าวเปิดประชุม ต่อจากนั้นโตมรพิศอกอธิบายถึงการทำงานของกรศึกษาออกหลายท่าน เป็นต้นว่า ขุนจรลชวณะเพท (พระยารัษฎชวณะเพท) ครูใหญ่โรงเรียนเทพศิรินทร์ พระมหานันท์ (พระยาอุปกิตศิลปสาร) ครูโรงเรียนอาชาวยุทธพิศลนทร์ หลวงบำเหน็จจรรยาณ (พระยาโสภาทวรกิจ) อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก ขุนบรรหารวรบรรณ (พระยาบรรหารวรบรรณ) ครูใหญ่โรงเรียนวัดเขมยงมยพิศล ขุนจรลชวณะพันธิ (พระยาเมธาธิบดี) ผู้ช่วยแต่งตำราในกองแม่ขเรียน ฯลฯ หลวงศรีวรโวหารก็

เป็นผู้หนึ่งที่ไต่กล่าวในโอกาสนั้น ท่านได้เล็งถึงความลำบากของกลบตรผู้
 เลาเรียนในสมัยโบราณ ได้พรรณนาถึงวิถีของอยู่ปฏิบัติอาจารย์ การ
 เรียนอ่าน เขียน และท่องสวดมนต์ ความขาดแคลนเครื่องเรียนเครื่องใช้
 ทั้งวิชาเรียนก็ไม่สะดวกเหมือนสมัย พ.ศ. ๒๔๔๖ นอกจากนั้นท่านยัง
 เล่าถึงวิถีทางไทย วิชานาน เขียน และวิชาที่เรียนอย่างละเอียดน่าฟังมาก
 ผู้ฟังที่เกะทิหลังยังไม่เคยเห็น ก็ได้ทราบความลำบากของผู้ที่อดศึกษาเล่า
 เรียนในสมัยโบราณนั้น

ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ หลวงศรีวรโวหารได้รับพระราชทานเงินเดือน
 เดือนละ ๑๑๐ บาท ในบั้นต่อมาได้รับพระราชทานเพิ่มขึ้นเป็นเดือนละ
 ๑๒๐ บาท และได้ย้ายไปรับราชการเป็นอาจารย์ภาษาบาลีที่หอสมุดพระวชิรญาณ
 ในวันที่ ๑ ตุลาคม ศกนั้นเอง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๔๘ ได้รับ
 พระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๕๐ บาท ครั้นถึงเดือนกุมภาพันธ์ศกนั้น*
 ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระมหาวชิราธรรม และได้รับพระราช-
 ทานเงินเดือนเดือนละ ๒๐๐ บาท ท่านได้รับราชการอยู่ในหอพระสมุด
 พระวชิรญาณตลอดมา จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ซึ่งขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งสภานายกด้วย โดยเหตุนี้ท่านจึงเป็นผู้หนึ่งที่
 ได้รับพระราชทานเข้ามาหลวงเดิม และได้เป็นผู้ถวายนาทพระที่นั่งอยู่-
 ที่คืนในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกด้วย พระมหาวชิราธรรมได้รับพระราช-
 ทานบรรดาศักดิ์เลื่อนเป็นพระยาพจนสุนทร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้รับ
 พระราชทานนามสกุลว่า "อคิเปรมานนท์" และได้รับพระราชทานเงิน

* ในครั้งนั้นนับวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่

เดือนเดือนละ ๒๕๐ บาท ส่วนยศคนในชั้นตนเป็นรองอำมาตย์เอก แล้ว
เลื่อนเป็นอำมาตย์ตรี และอำมาตย์โทตามลำดับ เสร็จพระราชพิธีสรียาภรณ์
ไกรยพระราชทาน คือ จตุรภรณ์ราชวงแหวน เหยยฉัตรนาภรณ์ชั้น ๔
เหยยฉัตรพริ้วพริ้ว และเหยยฉัตรฉัตรมาลาเข็มศิลปวิทยา

พระยาพจนสุนทร ไท่สมรสกับคุณหญิงพวง มยุตกรดองแก่กรรมเสีย
ดงแต่ยังเล็ก ๆ คงเหลือแต่บุตรคุณหญิงพวงชื่อ เขียนซึ่ง ไท่สมรสกับชนสุภา
เสฟ (ช่วง ไกรฤกษ์) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ชนสุภาเสฟเป็นผไท่ท่านรักใคร
และไว้วางใจประคองบุตร ไท่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ครั้งชนสุภาเสฟยัง
เป็นนักเรียนผไท่ทศอาจารย์ จึงมอบให้ช่วยดูแลกิจการต่าง ๆ แทน ท่านเป็นผู้
ดงข้อให้บุตรชนสุภาเสฟทุกคน ตลอดจนให้ความอุปการะแก่บรรดาหลาน
หลานด้วย

พระยาพจนสุนทรเป็นผไท่ประพฤดิจริยาวตริสมาเสมอ ทำคนเสมอ
ภาคควรเป็นทศเคารพ เป็นทศนมนนถอชองเพื่อนบ้านไกลเคียง และเป็นผไท่
นินยมรักใครชองผไท่ที่อยู่ในความปกครอง โดยท่านกระทำตนเป็นผู้เลียงง่าย
ไม่เคยว่ากล่าวตเตียนผู้ปฏิบัติในเรื่องการอุปโภคและบริโภคเลย พระยา-
พจนสุนทรเป็นผู้มั่นอยู่ในเบญจเวรรวิธึ กิจวัตรประจำวันในเวลาค่ำกค
การเจริญสติปัญญา และเจริญพระพุทศมนตสุทรอน ๆ เสมอ แม้จะมีเวลา
เพียงเล็กน้อยก็มิไต่ละเว้น ในเทศกาลเข้าพรรษาท่านรักษาศอโบสถศีลทุกวัน
อโบสถตลอดไตรีมาส และถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระสงฆ์สามเณรทุก ๆ
วันธรรมสวนะ กัยในเทศกาลต่าง ๆ มิไต่ขาด นอกจากนนยงบาเพญทาน
อื่น ๆ ตามกาลสมัยอยู่เสมอ มิไต่มีความตระหนในการที่จะบริจจาคทรัพย์เพอ

การกุศล ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

กการกุศล ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

อนึ่งในเวลากลางคืนมักมีพระภิกษุสามเณรไปเวียนพระปรีติ-
ธรรมด้วยในบางคราว ท่านก็ได้ให้โอกาสแก่ผู้ศึกษาทางพระไตรปิฎกได้
ได้ถามข้อสงสัยได้เสมอ โดยมีได้ปรากฏกริยาเบอหน้าเลย แม้จะทำ
งานหนักเหนื่อยมาแล้วในเวลากลางวัน แต่ท่านก็แสดงกริยาแจ่มชัดช่วย
อธิบายให้จนผู้ศึกษาเข้าใจ พระยาพจนสุนทรได้ใช้เวลาว่างเรียบเรียง
ตำราเวียนชนชุกหน่งให้ชอวากน

สังโยคนิยม
อนุกรมการนต
วิสรรค ส. สาม
สยามพากย์โบราณ
นทานสภษิต

เป็นทนาเสยตายทการวชคนโคพมพไปแลวเพียงเล่มเดียวคช ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

โยคนิยม ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

นอกนยงเป็นเพียงวาง ชงทานตงใจจะตรวจแก้ไขเรียบรอย
แตกยงไมทนโคทำตามประสงค ออกเล่มหน่งคช ฉนทลภษณะ ชงค
เหมือนโคให้แกโรงพมพไทไปพมพำทนายโดยมิโคชอคาลชสทช ตำรท
พระยาพจนสุนทรททคางไวออกเล่มหน่งชงเป็นทนาเสยตายมกภคคช พจน
นุกรมภษษยาล เกษศพทจกคมภทรคาง ๗ สอชทนภษษยสนสภษิตและ
ภษษองภษษ ท่นเป็นผษษนภษษสนสภษิตโค ส่วนภษษองภษษนชอคย
ชนสภษเสฟเป็นผชชวชคน พจนนุกรมฉษษนโคเรียบเรียงฉงออกษร ป. แลว
ถาททเสวจและจคพมพชนภษษจะเป็นหน่งสอชางชงทมคคชคคยงเล่มหน่ง ท่น
ผเรียบเรียงเองคม ความปรวรณนอชงภษษทจะททำให สำเรจ ลุค่วงไป

และพระยาพจนสุนทร ผู้รังสฤษฏ์ตำราเล่มนี้ เพื่อให้ประสพสังเกตุกล
และสุขประโยชน์แก่ท่าน โดยเติมภูมิแห่งศคภพนั้น ๆ เทอญ”

พระยาพจนสุนทรเป็นผมความอดุทธสาหะมาก ได้มาปฏิขั้ตราชการ
อยู่ในหอพระสมคเสมอมไค้ชาก จนกระทั่งช่วยเป็นไ้ช้ก่อนถงอนจกรกรม
๕ วัน นายแพทยไ้แกไ้ช้จนอาการอนคอยพนชนแลว แตกหมคตกลาง
และถง แกอนจกรกรมเมอวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุไ้ ๗๐ ปี

ประวัติพระยาพจนสุนทรที่นามาเรียบเรียงนี้ ส่วนใหญ่ได้มาจาก
พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ
พระองค์ท่านได้ทรงกล่าวไว้ในตอนท้ายประวัติพระยาพจนสุนทรในหนังสือ
บุพัตินหาสังขยสัทรคอง

“เรื่องในประวัติของพระยาพจนสุนทร ตามความที่กล่าวมานี้ ใน
การทพวรรณาคณของพระยาพจนสุนทรส่วนที่ข้าพเจ้าทราบ ยอมบริบรอง
ควยว่าเป็นความจริง มิไ้ช้ยกยอเกินไ้ ความขอมองซงควรขพาพเจ้า
จะกล่าวเพมเติมสักหนอย คอเรื่องอภิธานภาษาบาล ซงพระยาพจนสุนทร
อดุทธสาหะเรียบเรียงชนน หนังสือเรื่องนทจริงถงพมพแลวควย เมอพระยา
พจนสุนทรถงอนจกรกรม นายแหเจ้าของโรงพมพไ้ไท ซงพมพหนังสืออน
ไ้โตมาแจ้งความแก่ข้าพเจ้าว่า เขาอยากจะให้หนังสืออภิธานของพระยา
พจนสุนทรเป็นปฏิการในงานปลงศพ ขอหาวรชพาพเจ้าว่าควรจะทำประการ
ไ้ไ้ ข้าพเจ้าไ้ไตรวจคเห็นหนังสืออนนยงไม่จบบ ซาคอยั้วรรคคภษรหนังสือ
จงคคเห็นวว่า ถ้าไ้ให้ออออกจำหนายในเวลาน ไ้ใครไ้ไ้ไปก็จะมีแต่ความ
รู้สึกเสยใจว่า เป็นหนังสือขพรองไม่บริบรองตามสมคควรแก่ประโยชน์ของ

หนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้าจึงไปอาราธนาเจ้าคุณพระเทพโมฬี (เฮง) วัดมหาธาตุ
 ขอให้ท่านช่วยทำอภิธานนั้นต่อไปให้สำเร็จ ท่านได้รับไว้แล้ว ด้วยเหตุคัง
 นั้น หนังสืออภิธานของพระยาพจนสุนทร จึงยังมีได้เอาออกโฆษณาให้ทัน
 ปลงศพของพระยาพจนสุนทร”

บุญเจือ องค์ประดิษฐ์

หอสมุดคุรุสภา

ระชาคอยู่ทางแถบประเทศอื่น เพราะปรากฏว่าโรคนี้ทำให้ประชาชน
 ของแถบนั้นมึนสุขภาพอนามัยทรุดโทรม ผลสะท้อนถึงเศรษฐกิจของ
 ประชาชนและของประเทศ เพื่อดำเนินการมูลนิธิโคสึงเจ้าหนาทเขามา
 ตัดทอกยเจ้าหนาทฝ่ายไทย ปรากฏว่าประเทศไทยซึ่งเป็นฝ่ายจะไ้รอย
 ประโยชน์จากการสำรวจและปรายปรามตามโครงการนี้ ไม่สามารถหาผู้ทรง
 ศึกษาค้นคว้าช่วยเหลือได้เพียงพอ ผู้ทรงควมซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญ
 สำหรับการสำรวจและปรายปราม ก็คือแพทย์และเจ้าหน้าที่เกษวยแพทย์
 ทงนเพราะโรงเรียนแพทย์มอຍแห่งเดียว คือคณะแพทยศาสตร์ และศิริราช
 พยาบาล ในสมัยนั้นสังกัดอยู่กยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ไม่สามารถ
 ผลิตแพทย์ได้พอทงจำนวนและคุณภาพ ในการปรกษาหาโรคเพื่อแก้ไขเรองน
 ทงฝ่ายไทยและฝ่ายต่างประเทศก็เล็งเห็นความสำคัญร่วมกันว่า จำเป็นจะ
 ต้องมีการปรยปรุงการศึกษาแพทย์ของประเทศทงในคานปริมาณและคุณภาพ
 จึงจะทำให้โครงการสำรวจและปรายปรามของมูลนิธิเป็นผลสำเร็จเพื่อดำเนิน
 การให้บังเกิดผลสัมความมุ่งหมาย มูลนิธิจึงไ้ขยนมอเขามาช่วยแก้ไข
 ญการศึกษาแพทย์ของ ประเทศไทย ไ้คกาวหนาทพอสมควรร ดงทเห็นกนอยู่
 ในปัจจุบัน

เป็นธรรมดาเมื่อโครงการนี้สำเร็จแล้ว ก็มักจะลุ่มบคคตททำให้
 โครงการนั้นบรรลุผล คนสำคัญที่ไ้มมีส่วนช่วยดำเนินการปรยปรุงการ
 ศึกษาศาแพทย์จนสำเร็จนั้น มีทงฝ่ายไทยและฝ่ายต่างประเทศ ทางฝ่าย
 ไทยก็มีอยู่หลายท่าน นับตั้งแต่เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ปลัดทลฉลอง
 กระทรวงธรรมการ เจ้าหนาทต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ตลอดจน

ศาสตราจารย์ เอ. จี. เอลลิส

บัณฑิต (M.D.) จากวิทยาลัยเจฟเฟอร์สัน (Jefferson Medical College)
 แห่งเมืองฟิลาเดลเฟีย ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ เมื่อเรียนสำเร็จแพทยแล้วได้
 ออกไปปฏิบัติกร เป็นแพทย์เชลยศึกก อยู่พักหนึ่ง จึงมาเป็น อาจารย์ใน
 วิทยาลัยแพทย์เคิมของท่าน และสอบได้ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
 (M.Sc.) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ท่านได้เดินทางเข้ามาเป็นอาจารย์สอนวิชา
 พยาธิวิทยาให้แก่คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล ของประเทศไทยใน
 พ.ศ. ๒๔๖๒ ปรากฏจากบันทึกของนักเรียนรุ่นนั้นดังต่อไปนี้ “ การเรียน
 ในภาคที่สอง (สมัยนั้น พ.ศ. ๒๔๖๒ การเรียนแบ่งออกเป็นสอง
 ภาค ภาคละสองปีครึ่ง รวมห้าปี..... ภาคที่สองเรียนวิชาที่
 เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บโดยเฉพาะในเวลาปีครึ่ง) เราได้อาจารย์
 ใหม่ซึ่งมาจากนอกหลายคน เช่น พระอภัยนันทราชพิศาล (กำจร
 พลังกูร) หลวงไวฑูรย์สารากร (ม.ล. เชื้อ อิศรางกูร)
 พระศัลยเวทวิศิษฎ์ (สาย คชเสนี) รวมทั้งศาสตราจารย์เอลดิส
 ทำทางการเรียนดุคึกคักยิ่งกว่ารุ่นก่อนๆ โดยมีอาจารย์เฉพาะของ
 โรงเรียนเอง ซึ่งแต่ก่อนไข้อาจารย์ที่เชิญมาจากกรมกองอื่น บาง
 ท่านกว่าจะเสด็จมาสอนตงบ่าย ๑๖.๐๐ — ๑๗.๐๐ น. นักเรียน
 นั้นคอยหาวแล้วหาวอีก วิชาที่เราลำบากใจกันมากคือ วิชาปาธ-
 โลยี (พยาธิวิทยา) ซึ่งศาสตราจารย์เอลดิสเป็นผู้สอน ภาษา
 ไทยสักตัวก็ไม่รู้ พวกเราภาษาอังกฤษก็ไม่ใคร่กระดิกหู.....
 ถึงกระนั้นเราก็อดชมท่านศาสตราจารย์ไม่ได้ ที่ท่านใช้ความ
 พยายามอย่างยิ่งที่จะสซอให้ควายฟัง จนหมุ่ควายรู้จักฟังดนตรี ”

ท่านผู้อ่านคงเห็นได้ว่า การสอนสมัยนั้นมีความยุ่งยากเพียงไร
 อาจารย์มีความรู้แต่ท่านไม่สามารถใช้ภาษาที่ท่านรู้ อธิบายให้ศิษย์เข้าใจ
 ได้ คำรบคำรากหายาก คำรากภาษาอังกฤษ นักศึกษาที่อ่านไม่เข้าใจเพราะ
 เขียนยาวเกินไป อาจเป็นเพราะเหตุนี้ก็ได้ จึงทำให้ท่านศาสตราจารย์
 เอลลิสต์ใช้เวลาเขียนหนังสือจนเล่มหนึ่ง ถึงจะไม่ใช้คำรากแพทย์แผน
 ปัจจุบันเล่มแรก เพราะมีคำรากของพระอาจารย์วิทยาคมอยู่ข้างแล้ว แต่ก็เป็น
 คำรากแพทย์เล่มแรกที่เขียนขึ้นนอกหลักสูตรทางวิทยาศาสตร์ มคออวาลก
 วิชาพยาธิวิทยา (Elements of Pathology) เขียนจากความชำนาญของ
 ท่าน และจากสิ่งที่ท่านได้ศึกษา รวบรวมขณะที่ได้สอนในประเทศไทย
 ประกอบด้วย คำรากเล่มนโศปมพจนนเมอ พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยบริษัทแบล-
 คิสตันแอนด์ซัน จากค (Blakiston's Son & Co.) พิมพ์ด้วยกระดาษ
 อยางดี หน้า ๕๔๔ หน้า และมีภาพประกอบด้วยถึง ๘๔ ภาพ ราคา
 จริง ๑๒ บาท แต่เขียนชื่อโศปม ๑ บาท เหลือเพียง ๑๑ บาท เป็น
 คำรากพยาธิวิทยาที่นักศึกษาแพทย์สมัยนั้นใช้ตลอดจนมาออกหลายปี ถึงจะ
 ไม่ละเอียดถวิลงานเท่ากบคำรากในสาขาวิชาอื่นของปัจจุบัน แต่ศาสตราจารย์
 เอลลิสต์ได้ให้หลักซึ่งนักศึกษาแพทย์ จะนำไปใช้ได้ เป็นอย่างดีในวิชาพยาธิ
 วิทยา ในตอนท้ายของเล่ม ท่านได้สอดแทรกวิธีปฏิบัติการทางพยาธิวิทยา
 ซึ่งท่านเป็นผู้ชำนาญโดยเฉพาะ เพื่อให้แพทย์นำไปใช้ในการตรวจศพไว้
 ด้วย เท่าที่ทราบมีนักศึกษาหลายคนไม่ค่อยจะใคร่ปลุกตุ๋นตอนท้ายน แล้วก
 ันกันเองว่า ไม่รู้จะคคชนเนอออกตรวจได้อย่างไร

เมอทำงานครบ ๒ ปี ตามสัญญาจ้างของรัฐบาลไทยแล้ว ศาสตราจารย์

ให้หลวงเฉลิมศิริเวช (เฉลิม พรหมมาศ) ทำหน้าที่แทน ท่านได้เข้า
ช่วยสอนวิชาบางชั่วโมงเท่านั้น

ศาสตราจารย์เอลลิสไคน่าวิชสอนพยาธิวิทยาถูกต้อง ตามแนวการ
ศึกษาแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาใช้ในโรงเรียนแพทย์ของประเทศไทย ก่อน
หน้านั้นไม่ปรากฏว่าการสอนวิชาในหลักสูตร ท่านไคน่าวิชาการตรวจศพ
วิทาและตรวจชันเนอด้วยกล้องจุลทรรศน์เพื่อช่วยให้แพทย์ได้เข้าใจใน
พยาธิสภาพของโรคคิงขันทวย ได้สร้างพิพิธภัณฑ์ทางพยาธิวิทยาเพื่อใช้ใน
การสอนทางคินคว่าโดยมีคำอธิบายและประวัติของวัสดุตัวอย่าง (Specimen)
โดยละเอียดตามแบบโรงเรียนแพทย์เดิมของท่าน พิพิธภัณฑ์นี้ถูกกล
ละเขตทำลายเกือบหมดสิ้นในสงครามโลกครั้งที่สอง จนบุคคลกึ่งเสริม
สร้างไม่คิดเท่าเดิม นักศึกษานอกจากจะไคเรียนโดยฟังปาฐกถาแล้วยัง
ไคศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิของเนอ เยอและอวัยวะจากชันเนอโดย
ส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์ นอกจากวิชาพยาธิวิทยาท่านยังไคน่าวิชาประวัติ
ศาสตร์การแพทย์มาอบรมนักศึกษา วิชาเลกคิมไปหลังจากศาสตราจารย์
เอลลิสกลับไปแล้ว เพราะเขาผู้ชำนาญและสนใจ นัยว่าท่านไควาง
มาตรฐานการศึกษาวิชาพยาธิวิทยาตาม แนวทาง การศึกษาแพทย์ ใน ต่าง
ประเทศของสมัยนั้นไว้ครบถ้วน เป็นหลักการทษณะนโรงเรียนแพทย์ต่างๆ
ในประเทศไทยยังเจริญรอยตามอยู่ เป็นแต่คดแปลงให้เหมาะสมกับความ
ก้าวหน้าของวิชาเท่านั้น

นอกจากงานทางด้านอบรมนักศึกษาแล้ว งานสำคัญที่ท่านได้ริเริ่ม
 หมาย คือการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ของประเทศให้เข้ามาตรฐาน ท่าน
 ได้เห็นหัวแรงอย่างดี ทั้งนี้เพราะท่านกษัตริย์สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ากรมหลวง
 สงฆลาภนครินทร์ทรงเข้าใจซึ้งกันและกันดีทั้งในด้านการส่วนตัวและวิชาการ ทำให้
 สามารถแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ การช่วยเหลือ
 ต่าง ๆ ของมูลนิธิท่านศาสตราจารย์มีส่วนรวมด้วยมาตลอดไป

๑. เรื่งก่อสร้างสถานทีให้ เหมาะ ภัย การศึษา แพทย์ แผน บั้จจุบัน
 เพื่อให้ทนภัยศาสตราจารย์ต่างประเทศ หมลนฉริอภคเฟลเลอรสงเขามา
 ประจำ ก่อนหนานนโรงพยาบาลศึราชสมตกรเวยนถาวรทเหมาะสมกัยการ
 ศึษาแผนใหม่เพยงตกเดยว คอศึลาภพยาชวทยา มตกล็ก ๆ อกส่ามหลง
 คอชกของแผนกลศึนารเวชวทยาซงคคเปลงมาจากทกถานวยกการและหองเรยน
 สมัยโรงเรยนราชแพทยาลัย ทกเสาวภาคยซงพระบาทสมเด็จพรจุลจอม
 กล่าเจ้าอยหัวโปรตกล่า ฯ ให้สร้างเขันอน สรรณของพระอรรคชายาเธอ
 พระองคเจ้าเสาวภาคยนารรัตน และทกวกตอเรยซงชาวองภคณยทอชคยอย
 ในกรงเทพ ฯ เวลานั้น เรยโรงเรยนรวมกัยทูนของโรงพยาบาลสร้างเขันตกท
 ระลคในการทสมเด็จพรนางเจ้าวศอเรยครองราชสมยตมาไค ๕๐ บั้
 นอกจากนเขันเรอนไมมงจากเกอบทงสน ปรัากฎว่าในระยะทมการรวม
 มอกัยมลนฉริอภคเฟลเลอรนน คณะแพทยศาสตรและศึราชพยาชวาลัยไค
 มอชการเขันตกถาวรถง ๒๒ หลง มทงตกรเวยน ตกคนไซ้ ตกทพกน
 ศึษาทงแพทยและพยาชวาล ตลออกจนสสถานททไซ้ประกอยในการสอนค้วย
 เฉพาะส่วนทเขันเงนของมลนฉริ มศึลาภกายวภคศาสตรและศึรวทยา

ศาลาศิลยกรรม ตักทายาชีวทยาหลังที่ถูกถูกระเบิดทำลายและหอพักพยาบาล
 นอกจากนั้นได้สร้างขึ้นโดยทุนของรัฐบาล เงินทุนสะสมของโรงพยาบาล
 ศิริราช เงินของพระบรมวงศานุวงศ์ และเงินของข้าราชการผู้ใหญ่ที่เห็น
 ประโยชน์และคุณค่าของการแพทย์แผนปัจจุบัน ในการวางแผนผังต่าง ๆ
 เหล่านี้ตกเป็นหน้าที่ของศาสตราจารย์เฮลลิสท์ทงสัน โดยร่วมมือกับ
 สถาปนิกคนสำคัญของสมัยนั้นคือพระสาโรชรัตนนิมมานก์ ท่านสถาปนิก
 ผู้ได้เคยบันทึกชมศาสตราจารย์เฮลลิสท์ทงสันว่าเป็นหัวเรียวหัวแแรงที่สาคัญ และ
 เป็นผังแผนผังตักทายาหลังกว่าใด ทำได้ก็ประหนึ่งเป็นสถาปนิกที่ฝึกฝน
 มาแล้วผู้หนึ่ง

๒. โรงเรียนแพทย์โตเคอองมอประกอบการสอนจากมูลนิธิ ซึ่งใน
 การพิจารณาอนุมัติต่าง ๆ นั้น การวินิจฉัยเด็ดขาดตกอยู่กับท่านศาสตราจารย์
 เฮลลิสท์ทงสัน ปรากฏว่าจัดทำไคเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่มีการขอของแผนก
 ไคในขณะนั้นขาดแคลนเรื่องเครื่องมอเครื่องใช้ที่จำเป็นเลย ฝึกกับในสมัย
 นั้นจะมีงบประมาณ เงินทุนช่วยเหลือจากองค์การต่าง ๆ การคัมนาคม
 สะดวกขึ้น แต่ของตลังกไม่ทราบแน่ว่าจะไคหรือไม่ ของตลังจากประเทศ
 หนังกบไคของจากอกประเทศหนังกคุณภาพดีกว่ากัน หรือสั่งเครื่อง
 มออย่างหนังกแต่กบไคส่วนประกอบไม่ครบถ้วนกม

๓. โรงเรียนโตริยศาสตร์อาจารย์ชาวต่างประเทศ ๓ ม คณะวม และ
 ความชำนาญมาช่วยดำเนินการเป็นจำนวน ๘ คน ซึ่งกตกเป็นหน้าที่ของ
 ศาสตราจารย์เฮลลิสท์ทงจะตองคแต่ให้ความสะดวก ทั้งในการอยู่กินและทำ
 งานตลอดจนเป็นผู้ประสานให้ทุกคนปรองดองกันด้วย

๔. ส่งอาจารย์ไทยไปศึกษา ณ ต่างประเทศ เพื่อกลับมารับงานต่อ
 เป็นจำนวน ๑๗ คน ซึ่งต้องพิจารณาคัดเลือกทั้งคุณภาพและความรู้ให้
 เหมาะสมที่จะไปรับการศึกษาต่อ ศาสตราจารย์เฮลลิสต์เป็นผู้รับผิดชอบทั้งสน
 ับสนุนงบประมาณการเดินทางหาสถานศึกษา

๕. สร้างห้องสมุดคนในสมัยของท่าน โดยตัวท่านเองเป็นผู้ควบคุม
 เป็นผลให้คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลขณะนั้นห้องสมุดที่รับใช้กิจ
 ติารสาขานี้ในเขตทศกัณฐ์ในประเทศ มีหนังสือประมาณ ๓๑,๐๐๐ เล่ม มี
 วารสารที่รับอยู่ ๑๖๓ รายการ ในปัจจุบันมีแพทย์ นักศึกษาแพทย์ และ
 แพทย์ภายนอกใช้ห้องสมุดอยู่ประมาณ ๘๐๐ คน

๖. วางระเบียบการเกยสัดเพื่อประโยชน์ของการศึกษาและคนควา
 จากสัดที่รวบรวม ศาสตราจารย์เฮลลิสต์ได้เขียนรายงานเกี่ยวกับโรคมะเร็ง
 ไว้เพื่อการศึกษาต่อไปอีกหลายเรื่อง

คณะนงนุชโตเล็กโครงการช่วยเหลือ หลังจากที่ได้ช่วยอยู่เป็น
 เวลาเกือบ ๑๐ ปี รัฐบาลไทยก็ยิ่งเล็งเห็นความสำคัญและคุณค่าของ
 ศาสตราจารย์ผู้เป็นเช่นอย่างค จึงได้ตกลงจ้างท่านไว้ช่วยกิจการของคณะ
 แพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลต่อไปอีกจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๑ จึงได้หมด
 สัญญาจ้าง ตามประวัติที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าตลอดเวลา ๑๕ ปี
 ที่ท่านรับราชการอยู่นั้น ท่านได้ทำงานสมกับที่ใคร่ปรารถนาไว้จาก
 รัฐบาลไทยและจากมูลนิธิร็อคกเฟลเลอร์ นับเป็นตัวอย่างอันดีแก่นักศึกษา
 ไทยและชาวต่างประเทศที่จะเข้ามาช่วยกิจการของประเทศไทยด้วย ตาม
 ปรัชญาของศาสตราจารย์เฮลลิสต์จะปฏิบัติงานอย่าง ละมุน ละม่อม ย่อมรับความเห็น

เป็นการตกความเพลิดเพลันประการสุดท้ายเสีย ร่างกายของท่านได้ทรุดโทรม
 ลงมาก หลังจากช่วยมาประมาณ ๓ ปี นอกจากนั้นฐานะทางการเงินของ
 ท่านก็ทรุดลง เพราะเขย่านาญที่ท่านได้รับเป็นเงินยาทแต่ค่าของเงินยาท
 ตกต่ำลงอย่างมาก หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในต้นเดือนกุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านได้ย้ายจากบ้านที่เคยพำนักอย่างมีความสุขไปสู่
 มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ เข้าอยู่บ้านใหม่ที่ไต่ไม่นานก็ถึงแก่กรรมด้วยโรคเก่า
 ลูกหลานเมอวนท์ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๖ รวมอายุได้ ๘๕ ปี คงเหลือแต่
 ภรรยาและบุตรชายหญิงสองคน เพื่อแสดงความกตัญญูต่เวทีต่ออาจารย์
 ศิษย์เก่าชาวศิริราชได้รวบรวมเงินจำนวนหนึ่งส่งไปช่วยเหลือนางเอลลิส์
 ภรรยาซึ่งยังคงพำนักอยู่คนเดียวในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ขณะนี้ไม่ใคร่มีข่าว
 คราวจากท่านอีกเลย

ประโยชน์ที่ศาสตราจารย์เอลลิส์ได้ทำไว้แก่ประเทศไทย จะคงอยู่
 ในความทรงจำของประชาชนคนไทยอีกเป็นเวลานาน เช่นเคยยกยาคาท
 ศาสตราจารย์เอลลิส์ได้จารึกไว้ในบทความที่ท่านได้เขียนถวายสตุคัสเมเจอร์
 พระราชบิดาว่า

“His works is finished but his good deeds live after him”

สุด แสงวิเชียร

หลวงอารักษครุณพล (ม้วน บุรารักษ์)

พ.ศ. ๒๔๑๒ - ๒๔๖๑

รองอำมาตย์โท หลวงอารักษครุณพล (ม้วน บุรารักษ์) เป็นบุตร
คนโตของหลวงอภิธรณวงศ์ (เหลียม บุรารักษ์) และ นางอภิธรณวงศ์
(ชลิข บุรารักษ์) เกิดขมะเมษ พ.ศ. ๒๔๑๒ เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษา
อักษรสมัยในสำนักพระปลัดทอง วัดกลางวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรปราการ พระปลัดทองเป็นพระทรมชอเสียงในทางสอนหนังสือไทย
สมัยนั้น และขณะนั้นโรงเรียนในจังหวัดสมุทรปราการยังไม่มี เมื่อ
นายม้วนโตขึ้นและมีอายุครบที่จะอุปสมบทได้แล้ว หลวงอภิธรณวงศ์เป็น
บิดาจึงจัดการอุปสมบทให้ ณ พัทธสีมาวัดกลางวรวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓
โดยพระครูสุนทรสมุทร (บุญ) เจ้าอาวาส เป็นอุปัชฌาย์ ขณะอุปสมบท
ได้ศึกษาพระธรรมวินัยทวณ ภายหลังพระปลัดจ้อย ได้ขอปกครอง
พระภิกษุม้วนเข้ามาศึกษาภาษาไทยอยู่กับพระวินัยกิจโกศล (สุน) เปรียญ
๓ สำนักวัดจักรวรรดิราชาวาส และพระภิกษุม้วนยังได้ศึกษาต่อที่สำนัก
เรียนวัดอนงค์คารามกษัมเด็จพระพุทธมาจารย์ (นวม) จนจบชั้นประโยค ๒
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในสมัยนั้น เมื่อพระภิกษุม้วนศึกษา
ภาษาไทยจบชั้น ก็กลับมายังประจำ ณ สำนักวัดกลางวรวิหารตามเดิม และ

นอกจากนี้ยังเข็นนักเรียนโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ สอนได้ไ้ประกาศนียบัตร
ประโยคครูประถมใน พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้นเอง

ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ พระปลัดจ้อย ซึ่งภายหลังได้เป็นพระครูสุนทร-
สมทรเจ้าอาวาสองค์ต่อมา ได้ริเริ่มสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยชนหลงหนง
ทางด้านตะวันออกของวัด โดยร่วมมือกับพระยาสมุทรบรรณรักษ์ (ทิม
ขุนาค) ผู้ว่าราชการจังหวัด เวียงเวียงมาสร้างชน เช่นเรือนไม้แบบ
ขยา ๒ ชั้น ทาสี ชั้นล่างๆ ใต้ ๕ ห้องเรียน ชั้นบนมี ๑ ห้องเรียนรวม
๕ ห้องเรียน ชั้นล่างด้านหน้าประตูมุดวอกษรว่า "โรงเรียนสุนทรสมทร๕"
ทั้งนี้หมายความว่าพระปลัดจ้อยได้เป็นพระครูสุนทรสมทรองค์ที่ ๕ ของ
วัดกลางวรวิหาร แต่เดิมโรงเรียนที่เรียกกันโดยทั่ว ๆ ไป เรียกว่า
"โรงเรียนวัดกลาง"

ในระหว่างนี้ นายม้วน ได้ลาสิกขาบทจากสมณเพศแล้ว และโดย
นายม้วน เป็นผู้มีควมร้ควมสามารถมากในขณะนั้น พระครูสุนทรสมทร
(จ้อย) จึงได้แต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่จัดการสอนหนังสือในโรงเรียนวัดกลาง
สืบต่อมา มีพระอาจารย์พนศิ แดงบุญศิริ พระอาจารย์เคน กัย นายบัว
วิเศษชาติ เป็นครูน้อย นายม้วนครูใหญ่ ได้รับเงินเดือนเดือนละ ๕๐ บาท
ส่วนครูน้อยได้เงินเดือนคนละ ๒๐ บาทบ้าง ๑๘ บาทบ้าง ได้ทำพิธีเปิด
เมอวนท ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๕ สำหรับนักเรียนที่เข้าศึกษาเล่าเรียนใน
โรงเรียนนี้ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนแต่ประการใด ทั้งนี้อยู่ในความอุปถัมภ์
ของพระครูสุนทรสมทร (จ้อย) ทั้งสิ้น

หลวงอารักษ์์ตรุณพล (ม้วน บุรารักษ์)

ครั้นต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๒ โรงเรียนวัดกลางใต้โอนมาอยู่ในความ
ปกครองของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนนี้จึงเปลี่ยนสภาพเป็นโรงเรียน
รัฐบาล เก็บค่าเล่าเรียนในอัตราค่าเพียงขั้ละ ๖ บาท ในระยะนั้นกรม
เพ็ญใหม่แทนคนเก่าที่ลาออกไปอีก ๒ คน คือ นายเล็ก พันธ์บรรยงก์
และ นายประยงค์ พันธ์บรรยงก์ ส่วนการสอนนั้นมีเพียงประโยค ๑
ใครเรียนจบชั้นประโยคประถมศึกษา (เทียบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ในปัจจุบัน)
ถ้าประสงค์จะศึกษาคอนกของเข้ามาเรียนในจังหวัดพระนคร การคมนาคม
ระหว่างจังหวัดพระนครกับสมุทรปราการในระยะนั้นว่าสะดวกมาก เพราะ
มีรถไฟสายปากน้ำซึ่งเบ็ดเตล็ดขึ้นเป็นสายแรกในประเทศไทยมาแต่ พ.ศ.
๒๔๓๖ ค่าโดยสารก็เพียงคนละ ๒ สลึง (๕๐ สตางค์) ดังนั้นผู้ที่
มีฐานะค่อน้อยและประสงค์จะศึกษาคอนกจึงได้เข้ามาเรียนในกรุงเทพ ฯ เป็น
จำนวนมาก ชาวสมุทรปราการส่วนมากนิยมเรียนอยู่ ๒ โรงเรียน คือ
โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กับ โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ อันเป็น
โรงเรียนที่มชอเสียด และมีการสอบณลงชันอุดม (เทียบชั้นมัธยมปีที่ ๘
หรือประโยคเตรียมอุดมศึกษาในปัจจุบัน)

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งกองลูกเสือขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก
และโปรดให้โรงเรียนวัดกลางเป็นกองลูกเสือที่ ๓๘ มณฑลกรุงเทพ ฯ
ในชั้นนายมั่น ไตรยพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์ตรี และได้รับพระ-
ราชทานนามสกุลว่า “บุรารักษ์” ได้เป็นฝักากยกองลูกเสือที่ ๓๘ และ

ได้นำลูกเสือไปสวนสนามถวายตัวในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก โดยมี
 นายประยงค์ พันธบุรุษ (ต่อมาเป็นขุนครุฑวิจิตร) เป็นรองผู้กำกับ
 พ.ศ. ๒๔๕๕ กองลูกเสือหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้มีพิธี
 เข้าประจำกองที่สวนสนามเสาชิงช้า โดยมีลูกเสือกองที่ ๑ (โรงเรียนมหา
 เล็กหลวง) และลูกเสือกองที่ ๒ (โรงเรียนราชวิทยาลัย) ร่วมด้วย
 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลูกเสือกองที่ ๓๘ ไปเฝ้าทูลละอองธุ
 ษะบาท นายม้วน บุรารักษ์ ผู้กำกับกิตตินาถกองลูกเสือที่ ๓๘ ไปเฝ้า
 และทูลเกล้าฯ เข้าประจำกองเป็นตัวอย่างด้วย ครั้นเมื่อเจ้าหน้าทีในสภากรรณการ
 กลางจังหวัดลูกเสือแห่งประเทศไทย ได้ไปจัดการสอบไล่วิชาลูกเสือโทแก่ลูกเสือ
 กองที่ ๓๘ เสร็จแล้ว นายม้วน บุรารักษ์ ซึ่งเป็นผู้กำกับลูกเสือกอง
 ที่ ๓๘ ก็ได้นำลูกเสือไปทูลเกล้าฯ เข้าประจำกองที่สวนสนามหน้าโรงเรียนสวน
 กหลายวิทยาลัย นับว่าเป็นการเข้าประจำกองครั้งแรกของลูกเสือกองต่าง ๆ
 นอกจากลูกเสือหลวง ในการนพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ (วัน ศยามานนท์)
 อุปนายกสภากรรณการกลางจังหวัดลูกเสือแห่งประเทศไทย เป็นประธาน ลูกเสือ
 ที่ไปเข้าประจำกองได้รับแจกเครื่องหมาย ก.ท. ๓๘ จากประธานทวง
 กันทุกคน

พ.ศ. ๒๔๕๗ นายม้วน บุรารักษ์ ได้รับพระราชทานยศ เป็น
 รองอำมาตย์โท และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนอรุณศรีนคร
 ในขณะเองก็ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการจังหวัดสมุทรปราการ นับว่าเป็น
 กรรมการจังหวัดคนแรกของจังหวัดนี้ ต่อมาในคณวาท ๒ ธันวาคมคณ
 ระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับแรมทอดพระเนตร

การเล่นทิววนผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ ก็ใต้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ขุนอารักษ์ครุฑพล พาลูกเสือกของมณฑลกรุงเทพฯ
ที่ ๓๘ ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และการเล่นในประรำไกลที่ประทับ
ด้วย ภายหลังกองลูกเสือกมณฑลกรุงเทพฯ ที่ ๓๘ (วัดกลาง จังหวัด
สมุทรปราการ) ใต้เปลี่ยนชื่อเป็นกองลูกเสือกกรุงเทพพระมหานครที่ ๓๖
และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ใต้ทำพระรถลูกเสือกซึ่งสอวชาลูกเสือกโตโตแล้วเข้า
ประจำการ โดยมี นายหมื่นโท ขุนอารักษ์ครุฑพล รองผู้ตรวจการลูกเสือก
ประจำจังหวัด เป็นประธาน เมื่อลูกเสือกเข้าประจำการและให้คำนับสัญญา
ตามข้อบังคับเสร็จแล้ว เสือกเข้าและลูกเสือกโตเข้าไปในโรงเรียนเพื่อสวดมนต์
ตามแบบเสือกป่า พระครูพิมพ์ เจ้าคณะแขวง ประณาพระพุทธรูป และ
ใต้ให้โอวาทแก่ลูกเสือก มีใจความว่า การที่เราอยู่เป็นสัตว์ชายก็เพราะชาติ
ศาสนา พระมหากษัตริย์ของเรา เพราะฉะนั้นขอให้ลูกเสือกมีความรักชาติ
ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ใหม่มั่นคง ต่อจากนั้น ขุนอารักษ์ครุฑพล
ใต้ให้โอวาท มีใจความว่า

การที่เราทำเช่นนกคอกว่า เราเตรียมตัวไว้สำหรับเวลาภายหลัง
ถ้าไม่ได้เตรียมไว้เสียก่อน ถึงเวลาคับขันเข้าแล้ว เราจะเตรียม
ตัวไม่ทัน เหตุนี้จึงจำเป็นที่เราจะต้องทำตัวให้เป็นผู้มีความรู้ และ
ฝึกหัดให้ชำนาญ ประพฤติตนแต่ในทางที่ดี ทำความสามัคคีกันไว้
ให้มั่นคง พยายามทำตนให้เป็นประโยชน์แก่หมู่และคณะประเทศ
ของเรา บรรพบุรุษของเรา ได้สละความสุขทุกอย่าง รักษาไว้ให้
เราได้รับมรดกสืบทอด เพราะฉะนั้นเราจะต้องสละทุกอย่างแม้ชีวิต

เพื่อป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ของเรา ให้สัมฤทธิ์เป็น
ลูกผู้ชาย

เมื่อชนอารักษครุณพล ได้ดำรงตำแหน่งกรรมการจังหวัดแล้ว ก็ได้
พยายามปรับปรุงและขยายการศึกษาให้กว้างขวางออกไป ท่านได้ริบขอมติ
จากกระทรวงธรรมการให้ตั้งโรงเรียนรัฐบาลเพิ่มชนอีกทุกอำเภอ คือ อำเภอ
เมือง ต่งเพิ่มชนที่โรงเรียนวัดสาขลา และ โรงเรียนวัดแหลมพญา
อำเภอบางพลี ต่งชนที่โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่กลาง อำเภอบางบ่อ ต่งชน
ทั่วทุกแห่ง (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นวัดคลองค่าน ตำบลคลองค่าน) ใน
ระยะนี้กระทรวงธรรมการ มีครุฑมประกาศนียบัตรครู จากโรงเรียนฝึกหัด
อาจารย์บางแล้ว

ชนอารักษครุณพลก็ได้ดำเนินการติดต่อขอกับกระทรวง
ธรรมการ ขอครุฑมวุฒิจากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ไปทำการสอนโดยทั่ว

ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ ชนอารักษครุณพล ได้รับพระราชทานยศเลื่อน
เป็นรองอำมาตย์เอก และในยศต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวง
อารักษครุณพล ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ หลวงอารักษครุณพลได้ขยาย
โรงเรียนวัดกลางอกโดยสร้างอาคาร ๒ ชั้นขึ้นใหม่อกหลังหนึ่งทวดนอก
เพราะบริเวณทวดกลางคับแคบหาที่ปลูกสร้างไม่ได้ อาคารที่สร้างใหม่นี้
หลวงวิจิตรพิตราภรณ์ (เพ็ญ แสงวี) เจ้าของห้างวิจิตรอักษร ได้
ยกบ้านเดิมของตนที่อยู่ใต้วัดค่าน มาสร้างและตัดแปลงให้เป็นอาคาร
เรียน แล้วย้ายนักเรียนชั้นมัธยมมาอยู่ที่อาคารหลังใหม่ ในพิธีเปิดอาคาร
หลังใหม่นี้ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงธรรมการ
ได้กรุณาไปเป็นประธานในพิธี (ต่อมาอาคารหลังนี้ได้แยกออกจากโรงเรียน

วัดกลางซึ่งภายหลังเรียกว่า โรงเรียนประจำจังหวัดชาย มาเป็นโรงเรียน
 สตรีประจำจังหวัด และได้เป็นที่ตั้งโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดมานาน
 เมื่อเป็นโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดแล้วก็ได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมจนออกมา
 ถึงกระนั้นก็ยังคับแคบ โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดจึงได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่
 ถนนสุขุมวิท ระหว่างกิโลเมตรที่ ๒๕ และ ๒๖ ในปัจจุบัน โรงเรียนเดิม
 เปลี่ยนเป็นโรงเรียนอนชบาล)

สมัยที่หลวงอารักษ์ทรงพล ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนวัดกลาง
 นั้น บรรดาสาส์นศิษย์ที่ปรากฏในประวัติของโรงเรียน และยังมีชั้วตอยู่ กคือ

๑. พระยาลดพลธรรมาประคัลภ์ (วงศ์ ลัดพล์)
๒. พระเชษฐไวยทยาการ (บุญชู ศิระจิตต์)
๓. พระไวยทยวิธิการ (พลสวัสดิ์ บุคัยศิริ)
๔. หลวงสารกิจประไพ (หลง เลหาจินดา)
๕. พล.ต. หลวงพิสัยชูวิทยาการ (เจริญ บุรณนนท์)
๖. พ.ต. หลวงไพโรพายุทธิ (สือ ยวาทม์)
๗. ร.ต. อ. หลวงชิตชาณุกิจ (โน้ม ฉิมพันธ์)
๘. หลวงสุขเวชวรวิจิ (เจริญ ทองคง)
๙. หลวงประเจติกอักษรลภษณ (สมโภชน์ อัครนนท์)
๑๐. ขุนอภิรักษ์จรรยา (เปื้อง ก้องสมุทร)
๑๑. ขุนบุญพรวิบูลย์ (อิน บุญพรวิบูลย์)
๑๒. ขุนชานอนสาส์น (เส็ง เลหาจินดา)
๑๓. นายแสวง เรืองจาเนยร
- และ ๑๔. นายเชยอน กาญจนพนธ์

หลวงอารักษ์ศรีคุณพล มีบุตรชายหญิงกับนางอารักษ์ศรีคุณพล (พลอย
บุรารักษ์) รวมด้วยกัน ๕ คน ถึงแก่กรรมเสียเมื่อยังเยาว์ ๒ คน ยัง
เหลืออยู่ในปัจจุบัน ๓ คน คือ

๑. พระวินัยธร (ทองอยู่ บุรารักษ์)

๒. นางเส็ม อินระพนง

และ ๓. นางบุญศรี แก้วน่ม

หลวงอารักษ์ศรีคุณพล เป็นพี่ตมอชยาศยัค อารมณเขตกเย็น มี
พรหมวิหารธรรมสมาธิ เป็นที่เคารพรักใคร่ของบรรดาศิษยานุศิษย์และ
ประชาชนทั่วทั้งจังหวัดสมุทรปราการ มีคุณลักษณะเป็นครูตกกระเบื้องคน
บรรดาศิษย์และประชาชนทั่วไปมักจะเรียกท่านว่า “ครูม้วน” มากกว่าที่จะ
เรียกนามบรรดาศักดิ์ นับว่าเป็นปฐมาจารย์ของจังหวัดสมุทรปราการ
โดยแท้

หลวงอารักษ์ศรีคุณพล บ่วยเป็นโรคเกาต์ขยับข้อเมือ พ.ศ. ๒๔๖๑
และได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบท่ามกลางความเศร้าโศกของมวลญาติมิตร
และบรรดาศานุศิษย์ คำนวณอายุได้ ๘๘ ปี

ในโอกาสที่ครุสภาและกระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมกันประกอบพิธี
วันครูขึ้น หากดวงวิญญาณของหลวงอารักษ์ศรีคุณพล (ม้วน บุรารักษ์)
บูรพาจารย์ของชาวจังหวัดสมุทรปราการสิ่งสถิตอยู่ ณ พิภพใด ปวงข้าฯ
บรรดาศักดิ์จังหวัดสมุทรปราการ ขอน้อมอัญเชิญดวงวิญญาณของท่านได้
ประสพแต่ความมีผาสุกทุกเมื่อ เทอญ.

ขุนอภิศักขรรษา

พระยาภักดินฤเบศร์ (แก้ว ศาลิคุปต์)

พ.ศ. ๒๔๑๓-๒๔๗๗

พระยาภักดินฤเบศร์ คุณพ่อของคุณ เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๑๓
ที่ตำบลคอกกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ท่านมีพี่น้องรวมแปด
คน เป็นหญิงสามคน ชายห้าคน

การศึกษาชั้นแรกของท่านได้เล่าเรียนกับคุณนายเชย ศาลิคุปต์ เมื่อ
ถึงฤดูว่างจากการทำนา ไปใช้ลานขานปลุกเขนเพียงหลังคาจาก สำหรับสอน
หนังสือขลุ่ยฆ้องและตะกั่ว ๗ ทงหญิงชายในละแวกบ้านนั้น ในศตวรรษ
ที่ล่วงมาหนังสือเป็นของมีค่าหายาก บังคับต้องสอนหนังสือจากความจำ ไป
จ่ายที่ประพณีไต่เป็นเล่ม ๆ เช่น โคลงนิราศวันทรมนต์แล้วเขียนให้
นักเรียนอ่าน ห้องเรียนของขลุ่ยเครื่องเล่นไวพริบ เช่น วัวหลายชนิดพร้อม
ทั้งขานชักว้าว ใครอ่านเขียนตามทงไวเฉพาะวันนั้นเสร็จแล้วออกไป
เล่นไต่ คุณพ่อเคยเล่าว่าท่านอดทำทำงานให้เสร็จเร็ว ๆ เพื่อออกไปเล่น
ว้าว แต่ขลุ่ยให้ช่วยสอนเด็กอื่น ๆ ควรเล่าในทันควิวว่า ต่อมาในทุ่งบ้าน
นั้นมีแต่บุตรชายของบ้านนทเขามารบวชาการ และไต่รับพระราชทาน
บรรดาศักดิ์เป็นพระยาถึง ๓ คน คือ พระยาภักดินฤเบศร์ (แก้ว) พระยา
โณนกันตกรรม (เฉย) และ พระยารัฐทรเกษมศรีศิลป์ (จำ)

เมื่อเรียนภาษาไทยโคตพอสมควรแล้ว บังใจฝากคุณพ่อให้เรียน
 หนังสือขอมทวารวดีศรีธรรมราช ค่ายลคอกกระษัตริย์ของพระอาจารย์ฤทธิ วนพอง
 พระสาสนานุรักษ์ วัดประยุรวงศ์ไปเทศน์ทวดคน ก็เลยชวนคุณพ่อให้มาอยู่
 วัดประยุรวงศ์ด้วยกัน เวลานั้นคุณพ่ออายุได้ ๑๐ ขวบ พอมาอยู่ทวดคนได้
 หนึ่งปีก็บวชเป็นสามเณรศึกษา พระปริยัติธรรมกับ พระสาสนโสภณ
 (อ่อน) ขณะที่เป็นสามเณรอยู่สอบภาษาบาลีได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยค
 แล้วไม่ได้สอบออกไป เพราะพระสาสนานุรักษ์ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัด
 นวลนรวิศ ค่ายลปากคลองภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี และได้ขอให้คุณพ่อ
 ซึ่งขณะนั้นเป็นสามเณรแล้ว ย้ายตามมาด้วย
 วัดนวลนรวิศเวลานั้นอยู่ในสภาพร้าวราน มีหยาบคายเจ้าอาวาสนร
 รังรอง นอกจากช่วยกันซ่อมแซมวัดแล้ว พระสาสนานุรักษ์และคุณพ่อได้จัด
 การตั้งโรงเรียนขึ้น วัดนวลนรวิศเป็นวัดของต้นตระกูลขุนนางสร้างไว้
 เจ้าพระยาภาสกรวงศ์จึงสนับสนุนการตั้งโรงเรียนนี้มาก พระสาสนานุรักษ์
 และคุณพ่อได้ชักชวนให้ชาวบ้านส่งบุตรหลานมาโรงเรียน สมัยนั้นการ
 ศึกษาเล่าเรียนไม่สำคัญ ไม่มีใครในละแวกบ้านนั้นยอม ในยแรกคุณพ่อ
 มีนักเรียนเพียง ๖ คน วิชาที่สอนมี ภาษาไทย อาน เขียน และเลขซึ่ง
 เรียนจนถึงใจทยหน้าไม้ ครั้นถึงเวลาสิ้นปีส่งนักเรียนเข้าสอบประโยคหนึ่ง
 ณ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ สอบได้ ๒ คน ปีที่สองสอบได้ ๖ คน
 ปีที่สามสอบได้ ๑๒ คน นักเรียนเหล่านั้นหลายคนพอสอบไล่ได้ประโยคหนึ่ง
 แล้วก็เข้ารับราชการทันที คราวนั้นชาวบ้านเกิดความนิยมส่งบุตรหลานมา
 เรียนโดยมิต้องชักชวน ตลอดเวลาที่คุณพ่อเป็นครูหาได้รบเงินเดือนหรือ

พระยาภักदनฤเบศร์ (แก้ว สาลิกุปต)

การที่คนพอเขียนฐานะตั้งแต่เสมียนขึ้นมาได้จนถึงขั้น กออาศัยความ
 ซื่อสัตย์พากเพียรอดทนต่อภาระงานอันเป็นสมบัติของครู โดยแท้ ขณะที่
 เสมียนนั้น คนพออาศัยอยู่ในบ้านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ โดยปรกติใน
 สมัยนั้นเสนาบดีกระทรวงอรรคมการ ทำงาน อยุ่ที่บ้านเป็นประจำเป็นส่วนมาก
 คนพอเคยเล่าว่า เสมียน ต้องเขียนหนังสือ ทั้ง กลางวัน และ กลางคืน
 บางทีติดต่อกันเรื่อยไป เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ท่านหลยง่าย บอกหนังสือ
 ค้างไว้แค่วันหนึ่ง คนชนมากบอกต่อได้ บางทีราชการด่วน เจ้ากระทรวง
 ต้องมีจดหมายติดต่อกันในยามคัก คนพอต้องเป็นคนเดินจดหมาย ข้าม
 เรือท่าโรงยา (คือบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้า) เดินมาที่พระบรม
 มหาราชวังและเดินกลับบ้าน คนพอบอกว่าท่านได้คิดเพราะมีครุฑ บัญชี
 คนแรกของคนพอใจดี แต่ลกทกคนต้องอยู่ในระเบียบวิชาความรู้ส่วนมาก
 ในการทำราชการคนพอเรียนจากเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ทำไปเรียนไป
 ส่วนในหน้าที่ครูเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ก็สอนให้ด้วยความเมตตา คนพอ
 เคารพนับถือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ตบตาของท่าน

คนพอได้แต่งแบบเรียนสำคัญไว้เล่มหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ชื่อ
 เรื่องพระพทธศาสนาซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ดำริจะนำมา ใช้เป็น แบบเรียน
 ภาษาไทยสำหรับชั้นมัธยมปีที่ ๕ หนังสือเล่มนี้เป็นที่พอพระราชหฤทัย
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก ปรากฏว่าหนังสือคนพอไป
 เฝ้ารับเสด็จในงานพระราชพิธีครั้งหนึ่ง เจ้าพระยารามราฆพเขียนนามบัตร
 ให้มหาดเล็กถือมาส่งให้ ความว่า จะพระราชทานตราช่างเผือกให้คนพอ
 ขณะที่ทรงคล้องตราพระราชทานให้รับสั่งว่า พอพระทัยหนังสือเล่มนี้มาก

คุณพ่อเขียนหนังสือธรรมะไว้อีกหลายเล่ม เช่น เขมรธรรมคม อริยสัจขบ
 กยอรรถกถาธรรมกถา กรรมวาทกถาบรรยาย ฯลฯ นอกจากนั้นแล้ว ยังมีงาน
 หนังสือสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ท่านได้ให้ไว้แก่วงงานของคริสตียันน คคือการ
 แต่งสักวา หรือโคลงกระทู้แก่กัน ซึ่งถือกันว่าเป็นภาษาไทยที่สำคัญแขนง
 หนึ่งตลอดมาจนทุกวันนี้ ท่านได้ให้ตัวอย่างไว้ในหนังสือวิทยากรหลาย
 บท โคลงกระทู้ของท่านบทหนึ่งถือกันว่าไพเราะมากทั้งความและคำอันควร
 ที่จะยกถือไว้เป็นตัวอย่างคือ

หวั	เราใครว่าล่าน	ช่างเขา	เถิดเวย
ล่าน	กิลานเป็นเงา	เช่นแก้ว	
นอก	ครูเพราะครูเรา	กินอก	ครูแฮ
ครู	ว่าเจ้าถูกแล้ว	เพราะล่าน	เหมือนครู

คุณพ่อรับราชการอยู่ได้ ๓๑ ปี กับ ๓ เดือน ก็ลาออกรับพระราช-
 ทานเขยขานาญ ตลอดเวลาออกราชการ ๖ ปีเศษ นอกจากใช้เวลาว่าง
 เขียนหนังสือ ท่านยังไปดูแลเรือกสวน ถังวนพระก็ไปสัคยพระธรรมเทศนา
 ณวัดนวลนรดิศ และไปสนทนารวม ณวัดต่าง ๆ คุณพ่อถึงแก่อนิจกรรม
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ คำนวณอายุได้ ๖๔ ปีเศษ บุตรชายหญิงทมชวตอชุม

นางสาวเกอ ศาลิกุปต์ M. Ed.

นายกิ่ง ศาลิกุปต์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต

คุณหญิงอุคณา ปราโมช ต.จ.

นายอุทัย ศาลิกุปต์ สัตวแพทยบัณฑิต

เกอ ศาลิกุปต์

นาย นอร์แมน ลุมลีย์ เซลลีย์

พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๘๑

นาย นอร์แมน ลุมลีย์ เซลลีย์ (Norman Lumley Selley) หรือ
อาจารย์ เซลลีย์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ ณ เมืองเวคฟิลด์ (Wakefield)
มณฑลยอร์กเชอร์ (Yorkshire) ประเทศอังกฤษ ได้ศึกษาวิชาครูจาก
วิทยาลัยฝึกหัดครูเบอร์โรด (Borough Road Training College) ซึ่งตั้ง
อยู่ใกล้กรุงลอนดอน เมื่อสำเร็จแล้วได้ออกไปทำการสอนอยู่ ณ โรงเรียน
เทศบาลในกรุงลอนดอน

อาจารย์ เซลลีย์ ได้เดินทางมาถึงประเทศไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ.
๒๔๕๔ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูประจำโรงเรียนมัธยมพิเศษเทพศิรินทร์
และประจำอยู่ตลอดเวลาทรงบริหารการอยู่ในประเทศไทย มียศครูชั้นก่อน
ที่จะได้เป็นอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ เซลลีย์ ได้ไปช่วยสอนที่โรงเรียนสวน-
กุหลาบวิทยาลัยเป็นเวลาหนึ่งเดือน อาจารย์ เซลลีย์ ได้เลื่อนขึ้นเป็นอาจารย์
ใหญ่ของโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓
และได้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ จึงได้ลา
ออกจากราชการและเดินทางกลับประเทศอังกฤษ

อาจารย์ เซลลีย์ มีบุคลิกลักษณะดีเป็นครู ทำทางสง่า มีดวงตาใหญ่
แต่สายตาสั้น เมื่อสวมแว่นตา แว่นขยายทำให้ดูใหญ่เป็นที่น่าเกรงขาม
ประกอบด้วยท่านเป็นคนพูดน้อย จึงกลายเป็นคนดู แต่ตรงกันข้าม ท่าน

นายอรแมน ลมดัย เชาดลย

เป็นคนสุภาพ ใจเย็น โอบอ้อมอารี เป็นที่รักใคร่ของผู้ร่วมงาน ครูใน
โรงเรียนและนักเรียนมาก เมื่อนักเรียนของประเทศอังกฤษ หนังสือแสดง
การณศึกษาเทพศรินทร์ บท ๑๒ ฃบขท ๖ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ.
๒๔๗๗ ได้ลงบทความไว้อาลัย ชงมตอนหนังสือโตกล่าวถึงอชยาศยของ
ท่านไว้งน

“ถ้าจะพูดถึงอชยาศยแล้ว นับว่าเป็นผู้เหมาะสมแก่ตำแหน่ง
อย่างยิ่ง กล่าวคือ ใจเย็น ไม่นุนเฉียว ไม่หุนเบา ใจคอหนักแน่น
โอบอ้อมอารีต่อชาวเทพศรินทร์เป็นอย่างดี สุภาพอ่อนโยนต่อ
แขกทุกชน เห็นใจผู้น้อย เอาใจใส่ต่องานมิให้ค้างคัง มีความ
ยุติธรรมประจำตัว สิ่งใดที่รับธุระทำต้องสำเร็จเรียบร้อยทุกอย่าง...

พูดเฉพาะการปกครองในโรงเรียนรู้สึกว่ามีอำนาจป่านราชสที่
เดินผ่านไปทีใดนักเรียนจะเงยบกริบตั้งหน้าเห็นแมว ความจริงท่าน
ไม่ใช่คนใจร้ายหรือดุดันอะไร เหตุที่นักเรียนกลัวเกรงก็เพราะ
ท่านเป็นคนมีระเบียบและเด็ดขาด นักเรียนมีความกลัวเกรงและ
รักใคร่ ไม่ใช่กลัวแต่ต่อหน้าแล้วลับหลังทำลึงหลอก รู้สึกว่ากลัว
โดยเคารพ การปกครองนักเรียนมาก ๆ เช่นนั้นนับว่าไม่ง่ายนัก
บางคนนักเรียนกลัวแต่ต่อหน้า ลับหลังแลบลิ้นหลอก ส่วน
อาจารย์ใหญ่ของเรา นักรเรียนและครูทุกคนพากันนิยมชมช้น
รักใคร่นับถือด้วยความจริงใจ”

อาจารย์เชลลยมวธสถอนค โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเมื่อนักเรียนสอนท่าน
อชยายจบแล้ว มักจะให้นักเรียนช่วยกันสรุปหรือท่านสรุปจดไว้เป็นหลัก

เสมอ ท่านพูดน้อย อธิบายสั้น ๆ แต่ได้ความดี นักเรียนเข้าใจง่าย นอกจากสอนวิชาภาษาอังกฤษ ท่านยังสอนคณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ได้เก่ง ในระหว่างเวลาที่เป็นอาจารย์ใหญ่ เมื่อคริศอนนิเทศศาสตร์ชาติ ท่านมักจะเข้าไปสอนแทนเสมอ เวลาอาจารย์เชลลยเขาสอนนักเรียนห้องใด นักเรียนจะตั้งใจฟังอย่างเฝ้ายกรบ ทงนเพราะท่านถือว่า วนยเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนต้องมวนย เวลาครออธิบายของตั้งใจฟัง ท่านเขาสอนนักเรียนห้องใด ก็จะต้องอบรมในเรื่องวนยก่อนเสมอ เมื่อท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ ท่านเดินไปตรวจโรงเรียน เดินดูตามห้องเรียน ถ้าเห็นนักเรียนคนใดไม่ฟังครทกาลงอธิบายอยู่ ท่านจะบอกครทสอน หรือให้ครูส่งนักเรียนคนนั้นไปให้ท่านอบรมสั่งสอนเสมอ ท่านทำจริง กวดขันนักเรียนจริงจัง ยิงนักเรียนชั้นสูง ๆ กียงกวดขันมากจนเป็นพิเศษ ท่านได้พบและตักเตือนนักเรียนชั้นสูงในเรื่องระเบียบวนยเสมอ และได้เขียนบทความเรื่องวนยลงในแถลงการณ์ศึกษาเทพศิรินทร์ บท ๑๑ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖

หอสมุดคุรุสภา วินย

วินยของนักเรียนบางคนในชั้นสูง ๆ ยังไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็นได้ มีนักเรียนบางคนฟังคำสั่งและประพฤติดี โดยเกรงการลงโทษเท่านั้น นี่เป็นภาวะอันไม่เหมาะในโรงเรียน

วินยไม่ใช่แต่กิริยาภายนอก หรือการแสดงออกประพฤติดให้คนเห็นเท่านั้น วินยต้องพร้อมด้วยความรู้สึกภายใน หมายถึงอำนาจความเห็นขวรงสัดด้วย ระเบียบบททิสุดนควรให้เกิดขน

เองในตัวของนักเรียน ซึ่งเป็นผลจากความรู้สึกนับถือตนเองและ
อาศัยความนิยมของคณะในโรงเรียน อาศัยความเคารพนับถือครู
ซึ่งครูควรได้รับอย่างง่ายดายจากนักเรียน

โรงเรียนมิได้ตั้งอยู่ด้วยความประสงค์อย่างเดี่ยวแต่จะให้
เป็นโรงเรียนที่ให้วิชาที่ทดแทนัน โรงเรียนนี้ความประสงค์จะฝึก
ฝนเด็กให้เป็นพลเมืองดี และรู้จักการสมาคมดี กับต้องการที่จะ
ให้การฝึกหัดตามเวลาของชีวิตในโรงเรียน ปลูกฝังอยู่ในสมอง
เด็ก ว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ไม่แปลกไปกว่าโลกภายนอกเลย การ
อบรมที่ได้รับในโรงเรียนอาจนำไปใช้ได้นอกโรงเรียน และเด็ก
จะรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ไม่ผิดแปลกไปกว่าที่อื่น ๆ ดังนั้น
ควรฝึกหัดให้มวินัยเคร่งครัดในโรงเรียน เพื่อจะได้รับประโยชน์
ทั้งในการเล่าเรียนและความประพฤติติดตัวไปใช้ในภายหน้าด้วย

วินัยของโรงเรียนอาศัยภาวะความนิยม และความประพฤติ
ทั่วไปของนักเรียนทั้งหลายในโรงเรียน ภาวะในที่นี้หมายความว่า
ถึงการยึดถือเอาความประพฤติที่ดี ความเข้าใจในสิ่งอันดี คำสั่ง
สอนดีมาเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตนเป็นนิสัย และใช้ปฏิบัติต่อ
กันทั้งครูและศิษย์ เมื่อการสมาคมระหว่างครูกับศิษย์เป็นไปโดย
เรียบร้อย ภาวะที่ดีก็จะมชนในโรงเรียน ความประพฤติชั่วก็จะ
เหือดหายไปเอง เพราะจะไม่มีใครนิยม ความประพฤติไม่ดีเป็น
บ่อเกิดแห่งความไม่สามัคคีภาวะ ดังนั้นควรอย่าให้เกิดขุ่นได้
จุดสำคัญที่สุดคือความยุติธรรม ทุกคนควรรู้สึกว่าเขาจะได้รับ

ความเสมอภาค และทุกคนควรรู้ด้วยว่าตนเองต้องแสดงความ
เสมอภาคต่อผู้อื่นเหมือนกัน

วินัยเป็นผลรวมของคุณธรรมต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ไม่
ใช่ตั้งความเข้าใจของคนบางคนที่นึกว่ามาจากอำนาจอาจารย์ใหญ่ผู้
เดียว ซึ่งมสทหรือจากอาญาเขย็นตและกวดขัน ควรเป็นความ
มุ่งหมายของเด็กที่จะปลูกฝังความสนใจเล่าเรียน และเมื่อเด็กได้
รับความสมบูรณ์อันนั้นแล้ว จะทำให้เด็กอื่น ๆ ถอดแบบอย่างการ
เล่าเรียนและมารยาทของคณะก็จะเจริญขึ้นด้วย

ตลอดเวลาที่เข็นอาจารย์ใหญ่ อาจารย์เชลลีย์เอาใจใส่ในการบริหาร
งานโรงเรียน ได้ช่วยปรังโรงเรียนเจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก โดย
เฉพาะทางค่านวิชากรแล้วท่านเอาใจใส่เป็นพิเศษ ท่านได้ประชุมครูทำ
ประมวลการสอนขึ้นไว้ใช้ในโรงเรียนเอง วิชาใดท่านทำเองได้ ก็ทำ
ให้เสร็จ ท่านเขียนเป็นภาษาอังกฤษด้วยมือของท่านเอง เขียนไว้ในสมุด
ปกแข็ง เพื่่อมอบให้ครูทสอนแต่ละชั้นไว้ดำเนินการสอนให้ขึ้นไปตามแนว
ที่ประชุมตกลงกัน ท่านคอยติดตามแก้ไขอยู่เรื่อย มีโรงเรียนหลาย
โรงเรียนในจังหวัดพระนครและธนบุรีได้ซื้อไปใช้ ส่วนในค่านการสอน
ท่านมักจะเชิญครูทสอนแต่ละวิชาไปประชุมอธิบายแนววิชาสอน ตลอดจน
สอนแนววิชาบางวิชาให้เสมอ มีภาษาอังกฤษ เป็นต้น

อาจารย์เชลลีย์ถ่อมตัว ครูจะต้องมีความรักกว้างขวางและควรจะ
สอนนักเรียนได้ทุกวิชา ท่านได้กล่าวกับผมเขียนตอนไปทำการฝึกหัดสอน
ณ โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ว่า ครู ป.ม. ควรสอนถึงชั้นมัธยมบทก

ไต่ทกววิชา ฉะนั้นในระยะสามเดือนที่ฝึกสอนจะเปลี่ยนวิชาให้สอนทุกเดือน
 แม้ผลศึกษาจะสอนไม่ไต่กตองลงไปช่วยครูพลศึกษาหัดและควบคุมนักเรียน
 มอโรวสงสัยให้ถามครูประจำชั้น ครูพลศึกษา หรืออาจารย์ใหญ่ได้
 ท่านไต่กตองท่านพดจริง ท่านให้เขียนฝึกหัดสอนทกววิชาจริง ๆ ให้ทำ
 หนาที่ครูประจำชั้น ตลอดเวลาทไต่ฝึกหัดสอนในความควบคุมของท่าน
 ท่านเรียกไปอวยรมแนะนำ ควบคุมคยันทกการสอน ช้แจงแก่ไขสงท
 ขกพรองทท่านพจกการตการสอนทกลปะทาให้ ให้เขียนไต่รับความรู
 ความชำนาญหลายอย่าง และเป็นประโยชน์จริง ๆ เม่อออกไปเป็นครู เพราะ
 ต้องไปทำการสอนแทบทกววิชาในหลกสตรชนมอชยมปลาย และเป็นประโยชน์
 อย่างยิงเม่อไต่เป็นครูใหญ่ในสมัยทมครูไม่พอ

อาจารย์เซลดยเป็นคนมนสยไม่ชอบออยนง ๆ เม่อสอนเสร็จหรือไม่
 งานในสำนักงาน ท่านจะเดินไปตรวจโรงเรียน คูการโรงทำงาน คุกรสอน
 ทกเข้าและบาย เม่อพอะไรบกพรอง กชแจงแนะนำให้แก้ไขทนท โดย
 เฉพาะนักเรียนทไม่ตงใจเรียน หรือลาคุรอกมานอกห้องแล้วเถลเถล
 ท่านเห็นเข้าแล้วเป็นเรียกมาอวยรมสงสอน แต่ถาพคนไต่ช่าเป็นคองทสอง
 หรือสาม ท่านจะไม่สอถามอกเลย ลงมอเขียนทนท

ระหว่างที่เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ อาจารย์
 เซลดยขงมหนาที่เบนนหวหนาฝ่ายวิชาการของกลุมโรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียน
 สตรในจังหวัดพระนครสองแห่ง โรงเรียนชายในจังหวัดฉนบุรีห้าแห่งและ
 ไต่ไปสอนวิธสอนภาษาอังกฤษแก่นสัดแผนกฝึกหัดครูของจุฬาลงกรณมหา-

วิทยาลัยเป็นเวลาหลายปีติดต่อกันมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ อันเขียนบทาน
ลาออกจากราชการ

อาจารย์เซลดชอบการกีฬา และเล่นไต่หลายอย่าง เช่น ว่ายน้ำ ฟุตบอล เทนนิส และกอล์ฟ ท่านใช้เวลาว่างหลังจากโรงเรียนเลิกและวันหยุดไปเล่นกีฬาที่ราชมอเตอร์สโมสร่วมมือ ไต่รับแต่งตั้งเป็นเลขานุการคณะกรรมการแผนกกีฬาต่าง ๆ ที่ท่านเล่นทุกอย่าง และไต่เป็นประธานกรรมการแผนกกรีฑาและฟุตบอลของกระทรวงธรรมการด้วย เพราะท่านชอบการกีฬาตนเองจึงสนใจและเอาใจใส่ในการกีฬาของโรงเรียน มักจะลงไปครูผู้พลศึกษาหัดฟุตบอลให้นักเรียน ไปดูและช่วยแนะนำให้ การกีฬาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์สมัยนั้นเด่นมาก โดยเฉพาะฟุตบอลทีมของโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ เป็นทีมที่เข้มแข็งทีมหนึ่ง และเป็นคู่แข่งชนที่เข้มแข็งพอ ๆ กับทีมโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งมออาจารย์เซลดตนเป็นอาจารย์ใหญ่และเป็นผลกหัดด้วย

อาจารย์เซลดรักโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์มาก อยากเห็นความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน อยากเห็นนักเรียนเก่าได้ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน มีความสามัคคีกลมเกลียว สนับสนุน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยกันนำชื่อเสียงและความเจริญมาสู่โรงเรียน ท่านได้พยายามติดต่อแนะนำให้นักเรียนเก่าของโรงเรียน จัดตั้งสมาคมนักเรียนเก่าขึ้น ความปรารถนาของท่านเป็นผล คณะนักเรียนเก่าได้จัดตั้งสมาคมนักเรียนเก่าขึ้น และต่อมาได้สร้างอาคารสโมสรทถนนราชดำริ่งหวัคพระนคร จึงได้ย้ายสมาคมนักเรียนเก่าไปตั้งอยู่ ณ ที่นั้นด้วย ปรากฏต่อมาว่าเมื่อสมาคม

เป็นขกแผนรุ่งเรืองแล้ว อาจารย์เซลลีย์ก็ใจมาก และคงใคพูดถงเรองน
 กขรรรษาขงทานเสมอ นางเอน. แอล. เซลลีย์ ึ่งใคทราบและเขียน
 ปรวค้ขงทานไวคงน

“One of Mr. Selley’s ambitions while in Bangkok, was to see the establishment of the Old-Boys’ Association in a home of its own and this became possible when the Club House in the Rajdamri Road was built”

ก่อนออกจากราชการ อาจารย์เซลลีย์ใคเขียนลาคร นักเรียน
 นักเรียนเก่าไว และใคลงในหนังสือแถลงการณค้กษาเทพศร์นทร บท ๑ ๒
 นขยท ๖ เดือนมนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ คงน

ลากอน เทพศร์นทร

As this is the last magazine which will be issued while I am still at Debsirindr School, I wish to take the opportunity of wishing Good-bye to all the students and their guardians, all the teachers and all the Old - Boys who have been in my charge. I have been at Debsirindr School for nearly twenty - four years and during that time I have watched the school grow and increase in prestige until it has reached its present size of over 900 boys, and become well - known in Siam.

I have had a very happy time in Debsirindr School and wish to thank all the teachers for their good work and loyalty to me while I have been the headmaster.

I shall be very sorry to leave Debsirindr School and Siam and you will all be in my thoughts for many years to come. I shall look forward to hearing good news of the successes of the boys, teachers and Old-Boys and I hope every boy will do his best to keep up the good name of the school and be loyal to his school, his King and his country. I should like to impress on every boy the necessity of doing good work by himself. The teachers can only be guides and the knowledge obtained in school is not sufficient for a boy to become an expert in any profession into which he chooses to enter. Success in life can only be obtained by long and tedious hard work. To the teachers I wish they may have long life and prosperity and to the Old Boys I wish success in their walks in life and I hope they will long live to bring fame and prosperity to the Old-Boy's Association of Debsirindr School.

อาจารย์เซลดียกกลับไปอยู่ประเทศอังกฤษได้ ๔ ปี กิดงแกกรวม
 ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ บรรดาครูและนักเรียนเก่าเมื่อได้ทราบข่าวพากันอวลย
 ด้งงานมาก หนังสือแถลงการณ์การศึกษาเทพศรณทร ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๕-๖
 ประจำเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้ลงบทความไว้อาลัยท่าน
 ด้ง

อาจารย์เชลลย ถึงแกกรรม

ข่าวส่งมาจากนอก บอกข่าวตายของท่านอาจารย์เชลลย เมื่อเทศศรินทร์ทราบ ชาวเทศศรินทร์ทุกๆ คนรู้สึกสลดใจทุกคน ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง ความจำแต่ครั้งหลังใน เรื่องราว ของอาจารย์ผู้สิ้น เมื่อทุกๆ คนรู้จักชื่อและตัวของท่านดี เพราะท่านได้จากเทศศรินทร์และเมืองไทยไปเพียงผ่านมา ๔ ขวบเท่านั้น

เวลา ๓๐ ปี อาจารย์ฝรั่งผู้ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทย ในชั้นต้นเรารู้จักท่านในฐานะครูฝรั่งหนุ่ม ๆ เมื่อเวลาล่วงเลยไปจากนั้นจนถึงเมื่อท่านได้จากสยามไปยังบ้านของท่าน ณ ประเทศอังกฤษ เราจำกันได้ว่า เมื่อวันท่านจากไปนั้น ชาวเทศศรินทร์ ซึ่งมีนักเรียนทั้งโรงเรียน และชาวมิตรสหาย ได้ไปส่งท่านและแสดงความอาลัยในการจากเมื่อนั้น หน้าของท่านสดใสแสดงความชื่นใจด้วย รอยแห่งความชราจะปรากฏอยู่ ซึ่งเราทราบกันว่าวัยของท่านเกิน ๖๐ แล้ว

ความเป็นฝรั่งของท่านและ ความเป็นอาจารย์ ทมิศย์รักใคร่ นามที่เรียกกันจึงเป็นนามที่เรียกกันอย่างเคารพ คือ “อาจารย์เชลลย” ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าคุณงามความดีของท่านอาจารย์ฝรั่งผู้ ต่างกับฝรั่งหลายคนที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย เวลา ๓๐ ปีจากฝรั่งหนุ่ม จนถึงเวลาจากไปที่เราเห็นหน้าแท้ ๆ ของอาจารย์เชลลย ไม่ได้ทำให้เรารู้สึกเป็นอย่างอื่น นอกจากความนับถือ แม้เวลานี้ในหมู่เทศศรินทร์

อาจารย์เชลลยไธมาเป็นอาจารย์ในโรงเรียนเทพศิรินทร์แต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ และได้กลับไปบ้านเมืองของท่านเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ เพราะหมดสัญญา และอีกประการหนึ่ง คือ ความเหน็ดเหนื่อย จากงาน ซึ่งไม่อาจจะใช้ชีวิตอยู่ในงานต่อไปอีกได้ แม้ทาง กระทรวงธรรมการต้องการต่ออายุสัญญาต่อไปอีก

เราเทพศิรินทร์ผู้เป็นศิษย์อาจารย์ผู้หนึ่ง และเราผู้ระลึกถึง อาจารย์ของเรา เมื่อทราบข่าวตายของท่าน เทพศิรินทร์ไม่เพียง เศร้าสลด ทุก ๆ วิชาญาณที่เทพศิรินทร์ไม่สามารถแสดงความรู้สึก ลึกซึ้งที่อยู่ภายในดวงใจนั้น ให้ผู้ใดเห็น เมื่อความสลดใจนั้นได้ ถูกคุณด้วยพันทวี

ไม่มีอะไรจะช่วยให้อาจารย์ที่ตายแล้วให้คนชวดขนมา และ ไม่มีอะไรที่ชาวเทพศิรินทร์ทุกคนจะอุทิศด้วยความยินดี เพื่อให้ ผู้ตายทราบความกตัญญู นอกจากทุก ๆ ผู้ที่มีอำนาจความรักและ ความกตัญญูที่จะขอให้ท่านผู้จากเราไป ไปสู่สุคติภูมิอันผาสุก หากทุก ๆ ดวงใจจะเป็นแม่แรง ช่วยกันชูและเป็นบันไดทอดให้ วิชาญาณของท่านอาจารย์เดินไป วิชาญาณของท่านจะเดินไปอย่าง ร่าเริง เมื่อทราบว่า เทพศิรินทร์ทุก ๆ คนยังเป็นเทพศิรินทร์ของ ท่านอยู่

ระบิล ลีตสุวรรณ

พระวชิรญาณวทิตยาลัทธิน

(สังฆ พุกกะเวส)

พ.ศ. ๒๔๑๗ — ๒๔๗๕

พระวชิรญาณวทิตยาลัทธินเกิดเมือวันท ๒๕ มีนาคม ๒๔๑๗ ที่บ้าน
คำขลปากคลองปากน้ำ อำเภอขางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นบุตร
นายพุก และนางหน พุกกะเวส เมืออายุครบ ๒๑ ปี ได้อุปสมบทที่วัดกลาง
อำเภอขางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในวันท ๒๓ มิถุนายน ๒๔๓๘
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปาล) เป็นอุปัชฌาย์ ในระหว่างอุปสมบทได้ศึกษา
ภาษาบาลีและธรรมวินัย นอกจากนั้นยังได้เข้าศึกษาในโรงเรียนฝึกหัด
อาจารย์ สอนไล่โตประกาศนียบัตรครุชนท ๑ แห่งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์
เมือเดือนเมษายน ๒๔๔๒ และได้ออกเป็นครูฝึกหัดตั้งแตเดือนพฤษภาคม
ศกนั้น ได้รับพระราชทานเงินเดือนครั้งแรกเดือนละ ๘ บาท

เมือสอบไล่โตประกาศนียบัตรครุแล้วได้เริ่มเข้ารับราชการเมือวันท
๑๘ พฤษภาคม ๒๔๔๓ ในตำแหน่งครูโรงเรียนมัธยมนวนลนวิศ
ได้ลาสิกขาบทเมือวันท ๒๖ เมษายน ๒๔๔๔ ต่อมาเมือวันท ๕ พฤษภาคม
๒๔๔๔ ได้เป็นครูโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ จนกระทั่งวันท ๖ พฤศจิกายน
๒๔๔๕ จึงย้ายไปเป็นครูโรงเรียนมัธยมสวนกุหลาบ(ในพระบรมมหาราชวัง)
และเป็นครูโรงเรียนมัธยมราชบูรณะ เมือวันท ๑๔ มิถุนายน ๒๔๔๗

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๕๘ ได้เลื่อนขึ้นเป็นครูใหญ่โรงเรียน
 ประถมราชบุรณะ ต่อมาได้ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนมัธยมราชบุรณะอกเมือ
 วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๕๙ และในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๕๙ ได้
 เลื่อนเป็นครูใหญ่โรงเรียนมัธยมราชบุรณะ ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ ย้ายไป
 เป็นนายตรวจ แขวง ตะวันออกใต้ และ ตะวันตกใต้ จนกระทั่งวันที่ ๒๑
 พฤศจิกายน ๒๔๕๑ จึงรับหน้าที่ใหม่เป็นกรรมการสอบไล่ในกรมศึกษา-
 ธิการ ในพ.ศ. ๒๔๕๓ ท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนวิภาสน-
 วิชาสัทธ และได้รับราชการอยู่ในพระนครตลอดมาจนถึงวันที่ ๒๖ มีนาคม
 ๒๔๕๔ จึงย้ายไปเป็นกรรมการมณฑลจันทบุรี มณฑลนี้ประกอบด้วย
 จังหวัดจันทบุรี ตราด และระยอง

พระวิภาสนวิชาสัทธได้รับพระราชทานยศครั้งแรกเป็นรองอำมาตย์
 โทเมือ พ.ศ. ๒๔๕๔ ต่อมาได้เลื่อนเป็นรองอำมาตย์เอก อำมาตย์ตรี
 และอำมาตย์โท ตามลำดับ ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ ท่านได้รับพระราชทาน
 บรรดาศักดิ์เป็นหลวงวิภาสนวิชาสัทธ และเป็นพระในราชทินนามเดิมเมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๖๔

ในระหว่างรับราชการอยู่ที่มณฑลจันทบุรีนั้น ท่านได้จัดการสร้าง
 โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดจันทบุรี คริยานุสรณ์ ขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นที่
 เจ้าหน้าตบตรวจการลูกเสือ มียศเป็นนายหมวดตรี ใน พ.ศ. ๒๔๕๗
 เคยทำการแทนเลขานุการ สภากรรมการ จัดการ ลูกเสือ มณฑลจันทบุรีด้วย
 ท่านได้รับพระราชทานนามสกุลว่า พุกกะเวส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

พระยาวิภาชนันทยาตีตธ (สังข์ พุกกะเวส)

พระวิภาชนนวิทยาสิทธิ ไทรับพระราชทานยศพิเศษ เป็นนายนาวาโท
 แห่งราชนาวเสือบ้า (ร. น. ส.) เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๗
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่ไทรรับพระราชทานคือ จตุรถาภรณ์ช้างเผือก
 ทานไต่ออกจากราชการเนื่องจากสุขภาพ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๖๙
 ไทรรับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๓๕๐ บาท ปรากฏจากสมุดทะเบียน
 ประวัติว่าในจำนวนเวลาข้าราชการ ๒๕ ปีนั้น ท่านไม่เคยมีวัน ขี้ขลาด
 หรือขาดเลยถึง ๒๑ ปี

ราชการพิเศษที่พระวิภาชนนวิทยาสิทธิได้กระทำที่สำคัญ ๆ ก็นับเช่น
 เป็นผู้ช่วยกรรมการทบทวนวิชาสามัญอาจารย์สมาคม และกรรมการหนังสือ-
 พิมพ์วิทยาจารย์ เป็นผู้ช่วยปลัดกรมสามัญอาจารย์สมาคม บรรณาธิการสามัญ
 อาจารย์สมาคม ผู้ช่วยการสอบไล่วิชาชั้นต้นโรงเรียนกฎหมาย ผู้ตรวจการ
 ลูกเสือ เคยตามเสด็จสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
 ในการเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ไต่เป็นผู้
 ผู้รักษาราชการแทนสมุหเทศาภิบาลมณฑลจันทบุรี ๒ ครั้ง คือใน พ.ศ.
 ๒๔๕๘ ครั้งหนึ่ง และ พ.ศ. ๒๔๕๙ อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนั้นยังได้
 นำลูกเสือไปช่วยประชาชนที่ถูกเพลิงไหม้ตลาดจันทบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐
 ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ ไต่ นำลูกเสือไปช่วยประชาชนที่ถูกน้ำท่วมตลาดจันทบุรี
 และ พ.ศ. ๒๔๖๖ ไต่ช่วยแพทย์สุขาภิบาลในการปราบพยาธิปากขอออกด้วย
 เมื่อออกจากราชการแล้ว พระวิภาชนนวิทยาสิทธิและครอบครัวได้
 ย้ายมาอยู่บ้านข้างวัดหงส์รัตนาราม อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี
 ระหว่างนั้น ไต่เขาเป็นครูสอนภาษาไทย ที่โรงเรียนกรุงเทพ ฯ คริสเตียน

วิทยาลัย และช่วยพระอาจารย์ทศยาคม (ดร. ยอร์ช แมคฟาร์แลนด์) ทำ
 พจนานุกรมไทย—อังกฤษ ทบรัชแมคฟาร์แลนด์ ถนนอิสรภาพ กรุงเทพมหานคร
 พระนคร ส่งทพระวราชนวทยาสถิตไคยาเพญกรณยกจเป็นประโยชน์แก่น
 อนุชนชาวไทยที่สำคัญอย่างหนังสือ ไคแต่งหนังสือแบบหัดอ่านหนังสือ
 ไทยชน แบบหัดอ่านหนังสือไทยนภายหลังมาแยกออกเป็น ๒ เล่ม เรียกว่า
 แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้นและเล่มปลาย เริ่มสอนตั้งแต่การผสมสระ
 การผันอักษรกลาง สูงและต่ำ อักษรนำ อักษรกล่า อักษรควบ ตลอดจน
 มาตราตัวสะกดต่าง ๆ นับว่าเป็นหนังสือแบบสอนอ่านแบบเต็มตลอดเล่มหนังสือ
 คณะกรรมการพิจารณาแบบเรียนชั้นประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
 จึงไคคเลือกมาใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชั้นประถมศึกษา ๑ และ
 ยังกงใช้้อยจนตราขายเทาทกอน

พระวราชนวทยาสถิตไคเขียนไว้ในคานาเมอพมพครวงท ๕ พ.ศ.
 ๒๔๖๕ ขณะที่ยงรบราชการอยทมณทลจนทปรคองน

แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น เป็นแบบเรียนหนังสือไทย
 เล่มหนังสือ สำหรับชั้นประถมศึกษา ชั้นนักเรียนชั้นน ต้องตงตน
 เรยนแต่อย ๗ ขวบจนไป และสมควรตองไซแบบเรยน ทเรยนไค
 ง่าย ๆ ใหพอเหมาะ แกสตีบัญญัติของเด็ อยุน้อย ๆ เช่นน
 ขาพเจาจึงไคเรยบเรยงแบบเรยนเล่มนชนด้วยความประสงค์ดั่งกล่าว
 น เมอไครับอนุญาตของกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ในโรงเรียนไค
 และไคจัดการพิมพ์ชนไซทตลอดดูแล้ว เห็นว่าเด็กชอบอ่านมาก
 อ่านออกรไครวดเร็ว มผู้นยมชอบไซแบบเรยนเล่มนสอนเด็ก
 มากชน จึงตองจัดการพิมพ์ตอมาดังน

พ.ศ. ๒๔๕๔	พิมพ์	๔,๐๐๐	ฉบับ
พ.ศ. ๒๔๕๘	พิมพ์	๕,๐๐๐	ฉบับ
พ.ศ. ๒๔๕๙	พิมพ์	๕,๐๐๐	ฉบับ
พ.ศ. ๒๔๖๑	พิมพ์	๑๐,๐๐๐	ฉบับ
พ.ศ. ๒๔๖๕	พิมพ์	๒๐,๐๐๐	ฉบับ

ในฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๖ ขณะทพระวชิรญาณวทยาสถิตออกจากราชการ
กลายมาอยู่ที่บ้านจังหวัดฉะเชิงเทรา ไต่เขียนคำอธิบายวิธีใช้แบบเรียนของท่าน
ไว้คงต่อไปน

โปรดอ่านคำชี้แจงให้เข้าใจตลอดแล้วจึงใช้
คำชี้แจง

แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มนี้ เป็นแบบเรียนสำหรับชั้น
ประถมศึกษา ซึ่งกระทรวงธรรมการได้ตรวจเห็นชอบและอนุญาต
ให้ใช้ในโรงเรียนของกระทรวงธรรมการแล้วและได้ออกใบอนุญาต
ให้ไว้เป็นสำคัญ ดังมีสำเนาปรากฏอยู่ข้างหน้าตบ

วิธีสอน ก่อนที่ครูจะให้ศิษย์หัดอ่านบทใด ครูควรจะเล่าเรื่อง
ในบทนั้นให้ศิษย์เข้าใจเรื่องตลอดคดแล้ว จึงค่อยให้หัดอ่าน อนึ่ง
เวลาเล่าเรื่อง ควรจะมรูปภาพทเกี่ยวกับเรื่องนั้น เช่นรูปภาพ รูป
กระบอก เป็นต้น ถ้าเรื่องทกล่าวถึงสิ่งของทพอจะหามาได้ เช่น
นาฬิกา หรือ ปู่ ก็ควรหามาให้เด็กดูด้วยจะเป็นการดีมาก เพื่อ
เป็นเครื่องช่วยให้เด็กเอาตาดูหูได้ตั้งใจฟังจริงๆ ทงนเป็นวิธีปลูกใจ

เด็กให้ตั้งใจและสนใจในเรื่องนั้นยิ่งขึ้น เมื่อเด็กอยากรู้เรื่องโดย
ความพอใจแล้ว การสอนอ่านต่อไปก็ไม่เป็นการยาก

วิชาอ่าน การอ่านประสม สระ กับ พยัญชนะ ควรให้อ่าน
เฉพาะแต่เสียงของ สระ หรือ พยัญชนะ เท่านั้น เช่น ๑ ให้อ่าน
ว่า อา หรือ โ ให้อ่านว่า โอ ๆ ละ ๆ ดังนี้ แต่ไม่ต้องให้อ่านคำว่า
สระ ปนอยู่ด้วย ส่วน พยัญชนะ ก็ให้อ่านเช่นเดียวกัน เช่น ก
ก็ให้อ่านว่า กอ หรือ ข ก็ให้อ่านว่า ขอ เท่านั้น ไม่ต้องให้อ่าน
ออกชื่อว่า กอไก่ ขอไข่ ๆ ละ ๆ ใดๆ เลย เพราะจะทำให้
ยุ่งยากแก่การอ่านประสมคำนั้น ๆ เพราะฉะนั้นควรหัดให้อ่านตาม
ตัวอย่างต่อไปนี้

(หัดอ่าน บทที่ ๑)

ก ๑ กา ให้อ่านว่า กอ อา กา

ม ๑ มา ให้อ่านว่า มอ อา มา ๆ ละ ๆ

และบทต่อไป ก็ให้อ่านอย่างนเหมือนกันทั้งนั้น

ข้อสำคัญ การอ่านออกเสียง ต้องให้อ่านเหมือนพูด ให้ชัดคำ

และ ชัดอักษร เช่น ร, ล, ส, ซ, ฝ, ฟ เป็นต้น เมื่อครูได้สอน
ให้ถูกตามวิธีดังอธิบายมานี้แล้ว จะเป็นการสะดวกแก่ศิษย์

และจะเบาใจครูเป็นอันมาก

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๗ เมื่อได้แยกแบบเรียนออกเป็นเล่มต้นเล่ม
เล่มปลายแล้ว ท่านไต่เชยคนำไว้ในเล่มปลาย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๘ คง
คำนำนับพิมพ์ครั้งที่ ๘ แบบหัดอ่านหนังสือไทย เล่ม

ปลาย น ต่อจากเล่มต้นโดยวิธีเดียวกัน ว่าด้วย อักษรนำ อักษร
 กล้า และมาตราตัวสะกด จบวิธีอักษรไทยเบื้องต้น เด็กได้เรียน
 จบเล่มมาแล้ว ก็มีความรู้หนังสือไทย บริบูรณ์ด้วยหลักไวยากรณ์
 วรรณยุกต์และมาตราตัวสะกดอย่างแม่นยำไม่หะหลวม อันเป็น
 รากแก้วของหนังสือไทย และเป็นสมุฏฐานที่จะเรียนต่อขั้นไปได้
 ตลอดถึงชั้นสูงโดยสะดวก

ส่วนครู ก็เข้าใจในการสอนด้วยแบบเรียนที่เด็กชอบ และมี
 วิธีสอนที่ถูกทางอยู่ในตัว เพราะฉะนั้น จึงนับได้ว่าแบบหัดอ่าน
 หนังสือไทยนี้เป็นแบบเรียนที่สมควรสมทบบริบูรณ์

พระวชิรญาณวทยาสาสน์ถึงแก่กรรมเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๘ มีบุตร
 กับนางสุวรรณ วชิรญาณวทยาสาสน์ ๒ คน คนแรกชื่อ นายสังข์ทอง ถึง
 แก่กรรมเสียตั้งแต่ยังเยาว์ คนที่สองชื่อ นายสังข์ทศ ปัจจุบันเป็นอาจารย์
 อยู่ในคณะภิกษุกรรมและสัตตบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักนายก
 รัฐมนตรี

นางสุวรรณ วชิรญาณวทยาสาสน์ นี้ คือครูสุวรรณผู้เคยร่วมงานกับ
 มีสโกล ครูใหญ่โรงเรียนกุลสตรีวังหลังและผู้สร้างโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
 ขณะนางสุวรรณ วชิรญาณวทยาสาสน์ ยังมีชีวิตอยู่ แม่มีอายุถึง ๘๘ ปีแล้ว
 แต่ร่างกายก็ยังแข็งแรงเป็นปรกติ

สังข์ทศ พุกกะเวส

พระวเสษฐครุณกิจ (บ้านเฮง จารุณนิช)

พ.ศ. ๒๔๑๕—๒๔๓๑

พระวเสษฐครุณกิจ เกิดเมือวันพุธ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๑๕
เป็นบุตรนายทองสุขและนางชน ตงขานเรือน้อยที่ ตำบลขานหม้อ อำเภอ
พระนคร จังหวัดพระนคร ขณะเมือจวนคลอดนั้น นางชนเฝ้เป็นมารดา
มกจิระจำเ็นต้องเดินทางไปเยี่ยมญาติซึ่งเป็นนายอากรสุวอัยที่จังหวัด
ราชบุรี ในระหว่างเดินทางไปทางเรือไปถึงตำบลหม่น อำเภอคำเนน-
สะทวก (สมัยนั้นเรียกอำเภอสม่น) จังหวัดราชบุรี นางชนมารดาอาการ
เจ็บครรภ์ จึงไต่แระเรือเช่าพกและไต่คลองคยทรวงายออกมาโดยสวัสดิภาพ
ที่ขานหม้อคำแะ ณ ตำบลหม่น อำเภอคำเนนสะทวก จังหวัดราชบุรี
เ็นองควยเป็น โชคค้อย่างประหลาดนาคัจจรวัย ที่ไต่พยหม้อคำแะทนทวงที่
และตำบลนงคชสม่น มคาวา หม่น อควย ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายมารดา
ซึ่งเข้าใจและถนคทางภาษาจนจึงตงขอพระวเสษฐครุณจว่า “บ้านเฮง”
ซึ่งพอแปลไต่ว่า “เรอญเ็นหม่น” หรือ “โชคเ็นหม่น” ตามนมตและ
พฤกการณทไคยงเกิดชน ถนฐานภมลาเนาตรงสคทายของพระวเสษฐ-
ครุณจจน อัยทวมคองวคอรณราชวราราม จังหวัดฉนบุรี ซึ่งทานไคไป
ชอทคนและปลกขานไว้ บานททานไคปลกสรางชนในสมัยทงมชวคคย
นนขคนคยงอัย คคขานเลขท ๒๘๓ หลงวคอรณราชวราราม อำเภอ
บางกอกใหญ่ จังหวัดฉนบุรี ทายาทไคตงชอขานนเพอเ็นอนุสรณ

พระวชิเสษฐัตถุณกิจ
(บัวนเฮง จารุวณิช)

ของท่านว่า “บ้านวิเศษสุข” (ที่เปลี่ยนเป็น “วิเศษ” ก็เพื่อให้เขียนไปตาม
คำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน)

เมื่อพระวิเศษสุทรณกิจเจริญวัยจนพอเรียนหนังสือได้แล้ว บิดาได้ส่ง
ไปเข้าเรียนหนังสือไทยกษัตริย์สำนักนาฏอนุสาสน์ (รอด เปรียญหรือครูดอด)
ที่โรงเรียนมัธยมราชบูรณะ (คือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยในปัจจุบัน ตั้ง
อยู่ในบริเวณวัดราชบูรณะ คือ วัดเลียบ) จังหวัดพระนคร ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ บ้าน
นั่นเอง หลวงชำนาญอนุสาสน์น เคียงขวาอยู่ทิวทิศใต้ จังหวัดธนบุรี
จนได้เลื่อนเป็นพระสมุห์หรือค โดคุณเคียงกับท่านเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม)
ตั้งแต่ครั้งเจ้าพระยายมราชบวชอยู่วัดเคียงกนมนนเป็นอนาค เมื่อลาสิกขาบท
แล้วเข้ารับราชการ และต่อมาได้ไปเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนมัธยมราชบูรณะตั้ง
กล่าวแล้ว เมื่อเรียนจบประโยคสองภาษาไทยซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในสมัยนั้นแล้ว
พระวิเศษสุทรณกิจได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบอังกฤษ
ซึ่งมีนาย อี. เอส. สมิท (Mr. E.S. Smith) เป็นอาจารย์ใหญ่ เห็น
สมควรกล่าวแทรกไว้ในที่นี้เพื่อประวัติความรัคว่า โรงเรียนพระตำหนัก
สวนกุหลาบอังกฤษที่กล่าวมานั้น อยู่ในพระบรมมหาราชวัง เปิดทำการสอน
ที่พระตำหนักสวนกุหลาบ อันเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
สมัยทรงดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งต่อมาได้เสวย
ราชสมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นโรงเรียน
สำหรับสอนเจ้านาย บุตรหลานขุนนางตลอดจนบุตรหลานของข้าราชการบริพาร
ต่อมาโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบอังกฤษ ได้ย้ายออกจากพระบรม
มหาราชวังไปตั้งอยู่ทิวหงา เป็นตึกสองชั้น ใกล้ ๆ กับบริเวณพิพิธภัณฑ์-

สถานแห่งชาติ ในปัจจุบันทั้งสองชั้นหลังนี้ ได้ถูกรื้อไปแล้ว จากวงหน้า
ได้ย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนเตยแดง เอกยศเส เป็นเรือนไม้อยู่หลังตึกสายสวัสดิ มี
นายเฮช.อี.สไปเว้ (Mr. H.E. Spivey) เป็นอาจารย์ใหญ่ ต่อมาได้ย้ายไปตั้ง
ที่ตึกสุนันทาลัย ในบริเวณโรงเรียนวชิรชน ปากคลองตลาด จังหวัดพระนคร
ชื่อของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบอังกฤษเมื่อย้ายออกจากพระบรมมหา
ราชวังแล้ว ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่ว่า “โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษ”
โดยตัดคำว่า “พระตำหนัก” ออกเสีย ต่อมาได้ย้ายโรงเรียนสวนกุหลาบ
อังกฤษนี้ไปรวมกับโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ และเปลี่ยนชื่อเรียกว่า “โรงเรียน
มัธยมพิเศษเทพศิรินทร์” คำว่า “สวนกุหลาบอังกฤษ” ก็หายไปตั้งแต่นั้นมา
ส่วนอีกคำหนึ่งที่เรียกว่า “สวนกุหลาบไทย” อันเป็นต้นกำเนิดโดยแท้ของ
โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยปัจจุบันนี้ เดิมทีกเขตทำการสอนอยู่ ณ พระ
ตำหนักสวนกุหลาบเหมือนกัน แต่อยู่ชั้นล่าง และเมื่อย้ายออกมาจาก
พระตำหนักสวนกุหลาบ “สวนกุหลาบไทย” ก็ย้ายไปอยู่ในวัดมหาธาตุ
ที่ท่าพระจันทร์ จึงเป็นการพลัดพรากจากกันไป

เมื่อพระวชิรญาณวิเศษเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์สุทนต์รัตนโกสินทร์ (ภาษาอังกฤษ
ล้วน) ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบอังกฤษแล้ว เนื่องจากเป็นผู้
เรียนดีและมีความรัก ในวonth ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๕๑ จึงได้รบคัดเลือก
ให้เข้าเป็นครูสอนในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบอังกฤษนั่นเอง ได้รับ
พระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๒๐ บาท ในวonth ๒ กรกฎาคม ๒๔๕๓
พระวชิรญาณวิเศษก็ได้อุปสมบท ณ วัดราชประดิษฐ์สถิตยัมมหาสิมาราม
พระสาสนโสภณ (อ่อน) เป็นอุปัชฌาย์ ได้ลาสิกขาบทเมื่อวonth ๒

พฤศจิกายน ๒๔๕๓ รวมเวลาอุปสมบท ๑๒๓ วัน ระหว่างอุปสมบท
ได้เรียนพระธรรมวินัยและสอบไล่ได้ตามหลักสูตรของวัด

เมื่อโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบอังกฤษถูกย้ายไปในที่ต่างๆ และ
เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษแล้ว ท่านก็ได้ย้ายติดตามไป
จนกระทั่งเมื่อโรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษย้ายไปอยู่ที่วัดเทพศิรินทร์ อำเภอ
ป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดพระนคร และเปลี่ยนชื่อใหม่เรียกว่า โรงเรียน
มัธยมพิเศษเทพศิรินทร์ (ภายหลังเป็นโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ และ
โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ในปัจจุบัน) พระวิเศษสุตฺตฤทธิกิจย้ายตามไปเป็น
อาจารย์รองอยู่ที่โรงเรียนมัธยมพิเศษเทพศิรินทร์ ตั้งแต่วันที่ ๖ สิงหาคม
๒๔๕๐ อีก ทั้งนี้เพราะพระวิเศษสุตฺตฤทธิกิจเป็นคนไทยที่เชี่ยวชาญ
ภาษาอังกฤษซึ่งหาได้ยากมากในสมัยนั้น และโรงเรียนมัธยมพิเศษเทพ-
ศิรินทร์ ในสมัยนั้นเป็นโรงเรียนที่เหมือนนักเรียนชั้นมัธยม ๖ แล้ว
มีให้เรียนต่อออกชั้นหนึ่ง เรียกว่า “ชั้นคงส์กอลลาซิป” ซึ่งผู้สอบไล่ได้
ทั้งหนึ่งและที่สองจะได้รับทุนหลวงออกไปศึกษา ณ ต่างประเทศ อาจารย์ใหญ่
โรงเรียนมัธยมพิเศษเทพศิรินทร์ ในสมัยนั้นคือ นาย เอช. อี. สไปว์
พระวิเศษสุตฺตฤทธิกิจได้เลื่อนเป็นครูประจำคณนยบัตรชั้นพิเศษมัธยม
เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๔๕๔ และได้รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ
๒๒๕ บาทในเดือนพฤษภาคมต่อมา จากโรงเรียนมัธยมพิเศษเทพ-
ศิรินทร์ พระวิเศษสุตฺตฤทธิกิจ ได้ย้ายไปรับราชการเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียน
มัธยมโฆสิตสโมสร์ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี

๕๘
ตั้งแต่วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๔๖๒ โรงเรียนนันทนาการสอนตั้งแต่นั้นประถม
ขทหนึ่งจนชั้นมัธยมขทหก พระวิเศษสุตรฌกัจ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่
โรงเรียนมัธยมโฆสิตสโฆสิตคคคอกันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒ จนกระทั่ง
ถึงแก่กรรมใน พ.ศ. ๒๔๗๑ ปรากฏว่า ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ท่านได้รับ
พระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๓๒๐ บาท และขณะถึงแก่กรรมได้รับ
พระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๓๕๐ บาท

พระวิเศษสุตรฌกัจ ถึงแก่กรรมใน พ.ศ. ๒๔๗๑ ด้วยโรคเส้นโลหิต
ในสมองแตก ท่านมิได้เจ็บป่วยให้ใคร่ขการทรมานแต่อย่างใด เพียงแต่เมือ
วันเสาร์ที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ รู้สึกปวดศีรษะไม่สบายจึงโดยนโยลา
ขอลาหยุดราชการ ๑ วัน รุ่งขึ้นวันอาทิตย์ที่ ๙ ธันวาคม ท่านถึงแก่กรรม
ด้วยความสงบ รวมเวลารับราชการ ๓๐ ปี ๖ เดือน ๒๕ วัน เช่นอนว่า
พระวิเศษสุตรฌกัจได้ถึงแก่กรรมในระหว่างที่ท่านยังอยู่ในราชการ ยัง
ความโศรกสลดและความอาลัยมาสู่ครอบครัว ญาติมิตร ตลอดจนเหล่า
ศิษย์ของท่านเป็นอนมาก

ยศและบรรดาศักคคทได้รับพระราชทานคือ ได้เป็นชนวิเศษสุตรฌกัจ
เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานบรรดาศักคคคเป็นหลวง
ในราชทินนามเดิม เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานยศ
เป็นอำมาตยโท เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๖๑ และ ได้รับพระราชทาน
บรรดาศักคคคเป็น พระวิเศษสุตรฌกัจ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๕

ขณะทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้จัดตั้งกองเสอชานในคณรัชกาลของพระองค์คนน ทรงมพระราช

นิยมให้ข้าราชการสมัครเข้าเป็นเสอช่า พระวิเศษสุตรฌกจเป็นเสหนงทไต
 สมัครเข้าเป็นเสอช่าตามพระราชานิยมในสมัยนั้น ไทรบการฝกหัดและไต
 ออกซอมรบเช่นเคยวกยเสอช่าทงหลาย และเมอไปรตเกล้า ๆ จคตงกอง
 ลูกเสอชน พระวิเศษสุตรฌกจไตรบตาหนงเป็นฝกากยลูกเสอ กอง
 ไรเรียนมฉยมพิเศษเทพศรันทร ท่านเป็นทวเรยวทวแรงอยางสำคญเพราะ
 เป็นสมัยแรกตง ประกอบกบขอาจารย์ใหญ่ของไรเรียนักเป็นฝรัง พระ
 วิเศษสุตรฌกจเป็นอาจารย์รองจตองรบหนาทแทน ท่านเป็นฝกากยลูกเสอ
 รุนแรกทเขารบการอบรมถายทอวิชาควมรู้โดยตรงจาก พระบาทสมัคร
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยหัว องค์พระฝพระราชทานกำเนคลูกเสอไทย พระ
 วิเศษสุตรฌกจไตรบขคทางลูกเสอเป็นฝกากยเอก งานพิเศษของพระวิเศษ
 สุตรฌกจนอกจากงานเกยวกยเสอช่าและลูกเสอคกงลาวแลวก คอ ในสมัย
 นนกรมศกษาธิการไตจคตง ไรเรียนภษาองกฤษเวลาค่าชน เป็นสฉานท
 สำหรบอบรมเพิ่มพนควมรู้ให้แก่พวกครทงหลาย ตงอยในบริเวณไรเรียน
 สวณทหลายวทยาลัยบจขุน ครทไตรบประกาศนยบตรครุมนฉยมรุ่นแรก ๆ
 ตองไตผานการอบรมจากไรเรียนภษาองกฤษเวลาค่านกอน นายเฮช. อ.
 สไป่ว ซงเป็นอาจารย์ใหญ่ไรเรียนฉยมพิเศษเทพศรันทร ทำหนาทเป็น
 อาจารย์ใหญ่ไรเรียนภษาองกฤษเวลาค่าทวออกตำแหน่งหนง และพระ
 วิเศษสุตรฌกจไตทำหนาทเป็นอาจารย์พิเศษสอนทไรเรียนภษาองกฤษ
 เวลาค่ากยทงเป็นเลขานุการและสมุหยญชของไรเรียนทวย ตามหลกฐาน
 ทอมาปรากฎว่า ใน พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๔๕๖ นายนอรแมน ซตตัน
 (Mr. Norman Sutton) เป็นอาจารย์ใหญ่ไรเรียนน และสอนประจำชน ๕ ทวย

ส่วนพระวิเศษสุครุณิกก็สมยงเป็นขุนวิเศษสุครุณิกสอนประจำชั้น ๓ นอกจาก
จากนั้น พระวิเศษสุครุณิกก็ยังมหนาทพิเศษสาครอุกคคือ เป็นเลขานุการ
สโมสรอังกฤษ ต่อมาได้เป็นนายกสโมสรอังกฤษของสามัคยาจารย์สมาคม
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๒ และท่านยังได้ทำการสอน
พิเศษที่โรงเรียนวิทยาศาสตร์กลางคืน อันเป็นโรงเรียนเอกชน ตั้งอยู่ที่
ถนนเจริญกรุง ตรงสแยกพระยาศรีโกลกยบรรพต แอล. ย. รัตนที ปัจจุบัน
ด้วย โรงเรียนนี้ นายแป๊ะ โหตระไวศยะ ซึ่งได้ศึกษาวชิรามาจากประเทศ
อังกฤษกับพวกไต่จกตงชน มินางสาวลช คันแลป ซึ่งคนไทยชอบเรียกว่า
“เหมมมส์” สอนอยู่ด้วย

พระวิเศษสุครุณิก ทรงใฝ่รับราชการด้วยความอดสาหวิริยะโดยมิได้
บกพร่อง ตั้งแต่เริ่มเป็นครุณกลงแก่กรรม ราชการพิเศษที่ปฏิบัติคือ ได้
เป็นเลขานุการสโมสรอังกฤษ และภายหลังได้เลื่อนขึ้นเป็นนายกสโมสร
อังกฤษของสามัคยาจารย์สมาคม ทางด้านลูกเสือท่านได้รับยศเป็น
ผู้กำกับเอก เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่ไต่รับพระราชทาน คือ จักร-
ภรณ์มงกุฎไทยชั้นเอก เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๔๖๓ และได้รับพระราชทาน
เหรียญจักรพรรดิมาลาเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๖ พระวิเศษสุครุณิก
เป็นผมอชยาศัยใจคอสุขุมเยือกเย็น โอบอ้อมอารี รักเด็ก คอยสนุก เป็น
ที่สขอชยาศัยและรักใคร่ของศิษย์ ของผู้ร่วมงาน ตลอดจนบุคคลทั่วไป
ท่านมีจิตใจเป็นนักกีฬา ชอบเล่นตะกร้อ เพราะตะกร้อเป็นกีฬาที่
นิยมเล่นกันมากในยุคนั้น พระวิเศษสุครุณิกเล่นตะกร้อปนกับนักเรียน
และครูอื่น ๆ เล่นตง ๆ หนึ่งผ่าน่วงใจกระเขน โดยมีไต่หยกวงหรือฉกเขมร

แต่อย่างใด ก็ฟ้าในร่มก้อย่างหนึ่งที่ท่านชอบมากคือสระกา คู่เล่นสระกา
ของท่านก็คือ คุณนายเพมภรรยาตนเอง

เกี่ยวกับความเป็นครูของพระวิเศษสุครุณิกนั้น อาจกล่าวได้ว่า
ท่านเป็นครูประเภทเกิดมาเป็นครู (Born teacher) ซึ่งหาได้ไม่ยากนัก มี
รัศมีครูที่ไม่ต้องปรุงแต่งด้วยตำรา เรียกร่องจากลูกศิษย์ใดทั้งความรัก
และความยำเกรง ความรักของศิษย์เกิดจากการที่ท่านขยันในการสอน
และท่านสอนดี จึงมีอภินิหารเหนือจิตใจศิษย์ทุกอย่าง นับตั้งแต่ยอมเซอพง
และทำตาม ตลอดไปจนถึงถ่วงแรงเป็นที่สุด ท่านไม่เห็นอภัยหน้าต่อหน้า
เพราะความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของศิษย์เป็นยากาลัง พระวิเศษสุ
ครุณิกเป็นครูตั้งแต่ต้นจนวันสุดท้ายของชีวิต เกือบจะกล่าวได้ว่าพอวาง
ชอล์กก็หมดลม ท่านสอนทีละเวลาถึง ๓๐ ขยบรรณให้แก่คนบนคนของชาติ
ครูสอนภาษาอังกฤษในสมัยที่ท่านยังเป็นครูหนุ่มอยู่นั้นนับตัวใด ทั้งทาง
ราชการกาลังเร่งรัดให้ใครคนมีความรู้ภาษาอังกฤษไว้ใช้ในราชการชงกาลัง
อยู่ในระยะปรียบปรอง พระวิเศษสุครุณิกจึงเป็นครูผู้หนึ่งที่ช่วยชาติอย่าง
เต็มมือในยามชาติต้องการ อนึ่ง ย่อมเห็นที่ทราบกันดีว่าภาษาอังกฤษเป็น
ภาษาที่ยากที่สุดภาษาหนึ่ง ผู้ที่เล่าเรียนใครสำเร็จขึ้นใ้ใช้ในการใดต้องพึ่งความ
รู้ความสามารถและความเอาใจใส่ของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ในบรรดาผู้ที่ได้
ผ่านโรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษ (สุนันทาลัย) หรือโรงเรียนมัธยมพิเศษ
เทพศิรินทร์ หรือโรงเรียนภาษาอังกฤษเวลาค่ำ ซึ่งต่อมาเป็นสโมสร
อังกฤษของสามัคยาจารย์สมาคมแห่งโตแห่งหนึ่ง สมัยครั้งกระโน้นคงยัง
มีอยู่ไม่น้อยที่รอลงครุฑบนธง หรือพระวิเศษสุครุณิก ผู้วางรากฐาน

วิชาภาษาอังกฤษให้ตนไต่รับความรู้อันแจ่มใสเป็นนักเรียนหัวโจกเกรง
ไม่ยอมเรียน หรือท้อไม่คอยชอบทานในสมัยนั้น เพราะเคยถูกขู่เคี่ยวเข็ญ
ขอยกต่างของรางวัลกนกนงบุญคุณท้าวพระวิเศษสุทรฤทธิ (ครบวงเฮง) ได้
พยายามขจัดเกลานสยให้จนเล่าเรียนได้สำเร็จ ทั้งยังสำนึกไต่ควาภาบนคอบ
ความเคี่ยวเข็ญของท่านซึ่งตนทงเกลียดทงกลัว เป็นคุณวิเศษสำคัญอย่าง
ยิ่งทงนลกลศษยให้เป็นคนค

พระวิเศษสุทรฤทธิมีบุตรชายหญิงรวม ๘ คน คือบ

๑. นายพจน จารุวรรณ
๒. นายพิตร จารุวรรณ
๓. นางประไพ บุณยสถิตย์
๔. นางพวงผกา คโนทัย
๕. นางสาวพงา จารุวรรณ
๖. นางศุภรี งามสังวรรณ
๗. นางโฉมศรี จารุวรรณ
๘. นางงามศรี ศักตสภา

(ในการเรียบเรียงประวัติพระวิเศษสุทรฤทธิจนไต่รับความอนุเคราะห์
จากนายพิชาน คโนทัย ผู้พิพากษาศาลแขวงธนบุรี บุตรเขยของพระ
วิเศษสุทรฤทธิ ได้เป็นผู้รวบรวมข้อความให้เป็นส่วนใหญ่ จึงขอขอบคุณ
นายพิชาน คโนทัย ไว้ในทงนคอบ)

พระเสวรมวิชาพล

(ไผ่ หุตะโกวิท)

พ.ศ. ๒๔๒๕ - ๒๔๘๗

พระเสวรมวิชาพล เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๒๕
ณ บ้านหลังวัดมหาพฤฒาราม ตำบลบางรัก อำเภอบางรัก จังหวัดพระนคร
เป็นบุตรนายอ้อม หุตะโกวิท เมื่ออายุ ๑๗ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ
วัดมหาพฤฒาราม ในวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๔๒ สืบเชื้อพระพุทธ
โฆษาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ลาสิกขาบทเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๓
ในระหว่างบรรพชาได้ศึกษาพระธรรมวินัยและพุทธประวัติ

ความมีริเริ่มแรกเข้ารับราชการสอบไล่ได้ชั้นประโยค ๒ และสอบไล่
ได้ประกาศนียบัตรครูประถมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ภายหลังสอบไล่ได้เป็น
ครูประกาศนียบัตรมัธยมเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๖๔

พระเสวรมวิชาพลได้ใช้ชีวิตของท่านในการเป็นครูโดยแท้จริง ได้
ฝากฝังชีวิตจิตใจไว้แก่กระทรวงศึกษาธิการตลอดจนสิ้นอายุขัย ในระหว่าง
ที่ยังรับราชการอยู่ท่านได้แต่งตำราหรือแบบเรียนไว้หลายวิชา แต่ละวิชา
ล้วนเป็นประโยชน์แก่ครูอาจารย์ที่จะนำไปเป็นหลักในการสอนศิษย์ เช่น
ตำราเลขคณิตคงแก่ชนประถมบท ๑ ถึงมัธยมบท ๖ ทงแบบเก่าและใหม่
หนังสืออ่านเรื่องการรักษาคว คงแก่ชนประถมบท ๑ ถึงชั้นประถมบท ๔

แขนงเรียนหัดอ่านชนชั้นต้น แขนงเรียนแต่งจดหมายต่งแตช่นประถมขบถ ๓ ถึงชั้น
 มัธยมศึกษา ๒ และแขนงเรียนอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก การเรียบเรียงคำเนน
 ตามแนวหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ คำวาทบางเล่มมากโตมอปลงขสทธิให้
 กระทรวง เช่นการคำนวณรายเทยขวนเทอนขบถ แขนงเรียนเหล่านี้ได้
 นำมาใช้ในโรงเรียนจนเป็นทแพรหลายนยมนกนในสมัยน่น ต่อมาแมขนงเรียน
 ต่าง ๆ ซ่งละมายคล้ายคลงกนพมพอออกจำหน่ย ทำให้แมขนงเรียนของท่าน
 ได้รับความนิยมน้อยลง ประกอบกับท่านเองไม่ใคร่มีโอกาสปรับปรุงแก้ไข
 แขนงเรียนที่แต่งแล้วให้ดีขึ้น เนื่องจากมีเวลาว่างน้อย จะแต่งหนังสือใด
 ก็เฉพาะเวลากลางคนเท่านั้น เช่นฉรรวมคา แขนงเรียนที่พมพไปครั้งแรก
 ครองสองและครองสามแล้ว หากมีโตมการแก้ไขให้ทนสมัยความนิยมนของ
 ผู้ใช้ก็ยอมน้อยลง แต่แท้จริง บรรดาแมขนงเรียนของท่านใช้เป็นหลักโคค
 บรรจแต่สาระสำคัญแห่งเนื้อหาไว้ทุกเล่ม จึงควรสรรเสริญว่า พระ
 เสริมวิชาพลเป็นบรรพจารย์แก่นักเรียน อย่างน้อยแมขนงเรียนหรือตำรา
 ของท่านก็ยังได้เป็นแนวทางสำหรับแต่งแมขนงเรียนรุ่นหลัง
 กล่าวถึงกิจกรรมประจำวัน โดยปกติพระเสริมวิชาพลเป็นผู้คนแต่เช้า
 ขณะทรงราชการในต่างจังหวัด ท่านเริ่มออกจากบ้านเวลาประมาณ ๗.๐๐ น.
 เพื่อไปตรวจโรงเรียนดูความเรียบร้อยเสียก่อน พอเวลาประมาณ ๘.๐๐ น.
 ก็ไปตรงศาลากลางอนเป็นททำงาน กว่าจะกลับขานกเป็นเวลา ๑๖.๐๐ น.
 เศษ ดงนเป็นนจสัน ตลอดเวลาเกือบ ๔๐ ปี การลากิจ ลาป่วย แพขนง
 จะกล่าวได้ว่าไม่มี ชีวิตของท่านเป็นชีวิตแห่งการงานโดยแท้ นอกจาก
 ทางด้านกรงาน พระเสริมวิชาพลยังเป็นผู้มีการสุมาคมค เอื้อเฟื้อเผอแผ

พระเสริมวิชาพูล
(ไผ่ หุตะโกวิท)

ทอทักคน ไม่มีใครวิ่งเกยจ มักเป็นทนายชมชื่นของผู้คบหาสมาคมด้วย
 ทั่วทุกงาน ในงานการกักฟ้าก็ไม่แพ้ใคร ชอบขำเพ้อผู้คนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 ชอบอาสาเข้าเป็นกรรมกรสโมสรถักท่านเป็นสมาชิกอยู่ในหน้าทนายสนาม
 กักฟ้า บางเวลาหาเด็กเก็บลูกเทนนิสให้สมาชิกไม่ได้ ท่านก็จะเกณฑ์
 บุตรหลานและเด็กในบ้านไปทำหน้าที่แทน โดยมีโตเรียกสินจ้างรางวัล
 พระเสริมวิชาพลเป็นผมอรรณเณน เมื่อประสยเคราะห์หอกไม่เคว่าโตก เมื่อ
 พนเคราะห์หอกไม่ว่าแรงยนต์ ด้วยคณงามความค่อนนึ่งเป็นทไปรดปราน
 ของบรรดาเจ้านายหรือผบงคยขัญชา ยังผลอนสูงส่งคือให้ท่านไครยยศ
 บรรดาคักกิด เหวยญตราเป็นบำเหนจแห่งคณงามความค

พระเสริมวิชาพลเริ่มเข้าทำงานตำแหน่ง สาร์ วัด โรงเรียน

มหาพฤตมาราม เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ และกค้เหมือนว่า
 ะเป็นงานผกหคตมากกว่า คือไครยเงินเดือนเดือนละ ๖ บาท ท่าน
 ทยหลายไปรดลองนกดงภาพของเงินเดือนเดือนละ ๖ บาท ในสมัยเมื่อ
 ๖๔ ปีล่วงมาแล้ว ช่างมีค่าเสียเหลือเกิน เงินเดือนนเป็นเงินเดือนหลวง
 คอรัชบาลตงจ่ายให้ แนนอนเงินเดือนเดือนละ ๖ บาท ต้องใช้สอย
 สำหรับตำแหน่งชนคณของท่าน

ชีวิตของท่านได้เปลี่ยนแปลงต่อมาเป็นลำดับ ใน พ.ศ. ๒๔๔๖

ไครยราชการในหน้าทครรองโรงเรียนเทพครนทร ปัจจุบันตำแหน่งนไม่ม
 เขาใจว่าในสมัยนผตจะเป็นครอนแทจรงจจะตองผกหคผกฝนจนกว่าจะไค
 เล่นเป็นครุ พระเสริมวิชาพลรับราชการในหน้าทครรองนจนถงวันที่ ๑๔

กรกฎาคม ๒๔๕๔ เมื่อทางกระทรวงเห็นว่าท่านได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา
 ในหน้าที่ครู คือให้คำสั่งสอนศิษย์มาพอสมควรแก่เวลาแล้ว ควรที่จะได้
 เป็นครูตำแหน่งครูตามนโยบายแห่งการศึกษาต่อไป ฉะนั้นท่านก็ได้
 พ้นตำแหน่งหน้าที่ครูของไปรษณีย์ราชการในตำแหน่งใหม่ คือเป็นกรรมการ
 จังหวัดระนอง

พระเสวีมิชชาพลบรรพชาธิการในตำแหน่งนตงแคว้นที่ ๑๔ กรกฎาคม
 ๒๔๕๔ ขณะบรรพชาธิการในตำแหน่งนี้ ได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์
 เป็นรองอำมาตย์โท ขุนเสวีมิชชาพล และเมื่อเริ่มรับตำแหน่งได้รับ
 พระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๒๕ บาท

จะเห็นได้ว่าชีวิตของพระเสวีมิชชาพลเป็นชีวิตที่เริ่มก้าวขยับไปแต่ละขั้น
 คายงขพจากเดือนละ ๖ บาทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ และมา พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้
 เงินเดือนเดือนละ ๑๒๕ บาท หลังจากเงินเดือนเดือนละ ๖ บาท ๑๕ ปี
 เป็นเวลาไม่ใช่น้อย แต่ด้วยความมานะอดทนของท่านที่พยายามสร้าง
 แต่คุณความดี ประกอบด้วยเป็นเสมอกาลังใจเข้มแข็งมานะและอดทน จึง
 ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการจังหวัดระนอง อันเป็นระยะเริ่มแรกของการตั้ง
 กรรมการจังหวัด จังหวัดระนองเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยความทรกนการ
 ในสมัยนั้นการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปถึงจังหวัดระนองเท่าที่ทราบต้องใช้
 เวลาแรมเดือน ต้องลงเรือไฟใหญ่แล่นออกอ่าวไทยแล้วไปอ้อมแหลมมลายู
 ผ่านสิงคโปร์ เลยไปมหาสมุทรอินเดีย จึงจะถึงจังหวัดระนอง ฉะนั้น
 บรรดาข้าราชการทุกแผนกที่ไปประจำตำแหน่งใหม่ ๆ ฉะนั้น ต่างก็
 เห็นออกเห็นใจกันในการที่พลัดพรากมาสู่เมืองไกล มีความสมัครสมาน
 สามัคคีกันยิ่ง ท่านได้พยายามตั้งสโมสรกลาง ๆ คือทุกเย็นมีการพบปะ

สนทนาวาระระหว่างข้าราชการพ้อคัดหีบคเป็นประจำ ด้วยการผลิตเปลี่ยน
 หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพและเป็นแขกทุกบ้าน บ้านใดเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ช่วย
 กันนึ่ง ยามคุณแลเผื่ออาการกันอยู่ตลอดรุ่ง จนกว่าอาการไข้จะหายสนิท
 ปรากฏจากคำบอกเล่าของบรรดาข้าราชการในสมัยนั้นว่า จะหาความสามารถ
 กลมเกลียวตุณูชาติมิตรสนิทเช่นนี้อีกไม่มาแล้ว เช่น การรับเสด็จพระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเลียบมณฑลพายัพใต้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘
 พระเสริมวิชาพลไต่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในฐานะเป็นพ่อครัวจัดหาอาหาร และ
 ไต่มีการแสดงละครถวายให้ทอดพระเนตร เป็นที่โปรดปรานถึงกับไต่รับ
 พระราชทานแหวนสายนาฬิกาเงินลงยา ว.ป.ร.

พระเสริมวิชาพลไต่ดำเนินงานในด้านการศึกษาในจังหวัดระนองเป็น
 ที่เรียบร้อย จังหวัดระนองในขณะนั้นเป็นจังหวัดเล็ก กระทรวงเห็น
 สมควรที่จะให้ท่านไต่มีโอกาสจัดการศึกษาในจังหวัดที่สำคัญยิ่งขึ้น จึงไต่
 ส่งย้ายไปรับราชการเป็นกรรมการจังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม
 ๒๔๕๘

หอสมุดศรีสุภา

ขณะรับราชการอยู่ในจังหวัดนี้ ท่านไต่รับพระราชทานยศ
 บรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอก หลวงเสริมวิชาพล และไต่รับพระราชทาน
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย ท่านไต่จัดการศึกษาใน
 เขตจังหวัดที่ขอรับผิดชอบให้ก้าวหน้าเป็นลำดับ การศึกษาตลอดทั้งมณฑล
 อยู่ในความรับผิดชอบของกรรมการมณฑล บรรดาครูในสมัยนั้นคงยังจำกัน
 ได้ว่า พระเสริมวิชาพลเป็นผู้ที่แสดงบทบาทสำคัญในการประสานความ

สามัคคีระหว่างครูเป็นอย่างดี เพราะครูทักท้วงท่านถูกส่งไปจากกรุงเทพ :
 ล้วนแต่เป็นผิดทรงคุณธรรม ต่างถกความคิดเห็นของตนเป็นอิสระ ไม่ยอม
 เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อันก่อให้เกิดความแตกฉานในระหว่างกัน
 และกัน ท่านได้พยายามสมัครสมานสามัคคี โดยวิธีจัดงานเลี้ยงอาหาร
 เป็นประจำทุกเดือนกว่าได้ เชิญบรรดาครูทั้งหลายมาพบปะวิสาสะและปรีย
 ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความสามัคคีกลมเกลียวบังเกิดขึ้น ในโอกาส
 เดียวกันนั้นท่านก็เริ่มฝึกซ้อมละคร เพราะเห็นว่านอกจากจะสมานสามัคคี
 แล้ว ยังได้เงินบำรุงจากผู้ชมเพื่อนำไปบำรุงการศึกษาของจังหวัดอีก
 ประการหนึ่ง ในระหว่างนั้น ท่านได้เขียนบทความเรื่องหอยในมณฑล
 ภูเก็ต ลงในหนังสือวิทยากร ใช้นามปากกาว่า หตะโกวิท พระเสริม-
 วิชาพลรบราชการ ทงหวตภูเก็ตจนถึงเดือนมกราคม ๒๔๖๓ ด้วย
 คุณความดีของท่าน กระทรวงศึกษาธิการจึงแต่งตั้งให้เป็นศึกษาธิการ
 มณฑลตรอยเฮค ได้รบพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๘๕ บาท
 สภาพของมณฑลตรอยเฮคยอนหลัง ๔๐ ปี ท่านทงหลายคงเถาได้
 ว่าเป็นอย่างไร กวเดินทางกว่าจะถึงมณฑลตรอยเฮคต้องขึ้นรถไฟไปลงที่
 สถานีโคราช ต่อจากนั้นจึงก้าวยอนเดินทางรอนแรมไปอีกค่อหนึ่ง ทางที่
 กวยอนผ่านไปเป็นทางป่า เพราะกแวยอนเท่านั้นที่จะผ่านไปได้ แมกระนั้นกต
 การเดินทางจะต้องออกกแวยอนตั้งแต่เช้ามืด กลางวันต้องหยุดพักเพราะ
 เท้าวรอน ไม่สามารถจะเดินตามทางที่เต็มไปด้วยทรายได้ จะต้อง
 รอนแรมไปในป่าอย่างน้อย ๑๕ วัน ๑๕ คืนหรือกว่านั้น จึงจะถึงทตง

ทว่าการมณฑลร้อยเอ็ด ระหว่างทางจะต้องสู้กับอากาศที่คลุกเคล้าไปด้วย
 ละอองฝุ่น ยามพักผ่อนเลิกต้องจุดไฟเพื่อป้องกันสิ่งสารพัดอัน
 ใหญ่จะทำอันตรายแก่ตน ภายในเมืองร้อยเอ็ด ถนนหนทางเป็นทรายทงน
 พาหนะอันเป็นยอดปรารถนาที่ใช้ในเวลานั้น ก็คือเกวียนกับม้า ข้าราชการ
 แทบทุกท่านจะต้องมาไว้ประจำบ้าน ในเวลาไปตรวจราชการก็ต้องใช้มา
 เป็นประจำ การขมาตางกับการณ์จรดยนต์เพียงใดนั้น เราย่อมรู้สึกได้
 และกึ่งเห็นใจในความอดสาหัสของท่านเหล่านั้น

โรงเรียนประจำมณฑลขณะนั้น มีตัวโรงเรียนผ่าซดตะ หลังคา
 ฝาแฝก แม้ม้าลาหรือขาลูกมสัตว์พาละมาคล้ายกัน คือหลังคามุงด้วยแฝก
 ตกยงคดผ่าเป็นไม้ พระเสวรมวชาพลได้เริ่มจัดการศึกษาในมณฑลร้อยเอ็ด
 นั้น เริ่มของงบประมาณจากกระทรวง สร้างโรงเรียนประจำมณฑลใหม่
 สภาพทันสมัย มีห้องเรียนพอแก่ความต้องการ ฝาไม้ หลังคากระเบื้อง
 มีมจรสอนเพียงชนมขมมบท ๔ ท่านได้พยายามขอครจากกระทรวง เริ่ม
 ขยายการศึกษาจนถึงชนมขมมบท ๖

งานสำคัญที่สุดในมณฑลนั้นคือการศึกษาระชาบาล ท่านพยายาม
 อย่างยิ่งที่จะดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ให้ทุกตรและ
 ภูมิภาคในมณฑลร้อยเอ็ด ได้รับการศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา
 นั้น โรงเรียนประชาบาลทุกจังหวัดในมณฑลร้อยเอ็ดจึงได้ตั้งขึ้นประค
 ึ่งคอกเห็ด สารพัดศึกษาต้องทำงานหนักมากในการเกณฑ์กลบตรกลฐิตา
 ให้ราชการศึกษา ครุทุกจังหวัดทุกโรงเรียนจะต้องเข้ามาขอรับการอบรมเมื่อ

โรงเรียนยี่ภาค โรงเรียนประชาบาลทุกแห่งต้องมีบริเวณสง่างาม มีรั้ว
 ไม่ซึ้งเป็นของหาง่ายในแถบนั้น ฉะนั้น จึงไม่ต้องสงสัยว่าโรงเรียน
 ประชาบาลทุกแห่งจะต้องมีบริเวณอันสวยสดงดงามเหมาะสมที่จะเป็นโรงเรียน
 ด้วยความร่วมมือจากทางอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งพระเสริมิวิชาพลได้
 พยายามผูกมิตรไว้ การก่อสร้างโรงเรียนประชาบาลก็สำเร็จผลแทบทุกตำบล
 สังกตนาสรรเสริญออกอย่างหนึ่งก็คือ ท่านเป็นผลเห็นการณไกลใน
 เรื่องการครองชีพ ฉะนั้น ส่วนครัว เลี้ยงสัตว์ จึงเป็นของจำเป็นของ
 โรงเรียนประชาบาล ทุกโรงเรียนจะต้องจัดใหม่ขึ้น และจะต้องพยายาม
 แข่งขันกันทำงานให้ได้ผลจริงจัง ๆ ส่วนครัวเลี้ยงสัตว์มีไผ่แต่เพียงเป็น
 แนวการสอนเท่านั้น แต่จะต้องพยายามผลิตให้ได้ผลจำหน่ายได้ด้วย เพื่อ
 เป็นทุนดำเนินงาน และจะต้องทำส่วนครัวตามแบบมาตรฐาน มีระเบียบใน
 การปลูกพืชตามหลักวิชา ผลที่ได้ไปเยี่ยมโรงเรียนในสมัยนั้นแะดูภาส
 กสิทธิ์กรมของนักเรียนจะเห็นว่าระเบียบ แปลงปลูกพืชจะเป็นแนวตรง พืช
 ทุกชนิดงามน่ารับประทานและพร้อมที่จะจำหน่ายได้ โดยเฉพาะที่โรงเรียน
 ประจําเมืองทลมิสวนกสิกรรมงดงามมาก บรรดาข้าราชการชอบมาชมและ
 ช้อมผัก ข้าวโพด หน่ทแห่งนี้ เพราะได้ของสดสะอาดรับประทาน ราคาถูก
 ชอทน้อศจรรวยอย่างยิ่ง คอพชทปลูกในสมัยนั้นเหตุใดจึงไม่มีตวเพลย ผักขบ
 สมัยปัจจุบัน แม้จะใช้ยาสมียใหม่ลด ก็ยังไม่วายถูกรขกว่น ส่วนการ
 เลี้ยงสัตว์ทานก็มีโคลม ได้ส่งให้ทุกโรงเรียนพยายามเลี้ยงไก่ การ
 เลี้ยงไก่ในสมัยนั้นมิแต่ไก่พนเมืองเลี้ยงกันเป็นฝูง ไม่มีไก่พนอันนอกเหมือน
 สมัยปัจจุบัน แต่กระไรก็ดีไม่ปรากฏว่ามีโรคภัยไข้เจ็บเป็นฝูง ๆ ท่านได้

รัชการในมณฑลร้อยเอ็ดจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานยศ
 บรรดาศักดิ์เป็นอำมาตย์ตรี พระเสวรมวชาพล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ และ
 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุรตถาภรณ์มงกุฎไทย ในชั้น
 สดท้ายทิวรัชการร้อยเอ็ดมณฑลร้อยเอ็ดนี้ ได้รับพระราชทานเงินเดือน
 เดือนละ ๓๒๐ บาท

มหะการณบางตอนทสมควรจะนำมาเล่าสัณพงบางคอสมีเมือพระเสว
 วิชาพลรัชการร้อยเอ็ดมณฑลร้อยเอ็ด กอนทจะจากมณฑลร้อยเอ็ดไปร้อย
 รัชการมณฑลปราจีน เหตุการณตอนนคอสมีคตลยภาพ ชงชาวราชการ
 ทงชนผใหญ่และผน้อยถกคตลยไปตาม ๆ กัน และกอนทจะถง สมีคตลยภาพ
 มเหตุการณทนายจะเลาถง ไชคชาตาของมณฑลร้อยเอ็ด คอในฤตผนบน
 คาลากลางทตงมณฑลร้อยเอ็ดคตงอสนขาคไฟใหม่หมคทงหลง ทวคาลา
 กลางชงเขนไมเกาแกและหลงคามงแฝก เป็นสอของไฟอย่างค แมชณะ
 นนผนจะตทหนกกไมสามารถจะหามไฟได เงินหเรยญบาทในแผนกคตง
 ละลายเป็นเงินแทง ธนบัตรใหม่กรอย เอกสารสำคัญทชนหนไฟไมทน
 กลายเป็นเถาถาน คาลากลางกลายเป็นทะเลเพลิงและไฟม้อคตงในไมชา
 หาราชการผทงมบรรดาศักดิ์เป็นหลวง ชอบสยถขอใหพาผ้าและการก
 สมจริง ในวนเคยวกนบน ขณะทชาวราชการผนบนนงอยทมชของคาลากลาง
 เป็นเวลาทพาผาลงมาพอด ปรวากฎว่าชาวราชการผนบนถงแกควมตาย ม
 รอยชาเขยวไฟมร้อยคอ

คาลากลางทตงมณฑลร้อยเอ็ดสนสภาพไปแล่ว มททการชวครว
 ทงชนใหม่ ไชผ้าแวงไมไผ หลงคามงแฝก พระเสวรมวชาพลคตงนงท

งานใหม่เป็นปกติ แต่ทุกคนทราบดีในใจว่า เหตุการณ์ประหลาดคน
คงมีความหมายแน่นอน และแฉะหลังจากอสันยาตถกถึงสมัยคุณภาพในเวลา
ใกล้ ๆ กัน ข้าราชการชั้นมณฑล เช่น สรรพากรมณฑล คลังมณฑล ฯลฯ
ตลอดจนสมาชิกสภาของถูกคุณภาพ คุณเหมือนจะมข้าราชการชั้นมณฑล
นี้เคยทมิไม่ถูกคุณภาพ คือพระเสริมวิชาพลน ท่านได้รบคำสั่งให้ย้ายมา
เป็นกรรมการมณฑลปรารจน

สมัยนั้นยอมเป็นที่ทราบทั่วกันว่า มณฑลปรารจนอยู่ในสภาพ
เจริญ เพราะอยู่ใกล้พระนคร ในด้านการจัดการศึกษา กรรมการมณฑล
คนเก่าโตจิตใจเป็นระเบียบเรียบร้อย ประจวบกับเป็นสมัยคุณภาพ ความ
รรมเพอการก้าวหน้า อนเป็นนิสัยประจำตัวของท่านก็ของชงกลางตามความ
ผิดเคองของขบประมาณ จวบจนใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ทางราชการได้ยุบ
เลิกมณฑล บรรดากรรมการมณฑลทั้งหลายก็เข้าประจำกระทรวงใน
ฐานะเป็นผู้บรมกรรมการจังหวัดต่อไป ท่านได้ประจำอยู่ในกระทรวง
ประมาณ ๓ ปี ทางราชการจึงปลดออกรบพระราชทานบำนาญ สูงอายุ
นัยอายุราชการขณะนั้นได้ ๔๐ ปีเศษ

ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ กระทรวงกรรมการต้องการผู้ที่เหมาะสมกับ
ตำแหน่งผู้จัดการโรงเรียนช่างพิมพ์กวดสงเวช จึงได้คัดเลือกพระเสริมวิชาพล
เขารบหน้าทนแทนคนเก่าทออกไป ขณะนั้นท่านมอายุ ๕๕ ปีแล้ว บรรดา
ลูกหลานเห็นว่าน่าจะใช้ชีวิตเพอการพักผ่อนหย่อนใจ เพอความมยยาว
แห่งชีวิตของท่าน ได้พยายามทักทวง และขอให้มิตรสหายของท่าน
ออรอนขออย่าให้รบหน้าทน แต่แล้วคำพูดอรอนสนแต่เต็มไปด้วยความหมาย

ของท่านที่ไม่มีความสามารถจะทวงคงได้ก็คือ “ฉันเกิดมาเพื่อกระทรวง
 ศึกษา ทรายโตทกระทรวงยังคงการใช้ฉันอยู่ ขอให้ฉันตายในหน้าที่
 ของกระทรวงนั้นเถิด ครั้นแล้วท่านก็จับชีวิตของท่านในระหว่างปฏิวัติ
 หน้าที่ทกระทรวงยังคงการใช้ฉันเอง คือในระหว่างทวราชการเป็น
 ผู้จัดการโรงเรียนช่างพิมพ์ดสังเวศ ท่านได้ช่วยลงด้วยโรคมะเร็งในปอด
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ นายแพทย์ได้ตรวจพบและเจาะเอาน้ำออกจากปอด
 ๗ ทท่านคิดว่าโรคนั้นไม่ม้วนหาย และจะต้องเจ็บปวดทรมานอย่าง
 แสนสาหัส ก็ยกอดสำห้ไปทำงานตามหน้าที่ อีก ๒ เดือนต่อมา อาการ
 ของโรคร้ายเรื้อรัง จึงได้ลาหยุดราชการ ระหว่างรักษาตัว ๔ เดือนจน
 กว่าจะถ่วงอวสานแห่งชีวิตนั้น ท่านต้องทนทกขทรมานกับโรคร้ายนออย่าง
 เหลือขนาด แตกมิได้ปรึกษาภรรยาหรือบอกเล่าให้ผู้อื่นช่วยบรรเทาทุกข์
 จนนายแพทย์ประจำโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ถึงกับออกปากว่า เคยมีคนใช้
 มาหมิ่นกว่ารายแล้ว ไม่เคยเห็นคนใช้รายโตคืออย่างท่าน ไม่กระวนกระวาย
 ไม่รบกวนหมอด ทงอดทน สดแต่หมอดจะรักษาให้วิดิได้ไม่ปรึกษา เพื่อน
 ผังใดพากันไปเยี่ยมเยียนและขอให้สั่งเสียในุระการงานต่าง ๆ ทท่านเป็น
 ห่วงอยู่ แต่ท่านก็ไม่เคยออกปากฝากความรบกวนแก่ใคร แม้แต่ลูกหลาน
 ทงงเผ่าพยาบาลประจำอยู่ ท่านก็หาได้มอบหมายภาระหรืองานใด ๆ อัน
 จะเป็นที่หนักใจแก่เขาเหล่านั้นไม่ พระเสวีมิวิชาพลได้ผจญภัยชีวิต ผจญ
 กับโรค และผจญกับความทรมานด้วยอาการอนึ่งถึงขณนาทสุดท้ายของ
 วาระแห่งชีวิต คือเวลา ๑๓.๔๕ น. ของวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

อนเป็นเวลาที่ท่านใดจากไปโดยคยณภาพ คงทงไว้แต่คณงามความคทง
มวลในเบองหลงเพอเบนเบองอย่างแกกขบทรกฤตคาคอไป

ระหวางที่ท่านบวยอย่นน ไทเคยให้ขจิมโอรท แก่ลูกหลานไว้
ซงนายถาวร หุตะโกวิท บุทร ไทประพนธเป็นค้ำกลอนคทงค่อไปนั

อันบัญญัติวาสนาย่าไปแข่ง
ความขยันขันแข็งพอแ่งได้
อกขอสตยสุจรตควรรคไว้
อดทนได้ก็จะเลิศประเสริฐคน

อกบทหนงซงเป็นหลกกรรมประจำใจของท่าน นายถาวร หุตะโกวิท
บุทร ไทประพนธไว้ คงน

ชวตครุฑราวกับเรือจ้าง
ธรรมชาตสร่างรับขนคนโดยสาง
สงขามผงหวังให้พนทุกขธาร
แมสงขารเหนอยหนักสกกเทำไค
ขอเพยงชมวาสนาบรรดาศษย์
แทนเงินตราพาชีวิตให้สดไส
สุขใดเลำจะมาเทำกับสุขใจ
เมอศษย์ไซร้สุขสมอารมณ์ครุ

ประเสริฐ ปาณบุร้งคานนท

นายยม ครุหงส์

พ.ศ. ๒๔๒๗-๒๔๘๑

นายยม ครุหงส์ เกิดวันพุธ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ บวช
จุลศักราช ๑๒๔๖ ตรงกับวันท ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๒๗
ถึงแก่กรรม เมื่อนองคร้วรท ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ นายยม
ครุหงส์ เป็นบุตรนายอกรงจิว กนินางเขยมี เมื่อยังเยาว์อยู่กับมารดาที่
บ้านข้างวัดสามพระยา และเป็นเด็กวัดนศวญ ความมีเดมกแคพอ่านออก
เขียนไคเทานน เมือตอนเป็นเด็กอยู่ นายยมไคคคตามมารดาไปค้าขาย
ทั้งนอกกรุงและในกรุงเป็นส่วนมาก นอกนนักไคเป็นลูกศิษยพระเทพเมธ
(ครู) เจ้าอาวาสวัดสามพระยาทำหนาทบฏบค้อจารย์และเลาเรียนหนังสือ
ไทยกับพระตลอดเวลา ๗ ข เมืออายุไค ๑๗ ข เกิดความเขือหนายค้อการ
ถูกขงคยส่งสอนจากอจารย์ กหนศหรรคคเหวไปหลายข จนกระทั่งมอายุ
ครบ ๒๑ ข จึงไคเข้าขปสมขทเป็นภิกษุอยู่ในส่วนักวัดสามพระยานเอง
และไคปฏบคตคนเป็นทพอไรกใครไคไววางใจขของอจารย์ จนไคเป็นพระใบ
ฎีกาและพระสมุหใคนน พระสมุหยมค่างสมณเพศอยู่ไค ๕ พรรษา
เศษ กลาศกขาแลวเขาทำงานทแพลาขราชขวงค้อยขเศษ จึงไคไปทำงาน
เป็นหัวหน้าคนงานทำการก่อสร้างทวคณญจมขพคทร ค้อจากนนไคไคโอกาส
เขาเป็นครข่างไม โรงเรียนประถมมาศศทคนเมือวันท ๒ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๕๖ รับพระราชทานเงินเดือน ๔๐ บาท นายยม ครุหงส์รับราชการ
ควคความมค้อสาหะซอตรงค้อหนาท ไครับพระราชทานเงินเดือนชนถ

๖๐ บาท ในปีลาช พ.ศ. ๒๔๖๘ ทางราชการได้มีการลดสภาพครึ่งใหญ่ นายยมักฉวยโอกาสแสดงน้ำใจเป็นผู้ปรารถนาดีต่อทางราชการ โดยยื่นใบลาชออกจากหน้าทราซการ พ้นจากตำแหน่งครูประถมโรงเรียนวัดสุทัศน์ตงแคว้นที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นต้นมา

โดยปรกติแล้ว เพียงแต่เป็นครูช่างไม้คนหนึ่ง ก็ย่อมจะไม่มีคนทำรู้จักแม้ไปเป็นวงกว้างเท่าไร และน้อยคนนักจะสนใจ แต่นายยม ครูช่างไม้ฝีมือดี มีบุคคลลักษณะพิเศษได้ทำงานแทนพนักงานก่อสร้างของกระทรวงธรรมการตงแคว้น พ.ศ. ๒๔๖๑ ตลอดมาจนถ่วงออกจากราชการเป็นพิเศษด้วย จึงเป็นสมาชิกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวง และครูบาอาจารย์ทั้งหลายในยุคนั้นรู้จักนายยม ครึ่งหนึ่งเป็นส่วนมาก ประกอบด้วยนายยม ครึ่งหนึ่ง ซึ่งแม้จะเป็นเพียงเด็กรวดอาศัยพระ ไม่เคยศึกษาในโรงเรียนใดมาก่อนเลย แต่กลับเป็นที่มีความเห็นต่างกับคนทั้งหลายส่วนมาก มีใจมุ่งที่จะก่อร่างสร้างฐานะของตัวเอง ไม่แต่เพียงงนถน หรือย่นยอต่อความมานะบากบั่น เป็นคนพูดจริงทำจริง ขยันหมั่นเพียร ซื่อตรงต่อหน้าที่ต่อตนเอง กตัญญูต่อผู้มีคุณ และมีความโอบอ้อมอารีด้วย คุณธรรมเหล่านั้นแหละช่วยส่งผลให้นายยม ครึ่งหนึ่ง เขยิบฐานะของตนสูงเด่นจนเกือบถึงขั้นเศรษฐีชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ตงแคว้นพ้นจากหน้าทราซการแล้ว ก็เริ่มทำมาหากินโดยไม่ย่อท้อต่อความเหน้อยยาก ได้ตั้งโรงพิมพ์เล็ก ๆ จน จนกระทั่งเคยได้เป็นโรงพิมพ์ใหญ่ชั้นเยี่ยม โรงพิมพ์หนึ่งในสมัยนั้น มีชื่อว่าโรงพิมพ์ครึ่งหนึ่ง มีผลทางการซื้อขายดีค่อทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย กิตยในต่างประเทศอีกหลายแห่งด้วย

นายยม ศรีหงส์

เรื่องเกยวทวยความเป็นนครของนายยม ศรหงส์ ก็น่าจะขุดลงไปแต่
เพียงนี้ แต่เมื่อนักถวิลหาของครูยมนอกวงการครูแล้ว ก็เห็นควรที่จะ
นำมากล่าวสดุดีไว้เป็นตัวอย่างแก่พวกเราชาวครูบางประการในทันที

นาวาเอก หลวงศุภชลาศัย ไต่บนทักไว้อีกหนึ่งว่า

“นายยม ศรหงส์ มนัสรักการกีฬา และเป็นนักกีฬา

นายยม ศรหงส์ มนัสรักการค้าและเป็นพ่อค้า ด้วยบุคลิก

ลักษณะส่วนนี้ ในขณะที่ทรงราชการเป็นครูอยู่ในกระทรวงธรรม

การ รับพระราชทานเงินเดือน ๖๐ บาท ได้สละราชการออกมาทำ

การค้า โดยที่เขเป็นผู้สับสนุนผู้หนึ่ง คือเป็นผู้รู้จักหยั่งเหตุ

รู้จักหยั่งผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักประชุมชน

และรู้จักบุคคล ประกอบด้วยมีมานะอดสาหะแรงกล้า กิจการ

ค้าซึ่งกระท่อมกระท่อมเมื่อแรกก็คอยเป็นล่าเป็นสันตานิเนจรญาติ

ชนเรื่อย

โดยปรกติ แม้จะต้องกังวลอยู่ด้วยกิจการในหน้าที่อย่างเต็ม

มือ แต่ด้วยน้ำใจรักกีฬาได้ช่วยให้นายยม ศรหงส์ ไข่กีฬาไม่

ในร่มกกลางแจ้ง เช่น เล่นหมากรุก เตะตะกร้อ ฯลฯ เป็นการพักผ่อน

อยู่น้อยเสมอ เหล่านี้เป็นเครื่องเจริญกำลังกาย กำลังความคิด

อย่างวิเศษ น้ำใจนักกีฬาทำให้นายยม ศรหงส์ เป็นคนเสียสละ

ไม่ได้ตั้งหน้าแต่จะหากำไรถ่ายเดียว ตามปรกติมีโอกาสนำบุญทำ

มีโอกาสนช่วยราชการงานเมืองก็ช่วย เป็นคนเสียสละกล้าได้กล้า

เสียจริง ๆ วาดงพน ๆ ด้วยกันแล้วนับว่านายยม ศรหงส์ เป็น

พ่อค้าไทยตัวอย่างใดคนหนึ่ง และในประการสำคัญที่สุดตรงความกล้าได้กล้าเสียนี้แหละ ทำให้การค้าของนายยม ศรีหงส์ ถึงซึ่งความเป็นปึกแผ่นมั่นคง เพราะฉะนั้นจากตัวอย่างนายยม ศรีหงส์นี้ เราท่านพึงนับถือได้ว่า นักก้าพาทดและนักการค้าที่ดีต้องมคอคุณสมบัติประจำตน คือความเสียสละกล้าได้กล้าเสีย

นายยม ศรีหงส์ เป็นผู้นำใจกว้างขวาง มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ชอบการสมาคม การสนทนากับเพื่อนฝูง โดยเห็นว่าคนไม่ว่าใครมีโอกาสเข้าศึกษาเล่าเรียน มีความรักจากโรงเรียนเหมือนคนอันส่วนมาก นายยม ศรีหงส์ ไตรบความริ และไตร่สังเกตจากผลความริและเพื่อนฝูง ประกอบด้วยความเฉลียวฉลาดไหวพริบประจำตนน้อยแล้ว จึงส่งหลานนโตเป็นเครื่องช่วยเหลือให้การงานของตนก้าวหน้าไปสู่ความเจริญยิ่งขึ้นเรื่อย

นายยม ศรีหงส์ แม้ว่าไม่ได้เป็นข้าราชการประจำ แต่ยกยงพร้อมที่จะช่วยเหลือราชการอยู่เสมอ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ นายยม ศรีหงส์ ไตรบแต่งตั้งเป็นกรรมการทปรกษาโรงเรียนเพาะช่าง และเป็นผู้อำนวยการก่อตั้งหอการค้าชนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ก่อนขบนั้นก็ได้เป็นผู้อำนวยการในการก่อตั้งสมาคมกีฬาสยามชน ได้ดำรงตำแหน่งอุปนายกของสมาคมอยู่ ๒ ปี แล้วไตรบเลือกตั้งเป็นนายกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ตลอดมาจนถึงมรณกรรม นายยม ศรีหงส์ ได้สละทรัพย์เป็นจำนวนมากบำรุงกีฬาไทยเป็นประจำ ส่วนทางด้านการศึกษาและประเทศชาติ ก็ได้เสียสละทรัพย์บำรุงเป็นจำนวนไม่น้อยเหมือนกัน เช่นสร้างกุฎสำหรับพระสงฆ์อาศัย มากุฎกถยอุม ๆ บนเขาพระพุทธบาท ในวัดสามพระยามกุฎ

ศรียงส์ กุฎีสองตาโต ถนน ศาลา ท่าน้ำ นายยมโคตสร้างไว้เข็นคน
เป็นอนุสรณ์อยู่จนตราชกอนัน

กุฎิศรียงส์ในวัดสามพระยา เป็นกุฎตก นายยม ศรียงส์ เป็นผู้
สร้างถวายวัดโดยลำพัง ยังคงปรากฏอยู่จนกระทั่งบัดนี้

ศาลาท่าน้ำและเขียงกุฎีสองตาโคนน นายยม ศรียงส์ ได้ไปเห็น
ทชานเพอนช่างสนามเข้า ซอยใจจึงได้จำลองแบบไปสร้างทวัดสาม

พระยา

กศลกรรวมอกอย่างหนึ่งนายยม ศรียงส์ โคตสร้างไว้ คือ อกภาระ
ต่อเพอน เป็นการคอบแทนคณงามความคตนายยมเข้าใจว่าเป็นผมส่วนใน
การสร้างตนเองมากอนบางตามควร เพอนบางคนถึงกขไคเป็นผมหลกฐาน
ชน เพราะความมอป่าการของนายยม ศรียงส์

นายยมเป็นนททศนาจร เคยทองเที่ยวไปยงจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศ
แม้นอกประเทศก็เคยไคไปเที่ยวถึง มลายู บันง นครวัด และญูน
เมื่อไปเที่ยวฉมชนรวมกขคณระทองเที่ยวชคตแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๘๐
เพอน ๆ ไคฉนเรอบนเซ่า แอรร แทกช ทกรงโตเกยว เทยวหนงชน
ไคเพยง ๒ คน ผู้โดยสำรวจขผชยเรอบนอกคนหนงเทานน นายยม ศรียงส์
ไม่ยอมฉนเรอบนฉมทวทคณดวย สม่ครใจนงรอเพอนอยู่คนเคยว และ
บอกว้าใจมนนคคคอยู่ตลอดเวลว้า ถ้าเพอน ๆ เกิดตกเรอบนลงมคาย
ควรรจะจคการอย่างไร แต่กัไม่มีใครประสขยค้เหตุแต่ประการไคเลย

เมื่อคณระทองเที่ยวฉมชนชคตแรก กลยคนสประเทศชานเกิดเมองนอน
แล้ว ปรากฏว้านายยม ศรียงส์ เป็นคนแรกทถงแกกรวมไปกอนเพอน ๆ
ในคณระน

ก่อนจะจบเรื่องชีวิตของนายยม ศรัทนต์ เห็นควรลงความจำของ
 พระนันทพรคพลานุสุมิต्त ว่า นายยม ศรัทนต์ ได้เคยสอนไว้ว่า
 จะทำอะไรจงเพียงส่วนได้ส่วนเสีย ถัดครึ่งเสียครึ่งอย่า
 ทำ ถัดมากเสียน้อย แต่ส่วนเสียอาจร้ายแรงก็อย่าทำ เม่อม
 แต่ส่วนดลวนส่วนเดียว ก็จงทำเถิด

ในการสนทนากันครั้งหนึ่ง นายยม ศรัทนต์ มีความเห็นว่า
 การช่วยชอกของคนชอกกัน ถึงจะแพงไปบ้างเล็กน้อย
 เมื่อเขาตงตัวได้แล้ว เวลาเรายากจนก็ยงฟังเขาได้ แต่ถ้าไปชอก
 ของคนอนถงจะถูกถงบาง ถ้าเราพลาดพลงยากแค้นก็ไม่มีทางจะ
 พุดกับเขาได้เลย

พระยาพนิชยศาสตร์วิธาน

พระวรวิมลพิเศษ (บุญ เทวะผลิน)

พ. ศ. ๒๔๒๗ - ๒๕๐๑

คุณอาของข้าพเจ้า เกิดเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๒๗ ทรง
กษัตริย์บรมราชชนนี ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีชวกร ทศวรรษคชสงครามกลาง
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นบุตร นายหรั่ง และ
นางทพย์ เทวะผลิน เมื่อเยาว์ได้เรียนหนังสือไทย ครุคนแรกคือ
คุณแม่ของท่านเอง ต่อมาคุณอาได้ไปศึกษาภาษาบาลี ณ วัดบางนาผิง
อำเภอพระประแดง ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดอรุณราชวราราม ศึกษา
บาลีไวยากรณ์ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร และได้เรียนหนังสือไทยและวิชาสามัญ
ที่โรงเรียนกล่อมพิทยากร และโรงเรียนวัดราชบพิธ สอบไล่ได้ชั้น ๒
ประโยค ๒ แล้วได้เข้าศึกษาวิชาครุที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ตั้งแต่สมัย
ตั้งอยู่ที่โรงเรียนเด็ก จนกระทั่งโรงเรียนย้ายไปอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส
นาย เอฟ. บี. เทวส์ เป็นอาจารย์ใหญ่ คุณอาสอบไล่ได้ประโยคครูประถม
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ อายุ ๑๘ ปีเศษ

คุณอาสมัครเข้ารับราชการเป็นครูผู้ช่วยโรงเรียนวัดนวลนรดิศ เมื่อ
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้รับพระราชทานเงินเดือน
เดือนละ ๕๕ บาท ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนวัดสุทัศน์

เทพวรากรม ๗ ท่านเอง คุณอาไ้ อุปสมบทใน พระบวรพุทธศาสนาตาม
 ประเพณีนิยมของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ๑ พรรษา โดยมีสมเด็จพระ
 พระพุทธมาจารย์วชิรธรรมราชวรารามเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อดำเนินการแล้ว
 ทางราชการได้บรรจุเข้าเป็นครูโรงเรียนมัธยมวัดราชบูรณะ และได้เลื่อน
 เป็นครูใหญ่โรงเรียนประถมวัดราชบูรณะเมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๐ ขณะนั้น
 อายุได้ ๒๓ ปี นับว่าเป็นครูใหญ่ที่หนุ่มและโสดคนหนึ่งในสมัยนั้น

หลังจากดำรงตำแหน่งครูใหญ่แล้ว ๖ เดือน ท่านได้เข้าศึกษาวิชา
 มงคลกษัตริย์บาลานานาชาติ บัณฑิต บัณฑิตพระสังฆสวามภิกขุ (สังฆ
 บัณฑิต) เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๐ และได้ยกย่องมาด้วยความ
 ความสขุตลอดอายุขัยของท่าน ต่อจากนั้นได้ย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียน
 ประถมวัดสุทัศน์เทพวราราม เกียรติคุณแห่งความขยันหมั่นเพียรของ
 ท่าน ส่งเสริมให้ ได้ เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้ช่วยพนักงานตรวจการแขวง
 และพนักงานตรวจการแขวงตามลำดับ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
 เป็นขุนวรวิมลพิเศษเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔

ท่านดำรงตำแหน่งทางฝ่ายบริหารมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ก็กลับ
 เข้ารับงานด้านโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูผู้ปกครอง
 ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย หลังจากได้ร่วม
 คณะไปตรวจราชการชายทะเลกับเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เสนาบดี
 กระทรวงธรรมการในสมัยนั้นแล้ว ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นอาจารย์ผู้ปกครอง
 ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอก หลวงวรวิมลพิเศษ

พระวรวงศ์พิเศษ (บุญ เทวะผลิน)

ในสมัยนั้น หรือผออยู่ใกล้ชกระบบรองคำพคของข้าพเจ้าใคอย่างเต็มที่ ท่าน
ไม่เคยพยายามทาใคร ไม่เคยใช้พระเดชขมขบขบใคร แม้แต่เวลาหลบ

ใบหน้าของท่านก็จะอยู่ในลักษณะยิ้มละไมอยู่เสมอ

เมื่อพูดถึงเรื่องยมนในเวลาหลบ ข้าพเจ้าอดที่จะขอนกล่าวไปถึงตอน
ที่คณอไม่สบายเนื่องจากกรช่วยเหลือผู้คนระหว่างนำท่วม พ.ศ. ๒๔๖๐

เสียมิได้ เพราะเป็นเรองที่ข้าพเจ้าสนใจจำอยจนกระทั่งขคน คือในเวลา
ย้ายวนหนงครเสนอ รกเสียม (พระเสนอพจนพากย์) อาจารย์ใหญ่โรงเรียน

เพราะช่างไปเยี่ยม เผอญคณอหลบ ครเสนอวกวมอเรียกข้าพเจ้าไปคยด้วย
ทอนหนงท่านใคพคถึงคณอ และชให้ข้าพเจ้าว่า แม้แต่เวลาทคณอ

ไม่สบายและหลบอยู่ ท่านยังยอมอมเขยอยู่เสมอ แลคถึงจคใจขเยี่ยมไป
ด้วยความเมตตากรณอนเป็นลักษณะของครแท ครเสนอบอกข้าพเจ้าว่าให้

ยคคณอเป็นทวอยาง และให้อตส้าหคกษาเลาเรยนเพจะใคเป็นครเหมอน
คณอ ข้าพเจ้าจขอความทครเสนอสอนข้าพเจ้าใคคคใจอยจนทกวนน

ในขณะนข้าพเจ้าขงเกศศรทฐา ตั้งใจว่าจะพยายามคกษาเลาเรยนเพเป็น
ครใหจงใค แต่วสंनाไม่ถง ถึงกระนนกยงอตส้าหไปเป็นครสอนขบรอง

ทโรงเรียนประจำจงหวคกฏาญจนบรอยู่ใคถง ๒ บ เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๘๐
แลวออกมาอชพเตน ๆ ว่า ๆ ตามวสंना รัสกว่าการเป็นครนนนอกจาก

เป็นกคลอนประเสวีแล้ว ยังกใหเกิดควมภาคภูมิใจ ทมแต่ควม
เมตตากรณอ ไม่เป็นภยแก่ผอน

คณอมขบทรชายหญงรวม ๓ คน เป็นชาย ๒ คนหญง ๑ คน
แต่ขคนหาชวคไม่แลว เหลอแต่ส้าขข้าพเจ้าทานน ทคงสขสกล "เทวะผลน"

ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานให้เป็นสวัสดิมงคลแก่ผู้ได้รับ คุณอาเป็นผู้ครุฑกษัตริย์ เป็นสามกษัตริย์ของภริยา เป็นพ่อทวดของลูก และเป็นอาทวดของหลาน ๆ ได้จากเราไปด้วยโรคหัวใจวายเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๐๑ เวลาประมาณ ๗.๐๐ นาฬิกา ต่อหน้าครุฑภริยาของท่าน ณ บ้านคลองบางกอกใหญ่ ถนนบริพัตร ความวิโยคโศกเศร้าไว้ให้ผู้ที่อยู่หลังอย่างอเนกประการ สุกทัยนชาพเจ้าชอลอโอกาสนำข้อความในเรื่อง “คุณานุสรณ์” ของพระวิสุทธิศาสตร์คุณวชิรญาณวรมหาเถรเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร จากหนังสือ “พระร่วงกษัตริย์สยาม” ซึ่งพิมพ์เป็นวรรณคดีพิเศษ อนุสรณ์ มาลงไว้ดังนี้

รูป ชีวติ มัจฉานัน นาม โคตตัน ชีวติ

ร่างกายมลายศุนย วงศตระกูลนนยังอยู่
 ขอโคตรยังเชิดชู เพราะทำตังนนา.

หอสมุดจุฬาลงกรณ์

สุชิน เทวะผลิน

พระยาวัชรดรณกร (วาร ชิตวาร)

พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๘๐

พระยาวัชรดรณกร (วาร ชิตวาร) เกิดเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม
๒๔๒๗ ณ บ้านตลาดคน้อย อำเภอสามแยก จังหวัดพระนคร เป็นบุตร
นายชิต ชิตวาร มหาศาล และ นางหนู ชิตวาร
การศึกษาของตน ได้เล่าเรียนอยู่กับบิดาซึ่งเป็นครู แต่บิดาได้
ถึงแก่กรรมเสียตั้งแต่ นายวาร ชิตวาร มีอายุเพียง ๘ ขวบ จึงเป็นเหตุให้
ต้องย้ายที่เล่าเรียนอยู่เรื่อยมา จนกระทั่งทรงบรรพชาที่วัดโรงเรียนฝึกหัด
อาจารย์ชนน จึงได้สมัครเป็นนักเรียนครูที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ชนน และ
สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรครูประถมพิเศษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ อายุได้ ๑๖ ปี
ชวตการเป็นครูของนายวาร ชิตวาร ได้เริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔
ขณะที่อายุย่างเข้า ๑๗ ปี ได้เข้าเป็นครูฝึกหัดที่โรงเรียนสายสวัสดิ์สถาน
จังหวัดพระนคร และโรงเรียนเทพศิรินทร์ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๖ จึง
ได้รับแต่งตั้งเป็นครูโรงเรียนเทพศิรินทร์ และใน พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้
รับหน้าที่พิเศษเป็นผู้ช่วยปฏิคมของสามัคยาจารย์สมาคม ขณะนั้นได้เลื่อน
เงินเดือนจาก ๔๕ บาท เป็น ๖๕ บาท โดยทางราชการบันทึกความชอบ
ในการเลื่อนเงินเดือนว่า “พยายามแสวงหาความรู้และอดทนสำหรับการ
ในหน้าที่ได้ดีกว่าความรู้อื่นได้เล่าเรียนมาเป็นทุนเดิม” ในสัปดาห์ที่ผ่านไป

เป็นครูโรงเรียนมัธยมราชบุรณะ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้รับหน้าที่
 เป็นครูใหญ่โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย และใน พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับหน้าที่
 บริหารทางการศึกษา คือ เป็นผู้ช่วยพนักงานจัดการแขวงตะวันออกใต้
 มณฑลกรุงเทพฯ เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๕๓ ต่อมาอีก ๒ เดือน คือ
 ในเดือนสิงหาคม ๒๔๕๓ นั้นเอง ก็ได้รับตำแหน่งพนักงานจัดการแขวง
 ตะวันออกใต้ มณฑลกรุงเทพฯ ซึ่งมีอาณาเขตระหว่างจังหวัดพระนคร
 และฉะเชิงเทรา เวลานั้นแขวงนี้โรงเรียนต่าง ๆ สังกัด เช่น บพิตรพิมุข
 ประถมอนงค์ คณิตศาสตร์ ยานนาวา เคเวศมิตร และดาวคะนอง เป็นต้น
 ในสมัยนั้นกระทรวงธรรมการแบ่งการศึกษามณฑลกรุงเทพฯ ออกเป็น ๗
 แขวง คือ แขวงตะวันออกเหนือมี ๑๗ โรงเรียน แขวงตะวันออกใต้มี
 ๑๐ โรงเรียน แขวงสามหัวเมืองฝ่ายเหนือมี ๒๐ โรงเรียน แขวง
 สามหัวเมืองฝ่ายใต้มี ๒ โรงเรียน และแขวงพิเศษมี ๒๘ โรงเรียน
 โดยเฉพาะแขวงตะวันออกใต้มีนักเรียนชาย ๒๐๘๐ คน นักเรียนหญิง
 ๖ คน และมีครู ๑๓๓ คน ขณะนั้นที่มณฑลกรุงเทพฯ มีนักเรียนชาย
 ๘๓๘๑ คน นักเรียนหญิง ๕๑๘๘ คน และครู ๕๘๐ คน

ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ
 ข้าราชการฝ่ายพลเรือน ร.ศ. ๑๓๐ คือ ให้ข้าราชการฝ่ายพลเรือนมีศักดิ์
 เป็นรองอำมาตย์ตรีขึ้นไป นายवारได้รับพระราชทานทั้งยศและบรรดาศักดิ์
 ในศักราชเป็น รองอำมาตย์โท ขุนวิฑูรศรณกร ครั้นถึงเดือนพฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๕๕ ขุนวิฑูรศรณกรได้เลื่อนตำแหน่งเป็นข้าหลวงจัดการแขวง
 สามหัวเมืองฝ่ายเหนือ มณฑลกรุงเทพฯ โรงเรียนในแขวงนี้คือโรงเรียน

พระยาวชิรไตรคุณกร (วารี ชิตวารี)

ต่าง ๆ ในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และธัญบุรี รวม ๓ เมือง มี
 ๗ อำเภอ จำนวนโรงเรียนมี ๑๔ โรงเรียน นักเรียนชาย ๘๘๗ คน
 หญิง ๔๖ คน รวม ๙๓.๓ คน มีครูทั้งสิ้น ๓๘ คน

ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ทางราชการกระทรวงธรรมการแบ่งราชการ
 ศึกษาในมณฑลกรุงเทพฯ ๗ ใหม่ คือแบ่งเป็น ๑๐ แขวง ในจังหวัด
 พระนครและธนบุรีมี ๔ แขวง ได้แก่ แขวงตะวันออกเหนือ แขวง
 ตะวันออกใต้ แขวงตะวันตกเหนือ และแขวงตะวันตกใต้ ส่วนใน
 ๖ หัวเมืองที่สังกัดมณฑลกรุงเทพฯ แบ่งเป็น ๖ แขวง คือแขวงละมั่ง
 มีตำแหน่งกรรมการประจำ (จังหวัด) เมืองละตำแหน่ง ได้แก่ แขวง
 เมืองนนทบุรี แขวงเมืองปทุมธานี แขวงเมืองธัญบุรี แขวง
 เมืองนครเขื่อนขันธ์ แขวงเมืองสมุทรปราการ และแขวงเมืองมณฑล
 ขนวิบูลย์นคร ได้มีตำแหน่งเป็นกรรมการประจำเมืองนนทบุรี ซึ่งสมัย
 นั้นมี ๖ โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม รัตนวิเชียร
 เฉลิมพระเกียรติ ท่ายมอง เสาชิงทอง และราษฎร์บรรหาร

ตามรายงานการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๗ มีจำนวนโรงเรียน ครู และ
 นักเรียนในเมืองนนทบุรี ดังต่อไปนี้

	โรงเรียน	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง	ครู
รัฐบาล	๕	๒๕๑	—	๑๑
ประชาบาล	—	—	—	—
บุคคล	—	—	—	—

ข. จำนวนนักเรียน	วิทยาลัย	ชาย ๕๑๐ คน	หญิง ๑ คน
		รวม ๕๑๑ คน	
	ประชาบาล	ชาย ๔๖๕๘ คน	หญิง ๒๑๓ คน
		รวม ๔๘๗๑ คน	
	บุคคล	ชาย ๓๙ คน	หญิง — คน
		รวม ๓๙ คน	
	รวม	ชาย ๕๒๐๗ คน	หญิง ๒๑๔ คน
	รวมทั้งสิ้น	๕๔๒๑ คน	

ชั้นสูงสุดมีเพียงชั้นมัธยมปีที่ ๔ และมีจำนวนนักเรียนมัธยมทั้งสิ้นเพียง ๒๓๐ คน

ค. จำนวนครู	โรงเรียนวิทยาลัย	๒๒ คน
	โรงเรียนประชาบาล	๑๕๐ คน
	โรงเรียนบุคคล	๓ คน
	รวม	๑๗๕ คน

ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ หลวงวิบูลย์ธรรมกร ได้โอนยศเป็นอำมาตย์ตรีทางราชการได้ส่งพระพิชยสารวิเทศ ซึ่งขณะนั้นเป็นอำมาตย์ตรี หลวงพิชยสารวิเทศ อาจารย์โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ไปเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพิชยการมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประจำมณฑลนครศรีธรรมราช

ขณะที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ นั้น

มณฑลนครศรีธรรมราชมีโรงเรียนราษฎร์ตามพระราชบัญญัติ ๔ โรงเรียน
มีนักเรียนชาย ๒๙ คน หญิง ๒๙ คน และครู ๗ คน และในคณน
การศึกษามายโรงเรียนรัฐบาลมีชั้นสูงสุดคือ มัธยมปีที่ ๖ มีนักเรียนเข้า
สอบ ๖ คน สอบได้ ๕ คน ส่วนโรงเรียนราษฎร์มีอย่างสูงสุดเพียงชั้น
มัธยมปีที่ ๑ เท่านั้น เข้าสอบ ๕ คน สอบได้ ๔ คน

ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ หลวงวิจิตรถนอม ใต้เลื่อนยศเป็นอำมาตย์โท
และในปีต่อมา ใต้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระวิจิตรถนอม

เมื่อใต้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ แล้ว
มณฑลนครศรีธรรมราชก็ได้ดำเนินการใช้พระราชบัญญัตินั้นครบร้อยละร้อย
เต็มทุกท้องที่ ซึ่งมีทั้งหมดถึง ๒๘๙ ตำบล นับว่าใต้เร่งรัดการศึกษา
เพื่อประเทศชาติอย่างเต็มที่ตามความประสงค์ของทางราชการ นอกจากการ
ศึกษาประชาชนแล้ว ใต้ยังได้ตั้งโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด "วรรณเฉลิม"
ขึ้นที่จังหวัดสงขลาในคณน

ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ พระวิจิตรถนอม ใต้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยา
วิจิตรถนอม และยังคงดำรงตำแหน่งกรรมการมณฑลนครศรีธรรมราชตาม
เดิม แต่งานด้านการศึกษาได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากทางราชการได้ขยมณฑล
สุราษฎร์มาร่วมกับมณฑลนครศรีธรรมราช กับโอนจังหวัดสตูลมาร่วมกับ
มณฑลนอกจังหวัดหนึ่ง ฉะนั้นมณฑลนครศรีธรรมราชจึงมีจังหวัดเพิ่มมา
อีก ๔ จังหวัด คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังสวน (ปัจจุบันอำเภอหลังสวน)
ชุมพร และ สตูล รวมเป็น ๗ จังหวัด แบ่งออกเป็นอำเภอรวม ๓๓ อำเภอ

๔๖๓ ตำบล และเคราะห์ดี อย่าง เหลือเกินที่ผอญู จังหวัด ใหม่ ๆ เหล่านี้
 ก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาครบร้อยละร้อยทุกตำบลแล้ว
 เช่นเดียวกัน จึงนับได้ว่า มณฑลนครศรีธรรมราชยังคงรักษาระดับคุณภาพ
 การศึกษาประชาชนไว้ได้ดั่งเช่นเดิม จำนวนโรงเรียน ครู และ นักเรียน
 ในมณฑลนครศรีธรรมราชจึงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนดังต่อไปนี้

ก. จำนวนโรงเรียน	รัฐบาล	๑๒	แห่ง
	ประชาชน	๓๘๕	,,
	ราษฎร์	<u>๑๕</u>	,,
	รวม	<u><u>๔๑๒</u></u>	,,

ข. จำนวนนักเรียน	ชาย	หญิง
รัฐบาล	๑,๒๖๘	๓๖๖
ประชาชน	๒๑,๓๐๑	๑๓,๑๔๖
ราษฎร์	<u>๕๘๗</u>	<u>๒๑๖</u>
รวม	<u><u>๒๓,๑๕๖</u></u>	<u><u>๑๓,๗๒๘</u></u>

ค. จำนวนครู	รัฐบาล	๘๓	คน
ประชาชน	๕๘๔	คน	
ราษฎร์	<u>๓๖</u>	คน	
รวม	<u><u>๗๒๓</u></u>	คน	

ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรมณฑล
 ขนทงหวดสงขลา ๑ แห่ง โดยนายหลเองเส็ง ผู้จัดการทั่วไปของห้าง

หุ้นส่วนบริษัทของตนเหล่า โดยบริจาคที่ดินส่วนตัว ๑๘ ไร่ และญาติมิตร
 ได้รวมบริจาคทรัพย์สร้างเป็นโรงเรียนชนโดยปรารถนาเห็นว่า ได้เข้ามาพึ่ง
 พระบรมโพธิสมภารอยู่ ๑๐ ปีแล้ว โรงเรียนนั้นชื่อว่า "เรือนเองเสียง
 สามัคคี" โรงเรียนนั้นจัดเป็นโรงเรียนประถมวิสามัญ (คือโรงเรียนอาชีว
 ศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ ๔-๕ สมัยนั้นชั้นประถมสามัญซึ่งสอนวิชาทั่วไป
 เพียงชั้นประถมปีที่ ๓) โรงเรียนนั้นสอนหนักไปในทางวิชาเพาะปลูก เมื่อ
 เสร็จการเรียนในโรงเรียนนั้นแล้วจากนั้นไปเป็นครู หรือถ้าผู้ใดเรียนตก
 ส่งไปเรียนต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครูมูลท่าชะมวงของมณฑลอุบลโก ไผ่เช็ก
 โรงเรียนนกระท่าเมอวนท์ ๑๕ กันยายน ๒๔๗๒ โดยมีมหาอำมาตย์ตรี
 พระยาศรีธรรมราช (ทองคำ กาญจนโชติ) สมุหเทศาภิบาล สำเร็จ
 ราชการมณฑลนครศรีธรรมราช เป็นประธานในพิธี

อนึ่ง ในคืนที่ อำมาตย์โท พระยาวิฑูรทรคุณกร ธรรมการมณฑล
 นครศรีธรรมราช ได้เป็นประธานแทนในนามของสมุหเทศาภิบาลสำเร็จ
 ราชการมณฑลนครศรีธรรมราช เปิดโรงเรียนประชาบาลตำบลกาบังแยง ๑
 ทองท่าอำเภอทุ่งหวา จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๗๒ ใน
 รายงานของอำมาตย์โท พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ (ต๋วย บินอับดุลลาห์)
 ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล กับคำตอบของพระยาวิฑูรทรคุณกรผู้เป็นประธาน
 ในพิธีนั้น รู้สึกว่า ได้แผ่แสงเรือง สติปัญญา และประเพณีต่าง ๆ ของ
 มณฑลขัณฑ์ได้ไว้มาก นานก่อนที่รุ่นหลังจะพ่วงนำไปศึกษาไว้เพื่อ
 เป็นประวัติศาสตร์ต่อไป จึงขอคัดข้อความตอนหนึ่งในคำตอบของพระยา
 วิฑูรทรคุณกรมาลงไว้ดังต่อไปนี้

อนึ่ง ได้ยินเสียงพูดกันหนาหูว่า เด็กชายกับเด็กหญิงเรียน
 รวมกันเป็นบาปในทางศาสนา จริงอยู่ ข้าพเจ้าเป็นพุทธศาสนิกชน
 ไม่รู้ความจริงในศาสนาที่ท่านนับถือ แต่ข้าพเจ้าถือว่าทุกศาสนา
 ความมุ่งหมายที่ศุขยเดียวกัน จะต่างกันก็ด้วยลัทธิแบบแผน ทง
 ข้าพเจ้าได้สนทนากับผู้รู้ในศาสนา พร้อมด้วยความไตร่ตรอง
 เหตุผล ไม่เห็นว่าจะเป็นบาปในข้อไหนเลย ข้าพเจ้าขออภัยเจ้าคุณ
 ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประจักษ์พยาน ซึ่งท่านรับรองว่าไม่บาป
 และตรงกันข้ามกลับเห็นเป็นบุญเสียอีก เพราะการศึกษาเล่าเรียน
 ย่อมส่งผลให้มีความฉลาด มีความสามารถพร้อมด้วยความประพฤติ
 ดีงาม ไม่สอนให้คนทำชั่ว ถ้าแห่ละการที่เด็กชายเด็กหญิงเรียน
 รวมกันเป็นบาปจริงดังท่านกล่าว การไปบำเพ็ญกุศลร่วมสุขเหراء
 เดียวกัน ผัวเมียอยู่ร่วมห้องเดียวกัน การสมาคมเพื่อความ
 เพลิดเพลิน และการอาชพร่วมในสถานที่เดียวกัน มิเป็นบาปด้วย
 หรือ ไฉนจะบาปเฉพาะการเรียนหนังสือของประเทศร่วมโรงเรียน
 เดียวกันเล่า เหตุไม่สม ผลไม่น่าฟังจริง ๆ

ท่านทั้งหลายที่มาชุมนุมอยู่ ณ ที่นี้ ส่วนมากคงเชื่อว่าการ
 ศึกษาเป็นต้นเหตุของความเจริญ จึงให้ลูกหลานที่เป็นชายมา
 เล่าเรียน ท่านไม่สงสารลูกหลานที่เป็นหญิงบ้างหรือ จะปล่อยให้
 ว่างให้โง่เพื่ออะไร เป็นการลงโทษเด็กหญิงอย่างแรง คือปล่อยให้
 ให้หญิงเป็นควาย เสริมชายให้เป็นคน ไม่เสมอภาค ไม่ยุติธรรม
 อย่างยิ่ง ผู้หญิงมีหน้าที่เป็นแม่ เด็กตั้งแต่เกิดมาอยู่ใกล้ชีวิตสนิท

สนมกับแม่มากกว่าพ่อ แม่เป็นบุพพจารย์ของคุณ คือ เป็นอาจารย์คนแรกจำเดิมแต่สอนให้พูดให้ฟัง กลาน ยิน และ เดิน ตลอดจนฝึกหัดกรีธาอธยาศัย ถ้าแม่โง่เขลาไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ แม่พอจะฉลาดก็ยากที่จะอบรมให้ได้ดี ว่าด้วยเชิงหากิน ผัวและเมียฉลาดมีความสามารถด้วยกัน ผลที่จะพึงได้ย่อมทวีคูณ ถ้าฝ่ายหนึ่งฉลาด อีกฝ่ายหนึ่งโง่ ย่อมถ่วงกัน ความเจริญที่มีจำนวนควรได้ถึง ๖ ก็จะต้องลดได้แต่เพียง ๓ เท่านั้น ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนั้นด้วยความประสงค์ที่จะแจ้งให้เห็นคุณและโทษในการที่ท่านรักเด็กหญิงไว้ไม่ให้เล่าเรียน ขอท่านทั้งหลายใคร่ครวญเหตุผลของข้าพเจ้าโดยรอบคอบ แล้ววินิจฉัยขอเท็จจริงด้วยความเป็นธรรมอย่าลำเอียงหรือถือความเห็นของตนเป็นใหญ่

อีกประการหนึ่ง มีผู้กล่าวมาแต่ทองทองว่า การใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา เพื่อจะเปลี่ยนพวกถือลัทธิอิสลามศาสนาให้เป็นพุทธศาสนา ความข้อนั้นไม่มีมูลหรือหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเลย เป็นความเข้าใจผิดอันเลือนลอยของผู้กล่าวแท้ ๆ หลักพระพุทธศาสนาไม่มีการบังคับให้เชื่อถือเหมือนบางศาสนา เมื่อใครพิจารณาคำสั่งสอนเห็นดีเห็นชอบเกิดความเลื่อมใสกับตัวเองไม่ทำให้เลศหลงเชื่อ จริงอยู่ ระเบียบของโรงเรียนทั่วไปมีการสวดมนต์ไหว้พระทุกสัปดาห์ แต่มิได้บังคับเด็กที่ถือศาสนาต่าง ๆ แต่อย่างใด ในการสอนจรรยาการสอนตามหลักกลางกว้าง ๆ อันทุก

ศาสนาย่อมขัดข้อง เช่น ให้รู้จักคุณบิดามารดา ให้เว้นจากการ
 ลักขโมยของผู้อื่น ซึ่งเจ้าของมิได้ยกให้ เพราะเป็นความชั่ว ไม่
 ควรประพฤติ ฯลฯ เป็นต้น หวังว่าเมื่อได้ฟังคำสั่งแจงเช่นนี้แล้ว
 คงสนสังสัย ขอให้ท่านทั้งหลายช่วยนำปรรภของข้าพเจ้าบอก
 กล่าวแก่ผู้ที่ไม่ได้มาประชุมในที่นี้ให้ทราบทั่วกันด้วย

พระยาวชิรธรคุณการ ไท่รบคาสังให้ย้ายเข้ามาประจำในมณฑล
 กรุงเทพฯ ขาดจากหนาทเดิม ตั้งแต่วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๓ ซึ่ง
 ในศกนี้ การศึกษาของมณฑลนครราชสีมาสถิตจางวนโรงเรียน ครู
 และ นักเรียนคงต่อไป

ประเภทโรงเรียน	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน			หมายเหตุ
			ชาย	หญิง	รวม	
รัฐบาล	๑๒	๘๕	๑,๖๖๑	๖๑๐	๒,๒๗๑	
ประชาบาล	๔๒๗	๕๓๘	๓๓,๕๓๒	๒๐,๖๓๗	๕๔,๑๖๙	
ราษฎร์	๑๕	๓๖	๖๑๑	๓๕๕	๙๖๖	
รวมทั้งสิ้น	๔๕๔	๑,๐๖๓	๓๖,๒๐๔	๒๑,๖๔๖	๕๗,๘๕๐	

ผลการสอบไล่ในชั้นมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๔๗๓ ปรากฏว่ามีจำนวน
 นักเรียนสอบไล่ได้ดังนี้

ประเภท โรงเรียน	มัธยมตอนต้น (ม. ๓)			มัธยมตอนกลาง (ม. ๖)			มัธยมตอนปลาย (ม. ๘)			หมายเหตุ
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
รัฐบาล	๑๔๘	๒๑	๑๖๙	๔๔	-	๔๔	๑	-	๑	
ราษฎร์	๗	๑๑	๑๘	-	-	-	-	-	-	
รวมทั้งสิ้น	๑๕๕	๓๒	๑๘๗	๔๔	-	๔๔	๑	-	๑	

พระยาวชิรธรคุณากร ไท่ไปปฏิบัติหน้าที่ราชการในส่วนมณฑลชานนอก ในตำแหน่งกรรมการมณฑลนครศรีธรรมราชตำแหน่งเทียบเป็นเวลาถึง ๑๖ ปี นอกจากจะรับราชการตามหน้าที่ของฝ่ายการศึกษาและการศาสนาแล้ว ยังต้องคือนรบแขกอยู่เป็นนิจนอกด้วย เพราะมณฑลนครศรีธรรมราชตอนควรแก่การศึกการรบ และการท่องเที่ยว ตลอดจนการคือนรบแขกบ้านแขกเมืองหลายแห่ง อาทิ วัตถุประสงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช แผลมสัมหราชอาณาจักรและเกาะแก่งต่าง ๆ ของจังหวัดสงขลา และ ทะเลสาบพัทลุง เป็นต้น บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และเจ้านายจึงทรงนิยมนำไปพักตากอากาศและรักษาพระองค์ ณ ที่นั้น เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก็ไปเคยเสด็จไปประทับรักษาพระองค์ที่จังหวัดสงขลาเป็นอาทิ ยิ่งกว่านั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเสวยข้าวยาคูที่ทรงแวงมณฑลนครศรีธรรมราชด้วย ไท่พระราชทานธงประจำกองลูกเสือมณฑลนครศรีธรรมราช เสด็จพระราชดำเนินผ่านแถวตรวจพลเสือบ้าและลูกเสือ หลังจากเสร็จการซ้อมรบเสือบ้าและลูกเสือแล้ว ไท่ทอศพระเนตรโรงเรียนมหาวชิราวุธสงขลา ประทับทอศพระเนตรละครพด

ของนักเรียนโรงเรียนสตรีเมืองพทลึง ทอดพระเนตรการกีฬา และฟุตบอล
 ระหว่างสมาชิกเสอียา นักเรียนเสอียา และลูกเสอียา กับใต้พระราชทาน
 รางวัลแก่ผู้ชนะ และใต้ทอดพระเนตรยทภักฟ้าเสอียาและลูกเสอียา เป็นต้น
 นขวาทธรรมการมณฑลจะต้องเป็นทวจกรสำคัญในการต้อนรับเสด็จทรงนควย
 อานสังคแห่งความกตพระยาวาทรรุณกร ใต้ปฏิบัติงานการศึกษาเป็นอย่างดี
 นอกจากใต้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เพิ่มขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็ใต้รับ
 พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก เหยี่ยวญศาล
 ทูลมาลา และเหยี่ยวจักรพรรดิมาลา ใต้รับเงินเดือนครั้งสุดท้ายเดือนละ

๓๘๐ บาท

พระยาวาทรรุณกรได้ย้ายมารับราชการตำแหน่งประจำกรมสามัญศึกษา
 ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๔๗๓ และใต้ขอลาออกจากราชการเพื่อบริ
 พระราชทานขานาญตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๗๔ รวมเวลาราชการ
 ๓๐ ปี แม่เมื่อลาออกจากราชการแล้ว พระยาวาทรรุณกร ก็ยังมีความอาลัย
 ในความสัมพันธ์ซึ่งมคอเพื่อนข้าราชการครู และประชาชนผู้ไม่ตรีจิตทาง
 จังหวัดสงขลาอยู่มาก จึงใต้กลับไปตั้งเคหสถานอยู่ในจังหวัดสงขลาอก
 จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงใต้ถึงแก่อนิจกรรมมทบานตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง
 จังหวัดสงขลา สิริรวมอายุได้ ๕๓ ปี

พระยาวาทรรุณกรใต้แต่งงานกับคุณหญิงวาทรรุณกร (สมบุญ
 ชาติวาร) บุตรีขุนวจิตรเจียรนย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ และมีบุตรด้วยกัน
 ๕ คน คือ

๑. นางจำเริญ ผสมโอสถ
๒. นายวัฒนา ชิตวารี Barrister-at-Law จาก Gray's Inn
ประเทศอังกฤษ
๓. นางนาทระการ พันธุ์กระวี อ.ย., ป.ม.
๔. นางอุไร บุญยะมาน พ.ย.
๕. นายโอฟาร์ ชิตวารี พ.ย.

นาทระการ พันธุ์กระวี

หอสมุดคุรุสภา

พระเพาะนีสัยชอบ

(เชอ รัชตรัตน)

พ.ศ. ๒๔๓๐ — ๒๔๕๓

พระเพาะนีสัยชอบ เกิดเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๓๐ ณ บ้านปากคลองบางเขนใหม่ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบางเขน อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร เป็นบุตรหมื่นนกรนที (ทศ รัชตรัตน) และนางนิกนที (ปรัก รัชตรัตน)

การศึกษาของตนได้เล่าเรียน ณ โรงเรียนวัดบางโพธิ์ อำเภอคูสัด จังหวัดพระนคร ได้รับประกาศนียบัตรประโยคหนึ่งชั้นหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๔๒ และรุ่งขึ้นออกบวชังกได้รับประกาศนียบัตรประโยคหนึ่งชั้นสาม แล้วย้ายไปเรียนที่โรงเรียนวัดแก้วฟ้าพำมณ ปากคลองบางซ้อ อำเภอคูสัด จังหวัดพระนคร ได้รับประกาศนียบัตรประโยคประถมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ณ โรงเรียนนั้น แล้วได้ไปศึกษาต่อที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรประโยคสอง (มัธยมสามัญ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรประโยคครูประถม (ย.ป.) ในศกเดียวกัน ณ โรงเรียนเกิมนั้น นับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ปรวดเปรื่องได้ผู้หนึ่ง ที่มีอายุเพียง ๑๖ ปี ก็สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมแล้ว

ชีวิตการเป็นครูของนายเชอ รัชตรัตน ไทเริ่มตั้งแต่อายุยังไม่ทัน
 ครบ ๑๗ ปี คือในเดือนพฤษภาคม ๒๔๔๗ ก็เข้ารับราชการเป็นครู
 โรงเรียนวัดปทุมคงคา ใ้รับเงินเดือนเดือนละ ๔๕ บาท ต่อมาเมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๔๘ ได้สมรสกับนางสาวภาค แสงชูโต ทงจังหวัดพระนคร และ
 ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๕๑ ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนมัธยมราชบุรณะ ใ้
 รับเงินเดือนเดือนละ ๖๐ บาท ระหว่างที่กำลังเป็นครูสอนอยู่ในโรงเรียน
 ใ้รับมอบให้ปฏิบัติราชการพิเศษประการหนึ่งคือ เป็นผู้ช่วยแม่กองสอบไล่
 ตรวจข้อสอบไล่นักเรียนประโยคประถม ทงกระทรวงธรรมการเมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๕๑ ด้วย แต่เมื่อกล่าวางการศึกษาเล่าเรียนแล้ว แม่นายเชอ รัชตรัตน
 จะใ้รับราชการเป็นครู กงใ้ศึกษาหาความรู้ ปรากฏว่าสอบไล่ใ้
 ภาษาอังกฤษสามจากโรงเรียนภาษาอังกฤษกลางคนของสามัคยาจารย์
 สยามคม และสอบไล่ใ้วิชาชกวาคเขียนของสามัคยาจารย์สยามคมใน พ.ศ.
 ๒๔๕๑ ด้วยทง ๒ วิชา เมื่อใ้รับตำแหน่งครูในโรงเรียนนเป็นเวลา
 ปีเศษ ทางราชการเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการสอนและ
 การปกครองนักเรียนทงสมควรขอเป็นหลักฐานแล้ว จึงมอบตำแหน่ง
 บริหารการศึกษาชงจะต้องดูแลปกครอง และรับผิดชอบ มากชน ในทางการ
 ศึกษาและทางการสงนในส่วนภูมิภาค จึงใ้ย้ายไปช่วยข้าหลวงธรรมการ
 มณฑลภูเก็ตบริหารการศึกษาในมณฑลภูเก็ต เมื่อเดือน มิถุนายน ๒๔๕๒
 ขณะนั้นนายเชอ รัชตรัตน เพิ่งมอายุใ้ ๒๒ ปีเท่านั้น จึงนับว่ายังหนุ่ม
 อยู่มาก ใ้รับเงินเดือน ๖๐ บาทเท่าเดิม แต่ใ้รับเงินเดือนเพิ่มเพราะใ้
 รับราชการในจังหวัดไกลอีก ๔๐ บาท รวมเป็นเดือนละ ๑๐๐ บาท ข้าหลวง

พระเพาะนีสัยชอบ (เชอ รัชตรัตน)

กรรมการมณฑลภูเก็ตขณะนั้นคือพระยาอุปการศิลป์เสารัฐ (อิน ชัยกุล)
เมื่อครั้งยังมีบรรดาศักดิ์เป็นขุนอุปการศิลป์เสารัฐ ได้ให้นายเชอ รัชตรัตน
เป็นผู้ช่วยข้าหลวงกรมการมณฑล

การศึกษาของมณฑลภูเก็ตขณะนั้นยังไม่เจริญนัก หากแต่ความ
แผนผังจับบนสมัยยาก ทั้งค่าของข้าหลวงกรมการมณฑลได้บันทึกไว้ใน
สมัยนั้นว่า “บรรดาครุฑตามโรงเรียนหลวงทั้งหมดอยู่ในเวลานั้นโดยมากยังม
ความร้ออนทงส่วนวิชาและวิชาสอนต่าง ๆ การทเป็นเช่นนี้ เพราะครูเหล่านั้น
ออกไปจากกรุงเทพ ฯ เสียชานาน ๆ ไม่มีทางจะได้ยินได้ฟังข่าวคราวความ
เปลี่ยนแปลงการเล่าเรียนในกรุงเทพ ฯ และไม่มีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียน
เพิ่มเติมความรู้ให้เจริญขึ้นตามสมควร..... มอ่ยทางเคยวทเห็นว่าเป็น
ความสะทวัก คอรวจกตงโรงเรียนชั้นสูงสำหรับมณฑลนั้นชนตามทมณฑล
ได้ตกลงกับกระทรวงธรรมการไว้แล้ววา จะรับเป็นธุระอุดหนุนให้สำเร็จ
ได้โดยเร็วเท่านั้น..... อนึ่งเนื่องจากมณฑลภูเก็ตเป็นมณฑล
ชายแดน กลุบตรของบรรดาพ่อค้า คหบดี เศรษฐีเหมองแระและสวณยาง
ในมณฑลนั้น โดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ตนิยมไปศึกษาเล่าเรียนที่เกาะบง
ซึ่งขณะนั้นเป็นของอังกฤษกันมาก เพราะการไปมาทางเรือสะดวกและค่า
พาหนะเดินทางถูกลงมาก กลุบตรเหล่านั้นนิยมเรียนภาษาอังกฤษ ฉะนั้น
ทางมณฑลจึงจำเป็นต้องเร่งรัดการศึกษาของมณฑลโดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ต
ให้ดีขึ้น กระทรวงธรรมการจึงได้ดำเนินการสร้างโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย
ซึ่งขณะนั้นเรียกว่าโรงเรียนตัวอย่างมณฑลภูเก็ต และได้ทาพิธีเปิดเมื่อ
วันที่ ๑๕ - ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ และให้นายเชอ รัชตรัตน

ผู้ช่วยข้าหลวงธรรมการมณฑล เป็นผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนนอกหน้าต่าง
 กบยงมหานาถสอนวิชาภาษาอังกฤษและวิชาวาดเขียนในโรงเรียนนอควัยเป็น
 เวลา ๒ ปี ค.ศ. ๒๔๕๒—๒๔๕๔ ในระหว่าง ๒ ปี
 นายเชอ รัชตรัตน ยังได้เดินทางไปตรวจ จัดการโรงเรียน และจัดการ
 สอยเส้นนักเรียนในเมืองระนอง เมืองตะกั่วป่า (ซึ่งเคยวนเย็น อำเภอ-
 ตะกั่วป่า) เมืองพังงา เมืองตรัง เมืองกระบี่ และอำเภอสุโขทัย เมืองสตูล
 กับหลวงอุปการศิลป์เสวีผู้ช่วยข้าหลวงธรรมการมณฑลภูเก็ตด้วย นับว่านายเชอ
 รัชตรัตน ได้เริ่มฝึกหัดตรวจราชการในส่วนภูมิภาคมาตั้งแต่อายุเพียง
 ๒๒—๒๓ ปี

การศึกษาในมณฑลตามรายงานกระทรวงธรรมการ พ.ศ. ๒๔๕๓
 ปรากฏว่ามณฑลภูเก็ตมี ๖ เมือง มีโรงเรียนหลวง ๘ แห่ง มีนักเรียนชาย
 ทั้งสิ้น ๖๓๕ คน นักเรียนสตรีไม่มีเลย มีครู ๒๐ คน มีชนชั้นสูงสักเพียง
 ชั้นมัธยมปีที่ ๑ ซึ่งมีนักเรียน ๑๒ คน และอยู่ในเมืองภูเก็ตแห่งเดียว
 นอกนั้นไม่มีชนชั้นมัธยมเลย เมื่อโรงเรียนตัวอย่างมณฑลภูเก็ตได้สร้างเป็น
 โรงเรียนถาวรตั้งถาวรแล้ว กระทรวงธรรมการได้ส่งพระประมุขวิชาเพิ่ม
 เมื่อครั้งยังเป็น รองอำมาตย์เอก ชุ่ม ชินะเทมย์ อาจารย์โรงเรียนฝึกหัด
 อาจารย์ ไปเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย มณฑลภูเก็ต ใน
 พ.ศ. ๒๔๕๕

ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ นายเชอ รัชตรัตน ได้รับพระราชทานยศเป็นรอง
 อำมาตย์โท เงินเดือน ๑๒๕ บาท และได้รับหน้าที่ไปเป็นผู้ช่วยข้าหลวง
 ธรรมการประจำเมืองตรัง ซึ่งการบริหารการศึกษามีย่นนานมาแต่แห่งธรรม-

การเมือง ยังไม่ไต่เรกว่าธรรมาการจังหวัด ในพิชเขตโรงเรียนทรงคม
 (ประจำจังหวัดจริง) เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๔๕๕ รองอำมาตย์โท
 เชื้อ รัชตรัตน ไต่เขียนผู้อำนวยการก่อสร้างโรงเรียนเสนอดอ
 อำมาตย์โท พระสถลสถานพัทธย ผู้ว่าราชการเมืองจริง โรงเรียนน
 ไต่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เสร็จใน พ.ศ. ๒๔๕๔ มีนักเรียน
 ๑๔๐ คน สอนเพียงชั้นประถมศึกษา ราชบุรุษ นายแท่นเป็นว่าที่ครูใหญ่
 ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ รองอำมาตย์โทเชื้อ รัชตรัตน ไต่รับตำแหน่งเป็น
 ธิการเมืองจริง และไต่รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนเพาระนีสยชอบ
 เงินเดือน ๑๔๐ บาท ในศกเดียวกันนี้ไต่จัดตั้งกองลูกเสือเป็นกองแรกใน
 เมืองจริงชื่อ "กองลูกเสือมณฑลภูเก็ต ๕ (ทรงคม)" ไต่ทำพิธีประชุม
 ตั้งกองลูกเสือเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๔๕๖ มีลูกเสือ ๑๘ คน กอง
 ลูกเสือนี้เมื่อแรกตั้งประจำกองลูกเสือเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ โดยไต่
 วยความเอื้อเฟื้อจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ในเมืองนบรจากทรพย
 วยกันจัดใหม่ขึ้น นอกจากนั้นขุนเพาระนีสยชอบยังไต่รับเกียรติจากทาง
 ราชการแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนข้าราชการจังหวัดจริงไปในงานแห่และบรรจุศพ
 มหาอำมาตย์โท พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) สมุหเทศา
 ภิบาล ลำเนาวิชากรมณฑลภูเก็ตเมืองบั้งและระนองอีกด้วย ขุนเพาระ-
 นีสยชอบไต่รับหน้าทรรมาการเมืองจริงอยู่ ๕ ปี ไต่รับเงินเดือน ๑๕๕ บาท
 จึงไต่ย้ายจากตำแหน่ง ธิการเมืองจริง เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน
 ๒๔๕๗ โดยทางราชการแต่งตั้งให้ขุนปลุกนีสยเหมาะ (ฉัย ขุนระปลัด)
 ช่งต่อมา เป็นหลวง ประทักษ์สุนทรวิทย์ เป็นธรรมาการจังหวัดจริงแทน

(ตำแหน่ง กรรมการเมือง เปลี่ยนเป็น กรรมการจังหวัด ตามคำสั่งเมื่อ
วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๕๙) ขุนเพาเรนสยชอภ ขณะนั้นอายุ ๒๙ ปี
ได้กลับมาประจำทำการสอนที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ ตั้งแต่วันที่
๒๑ สิงหาคม ๒๔๕๙ และถูกลดเงินเดือนตามระเบียบเพราะกลับมา
ประจำกรุงเทพ เหลือเดือนละ ๑๒๕ บาท แต่ก็ได้เป็นครูสอนอยู่ใน
โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์เพียงปีเศษเท่านั้น เพราะทางราชการเห็นว่า
ขุนเพาเรนสยชอภเป็นผู้เห็นจกเงินและถนบกในเรืองจกการศึกษามัธยม
มาแล้วเป็นเวลาถึง ๗-๘ ปี ประกอบกับอายุยังหนุ่มแน่นอยู่ย่อมองไว้ใน
หน้าที่ตรวจราชการในส่วนภูมิภาค จึงมอบหมายตำแหน่งบรรณาธิการ
ในส่วนภูมิภาคให้ คือให้เป็นกรรมการมณฑลอุดร ตั้งแต่เดือนธันวาคม
๒๔๖๐ แทนพระสวัสดิศิวธสัน (สวัสดิ ศรีสฐมณฑล) ซึ่งขณะนั้น
มบรรณาธิการเป็นขุนสวัสดิศิวธสัน และทางราชการย้ายไปเป็นกรรมการ
มณฑลอุบลราชธานี

การศึกษาของมณฑลอุดรสมัยแรกที่ขุนเพาเรนสยชอภไปรับหน้าที่นั้น
ตามรายงานการศึกษาแจ่งว่า เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๙ มณฑลอุดรมี ๖
จังหวัด คือจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น หนองคาย นครพนม สกลนคร
และ เลย แบ่งเป็นอำเภอได้ ๓๐ อำเภอ มีจำนวนโรงเรียนรัฐบาล ๗ แห่ง
โรงเรียนประชาบาล ๕๙๕ แห่ง โรงเรียนบุคคล ๓ แห่ง รวม ๖๐๕ แห่ง
ส่วนจำนวนนักเรียนนักเรียนชาย ๒๖,๓๕๙ คน หญิง ๑๗๘ คน
รวม ๒๖,๕๓๗ คน ทั้งจำนวนโรงเรียนและนักเรียนมากกว่ามณฑล
ใดๆ ใน ๑๗ มณฑลส่วนภูมิภาคทั้งสิ้น มณฑลที่มีจำนวนจังหวัดมากกว่า

มณฑลอุดร คือ มณฑลกรุงเก่ามี ๗ จังหวัด รวม ๓๕ อำเภอ แต่มี
โรงเรียนเพียง ๑๙๘ แห่ง จำนวนนักเรียนชาย ๖๙๐๑ คน หญิง
๒๘๒ คน รวม ๗๑๘๓ คน กับมณฑลพิษณุโลกมี ๗ จังหวัด รวม
๒๓ อำเภอ มีโรงเรียนเพียง ๑๓๑ แห่ง จำนวนนักเรียนชาย ๕๕๔๐ คน
หญิง ๒๒๕ คน รวม ๕๗๖๕ คน มณฑลทมิฬจำนวนจังหวัดเท่ากับมณฑล
อุดรคือมณฑลภูเก็ต แต่มีโรงเรียนเพียง ๑๓๕ แห่ง จำนวนนักเรียนชาย
๖๒๓๒ คน หญิง ๗๗ คน รวม ๖๓๐๙ คน ส่วนในมณฑลกรุงเทพฯ
สมัยนั้นมีโรงเรียนทั้งสิ้น ๑๗๒ แห่ง นักเรียนชาย ๑๐,๖๘๒ คน
หญิง ๑๘๒๐ คน รวม ๑๒,๕๐๒ คน จากสถิติการศึกษาดังกล่าวแล้ว
ย่อมชี้ให้เห็นว่า ทางกระทรวงศึกษาธิการได้มีความไว้วางใจจนเพราะนิสัยชอบ
เป็นอย่างยิ่งในการบริหารการศึกษา และท่านก็ได้บริหารงานนอกเหนือเพราะ
การไปตรวจราชการนั้น ก็จะต้องไปแต่พาหะมาและเกษียณท่านนั้นเป็น
อย่างที่สุด นอกจากทางนากองไปเรื่อยโดยข้าง เช่น จังหวัดกรมแม่น้ำโขง
จะหาถนนหนทางหรือทางรถไฟสะดวกสบายบริบูรณ์เช่นมณฑลอื่น ๆ หาได้
ไม่ ถึงกระนั้นท่านก็อยู่ปฏิบัติราชการได้ถึง ๑๕ ปี

ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ ขุนเพาระนิสัยชอบไปเล่นเงินเดือนเป็น ๑๙๕ บาท
ได้ทำหน้าที่บริหารการศึกษาของมณฑลอุดร โดยจัดให้มีโรงเรียนรัฐบาล
เพิ่มขึ้นเป็น ๑๙ แห่ง คือเป็นโรงเรียนชนชั้นประถม ๑๓ แห่ง มัธยม ๖ แห่ง
ส่วนโรงเรียนประชาบาลลดลงเหลือ ๔๗๑ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๔๙๐ แห่ง
มีนักเรียนทั้งสิ้นกว่า ๒๔,๐๐๐ คน ยิ่งคงรักษาจำนวนมากกว่ามณฑลใด ๆ
ไว้ได้อีกเช่นเดิม ส่วนจำนวนครูโรงเรียนรัฐบาลและประชาบาลก็เช่นเดียว-

กันมมากที่สุดในส่วนภูมิภาค คือสมัครโรงเรียนรัฐบาล ๕๖ คน ประชาบาล ๕๖๕ คน รวม ๖๒๑ คน สำหรับโรงเรียนราษฎรศึกษานั้นยังไม่มี เพราะพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๖๑ เพิ่งประกาศใช้ในขณะนั้น โรงเรียนบุคคลซึ่งเดิมเคยมีอยู่ ๓ แห่ง คงไม่เข้าเกณฑ์แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรจึงได้ระงับไป

สมัยที่ขุนเพาระนิสัยชอบไปรับราชการในมณฑลอุดรใหม่ๆ สมุหเทศาภิบาล มณฑลอุดร คือ มหาเสวกตรี พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (สุข ภิรมย์บุตร) ขุนเพาระนิสัยชอบได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการในมณฑลอุดรอยู่เพียง บัณฑิตก็เป็นที่พอใจ สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดรเป็นอย่างมาก ถึงกับได้กล่าวคำชมเชยต่อหน้าประชาชน ข้าราชการ ครู และนักเรียนในงานกรรมาและเรียงของคณะลูกเสือและนักเรียน ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๒ ว่า “..... ในส่วนตัวขุนเพาระนิสัยชอบ แม้จะออกมารับราชการร่วมกับข้าพเจ้าเพียงเวลา รวมแค่เพียง ๕๕ วัน ก็เป็นที่ถูกอกถูกใจของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึกเขาใจและโล่งใจมากด้วยกิจการใดๆ ในหน้าที่การรวมการ เมื่อข้าพเจ้าแนะนำ ขุนเพาระนิสัยชอบเป็นรับทำและดำเนินการได้ตลอด มีפקต้องคอยใส่คอยงกันอยู่เช่นบางคน ที่ปฏิบัติการต่อข้าพเจ้ามา จังหวัดอยู่ว่า การศึกษาเมื่อมีเจ้าหน้าที่ดำเนินการดี และมีครูบาอาจารย์ชดเชยช้วน ก็คงจะถึงซึ่งความสำเร็จเป็นอย่างดี.....” ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ นี้ ขุนเพาระนิสัยชอบได้เลื่อนยศและบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอก หลวงเพาระนิสัยชอบ

ในวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๔๖๒ หลวงเพาเรนส์ชอปปี้ตรวจการ
 ลูกเสือประจำมณฑลอุดรใต้เป็นหัวหน้าลูกเสือจำนวน ๘๑ คน รองผู้
 ตรวจการลูกเสือ ๑ คน ผู้กำกับและรองผู้กำกับ ๖ คน กัปตันสามัญอก
 ๑ คน รวมทั้งสิ้น ๘๙ คน ไปแรมคนทั้งจังหวัดหนองคายโดยเดินทางไป
 ตลอดทาง ออกจากจังหวัดอุดรธานีเวลา ๘.๑๕ น. วันแรกเดินได้ ๑๖
 กิโลเมตรเศษ วันที่ ๗ ธันวาคม เดินได้อีก ๒๔ กิโลเมตรเศษ วันที่ ๘
 ธันวาคม เวลา ๑๐.๔๕ น. ถึงจังหวัดหนองคาย รวมระยะเดินทางไป
 ๓ วัน ไต่ทาง ๕๒ กิโลเมตร ขากลับก็เดินตลอดทางเช่นเคยจนถึง
 ศาลากลางจังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๖๒ รวมเดินทาง
 ไปและกลับเป็นระยะทาง ๑๐๕ กิโลเมตร ลูกเสือและผู้ทรวมเดินทาง
 ตลอดยกไม่มีใครเจ็บป่วยเลย การเดินทางสมยมนนไม่มถนหนทางต้องเดิน
 ความทางเกวียนผ่านไปนย่างที่นาคตลอดทาง และการเดินทางพาลูกเสือไป
 แรมคนยงจังหวัดหนองคายของลูกเสืออุดรธานีนั้น เคยมมาครั้งหนึ่งแล้ว
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ แต่ไปเกวียนและมา ซงมผู้เดินทางคือ ผู้กำกับ ๑ คน
 และลูกเสือ ๓๕ คน เท่านั้น ไป ๗ วันกลับ ไม่ปรากฏว่าอรรวมการ
 มณฑลใต้นำไปเอง

พ.ศ. ๒๔๖๓ ทางราชการได้ขยายชั้นโรงเรียนรัฐบาลใหม่ลง
 ชั้นมัธยมที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๖๔ หลวงเพาเรนส์ชอปปี้ได้เลื่อนเงินเดือนเป็น ๒๑๕ บาท
 ได้จัดใหม่พร้อมภักดีลาจากรโรงเรียนสตรีประจำมณฑลอุดร "ราชินิเทศ"
 จังหวัดอุดรธานี โรงเรียนนขาราชการ พอดำ และราษฎรชายหญิงใน

มณฑลอุดร ปรึกษาคณะที่คนออกมาแล้ว ๗ ถวายแต่ สมเด็จพระศรีนครินทร์
 บรมราชชนนี สำหรับการศึกษาของฝ่ายสตรีในมณฑลนั้นปรากฏว่า เด็ก
 ผู้หญิงที่โรงเรียนเพียงชนประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ แล้วจึงเขยิบมาจำนวน
 มากขึ้น ๆ ในชนมริยมตน จน พ.ศ. ๒๔๖๗ จึงมีนักเรียนสตรีเรียนถึงชน
 มริยมชย ๔ เพียงคนเดียว เฉพาะในจังหวัดอุดรธานีนั้นโรงเรียนสตรี
 รัฐบาลแห่งแรก คือโรงเรียนอุปถัมภ์นารี เขตเมือง พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยมิ
 ช้อปรารภว่าเด็กหญิงในมณฑลอุดรแต่เดิมให้เรียนปนอยู่กับนักเรียนชาย
 เพราะหาครูหญิงส่งสอนได้ยาก ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ น. มหาเสวกตรี
 พระยาศรีสุรราชวรานุวัตร สมุหเทศาภิบาล เห็นว่ามีผู้นิยมส่งบุตรหลาน
 เข้าเรียนมากขึ้น ควรเปิดโรงเรียนสตรีแยกสอนในบริเวณจวนสมุหเทศา-
 ภิบาล และเห็นว่า ม.ล. สาย วัชรโรทัย เป็นสตรีที่โตศึกษามาจากโรงเรียน
 กุศลสตรีวงหลัง ธนบุรี และโรงเรียนสตรีวิทยา ควรเป็นผู้สอนและอบรม
 นักเรียนสตรีได้ จึงได้ดำเนินการเปิดโรงเรียนขึ้นมีนักเรียนครั้งแรก
 ๓๐ คน และมีสตรีผู้เป็นครูคนแรกในโรงเรียน

อนึ่งในคึกคักนี้ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.
 ๒๔๖๔ มณฑลอุดรเป็นมณฑลหนึ่งที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถม-
 ศึกษาทว่าทางมณฑล คือร้อยละ ร้อย ของท้องที่ซึ่งมี ๓๔๔ ตำบลทั้ง
 ในคึกคัก พร้อมยกอีก ๔ มณฑล คือมณฑลนครศรีธรรมราช ๒๔๗
 ตำบล มณฑลปัตตานี ๒๒๐ ตำบล มณฑลสุราษฎร์ ๑๕๐ ตำบล และ
 มณฑลร้อยเอ็ด ๑๑๓ ตำบล ซึ่งประกาศร้อยละ ร้อย ของท้องที่ใน

มณฑลนั้น ๆ เช่นกัน ส่วนมณฑลนอกนั้นประกาศยังไม่ทั่วทุกท้องที่ ฉะนั้น
นับว่ามณฑลอุดร ได้จัดการ เร่งรัด การ ศึกษา ให้ทัน กับความต้องการ ของ
ประเทศชาติเป็นอย่างดีมณฑลหนึ่ง ทง ๆ ทมปริมาณการศึกษาคงจะคง
จัดมากกว่ามณฑลอื่น ๆ

พ.ศ. ๒๔๖๕ หลวงเพาระนีสัยชอขไพโตเลอนเงนเดอนเบน ๒๔๐บาท
และไพชขายการคึกษาฝายมชยมคึกษาชนดงชนมชยมบท ๖ ๐นเบนชน

สูงสคคของจังหวดเรอชมาจนหลวงเพาระนีสัยชอขขายจากจังหวดคุดรชานไป
ส่วนจนวนโรงเรียนกมเพมชน คอสมโรงเรียนรฐบาล ๘ แห่ง - โรงเรียน

ประชายาล ๕๗๑ ไหน่ง รวม ๕๗๘ แห่ง โรงเรียนราชฎรยงไมม่ ใน
คกนหลวงเพาระนีสัยชอขไพโตเลอนนยคเบนชามาตยคทร กยไพคมาคแห่งผชวย

คึกษาธิการ มณฑล มาช่วยงานควยหน่ง ค้าแห่ง คอ ชนพคาลวรวทย
ชรวรการจังหวดคุดรชานไครบแตงตงใหเบนผชวยคึกษาธิการมณฑลคุดร

คนแรก งานทางคานการคึกษาการเรอญกาวหนาชน กล้าวคอ ใน พ.ศ.
๒๔๖๖ ไพเชคโรงเรียนผกคครมลกสกรวมชน ๑ แห่ง และใน พ.ศ.

๒๔๖๗ เรม่มีโรงเรียนราชฎร ๒ แห่ง ในคกนหลวงเพาระนีสัยชอขไครบ
พระราชทานบวรคาคคคเบนพระในราชทินนามเดีม

พ.ศ. ๒๔๗๐ ระยะเวลาจนวนมณฑลต่าง ๆ ในราชอาณาจกรไทย
ลดลงเหลือ ๑๔ มณฑลรวมทงมณฑลกรุงเทพ ฯ ควย ในคกนมณฑลคุดร

ไพเร่งรัดการคึกษาประชายาลจนเกณฑคเตกไพเขาเรยนมากทสคคเบนชนคย ๓
มรยาการคกคคไปน

เด็กชาย เด็กหญิง รวม

จำนวนเด็กที่จะต้องเข้าเรียน ๗๐,๘๗๑ ๕๖,๘๓๑ ๑๒๗,๘๐๒ คน
 เข้าเรียนแล้ว ๔๒,๐๒๗ ๓๑,๗๒๗ ๗๓,๗๕๔ ,,

เด็กที่เข้าเรียนแล้วคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๗๑

มณฑลที่มเด็กเข้าเรียนแล้ว โดยคิดเป็นร้อยละจากมากไปหาน้อย

ตามลำดับดังต่อไปนี้

อันดับที่	มณฑล	ร้อยละ	จำนวนเด็กได้เข้าเรียน	
๑	พิษณุโลก	๖๓.๑๒	๓๕,๔๔๑	คน
๒	นครราชสีมา	๖๓.๐๕	๒๐๖,๓๔๖	,,
๓	อุดร	๕๗.๗๑	๗๓,๗๕๕	,,
๔	ราชบุรี	๕๗.๕๕	๓๒,๖๔๕	,,
๕	นครสวรรค์	๕๖.๘๑	๒๖,๐๓๘	,,
๖	ปราจีนบุรี	๕๒.๕๕	๑๐,๔๓๔	,,
๗	กรุงเทพฯ	๕๑.๑๖	๒,๖๔๓	,,
๘	พายัพ	๔๖.๒๕	๕๒,๑๕๑	,,
๙	นครศรีธรรมราช	๔๕.๑๒	๔๑,๑๐๗	,,
๑๐	นครไชยศรี	๔๔.๓๒	๑๓,๗๗๖	,,
๑๑	จันทบุรี	๔๓.๘๑	๘,๐๗๓	,,
๑๒	อยุธยา	๓๘.๔๓	๓๘,๕๘๐	,,
๑๓	ภูเก็ต	๓๔.๘๑	๗,๕๐๗	,,
๑๔	ปัตตานี	๑๖.๕๕	๖,๘๐๓	,,

พระเพาะนิสัยชอบ โดยบริหารการศึกษายู่ในมณฑลอุดรจนถึง

พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นเวลา ๑๐ ปีเศษ ขณะนั้น ได้รยเงินเดือน ๒๘๐ บาท

ขึ้นได้เลื่อนมาแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ จำนวนโรงเรียนและนักเรียนกยงคงมี

มากอยู่ คือ ในพ.ศ. ๒๔๗๑ มีโรงเรียนรัฐบาล ๘ แห่ง โรงเรียน

ประชาชน ๕๑๐ แห่ง โรงเรียนราษฎร ๓ แห่ง รวม ๕๒๓ แห่ง ว่าง
จำนวนนักเรียนแล้วขวามากที่สุดเป็นท ๒ คือมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด

๗๐,๔๗๖ คน มณฑลที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุดคือมณฑลนครราชสีมา

ซึ่งมีถึง ๒๑๗,๘๘๐ คน ส่วนมณฑลกรุงเทพฯ มีเพียง ๔๒,๘๕๓ คน

สำหรับจำนวนครูในมณฑลอุดรมีครูโรงเรียนรัฐบาล ๘๓ คน โรงเรียน

ประชาชน ๑๔๑๑ คน และโรงเรียนราษฎร ๘ คน รวม ๑,๕๐๒ คน

แต่ครุฑมประกาศนียบัตรครูยังมีจำนวนน้อยมาก คือมีประกาศนียบัตรครู

เพียง ๘๘ คนเท่านั้น นอกนั้นเป็นครูไม่มประกาศนียบัตรครู

อนึ่ง การที่มณฑลนครราชสีมาจำนวนนักเรียนมากขึ้นอย่างมาก

มาจนนกเนื่องจากเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๖๘ ได้มีประกาศพระบรม-

ราชโองการยุบและรวมการปกครองมณฑลต่าง ๆ จาก ๑๘ มณฑล มา

เป็น ๑๔ มณฑล สำหรับมณฑลนครราชสีมาให้รวมจังหวัดในมณฑล

ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานีเข้ามาด้วย รวมทั้งสิ้นเป็น ๘ จังหวัดคือ จังหวัด

ร้อยเอ็ด, มหาสารคาม, กาฬสินธุ์, อุบลราชธานี, ขุขันธ์ (ศรีสะเกษ),

สุรินทร์, นครราชสีมา, ชัยภูมิ และบุรีรัมย์

ในพ.ศ. ๒๔๗๕ จำนวนโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎรเพิ่มขึ้น

คือ มีจำนวนโรงเรียนรัฐบาล ๑๐ แห่ง โรงเรียนราษฎร ๗ แห่ง แต่

โรงเรียนประชาชนลดลงเหลือ ๔๓๘ แห่ง รวม ๕๕๕ แห่ง ส่วนจำนวน

ครูในมณฑลโรงเรียนรัฐบาล ๘๖ คน ครูโรงเรียนประชาชน ๑๐๓๖ คน

และครูโรงเรียนราษฎร ๑๕ คน รวม ๑๑๓๗ คน กับมีนักเรียนฝึกหัดครู

มูลอก ๓๒ คน ขณะนี้พระเพทนีสยขยได้รยเงินเดือน ๓๒๐ บาท ซึ่ง

ได้เลื่อนมาแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการ
 บริหารแห่งราชอาณาจักรสยามตามประกาศลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖
 จึงเป็นอันว่าส่วนราชการภูมิภาคสูงสุดมีเพียงจังหวัด ฉะนั้นมณฑลทั้งหมด
 จึงยุบเลิกไปตั้งแต่นั้น ทางราชการได้แต่งตั้ง หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย
 ไปเป็นข้าหลวงตรวจการแผนกกรรมการตั้งแต่วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๗๖
 ส่วนพระเพาะนีสัยชอบได้ย้ายกลับเข้าประจำในกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต
 วนที่ ๑ มีนาคม ๒๔๗๖

ชีวิตราชการของพระเพาะนีสัยชอบในส่วนภูมิภาคเป็นอันสิ้นสุดลง
 เพียงเท่านั้น คือ ตอนแรก ๗ ปี ในภาคใต้สุด กบยตอนหลังอีก ๑๕ ปี ในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ รวม ๒๒ ปี (เมื่อพิจารณาถึงอายุของท่านก็เพียง
 ๔๖ ปี เท่านั้น ยังอยู่ในราชการอีกไต่เนานับ แต่ถาหวนไปคิดถึงความวริยะ
 อดสาหะในการที่ตองตรากตรำงานในส่วนภูมิภาคแล้วก็เห็นว่าน่าจะพอ
 สำหรับชีวิตราชการในส่วนภูมิภาค) ความดีความชอบที่ไต่รบในตอนที่
 ขณะที่ยังเป็นกรรมการมณฑลอุยกกคือ ไต่รบพระราชทานเงินเดือนละ
 ๓๒๐ บาท เป็นสูงสุด ในชีวิตราชการของท่าน ไต่รบพระราชทานเครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์จตุรถาภรณ์ช้างเผือก เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๔ ไต่รบพระราชทาน
 เหรียญศารทูลมาลา (ข้าเห็นแห่งความยั่งยืนในราชการเสือบ้า ๑๕ ปี) ใน
 พ.ศ. ๒๔๖๘ และไต่รบเหรียญจักรพรรดิมาลา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ส่วน
 ยศทางเสือบ้าและลกเสือบ้า เป็นนายกองตรีเสือบ้า เมื่อพิจารณาถึงอายุของ
 ท่านในขณะที่ย้ายเข้ากรุงเทพ ฯ ก็เพียง ๔๖ ปี ยังอยู่ในวัยที่ประภูยต์
 ราชการไต่บอย่างเข้มแข็ง แต่เมื่อคำนึงถึงอายุราชการแล้วก็นานมากถึง

๓๐ ปี และได้ใช้เวลาคร่ำเคร่งอยู่ในจังหวัดไกล ๆ ทรมันการถึง ๒๒ ปี ยัง
 ตอนไต่รอยตำแหน่งกรมการมณฑลอุดรยังคงกรากกรายงชน เพราะการ
 ออกตรวจท้องที่ออกไปเกวียนชงกันเวลาเที่ยวหนึ่ง ๆ ถึง ๑๕ วัน การเดิน
 ทางต้องใช้เกวียนและม้าเป็นส่วนมากที่สุด ไม่มีถนนหนทางมากเหมือน
 มณฑลอื่น ๆ การเดินทางมากรุงเทพฯ ก็ต้องเดินทางโดยเกวียนมาลงจังหวัด
 นครราชสีมา จึงไต่ขบวนรถไฟต่อมากรุงเทพฯ ได้ ปัจจุบันจากจังหวัด
 อุดรธานีมาลงกรุงเทพฯ โดยรถยนต์หรือรถไฟไม่ทันถึง ๑ วันเต็มก็ถึงแล้ว
 ผลักกันไกลถึงเห็นจะไม่มท้องที่อำเภอหรือจังหวัดใดทั่วประเทศไทยทั้ง
 ในปัจจุบันและอนาคต ที่จะมีความทรนการแบบนั้นออกอย่างแน่นอน และ
 ผู้เขียนยังยืนยันได้ว่าเมื่อ ๒๐ ปีมาแล้ว จังหวัดต่างๆ ในพินทภาคตะวันออก
 เฉียงเหนือ ไต่รับความเจริญทางด้านคมนาคมมาหลังกว่าภาคพื้นอื่นใด
 ทั้งสิ้นในประเทศไทย*

ผู้เขียนได้ขอให้ ขุนพิศาลวรวินัย ผู้เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วย
 กรมการมณฑลอุดร และเวลานั้นเป็นข้าราชการยานาญกระทรวงศึกษาธิการ
 ซึ่งเคยร่วมงานกับพระเพระนสัยชอบมาเป็นเวลา ๑๕ ปี เคษทมณฑลอุดร
 ช่วยเขียนถึงคุณงามความดีของพระเพระนสัยชอบ มาพอเป็นนทีคนนอกราช
 ราชการ ท่านก็ได้กรุณาเขียนให้ซึ่งผู้เขียนขอคัดขางตอนมาลงไว้ ณ ที่
 เพราะบางตอน ก็ซ้ำกับที่ใดกล่าวแล้วข้างต้น จึงขอประทานอภัยต่อท่านผู้
 กรุณาเขียนส่งมาให้ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

..... พระเพระนสัยชอบ เป็นบุคคลที่เที่ยงตรง
 ต่อการงาน ตรงต่อเวลา และตรงต่อการเงินเป็นยอดเยี่ยมละแมน

* เฉพาะทางเกวียน

ละม้ายกับมหาอำมาตย์ตรี พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลอุดรสมัยนั้น ในทางปฏิบัติงาน ท่านทำงานอย่างจริงจังไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ถึงเวลาอาหารกลางวันซึ่งเด็กที่บ้านส่งบิณฑบาตมาให้รับประทาน มีเป็นหลายครั้งหลายหนที่พระเพาะนีสัยชอบลมรับประทานอาหาร เพราะแม้แต่ทำงานอยู่ตลอดเวลา ส่วนเสมียนพนักงานนั้นในเวลาพักกลางวันท่านมิได้หวังเหนียวไว้ให้ทำงานต่อเลย คงให้ไปพักกลางวันตามเวลา และเวลาเลิกทำงานถึง ๔ โมง ท่านก็ลุกจากเก้าอี้ ขนจักรยานปากคาบกลองบุหรงกลับบ้านทันที

ในทางการเงินนั้นในฐานะที่ข้าพเจ้าได้รับมอบให้เป็นสมุหบัญชีการเงินของแผนกศึกษาธิการด้วย และบอกไว้ว่าทุกสแตนด์แดงต้องผ่านข้าพเจ้าทั้งสิ้น ในการก่อสร้างโรงเรียนสตรีมณฑลอุดร "ราชนุกิต" อันเป็นตึกใหญ่โตโอโถง ซึ่งในสมัยนั้นไม่มีสถานที่ใดๆ ในภาคอีสานจะใหญ่โตเท่า นอกจากจะได้กะเกณฑ์เครื่องก่อสร้างจากราษฎรมาประกอบการก่อสร้างได้บ้าง บางส่วนก็จะต้องใช้เงินที่เก็บได้จากเงินเบาะเจียะสุรายาผัน และเงินเรียไรอกเป็นเงินเรือนแสน ซึ่งเงินแสนในสมัยเมื่อ ๔๐ ปีก่อนนั้น เป็นจำนวนเงินทมิฬค่าหาหน้อยไม่ ท่านสมุหเทศาภิบาลเป็นผู้จัดการให้ได้เงินจำนวนนั้นมา แล้วมอบให้ศึกษาธิการมณฑลเป็นผู้เก็บรักษาและดำเนินการเบิกจ่ายใช้สอย ปรากฏว่าเงินจำนวนนั้นมิได้ถูกเบียดบังไปในทางไม่ชอบไม่สุจริตแต่ประการใด หาเจ้าหน้าที่ซอตรงเช่นนี้ไดยาก

เมื่อพระเพาะนีสัยชอบไปถึงมณฑลอุดรได้ ๑ ปี ก็ได้ดำเนินการให้ทำการอบรมครูประชาบาลชนในระหว่างโรงเรียนปดภาคเรียนทั่วทุกจังหวัดในมณฑลอุดรซึ่งมี ๖ จังหวัดด้วยกัน โดยให้ศึกษาราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการอบรม นับว่าเป็นประเดิมที่จะให้มีการอบรมครูชนเป็นครั้งแรก ได้รับความชมเชยจากกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างมาก

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ พระเพาะนีสัยชอบได้รับแต่งตั้งเป็นอาจารย์ประจำกรมศึกษาธิการ และรุ่งขึ้นออกหนังสือให้ออกจากราชการรับพระราชทานบำนาญฐานรับราชการนาน ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๘ รวมเวลาราชการได้ ๓๐ ปี ๑๑ เดือน ๑๗ วัน อายุได้ ๔๘ ปี

เมื่อท่านออกจากราชการรับพระราชทานบำนาญแล้ว เห็นว่าชีวิตของตนยังพอจะช่วยประเทศชาติได้ก็จึงกลับเข้ารับราชการใหม่เป็นข้าราชการวิสามัญในกรมธรรมการ กระทรวงศึกษาธิการ ตำแหน่งหัวหน้าแผนกบัญชีกองศาสนสมบัติ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๗๙ และได้รับราชการในกรมธรรมการจนถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ จึงลาออกจากราชการ รวมอยู่ในราชการตอนหลังนอก ๙ ปี

เมื่อออกจากราชการแล้วพระเพาะนีสัยชอบได้เข้าเพณฺฑุตนเป็นสมาชิกในกิจการทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สมกับที่เป็นพุทธมามกะ ได้ไปเข้าเพณฺฑุศุลทวคเขณฺฑุจุมพตฺรเป็นนจสน บางทกประจําอยู่ทพระอุโยสถคอยช่วยเหลือเจาหนาท ในการตอนรับสมาชฃมวคและนมสการพระพุททชฃน-

ราชในพระอุโบสถ พระเพาเนนสัยชอบได้บริจาคเงินจำนวน ๒๔,๐๐๐ บาท ก่อสร้างศาลาชนหลังหนึ่ง ในบริเวณหลังพระอุโบสถวัดเขมยุมพิตร เพื่อเป็นที่พักของบรรดาสัปบุรุษที่มาบำเพ็ญกุศลในพระอาราม ศาลาหลังนี้ที่จารกานามว่า "ศาลาเพาเนนสัยชอบ ๒๔๙๔" ปรากฏอยู่จนถึงบัดนี้ ในคานสมาคมเขมยุมพิตร พระเพาเนนสัยชอบได้ริบเชิญเป็นกรรมการผู้หนึ่ง และทำหน้าที่เป็นปฏิคม เป็นผู้นำใจใส่ต่อสมาคมเป็นอย่างมากและสม่ำเสมอ ท่านชอบขใจกรยาน ๒ ลอของท่านจากยานสแบกอนสาวรยชัยสมรภูมิไปยังวัดเขมยุมพิตรเป็นนิจ แสดงว่าสุขภาพของท่านหลังจากออกกรยข้านานอยู่แล้ว ก็ยังคดียมาก พดถงเรื่องสุขภาพแล้ว แม้เวลาที่ท่านอยู่มณทลลคร เป็นเวลา ๑๕ ปี ก็มวนขวย ลา รวมแล้ว ๔๕ วัน เฉลยไคเพียงขละ ๓ วัน เท่านั้น ไม่เคยบ่นว่าลาขากเหนอยยาก ขอกลยเขามารขราชการในกรุงเพทขเลย รู้สึกว่าท่านชอบขวัดเคนทางอย่างทรกนคารในต่างจังหวัดมาก จังหวัดหนึ่ง ๆ ต้องออกตรวจเป็นเคอน ๆ ต้องเคนทางไปตรวจราชการด้วย เกวียนและม้า ขางแห่งหามาหุงข้าวก็ไม่ได้ จำเป็นต้องทุบมะพร้าวเอาน้ำในมะพร้าวมาหุงข้าว เป็นต้น แต่ท่านก็ไคขพาเพญกรณขจนชอบอนควรยกยอองสรรเสริญไคเพียงวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๙๗ เท่านั้นเอง เป็นวันสุดท้าย ในวันนั้นท่านได้ไปประชุมกรรมการของสมาคมเขมยุมพิตร ประจำเคอน เกิดเป็นลมหนามคในเวลาประชุม เมื่อไคช่วยกันทำการปฐมพยาบาลและค้อยทุเลาแล้วท่านก็เข้าประชุมต่อจนไค แต่ครนเลิกประชุมแล้วยังไม่ทันกลยขาน โรคหัวใจของท่านเป็นอยู่ขงแล้ว ในตอนปลายชีวิตของท่านก็กาเรขหนกขนจนไม่สามารถกลยขานไค จึงไคพกรักษาด้วย ฌ ศาลา

เพราะนิสัยชอบนั้น สมเด็จพระสังฆราชของคดียุขนั้น เจ้าอาวาส องค์อุปถัมภ์
พิเศษของสมาคมเบญจมาศพิตร ซึ่งขณะนั้นสมเด็จพระสังฆราชองค์นั้น
และดำรงตำแหน่งสังฆนายก ได้ทราบอาการของพระเพาะนิสัยชอบ จึงได้
โทรศัพทเชิญนายแพทย์โทไต้ปวารณาต่อสมเด็จพระคุณเจ้าไว้ มาตรวจและ
ทำการเยียวยาโดยด่วน นายแพทย์โทไต้มาตรวจอาการป่วยและฉดยาฆ่ายบ
พร้อมภักษหมันมาเยี่ยมอาการรวมกับนายแพทย์อื่น ๆ ออกด้วย นอกจากนี้
พระภิกษุสามเณร และพระคณาธิการมาจากหัวเมืองซึ่งพักอยู่ที่วัดเบญ-
จมาศพิตรก็ได้อาใจมาเยี่ยมอาการอยู่ตลอดเวลา แต่อาการป่วยของพระเพาะ-
นิสัยชอบหาทุเลาลงไม่ มีแต่ทรงกับทรุด จึงได้นำท่านไปรักษาตัว ณ โรง-
พยาบาลจุฬาลงกรณ แต่อาการก็ไม่ดีขึ้น ได้ถึงแก่กรรมในวันที่ ๕ ธันวาคม
๒๔๙๗ เวลา ๒.๐๐ น. ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ สิริอายุได้ ๖๘ ปี

“รูป ชีวติ มัจจัน นามโคตติ น ชีวติ” รูปของสัตว์ทั้งหลาย
ย่อมย่อยยับไป ส่วนชื่อและโคตรหายย่อยยับไม่ ตามพระพุทธานุชา
ดิ่งกล่าวข้างต้น แม่ชวตของท่านได้ล่วงลับไปแล้ว คุณความดีของท่าน
ยังปรากฏอยู่ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราชของคดียุขนั้นได้
ทรงเมตตาช่วยอุปการะงานศพพระเพาะนิสัยชอบโดยตลอด เช่น ในการ
ย้ายเพณุกุศลศพ สมเด็จพระคุณเจ้าโทไต้ทรงกรุณามาเป็นประธานในงาน
ตลอด ๗ วัน และในโอกาสพระราชทานเพลิงศพพระเพาะนิสัยชอบ
ณ ฌาปนกิจสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๔๙๘
สมเด็จพระคุณเจ้าโทไต้ทรงแสดงเมตตา เขียนคำอนุโมทนาไว้ในหนังสือ
ปรภาวภาษาศ ซึ่งพิมพ์แจกในงานน ตอนหนึ่งกล่าวว่า... “ขอ ขอบใจ

สรรเสริญจากผู้มีอาวุโสและมีตรัสหายอยู่เป็นนิจ ทั้งคำของท่านอาจารย์
พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ) อวยพรแก่พระเพาเรนีสัยชอบ ใน
โอกาสทำบุญอายุครบ ๔๘ ปี และทำบุญขนานใหม่ซของพระเพาเรนีสัยชอบว่า

พระ เดช ไตรรัตน์คุ้ม

พระเพา

เพา เด็กโตดีเหมาะ

หมดตัว

นีสัย ช่วยจัดเหยาะ

นีสัยชอบ ลงนา

ชอบ จิตกรรมิตรนำ

มนัสเออมอวยพร พระเพาณา

หอสมุดคุรุสภา

พระยาวรวรวิทย์พิศาล

(ศุข นิลอดม)

พ. ศ. ๒๔๓๓ — ๒๕๐๑

อำมาตย์เอก พระยาวรวรวิทย์พิศาล (ศุข นิลอดม) เกิดเมื่อชวาล
วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๓ ณ บ้านหลังวัดเทพศิรินทราวาส

ถนนพลับพลาไชย จังหวัดพระนคร เป็นบุตรนายแดง และ นางคน นิลอดม

พระยาวรวรวิทย์พิศาลได้บรรณการศึกษาศนคณที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพ-
ศิรินทร์ และสถานศึกษาแหล่งสุดท้ายของท่านในประเทศไทย ก็คือ ที่

โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษ (ขณะนั้นตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์)

ซึ่งมี นาย เอช. อี. สไปวี่ (H.E. Spivey) เป็นอาจารย์ใหญ่ นายสไปวี่

เป็นผู้ที่ไดรับประกาศนียบัตรครูจากวิทยาลัยครูเบอโรโรด (Borough

Road Training College) ณ ประเทศอังกฤษเช่นเดียวกับนายดับบลิว. ยี.

ยอนสัน (W.G. Johnson) ที่ปรึกษากระทรวงศึกษาธิการ และ นาย อี.

เอส. สมิธ (E.S. Smith) ผู้ช่วยอธิบดีกรมศึกษาธิการ

ในปลาย พ.ศ. ๒๔๔๘ นักเรียนไทยห้าคน มีพระยาวรวรวิทย์พิศาล

(ศุข นิลอดม) พระยาอารักุณพรรค (ม.ล. เจริญ อิศรางกูร) พระศัลยเวท

วิศิษฎ์ (สาย คชเสนี) หลวงสรรพสิทธิกิจ (ซงช มุ่งการดี) และ พระยา

ประมวณวิชาพล (วงษ์ บุญ—หลง) ได้รับทุนรัฐบาลเพื่อไปศึกษาเพิ่มเติม

พระยาวรวิทย์พิศาล (ศุข นิโลดม)

ณ ประเทศอังกฤษ ขณะนั้นเป็นเวลาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรปและประทับอยู่ ณ เมืองบาดฮอมเบิร์ก (Bad
 Homburg) ในประเทศเยอรมัน นักเรียนไทยทั้งนางจิงไคเซาเผ่ากรวย
 ฉวยขังคมาลลัสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้า สยามมกุฎราชกุมาร เจ้าฟ้า
 มหาวิราวุธ ณ พระที่นั่งอภิเศกคฤศิต (คือท้องพระโรงเล็กหลังพระที่นั่ง
 อนันตสมาคม)

การเดินทางไปต่างประเทศขณะนั้น หาเรือโดยสารไม่ได้ง่าย ๆ
 นักเรียนไทยทั้งนางจึงต้องเดินทางไปโดยเรือสินค้าชื่อ เดลี (Delhi) ของ
 ทางสตาวันเซอร์แอนกัมปะนี

เรือเดลีเดินทางไปสิงคโปร์สามวัน เปลี่ยนจากลำไปขึ้น
 เรือใหญ่ชื่อเรือไนส์เนา (Gneisnau) ของบริษัทนอร์ท เยอรมัน ไลน์
 (North German Line) ที่เมืองสิงคโปร์

ข้อความที่เกวณขการโดยสารเรือจากสิงคโปร์นี้ พระยาประมวญ
 วิชาพล (วงษ์ บัญ—หลง) ได้เล่าไว้ เช่นเกร็ดความรันทนาสนใจมาก

..... หากนอยู่ชั้นที่ ๒ ด้วยกันสองห้อง อยู๋ท้ายเรือ
 ชั้นหน่งอยู่กกลางเรือ ชั้นสามฝ่งอยู่หัวเรือ ไม่มีชั้นคาดฟ้า
 (Deck Passengers) เราให้เงินกับผู้ประจำห้อง เขาเอาอาหาร
 คนโดยสารชั้นหน่งมาเลี้ยง มขนมเบ็นตน เรือไนส์เนาได้ไปแะ
 ปันัง เรือจอดกลางน้ำ ชั้นเพียงซอของ หาก้วยเตยวกัน เบ็นตน
 จากปันังไป โคลัมโบ เรือถูกคลื่นใหญ่ เมากันหมด เพราะไป
 เดือนเมษายนต้นเดือน พ.ศ. ๒๔๕๐ เรือถูกคลื่นใหญ่ตลอดทาง
 จนถึงโคลัมโบ หมอสาขเมาทสตุ เราชนโคลัมโบตอนกลางคน

หน่อยหนึ่ง ตอนเช้าเราขึ้นรถลากไปตามที่ต่าง ๆ แล้วกลับเรือ
 ไปกินข้าวแขก เพราะเบ้ออาหารฝรั่ง ออกจากโคลัมโบก็ถูกคลื่น
 ใหญ่อกจนไปถึงเอเด็น จึงไม่มคลื่น มีแขกดำเอาไข่นกกระจอก-
 เทศ พัดขนนกกระจอกเทศ ขนมเตอร์กีชดีไลท์ (Turkish
 Delight) ฯลฯ บุหรอยปต์มาขายบนเรือ เรือจอดกลางน้ำ
 บรรทุกถ่านหินร้อนมาก พวกแขกดำก็มาเดินให้ดูด้วย เข้าทะเลแดง
 ไม่มคลื่น แต่ร้อน เรือจอดที่เมืองสุเอซ ปากคลองสุเอซตอนใต้
 ตรวจคน ขานขอเท่านั้น พอเรือเข้าคลองบาย ๆ บางคราวต้อง
 จอดรอผูกเชือกหัวท้าย ให้เรือจากเหนือมาไต่ผ่าน เรือถึงพอร์ต-
 เสตตอนกลางดึก เราหลับจึงไม่ได้ขึ้นบก เรือถ่ายของลงและรับ
 ของ มัคคนโดยสารขนลง มีเรือเล็กมาร้องเพลงข้างเรือ มัคคนเอา
 ของมาขายบนเรือ ออกจากสุเอซมาเนเปิลส์ ก่อนถึงเนเปิลส์ มี
 การรื่นเริงและกลาส เลียงส่งผู้โดยสาร เราขึ้นเที่ยวเนเปิลส์ จาก
 เนเปิลส์ไปเยนัว เราขึ้นเที่ยวเมืองเยนัว ไปกับผู้นำเที่ยวเล็กคนละ
 ปอนด์ ต้องไปสคนเป็นอย่างน้อย ได้ไปดูสถานที่ต่าง ๆ มีวังเก่า
 และ สุสานเยนัวมหัศจรรย์ จากเยนัวเรือแล่นผ่านช่องแคบยิบรอลต้า
 จากยิบรอลต้าเข้าอ่าวบิสเค และเรือไปจอดที่เมืองเซ้าท์แทมป์ตัน
 (Southampton) ”

ประวัติการ ศึกษา ในประเทศ อังกฤษ ของ พระยารววิทย์พศาล ทเช่น
 สำระสำคัญน มอ่ยเพียงสน ๆ ว่า ภายหลังจากที่ไปตั้งกรุงลอนดอน มี
 การเรียนเพื่อเตรียมตัวและเตรียมเสด็จผาครองไซ หลังจากนั้นก็ไปอยู่กับ

(เรียงจากซ้ายไปขวา)

๑. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ (จิตร ณ สงขลา)
๒. พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล)
๓. พระยาวิฑูรปรีชามาตย์ (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
๔. หลวงสรรพพัสดุกิจ (ซังฮี้ มุ่งการดี)
๕. พระยารวิฑูรพิศาล (ศุข นิโลดม)
๖. พระยาอารดรุณพรรค (ม.ล. เจริญ อิศรางกูร)
๗. พระศัลยเวทวิศิษฏ์ (สาย คชเสนี)
๘. พระยาประมวลิชาพุด (วงษ์ บุญหลง)

นายฟิตซเจอรดิก (Fitzgerald) ที่เมืองโพลด์สโตน มณฑลเคนท์ (Folkstone, Kent) ภายหลังย้ายไปอยู่โรงเรียนเฟลสเตอร์ ณ มณฑลเอสเซ็กซ์ (Felster School, Essex) และในปีที่ ๓-๔ ย้ายไปเรียนที่วิทยาลัยครูเขอโรโรก

ในกรุงลอนดอน - จนได้รับประกาศนียบัตรวิชาครู ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ และเดินทางกลับกรุงเทพฯ มาเข้ารับราชการในชั้น

เมื่อเริ่มเข้ารับราชการใน พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้น พระยารววิทยพิศาล มีตำแหน่งเป็นอาจารย์รองโรงเรียนมัธยมพิเศษที่มณฑลฉะเชิงเทรา มียศเป็นรองอำมาตย์เอก ได้รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๖๕ บาท และต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นตามลำดับ กล่าวคือ

พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นอาจารย์ในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๕๖ ทำการแทนอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเพาะช่าง

พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเพาะช่าง

และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงรววิทยพิศาล

พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้ทำการตำแหน่งปลัดกรมวิสามัญศึกษา

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นอาจารย์ฝึกหัดการโรงเรียนหัตถกรรม มีหน้าที่วางแบบฝึกสอนวิชาทำสินค้าของโรงเรียนทั่วไป ที่โรงเรียนหัตถกรรม วิชาที่สอนมีการจักสาน เป็นต้น แต่ยังคงให้ทำการในตำแหน่งปลัดกรมวิสามัญศึกษาอยู่ตามเดิมด้วย ในยุคเดียวกัน ท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระในราชทินนามเดิม ใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้เป็นอาจารย์ตรวจการแขวงพระนครกลาง และได้รับพระราชทานยศเป็น

เจ้าจุฬามณีพงษ์ขจรพรต ทั่ววงข้างขุนพรหม พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง
รำไพประภา และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภัสสรวงศ์ ทั่ววงขุนพาวกรมย
เป็นที่โปรดปรานและสยพระอริยาศัยของเจ้านายทุกองค์ นอกจากนี้ยัง
สอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนราชแพทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ
โรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวรนิเวศอีกด้วย

พระยารวตยพศาล เป็นทรงรักในหมื่นนักเรียนราชันรุ่นเก่า เพราะ
นอกจากจะสอนวิชาครูแล้ว ยังเป็นกรรมการสอบไล่วิชาภาษาอังกฤษอีก
ด้วย ใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับพระราชทานคมพระนามย่อของสมเด็จพระ
พระศรีพัชรนทรา บรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง อภิษร
ส.ผ. ลงยา และเหรียญอักษรพระนาม

พระยารวตยพศาล เป็นผู้มีความรู้และความสามารถ ใฝ่ใจในการ
ช่างฝีมือ ได้รับมอบหมายให้เป็นกรรมการในการประกวดการฝีมือของนัก
เรียนหลายครั้ง ได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับโรงเรียนเพาะช่าง และโรงเรียน
หัตถกรรมเป็นเวลาถึงหลายปี เมื่อได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น
พระยารวตยพศาล ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ อายุเพียง ๓๓ ปี เป็นพระยา
ทหนุ่มคนหนึ่งในสมัยนั้น

เมื่อพระยารวตยพศาล ลาออกจากราชการนั้น อายุได้ ๓๖ ปี ยัง
คงใช้ชีวิตที่เหลืออีก ๓๒ ปี ด้วยการเป็นครุฑคู่ไป พระยารวตยพศาล
มีลูกศิษย์พิเศษส่วนตัวมาก ทำการสอนที่บ้านเป็นรายบุคคล ใครจะส่งลูก
หลานไปเมืองนอกมักจะไปฝากให้สอนภาษาอังกฤษและขนบธรรมเนียมเสีย
ก่อน ท่านตั้งอกตั้งใจสอนให้เหมือนกับสอนลูกหลานของท่านเอง ข้าราชการ

ผู้ใหญ่ชื่อนายพัน นายพล ก็ชอบไปเรียนภาษาอังกฤษกับท่านเป็นรายบุคคล ท่านสนทนากับการสอนมาก นอกจากสอนท่าน ยังสอนภาษาอังกฤษทางไปรษณีย์ สำหรับผู้ที่มาเรียนท่านไม่ได้ โดยมากเป็นการสอนแต่งและแปล ท่านจึงมลลภคิษยตามต่างจังหวัดทั่วไปมากมาย

จากการสอนนี้เอง ช่วยให้คุณรวบรวมตำราภาษาอังกฤษขึ้นไว้ได้หลายสิบเล่มสำหรับคนไทยที่เริ่มเรียน ใช้เรียนด้วยตนเอง แบบเรียนชนิดนี้มี

๑. ภาพ เอ. บี.
๒. ชุดภาษาอังกฤษเรียนง่าย
๓. ภาษาอังกฤษอ่านออกเร็วทันใจ
๔. แบบเรียนเร็วภาษาอังกฤษ
๕. แบบเริ่มหัดอ่านอังกฤษ
๖. ภาษาอังกฤษเรียนลำพัง

๗. ครูอังกฤษประจำบ้าน

เป็นหนังสือรายสัปดาห์ ๒ ชุด ชุดละ ๕๒ เล่ม ด้วยหนังสือ

เหล่านี้จึงมีพระจากพระราชวรวรทศบาลในนามของ “ครูอังกฤษประจำบ้าน”

แบบเรียนสำหรับผู้ที่มาเรียนแล้ว มี

๑. ลำนวนภาษาอังกฤษ
๒. หัดอังกฤษสำหรับคนไทย
๓. เกวรีควชาภาษาอังกฤษ

๔. คัมภีร์แปลและแต่ง
 ๕. คาราวาเขียนจดหมายภาษาอังกฤษ
 ๖. คัมภีร์สนทนาอังกฤษ
 ๗. พจนานุกรม-อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ
 ๘. ศัพท์อังกฤษที่มักผสมตัวผิด
 ๙. คำที่อ่านเหมือนกันแต่แปลต่างกัน ฯลฯ
- แบบเรียนภาษาฝรั่งเศสเบื้องต้นมี
๑. หักพูดไทย-อังกฤษ-ฝรั่งเศส
 ๒. พจนานุกรมไทย-อังกฤษ-ฝรั่งเศส
- แบบเรียนภาษาไทยสำหรับหัดแปลมี
๑. นิยายชอนเงอน
 ๒. นิยายอัสป
 ๓. มรรยาทในการนั่งโต๊ะ
 ๔. เอ็ดตเก็ค

นอกจากนี้ท่านยังสนใจในวิชาวาดเขียน ได้ทำแบบฝึกหัดวาดเขียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๑-๔ ขน ซึ่งกระทรวงธรรมการได้อนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ พระยารววิทย์พิศาลเคยสอนภาษาอังกฤษแก่นักเรียนเตรียมธรรมศาสตร์หลายรุ่น นักเรียนข้าราชการฝ่ายปกครอง นักเรียนโรงเรียนเซนต์สตีเฟ่นสวธ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอื่น ๆ

งานอดิเรกของท่านมัก เล่นต้นไม้จำพวก เฟิน ต้นหมากฝรั่ง ประง โกลศ เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังสะสมดวงตราไปรษณียากร รูปยาชูกาแร็ค ปลูกขลุ่ยหรือซังการ์ และ รูปโปสเตอร์ต่าง ๆ

พระยารววิทยพิศาล มีโรคประจำตัวอยู่อย่างเดิยว คือ โรคความ
 คับโลหิตสูง ท่านเป็นคนมีสุขภาพดี ไม่ใคร่เจ็บไข้ เมื่อเดือนเมษายน
 พ.ศ. ๒๕๐๑ ยังได้ไปพักตากอากาศที่หัวหินกับภรรยาและบุตร เมื่อกลับ
 อังกรงเทพฯ ในเดือนพฤษภาคม ก็ล้มไม่สบาย ความคับโลหิตสูง
 มาก แต่ท่านมีความอดทนเหลือเกิน จนลุก ๆ ไม่ทราบว่ามีอาการมาก
 ได้ให้นายแพทย์ประจำรักษา นึกว่าท่านคงจะหายป่วยได้เหมือนเมื่อคราว
 ๓ ปีก่อนหน้านั้น นายแพทย์ช่วยเหลือแต่ไม่ได้ผล พระยารววิทย
 พิศาลถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคความคับโลหิตสูง เมื่อวันพุธที่ ๑๑ มิถุนายน
 ๒๕๐๑ ที่บ้านเลขที่ ๒ ถนนพระเนียง หลังวัดโสมนัสวิหาร พระนคร
 อายุได้ ๖๘ ปี

บรรดาท่านที่ชอบพอกันเคยกับพระยารววิทยพิศาล ได้เขียนสรุณ-
 พจน์ไว้อาลัยพระยารววิทยพิศาลหลายท่านด้วยกัน ขอยกมาเป็นตัวอย่าง
 เพียงบางท่านดังนี้

“พระยารววิทยพิศาล ได้คุ้นเคยกับข้าพเจ้ามาเป็นเวลานาน
 พอที่จะทราบได้ว่าเป็นคนซื่อตรง เอาการเอางานดี มีความรู้ภาษา
 อังกฤษดีมาก จนเขียนขึ้นเป็นตำรา มีหลักของการเป็นครูเหมาะ
 สม พุดเข้าใจง่าย ข้าพเจ้าเคยคุยกันถึงเรื่องภาษาอังกฤษเสมอๆ”

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาโณทโยมหาเถร)

“..... กิจการของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจริญ
 รุ่งเรืองจนถึงบัดนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรณียกิจของพระยา
 รววิทยพิศาลด้วยส่วนหนึ่ง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต้องจารึก

กิตติคุณและผลงานของท่านไว้ในประวัติศาสตร์การศึกษาของมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.....”

เลขาธิการมหาวิทยาลัย

“.....พระยารวิทย์พิศาล เป็นผู้มั่งอชยาศัยอ่อนโยน

มีความประพฤติสงบเสงี่ยมเรียบร้อย มีนิสัยละมุนละม่อม เป็น
ที่ต่อพระอชยาศัยของเจ้านาย เป็นผู้มั่งลักษณะเหมาะสมยิ่งแก่
การเป็นครู หาผู้เปรียบเสมอเหมือนไม่ได้ยาก.....”

พระยารวิทย์พิศาล (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

ทกลาวกนวนายคามาการค้าเป็นขรรพจารยขนน เป็นความจริงอย่างยง

สำหรับพระยารวิทย์พิศาล ท่านเป็นครุคนแรกขงลกทุกคน เป็นครุใน
คานวชการกรตงแตแรกเรมเรยณ และคคตามให้ความรู้ ค่ำปรกษาอยู่เสมอ
ตรวยจนท่านจากลกไป

ความเป็นครุในคานสุขภาพอนามยขนน เห็นคคจากการททานหมน

ชวณลก ๆ ใหเคนออกกาลงกายแตเขา ควทานเองออกเคนเป็นปรจำทุก
เวลาเข้ามค กวาคลานขานเอง รคนำคนไมเองเสมอ หนวรอนเวลา
ท่านไปตากอากาศเขา ๆ กคตองออกเคนตามชายทะเลเกยหอยและหินเปลลก ๆ
เอามาตคแกงคคคคไมทขานในกรุงเทพ ฯ

ในคานคคชรรมจรวยยา ท่านสงสอนอยู่เสมอใหลกทำงานควความ

ชอศคย ใหเป็นคนตรงคอเวลา จนเป็นทสงเกคขงบรรรคาศศยทงหลาย
ชงไปคานมาเลาใหลก ๆ ฟงวา พระยารวิทย์พิศาลเขาหองสอนตรงตาม

เวลาทุกครั้ง และสอนไต่สวนกุศลกันไม่เห็นคเห็นอย ท่านเป็นคนรักความ
 ยึดธรรม เงินทองทรัพย์สินสมบัติท่านหามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงสุจริต ท่าน
 จึงสอนให้ระมัดระวังในการใช้จ่ายทุกทาง ท่านไม่ใช่นักเลงเหล้า ไม่ใช่
 นักการพนัน หรือนักเที่ยวในทางหมกเปลืองไร้ประโยชน์ จะซื้อของใช้ก
 ฎทุกอย่างเป็นจริง ๆ ท่านชอบเที่ยวตลาดสดราคาของ เพื่อทราบว่ามีอะไรขาย
 ที่ไหน ชอบซื้อของเตรียมไว้เมื่อใกล้จะหมด ไม่ใช่ซื้อเมื่อของหมดแล้ว
 ซึ่งจะทำให้ต้องซื้อของแพง การประหยัดกรຈใช้จ่ายนเอง ทำให้ลูกของ
 ท่านไม่ต้องพบกับความยากจน

ลักษณะทั้งหลายของท่านที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เราผู้เป็นบุตรรู้สึก
 ความบุญวาสนาที่เกิดขึ้นได้เกิดมาเป็นลูกของท่าน ใครได้มีพ่ออย่างท่านกันบว่าไม่
 เสียดแก่

(ในการเขียนประวัติพระยาวรรวทศพล ผู้เขียนบิดา ข้าพเจ้า
 รู้สึกคล้ายใจมากทมหลายเรื่องซึ่งน่าจะได้นำมาลงในประวัติ แต่ก
 ต้องขาดตกบกพร่องไปเพราะข้าพเจ้าไม่ใคร่ทราบเรื่อง จึงได้แต่เขียน
 ประวัติของท่านเท่าที่คนได้จากจดหมายที่ท่านเขียนติดต่อกับเพื่อน และ
 อาศัยจากคำแนะนำจดหมายที่ท่านเขียน กับจดหมายเพื่อนของท่านเก็บเข้า
 แฟ้มใหญ่ ๆ ไว้หลายเล่ม นอกจากนั้นข้าพเจ้าได้เวียนถามจากมิตรสหาย
 สนิทของท่าน เช่น พระยาวิฑฒนาปริชามาตย์ (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
 และพระยาประมวณวิฑฒนาพล (วงษ์ บุญ—หลง) ผู้ได้กรุณาเล่าอย่าง เขียน
 มาให้เป็นอย่างดีละเอียด ซึ่งข้าพเจ้าได้คัดมาเป็นตอน ๆ ตามสมควร จึงขอ

กราบขอพรพระคุณท่านทั้งสองไว้ ณ ทน ออง ขอขอบคุณ ดร. ทวีร์
ธนาคม เพื่อนของข้าพเจ้า ซึ่งได้มีส่วนช่วยเหลือในการรวบรวมและ
เรียบเรียงประวัตินี้ด้วย)

วนิดา นิลดม

หอสมุดคุรุสภา

พระสาโรชรัตนนิมมานก์

(สาโรช ร. สุขยางค์)

พ.ศ. ๒๔๓๘—๒๔๕๓

ผู้อ่านส่วนมากคงจะเห็นควยกับเขียน หากเขียนจะเห็นว่า พระ
สาโรชรัตนนิมมานก์ เป็นสถาปนิกไทยแผนปัจจุบันคนแรกที่มีชื่อเสียง
รุ่งโรจน์เป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งในวงราชการและส่วนบุคคล เพราะในระหว่าง
สมัยถวาย ช่างเริ่มแต่ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นต้นมา อาคารใหม่ๆ เกือบทุกหลัง
ที่เกิดขึ้นในจังหวัดพระนคร และ ฉนวนใน ระยะเวลาอันสั้นจะเป็นฝีมือของ
พระสาโรชรัตนนิมมานก์เสียทั้งหมด ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะเมื่อจะทำการ
ก่อสร้างสถานราชการทุกแห่งขึ้นใหม่รวมทั้งวัดวาอารามด้วย กระทรวง
ทบวงกรมต่างๆ มักจะต้องพึ่งกรมศิลปากร ให้ช่วยแนะนำและออกแบบให้
กรมศิลปากรมอบให้เป็นหน้าที่ของกองสถาปัตยกรรม และกองสถาปัตย-
กรรมก็คือพระสาโรชรัตนนิมมานก์ ที่ใครๆ รู้จัก ใช้ว่ากองสถาปัตยกรรม
จะมีแต่ท่านเป็นสถาปนิกเพียงคนเดียวก็หาไม่ แต่เมื่อท่านเป็นสถาปนิก
ชนิดที่ “ปลุกเร้าตามใจผู้อยู่” ทางราชการจึงชอบใช้ท่าน ทางส่วน
บุคคล เมื่อทราบชื่อเสียงเช่นนั้น ก็พากันขอให้ท่านออกแบบและควบคุม
การก่อสร้างบ้านเรือนของตนตามอย่างทางราชการบ้าง จึงคล้ายกับว่า
พระสาโรชรัตนนิมมานก์ เป็นสถาปนิกคนเดียวในประเทศไทยสมัยนั้น

พระสาโรชรัตนนิมมานก์
(สาโรช ร. สุขยางค์)

คุณไมเคิลคีย์เซอร์คริสโตเฟอร์วเรน (Sir Christopher Wren) ซึ่งออกแบบก่อสร้างโบสถ์เกอช ๕๐ แห่ง ในกรุงลอนดอนภายหลังจากไฟไหม้ใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๙

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เขียนว่า ได้เคยส่งสอนศิลปกรรมแก่คนไทยเป็นการส่วนตัวอย่างจริงจัง และในหมู่สถาปนิกด้วยกันก็ได้ทราบดีว่า จิตตองโรงเรียนศิลปกรรมให้เป็นลำดับขั้น แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จนกระทั่งพระสาโรชรัตนนิมมานิก มารับตำแหน่งหัวหน้ากองสถาปัตยกรรมในกรมศิลปากร การจัดตั้งโรงเรียนศิลปกรรมจึงเป็นผลสำเร็จ เพราะพระสาโรชรัตนนิมมานิกเป็นคนพูดจริงทำจริง นับว่าเป็นผู้เริ่มศักราชใหม่สำหรับวงการศิลปกรรมในประเทศไทยที่แท้จริง จิตกรรและนักปฏิมากรรมที่สำเร็จการศึกษารุ่นแรก และรุ่นต่อ ๆ มาได้นำความรู้ที่ศึกษามารับใช้ชาติเป็นคุณประโยชน์ชนมากชนเป็นลาคัย

ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่อคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิม ๓ ปี มาเป็นหลักสูตร ๔ ปี และใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้แบ่งแผนกวิชาในชั้น ๔ ออกเป็น ๓ แผนกคือ แผนกวิศวกรรมโยธา แผนกวิศวกรรมเครื่องกล และ แผนกวิศวกรรมไฟฟ้า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เชิญพระสาโรชรัตนนิมมานิกมาเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาแผนแบบสถาปัตยกรรม (Architectural Design) สัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง และ วิชาก่อสร้างอาคาร (Building Construction) สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง แก่นวิศวกรรมโยธาโดยตรง ทำให้เป็นต้นคนเคยและชอบพอกับอาจารย์ประจำคณะซึ่งขณะนั้นมอຍเพียง ๕ คน จนในที่สุดในคณะบางคนเข้าใจผิดว่า พระสาโรชรัตนนิมมานิกเป็นอาจารย์ประจำด้วยคนหนึ่ง ทั้งนี้

นายสาโรช ว. สุขยางค์ เป็นบุตรหลวงพจนนพงษ์ภักดิ์ (ทิม
สุขยางค์) และ นางเสงี่ยม พจนนพงษ์ภักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๒
กรกฎาคม ๒๔๓๘ ที่ในบริเวณบ้านเจ้าพระยามหินทรศักดิธำรง (เพ็ง
เพ็ญกุล) ถนนมหาธาตุ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าเตียน ภายหลังเป็นวัง
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ต่อมาเป็นสำนักงานของ
กรมสหกรณ์ กระทรวงเกษตร บิดคนสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ทางสัน

เมื่อนายสาโรช เติบโตพอที่จะเริ่มการเล่าเรียนได้แล้ว ผู้ปกครอง
ได้ส่งตัวเข้าเรียน ณ โรงเรียนกล่อมพิทยากร ในวัดพระเชตุพน จนจบชั้น
ประถมจึงได้ย้ายไปอยู่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ จบชั้นมัธยม ๖ แล้ว
ย้ายไปอยู่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ครั้น พ.ศ.
๒๔๕๖ นายสาโรชได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ
เพื่อไปศึกษาวิชาเพิ่มเติม ณ ประเทศอังกฤษ กำหนดให้ศึกษาวิชา
สถาปัตยกรรมศาสตร์

นายสาโรชได้ออกเดินทางจากพระนครโดยทางเรือ เมื่อวันที่ ๒๙
พฤษภาคม ๒๔๕๖ เมื่อถึงประเทศอังกฤษแล้ว ได้เข้าศึกษาในโรงเรียน
มัธยมกานนอน ฮอ เอานเทล (Oundle) ซึ่งพระยาธำมรงค์ศักดิ์ทรง
ผู้ปกครองเคยศึกษามาก่อน ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเอานเทลได้ ๒ ปี ก็เข้าสอบ
เทียบความรู้เพื่อเข้าศึกษาต่อชั้นอุดมศึกษา สอบไล่ได้จึงเข้าเรียนต่อที่
มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล (Liverpool University) เมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๕๘
นายสาโรชสำเร็จการศึกษาได้รับอนุปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์แผนก

ผิงเมอง แล้วไต่รบเลือกเป็นสมาชิกสมาคมวางผิงเมองแห่งประเทศอังกฤษ (A. M. I. T. P.) ด้วยนายสาโรชต้องเล่าเรียนอยู่ในประเทศอังกฤษตลอด เวลาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ไต่เดินทางกลับมาถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๔๖๓

พระสาโรชรัตนนิมมานกหรือนายสาโรช เข้ายรับราชการตำแหน่ง อาจารย์ช่างคำนวณออกแบบในกองสถาปัตยกรรม กระทรวงศึกษาธิการ ใน อัตราราชการเดือนแรกด้วยเดือนละ ๒๕๐ บาท เพียงขบเคี้ยวก็ไต่รับพระราชทาน สัญญาบัตรเป็นหลวงสาโรชรัตนนิมมานก เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๔ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๘ ไต่เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้ากองสถาปัตยกรรม และได้ดำรงตำแหน่งนี้เรื่อยมาจนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หลวงสาโรชรัตนนิมมานก กราบถวายบังคมลาอุปสมบทจำพรรษา ณ วัดเทพศิรินทราวาส ตั้งแต่วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๔๖๕ ถึงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๖๕ ไต่รับฉายาว่า กนฺตโร โส สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ สุขยท) ครองขงเป็นพระสาสนโสภณเป็นพระอุปชฌาย์ ระหว่าง อุปสมบทไต่ศึกษาสอบนักธรรมชั้นตรี ณ สนามวัดไต่

ตามขอเขียนของพระยาศรีสวัสดิศรัลภณเถาไต่ว่า หลวงสาโรช รัตนนิมมานกไต่ทำการมงคลสมรสเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๘ มกราคม ๒๔๖๖ กับ นางสาววันดี เพี้ยกุล ธวงพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจาริตน ราชกุมารี คาบลทาเตยน นางสาววันดีเป็นบุตรเจ้าหมื่นสรรรพเพชรภักดี ผู้ เป็นบุตรของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง และอยู่ในพระอุปการะของพระเจ้า บรมวงศ์เธอพระองค์คน โดยตลอด เพราะเจ้าหมื่นสรรรพเพชรภักดีถึงแก่กรรม

เสียดังแต่นางสาววันส เพญกุล ยิงเขาวัวอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้
 อยู่ในพระอุปถัมภ์ตลอดมาจนเข้าพรมงคลสมรสกับหลวงสาโรชรตนนิมมานก
 มีเรื่องทศวรรษใจเกยวกับเจ้าหมื่นสรรพเพชรภักดี พ่อตาของหลวง
 สาโรชรตนนิมมานก ตามคำขอกเล่าของพระยาสารศาสตร์ศรีลภษณะวา
 เจ้าหมื่นสรรพเพชรภักดี ประสงค์จะนำละครว่าของไทยไปแสดงในประเทศ
 ต่าง ๆ ในทวีปยุโรป แต่มีความคิดเห็นว่าถ้าจะคงค้างอยู่ในบรรดาศักดิ์
 ที่ใครยพระราชนาน คมค้ออาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศชาติ และอาจ
 จะกระทบกระเทือนถึงพระเกียรติขององค์พระมหากษัตริย์ก็ได้ จึงได้นำ
 ความกราบบังคมทูลขอ พระ ราช ทาน พระ มหา กรณา ทูล เกล้า ฯ ถวาย
 บรรดาศักดิ์คืน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็พระราชทาน
 พระมหากรุณาอันวยตามความปรารถนา เจ้าหมื่นสรรพเพชรภักดีจึงกลบมา
 เป็นนายบดขยิมหนทร เพญกุล จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เรื่องนี้ทำให้
 ฝิเชยขนงถงสมย หนง ๓ ฝิ ใ ไร ษ พระ ราช ทาน บรรดาศักดิ์ ต้องเวนคืน
 บรรดาศักดิ์ที่ใครยพระราชนาน พระสาโรชรตนนิมมานกก็ต้องกลบมาเป็น
 นายสาโรช ร. สขยงค อยู่วาระหนงเชนกัน เวนแตลภษณะของการคน
 บรรดาศักดิ์ตถกนมาก

หลวงสาโรชรตนนิมมานกได้รับพระราชทานยศเป็น รองอำมาตย์เอก
 ในครั้งแรกที่เขารับราชการ เป็นอำมาตย์ตรีเมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๖๕
 ได้เลื่อนเป็นอำมาตย์โทในวันที่ ๔ มกราคม ๒๔๖๘ และได้ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระสาโรชรตนนิมมานก เมื่อ
 วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๑

เมื่อทางราชการจัดให้กองสถาปัตยกรรม ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นกองสถาปัตยกรรมมารวมอยู่ในกรมศิลปากร พระเจ้าโรชรัตนนิมมานกยงคงสังกตกรทรวงธรรมการอยู่ในตำแหน่งเดิม คือ หัวหน้ากองสถาปัตยกรรมกรทรวงธรรมการ ตั้งแต่วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๗๖ เป็นต้นมา และเมื่อโอนกรมศิลปากรไปขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี พระเจ้าโรชรัตนนิมมานกยงคงกตไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีด้วย ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นสถาปนิกชั้นพิเศษเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๘๔ และลาออกจากราชการเพื่อบริการพระราชทานบำนาญเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๑ เพราะร่างกายทรุดโทรมลงเป็นลำดับ รวมเวลารับราชการถึง ๒๘ ปี

ถึงได้กล่าวแต่ก่อนต้นแล้วว่า ระยะเวลาของพระเจ้าโรชรัตนนิมมานกยงคงกตอยู่สืบพิเศษ ได้ออกแบะและควบคุมการก่อสร้างอาคารมากมายเหลือที่จะพรรณนาได้ละเอียด จะขอยกตัวอย่างง่าย ๆ ว่าอาคารในบริเวณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคารในบริเวณมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลกต และอาคารในบริเวณโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์กต เป็นฝีมือของพระเจ้าโรชรัตนนิมมานกยงคงกต กตก่อสร้างขึ้น ๗ ที่เป็นสถานที่ราชการมททาการไปรษณียกลาง กรทรวงยุติธรรม กรทวาสถานแห่งชาติ และหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น สำหรับอาคารส่วนบุคคลกตถึง ๘๕๕ ชิ้น ทถนนเยาวราช วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวชิรมยุมากร ทตaylorสวนนอก อําเภอกลิต และวังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรทัย ทถนนเพชรบุรี ซึ่งเป็นที่ทาการสถานเอกอัครราชทูตจีน

ในปัจจุบัน ส่วนภูมิภาคมีศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลจังหวัด
เชียงใหม่และศาลจังหวัดสงขลา เป็นต้น

เมื่อการก่อสร้างหอประชุมฟ้าแดงกรมมหาวิทยาลัยเสร็จเรียบร้อยแล้วใน
พ.ศ. ๒๔๙๒ พระเจ้าโรชรัตนนิมมานก์ได้กล่าวกับผู้เขียนว่าใ้ไข้บรรล
ความทะเยอทะยาน (Ambition) ในฐานะที่เป็นสถาปนิกแล้ว ใ้ไข้ได้สร้าง
อาคารสูงสุดหมายถึงตึก ๙ ชั้นและอาคารทึ่มห้องใหญ่ที่สุดในประเทศไทย
หมายถึงหอประชุมฟ้าแดงกรมมหาวิทยาลัย น่าสนใจจริง ๆ

ราชการพิเศษคือ ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ใ้ไข้เป็นกรรมการเฉพาะตัว "แทนแพลนนิ่ง" พระเจ้าโรชรัตนนิมมานก์
ใ้ไข้รับหน้าท้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างหอศิลป์สำหรับแสดง

ในงานอุทยานและงานฉลองรัฐธรรมนูญทุกขบทุกการแสดง หอแสดง
พิพิธภัณฑ์สันค้ำไทยที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐

และหอแสดงพิพิธภัณฑ์ไทยที่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ส่วนการคิดแปลงและเสริมสร้างถาฤษจังหวัดเพชรบูรณ์

ใ้ไข้เป็นทมิ้น คังเพอเกยทรวพยสันของ พระมหากษัตริย์และของชาติอันลาคา
เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้นนั้น แม้จะเป็นการลำบากยากแค้นเรียกว่า
นอนกลางดิน กินกลางทราย เป็นเวลาแรมเดือนเกือบเต็มปี พระเจ้าโรช
รัตนนิมมานก์สามารถคุดึงเรื่องเหล่านี้ได้อย่างสนุกขบขันใ้ไข้เสมอ

การมีอารมณ์ขัน นิสัยซ้อ และการชอบพูดตรงไปตรงมาของพระ
เจ้าโรชรัตนนิมมานก์ ทำให้มีผู้คนเคยและชอบพอมาก วันหนึ่งผู้เขียนใ้ไข้

เชิญไปชมภาพยนตร์ส่วนตัวที่ถ่ายในนครนิวยอร์ก คราวไปควบคุมการก่อสร้างหอแสดงพิพิธภัณฑ์สันค้ำไทยถนน ๓ บ้านพระตำโธธรรัตนนมากรณนานาโต พอเข้าไปถึงห้องที่ฉายภาพยนตร์ ท่านกษัตริย์ก็พนทไปด้วยกระเบื้องราวอยู่กลางห้องกล่าวเป็นเชิงขบขันว่า เรามั่นขอตก ไม่เชื่อคำโหราบทไม่ให้ปลูกเรือนล้อมตอ ต่อมาพอฝนเริ่มจะตก พระตำโธธรรัตนนมากรณก็เรียกคนใช้ให้เอากระโถนและชามอ่างหลายใบไปวางไว้ตามจุดต่าง ๆ ภายในบ้านทศาคาว่าฝนจะร่วพรอมมากชั่งแรงว่า น้แห่งบ้านของสถาปนิกแต่ละ ต้องตกลงบ้านของเราเองเสียก่อนว่าทำอย่างนั้นแก่ไม่ไหวจะได้ไม่ไปตกลงบ้านของคนอื่นเขา

น่าเสียดาย ผิดเติมไปด้วยความดีและความสามารถเช่นพระตำโธธรรัตนนมากรณมีมาอายุสั้น พระยาสารศาสตร์ศรีลักษณเขย่นว่า ตั้งแต่พระตำโธธรรัตนนมากรณกลบจากราชการเสด็จสร้างถาณูณ ๓ จังหวัดเพชรบูรณ์แล้ว รู้สึกว่าเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนละคน ไม่เอาใจใส่ระวงรักษาด้วยเสวยสุขภาพพวงแต่ทรงกษัตริย์ อาหารกษัตริย์ประทานไม่ใคร่ได้ กาลังวงชานอ้อยลงทุกที จนถงลกเทินกหลกลมจันตรีษะแตก แพทย์แนะนำให้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช ๓ ทดมหิตลวรานส์ริณ ซึ่งพระตำโธธรรัตนนมากรณเป็นผู้ออกแบยและควบคุมการก่อสร้างเอง ได้ถงแกกรวม ๓ ตกนเมอวนท ๔ เมษายน ๒๔๗๓ สิริรวมอายุได้ ๕๕ ปี ๘ เดือน ๑๓ วัน ได้รบพระราชทานเพลิงศพ ๓ สัสถานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส เมอวนท ๒๔ เมษายน ๒๔๗๓

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานคือเหรียญกษัตริย์มาลา เข็มศิลปวิทยา ตริศาภรณ์มงกุฎไทย และตริศาภรณ์ช้างเผือก นอกจากนั้น

ยังไต่รบขบตรเกยรตยศพลเมืองกตคมศกคิ ของนครนวยอวรกเมอคราวไป

ควบคมากรอกอสร่างหอแสดกงสันคำไทย พ.ศ. ๒๔๘๒ อิกควย

พระสาโรชรัตนนิมมานก มัยตรชายหญิงกับนางวันสิ สาโรชรัตนนิมมานก รวม ๕ คนคอบ

๑. น.ส. สาลิน สุขยางคิ เกิดเมือ พ.ศ. ๒๔๖๘ องแกกรวมเมือ พ.ศ. ๒๔๘๐

๒. นายวโรจน สุขยางคิ เกิดเมือ พ.ศ. ๒๔๗๐ เจ้าองและฝัจคการหางหุ้นส่วนจากคิ นมมานก ถนนนานาคิ

๓. นายอู๋ สุขยางคิ เกิดเมือ พ.ศ. ๒๔๗๘ ขณะนศกษาอยุ่ชนบท ๔ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

๔. นายทราย สุขยางคิ เกิดเมือ พ.ศ. ๒๔๗๘ ขณะนศกษาอยุ่ชนบท ๔ คณะพฒชยศาสตร์และการบญช จฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

๕. น.ส. วนา (ปุ่น) สุขยางคิ เกิดเมือ พ.ศ. ๒๔๘๑ สำเรจวิชากรเวอน รัชคคเครองแตงกายสตรทราน นมมานก

หากพระสาโรชรัตนนิมมานกมัญญาวถจะทรบายว่า บุตรชายหญิงทง ๔ คน กาลงรวมมอและรวมใจนชขายกกิจการของร้าน นมมานก ทรบายทาเครองเรอนอยางทนสมยและคคเสอสตรเพื่อใหรงเวองบงชน โดยบุตรชายคนโตเป็นผู้คการ นายอู๋ ฝัชวยในการออกแบบ นายทรายชวยการบญช และ น.ส. ปุ่น คคเย็บฝ้ายไย สำหรบเกาอและเครองเรอนอยางอน นอกเหนือไปจากคคเสอสตรแล้ว พระสาโรชรัตนนิมมานกคงจะยั้งเพิ่มพูนความสุขในสัมปรายภพนน ๗ บงนค.

ม. ร. ว. สลับ ลดาวัลย์

ขุนจำนงพิทยประสาธ

(เสนาอ ฉลองวิทย์ จำนงพิทยประสาธ)

พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๕๐๑

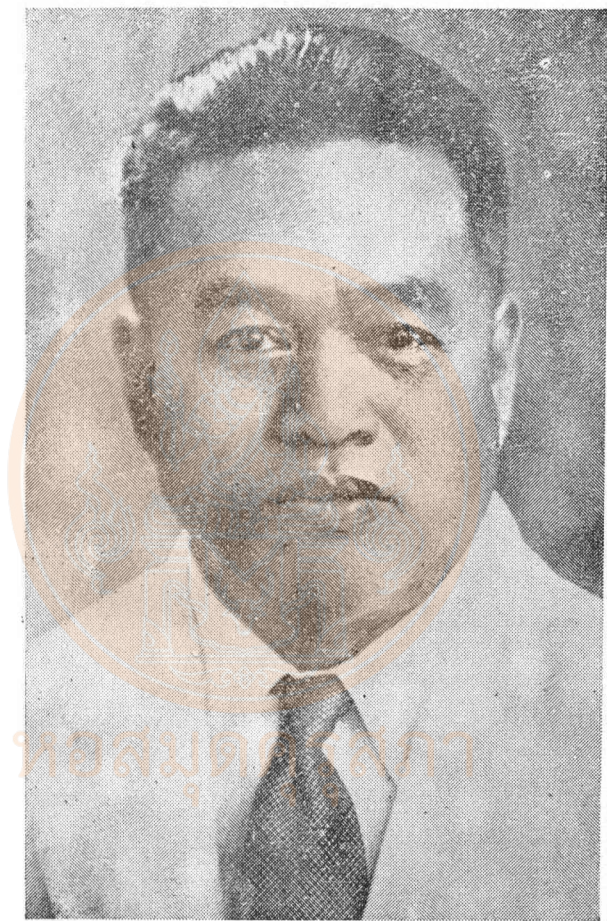
ขุนจำนงพิทยประสาธ (เสนาอ ฉลองวิทย์ จำนงพิทยประสาธ) เป็นบุตรนายนวนคร ฉลองวิทย์ และ นางฮารทพิย ฉลองวิทย์ ภายหลังได้มาเต็มราชทินนามต่อท้ายเป็นนามสกุลตามสมัยนิยม เป็น ฉลองวิทย์ จำนงพิทยประสาธ เกิดเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ที่บ้านตรอกเขียงกง ตำบลวัดปฐมคงคา อำเภอสามพี่น้อง จังหวัดพระนคร ได้ทำการสมรสกับนางสาวละม่อม ไทประเสริฐ บุตรีนายละมุน ไทประเสริฐ และนางปาน ไทประเสริฐ ที่บ้านรวมคลอง ตลาดสะพานเหลือง ตำบลสวนหลวง อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้อยู่ร่วมกันมาด้วยความผาสุก มีบุตรชายหญิงรวม ๓ คน คือ

๑. นางจงถวิล พยัคฆาภรณ์

๒. นางจินตนา บุณนาค

๓. นายขารมี ฉลองวิทย์ จำนงพิทยประสาธ

ขุนจำนงพิทยประสาธ เริ่มศึกษาวิชาสามัญครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่โรงเรียนวัดสามจีนใต้ ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงชื่อเป็นโรงเรียนวัดไตรมิตรวิทยาลักษณ์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ สอบไล่ได้ชั้นมัธยมต้น คือ มัธยมปีที่ ๓ เป็นจบชั้นเรียนในโรงเรียนนั้นแล้ว จึงไต่มาเข้าเรียนต่อใน

ขุนจ้านงพิทยประสาท
(เสนอ ฉลองวิทย์ จ้านงพิทยประสาท)

ลาในราชการอย่างรวดเร็วกว่าเพื่อนฝูงทั้งหลายในวันเดียวกัน เลื่อนจาก
 ครุวิทยาศาสตร์ชั้นดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสวนกุหลาบ
 วิทยาลัย ในวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ และต่อมาอีกหนึ่งได้รับ
 พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุรตถาภรณ์ช้างเผือก ในวันที่ ๑๐
 กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้ย้ายจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย มา
 ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
 ได้เลื่อนเป็นข้าราชการพลเรือนชั้นเอกในตำแหน่งเดิมเมื่อวันที่ ๑ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุรตถาภรณ์มงกุฎ
 ไทย เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ข้าราชการพิเศษประจำที่
 พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุรตถาภรณ์ช้างเผือก อันเป็นเครื่องราช-
 อิสริยาภรณ์สูงสุดในช่วงของท่าน เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕
 ฝั่เขียนใ้ไ้เห็นหน้าของท่านยิ้มแย้มแจ่มใส อย่างมีความสุข ที่ได้รับตรา
 อันเชิดชูเกียรตินี้ ต่อมาในวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ข้าราชการ
 กองคลัง กรมวิสามัญศึกษา (กรมวิสามัญศึกษา ได้เปลี่ยนเป็น กรม
 วิสามัญศึกษา ใน พ.ศ. ๒๔๙๖) ต่างได้แสดงความชื่นชมยินดีกันทว
 หนา ไม่เฉพาะแต่ข้าราชการในกองคลังเท่านั้น ข้าราชการในกรมวิสามัญ-
 ศึกษา ตลอดจนข้าราชการอื่น ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการท่มีความสัมพันธ์
 กันเคยกัน บรรดาญาติมิตรสหายและศิษย์ทั้งหลายต่างก็ได้แสดงความ
 ยินดีต่อข้ันงานพิเศษประจำที่ที่เลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้น
 พิเศษ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองคลัง กรมวิสามัญศึกษา นับว่าเป็นผู้
 อำนวยการกองคนที่ ๒ ของกระทรวงศึกษาธิการ บรรดาข้าราชการในกอง

คลังใตจตุการเลียงฉลของขยงครกครนควยควมเต็มใจโดยทวหนากน

ชวตของชนจ่านงพิทยประสาท ทงคานส่วนควและราชการนขว่า
รายรณ มีทางแต่วจะรุ่งเรืองขงชนไปอิก แต่พระท่านว่า "ใตจ ในโลกล้วน
อนจ" สงใตจ ใตจอยู่ในโลกนลวนแต่ไม่เทยงทงนน ย่อมมีแตกคยไปตาม
กาลเวลา ไม่มีใครจะหลกเลียงเสยใตจ สมคังโคลงโลกนิตว่า

มฤทธรยงแมน สัพพัญญ กิต
เห็นเหจเตรจไตรตรู ทวหลา
คำคินแหวกสนธิ ทกทวป
รเทารลนพา หอนพนควมตาย

ชนจ่านงพิทยประสาท ใตจดำรงอยู่ในตำแหน่งผู้อำนวยการกองคลัง
เป็นเวลาอนยเหลือเกินเพียง ๔ เดือน กย ๖ วันเท่านั้น ใตจลงแกกรรม
ด้วยโรคหัวใจวายขยงกรทนหนเมอวนท ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ เวลา
๘.๐๐ น. เศษ ทงควมวปโยคไวเบองหลง ทงราชการผู้ใหญ่
และผู้นอย ตลอดจนญาติมิตรสหายและศิษยต่างใจหาย แสดงควมเศร้า
สลคเหลือทจะพรรณนาได้ การจากไปครงน คูนยแต่ร่างกาย แต่คูนงาม
ควมคยงคงอยู่ อย่างไม่มวนเสื่อมคลาย

เมอ พ.ศ. ๒๔๖๐ ขณะชนจ่านงพิทยประสาท เป็นครูโรงเรียน
วัดสระเกศ ผู้เขียนเป็นครูอยู่โรงเรียนวัดขวรรณเวศ บ้านผู้เขียน
อยู่สะพานเหลือง ถนนขรรทททอง บ้านของท่านอยู่ตรอกเซียงกง ค่ายล
ปทุมคงคา ถงแม่จะอยู่ไกลกนสกกนอยกคเหมือนไกลกน ถามเวลา
ว่างกพยายามไปพยกนเสมอ ต่อมาท่านใตจย้ายจากตรอกเซียงกง มาอยู่

ทศพานเหลืองไกลกษยานุเสษยน ไต่พบกันแทบทกวัน การที่เราชอบกนก
 เขาทานองว่า ทรรคนะทรงกน อายกไลเลยกน ฝเซษยนเกศ พ.ศ. ๒๔๕๐
 แกกว่า ๒ ปีเทานน สสภาพความเป็นอยและจิตใจกลายกน คอทานกาพร้า
 ทงขคามาเรศวอ อยกยขคณยายและนาชಾಯ ส่วนฝเซษยนกกาพร้าทงขคาและ
 มารคาศนเคยวกน อยกยพส้าว เราเป็นลูกกาพร้า ทวอกอนเคยวกน
 ความวาทะหวใจของลูกกาพร้าเอง จึงพยายามคยห้ามตรมาเป็นญาคู ท่าน
 ถอคคควา “สศคแควาจตพศวาส กนขเป็นวงศญาคูกนโค” ส่วนฝเซษยน
 ถอคคควา “วสาสา พรมา ญาคู ความคุ่นเคยเป็นญาคูอนประเศวีรุ”
 ความนกกคคณขวาเป็นแนวทางเคยวกน ควยเหตุนเองทาให้สนทสนมกลม
 เกลยวกนมาก ทางกรเรองส่วนทวกนมากกว่าผอน ฝเซษยนจึงโคถอ
 โอภาสนาเรองขนจางนงพทยประสาท มาเซษยนเป็นลายลักษณอภษร เพื่อ
 จะโคเป็นนทคณอทาหรณใหอนชนรุ่นหลังโคพิจารณาโคไป

ขนจางนงพทยประสาท เป็นผทเพยบพรอมไปควยวคถอธรรมและขปน
 หมนเพยว พยายาม สรวท ตนเอง จนตงคว โคเสยกอนจงคคทจะมีคครอง
 ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ โคคคคสนใจสละความเป็นโสคมาเป็นผครองเรอน
 และโคยายเขาไปอยู่ในขานภรรยาให้ชอวขาน “จจจจ” มาจนขจขปน
 ทานเป็นหวหนาครบครบคทคยง เบยงสามทตทงทหลาย ไม่ประพฤคคณไป
 ในทางเสอมเสย มีควมสฆ่าเสอมในธรรม ชอตรงคอบคอบครว ไม่เทยว
 เทรกลางคณ หรือเทยวเสเพลไปในทางอขายมช รกเคยว ใจเคยว ไม่
 แตะคองสรว นาร พาช และกพายคว แมแต่ขทรกไม่สย มีผกล่าวกนว่า
 ผทไม่สยขทร ไม่คมเหลา มักจะมีใจแคบ นาจะมการยกเวนเป็นขางคณ

ขุนจ้านงพิทยประสาธ ตงหนาแต่จะหาความสุขให้แก่ครอบครัว พรหมกัน
 นน เพื่อนฝูงก็คงขึ้นไปตามปรกติไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ท่าน
 พยายามจักรบขยฐานะของท่านให้เจริญก้าวหน้ายง ๆ ขึ้นไป โดยไม่ยอม
 หยุคยง เมื่อแต่งงานแล้ว ท่านก็มีภรรยาเพื่อสะดวกแก่การไปทำงานและ
 ไปอุรอกิจในที่ต่าง ๆ พยายามทำบ้านให้เป็นสวรรค์ในเมืองมนุษย์ ถ้าผู้ใด
 เข้าไปในบ้านของท่านจะเห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านทันสมัยเสมอ
 พนบ้านปรพรมอย่างสวยงาม จิตชาวของเข็นระเขยข มีเครื่องอุปโภคบริโภค
 ครบครน นอกจากนั้นยังจัดหาเครื่องวิทยาศาสตร์ หนังสือตำราเรียน
 คุ่มอทองภาษาองกฤษและภาษาไทย มีเครื่องมือและเครื่องใช้อุปกรณในการ
 สอนและการเรียน ส่งมาจากต่างประเทศ จำหน่ายในราคาถูกรถราน
 จงจันต์ สะพานเหลือง ซงเข็นททรวายกนอยู่ทั่วไป เฉพาะตัวท่านเอง
 ก็ไม่ยอมมออยู่นิ่งไต่ออกไปทำการสอนพิเศษตามโรงเรียนต่าง ๆ แต่การ
 ไปสอนพิเศษน ผู้เขยเขใจว่า เพือเข็นวทยาทานมากกว่า เพราะ
 ไปสอนโดยไม่ไต่คคคองเวงเงินคาสอนเลย จะไต่เงินหรือไม่ไต่เงินไม่
 สำคัญ เมื่อใครมาเขยญแล้วยกนค้ไปสอนค้วความเต็มใจจริง ๆ โรงเรียน
 ที่ไปสอน มีโรงเรียน อำนวยศิลย์ (ครั้ง นั้น มีโรงเรียน อำนวย ศิลย์
 ปากคลองตลาดแห่งเดียว) โรงเรียนบูรพาวิทยายอยู่ที่ยางขุนพรหม
 โรงเรียนราชันไปสอนทั้งสองแห่ง คือ โรงเรียนราชันบนและล่าง จะขอ
 กล่าวเพิ่มเติมเรื่องการสอนที่โรงเรียนราชันสักหน้อยการไป สอน โรงเรียน
 นในครงนน ถ้าผู้ใดไต่รบเลอกให้ไปสอนแล้วค้อมหนามตา มีเกยรต

นยวายเป็นโชคคชของณินนมาก เพราะเสนาบดีเป็นผลเลือกทวยบุคคลที่จะไป
 สอน ครองนเสด็จเสนาบดีกระทรวง อรรคมการคช พระวรวงศ์เธอ
 กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นพระวรวงศ์เธอ
 พระองค์เจ้าธรรมาวุธ รัชสมัยให้ขุนจ่านางพิทยประสาธและผู้เขียนไปทำ
 การสอน เราทั้งสองก็กราบทูลสนองรับสอนตามพระประสงค์ทุกประการ
 เมื่อยายมาเป็นหัวหน้าของคลัง กรมวิสามานศึกษา ท่านมั่งงานล้นมือ แต่
 ก็ยังออกส่ำหสละเวลาไปสอนวิทยาศาสตร์ให้แก่โรงเรียนนวิศราชาติวิาส ใน
 ชั้นเตรียมอุดมศึกษา แผนกวิทยาศาสตร์เป็นเวลานาน จนโรงเรียนไค้ครู
 วิทยาศาสตร์มาจ้งไค้คง จิตใจท่านเป็นครุตลอดเวลาในชีวิตของท่าน
 ระหว่างที่ทำการสอนไค้ต้งใจสอนด้วยความเต็มใจ ทำโน้ตให้นักเรียน
 ทุกคน พยายามหาเครื่องอุปกรณการการสอนมาแจกแก่นักเรียน โดยไม่คิด
 ค่ากระต่ายเลย ทดลองให้นักเรียนดูอย่างพอใจ ไม่เคยเรียกร้องค่าสอน
 ท่านมารดย่นตรของงาน แม้แต่ค่านามนรถคต้องจ่ายเอง มาทำการสอน
 สม่่าเสมอไม่เคยมาสายเลย นักเรียนโรงเรียนนวิศราชาติวิาสรุ่นนยงระลึก
 ถึงพระคุณอยู่เสมอ

หอสมุดคุรุสภา

ในทางบ้านศาสนา แม้ขุนจ่านางพิทยประสาธไม่เคยไค้ผ่านการ
 บวชเวียนมาอย่างเขาทั้งหลาย ท่านกไค้ปรารถนอย่ว่า จะต้งบวชให้ไค้
 เมื่อหมทภาระทางราชการเสัยก่อน ไค้ชักชวนเพื่อนฝูงต้งงไม่ไค้บวช
 ไว้หลายคน แต่ท่านกมาตวงลวงลยไปเสัยก่อน ระหว่างทมชวตอยู่
 ท่านปฏิบคัตตนด้วยกาย วาจา และใจเป็นสวับริสุทธี บำเพ็ญตนเป็นพุทธมามาก
 นยถพระอย่างเคร่งครค ชอบไปสนทนากับพระตามวัดวาอารามต่าง ๆ

ชอบทำบุญทำทานการกุศลโดยความเต็มใจ ในเมื่อมีโอกาสแล้วไม่เคย
 ละเว้นเลย เมื่อคราวที่เดินทางไปต่างประเทศเพื่อการศึกษาาระหว่างปี
 ภาคเรียนฤดูร้อนของครูสภาจนถึงสิงคโปร์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ท่านได้มี
 โอกาสแวะนมัสการพระท้าวคานันทเมตตยาราม ในสิงคโปร์ และได้บริจาค
 เงินสมทบการสร้างโบสถ์ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ อนึ่ง เวลากระทรวงศึกษาธิการ
 หรือกรมจะทอดกฐิน หรือมณฑกฐิน ขุนจ้านงพิทยประสาทจะต้องมีสิ่งของ
 เข้ามาร่วมร่วมทำบุญถวายแทบทกครั้ง แม่แต่รถยนต์ของท่านเมื่อซ้อออก
 มาจากอู่แล้ว จะต้องให้พระภิกษุทำพิธีเจิมและประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์
 เพื่อความศิริมงคล และรถยนต์ของท่านก็ตลอดภัยเสมอ ท่านมีธรรม
 ประจำใจอยู่อย่างแน่นแฟ้น หาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก ข้าพเจ้าขอกล่าว
 ถึงพระราชาธรรม ธรรมของผู้ครองเรือน ได้แก่ สัจจะ - ความจริงใจ
 ซินติ - ความอดทน ทมะ - ความขมิใจ จาคะ - ความสละ ขุนจ้านงพิทย-
 ประสาทมีอยู่พร้อมบริบูรณ์ ท่านชอบพูดอย่างตรงไปตรงมา มีความ
 อดทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเสมอ เมื่อจะพูดหรือตกเตือน
 ผู้ใดโดยบังคยบุญชากพูดอย่างผิด สั่งสอนด้วยเหตุผล อดทนไม่โกรธเคือง
 ใครง่าย ๆ สมกยเป็นผู้ที่มธารมณเยือกเย็นมาก ไม่โกรธ ไม่ถือโกรธ
 ไม่เคียดแค้นใคร ไม่คิดพยายาทใคร ไม่เยียดเบียนใคร ไม่มีอคติ - ปฏิฆะ
 ส่วนการบริจาคนั้นท่านพร้อมที่จะช่วยเหลือ ไม่เคยปฏิเสธเลย

ขุนจ้านงพิทยประสาท วางตัวอยู่ในฐานะที่เหมาะสม ไม่มีใครตำหนิ
 ต่เตียนได้ สำหรับผู้ใหญ่กว่าหรือผู้บังคยบุญชากของท่าน ท่านก็กระทำตัว
 สมเป็นผู้น้อยทุก มีความอ่อนน้อมเคารพตามฐานะ และยินดีรับฟังปฏิภยที่

ตามระเบียบแผนโดยเคร่งครัด รัชชิสถอยด้วยความเต็มใจ ท่านผู้ใหญ่
 ในกระทรวงทราบก็ โดยเฉพาะท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
 เมื่อได้ทราบข่าวงานพิทยประสาทถกแก่กรรม ในวันนั้นท่านไม่สบายใจ
 เพราะท่านเสียลูกคตของท่านไปคนหนึ่ง สำหรับเพื่อนฝูงทมิศกคตครเสมอกน.
 งานงานพิทยประสาทท่านกาทาตพอด เมื่อเบนนกรเวนเคยประพุด
 อย่างไร เคยวนกเหมอนกัน มีความสม่าเสมอนในธรรมอย่างคยง ผู้
 อยู่โต บงคยขณชาก ลต ตัว ลง มาให้ พอ สมควร ผู้เขยนโต เห็น ดวย
 ตาเอง ท่านจะโทรศัพทพคกยใครที่ไหนกคตโทรศัพทเอง ใครโทรศัพท
 มากขบเอง เมอทราบว้าใครจะตองการพคกยใครแลว ก็เบคไฟสประจำตัว
 ฝนน ท่านทำไวเขนระเขยขคมาก ถาคองการจะพคกยใคร ก็เคนไปหา
 ฝนนควยตนเอง แมแต่ยามประททกระทรวงศกษาธิการ ซอ นายพมพ
 พนธจางนค พคขยทกขกขชาฟเจาว้า “คนอย่างท่านงานงาน เห็นจะ
 หารอกไมได้แลวนะครย ท่านคเหลือเกิน

งานงานพิทยประสาท เป็นสทอคทน ไม่น ไม่ทอเทแสดงความ
 อดนแอให้ใครเห็น มกยมแยมแจมใส่ว้าเรงอยู่เสมอ ไม่ชอบคยโว
 ท่านชอบภาษาองกฤษอยู่บทหนึ่งว่า “An empty vessel makes a loud noise”
 ผู้เขยนไม่ทราบจะแปลว้าอะไรจึงจะตรงตามน แต่ผู้เขยนชอบพคว้า
 “น้ำเต็มขบคไม่ตง” ครงหนงเมอชงานงานพิทยประสาทอายุประมาณ ๒๘ ข
 กำลังเป็นครอยู่ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โตสมัครเป็นครควยคคค
 เสือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ๕ กอกรวยโดยเสด็จพระราชทานนไปน
 การประลองขุทสิธข่าและลูกเสือทขานโป้ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ด้วยฉันทง การรอนแรมไปในการประลองยุทธครั้งนั้นสนเวลา ๗ วัน
 ขุนจ้านงพิทยประสาทได้ แสดง ความออกทน วิริยะ ออกสาหะ ปฏิบัติหน้าที่เป็น
 อย่างดี ไม่ย่อท้อหรือไทรบความเจ็บป่วยประการใดตลอดเวลาแห่งการ
 ประลองยุทธ ยิ่งกว่านั้นยังได้แสดงความเมตตาปรานีเอาใจใส่ดูแลเด็กเล็ก
 เหล่าลูกเสือกไปในการประลองยุทธครั้งนั้นเช่นอย่างดี เช่นทนายเคารพชชา
 ของคัมภยอย่างยง ทุก ๆ คืนก่อนเวลา ๓.๐๐ น. ขุนจ้านงพิทยประสาทจะ
 ต้องตนแล้วและแต่งกายลูกเสือกเรยบรอย ทง ๆ ทครหนุ่ม ๆ คนออกกยง
 หลบข้อยโดยมาก เมื่อดามว่าทำไมจึงคนเรวนก ก็ตอบว่า “ห้วงเท็ก ๆ
 คอยหมฉาให้เท็กทนอนเบคหน้าอก” เป็นต้น

ขุนจ้านงพิทยประสาท เป็นฝุทมความซุคสาหะวิริยะรกรการทำงาน
 เป็นซวคจิตใจทงในทางราชการและสวนตัว ไม่เคยปล่อยเวลาให้ว่างเปล่า
 โดยปราศจากประโยชน์เลย พยายามค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้ทน
 สัมมอยอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นฝรวรรวมวิชาความรู้ในสาขาค่าง ๆ ไว้
 เป็นนงคระสมความรู้และนงคนควาทคเษยมฝหนึ่ง

ท่านเป็นครสอนวิทยาศาสตร์ แต่มีไคสนใจแต่ในวิชาวิทยาศาสตร์
 เพียงอย่างเดียว ยังสนใจในวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น วิชาภูมิศาสตร์ วิชา
 ภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคำนวณ ท่านพยายามหาต้นฉบบ
 มาจัดพิมพ์ เพราะเกรงว่าตำราเหล่านั้นจะคูนยหายไปเสีย ตำราเรียน
 และแบยเรียน คัมภวิชาต่าง ๆ ของอาจารย์และผู้ทรงคณวมทงหลาย
 ขุนจ้านงพิทยประสาทกรบมาจัดพิมพ์จำหน่ายโดยราคาถูกที่สุด การเงิน
 เจ้าของจะเรียกเท่าใดท่านไม่เคยขัดข้อง ยอมให้ตามความประสงค์เสมอ

เรืองนหวงว่าเจ้าของหนังสือคงจะทราบอยู่แล้ว ท่านทำงานเป็นกันเอง ไม่
 ถอนเป็นการค้า ท่าเพื่อเป็นงานนอกอีกเรื่อง สิ่งเหล่านี้แสดงว่าท่านมีจิตใจ
 “เงิน” ยิ่งกว่าผลตอบแทนทางจิตใจเท่านั้น เรื่องที่ไม่อาจล้มเสียได้ก็คือ
 เรื่องศิษย์เก่าสวนกุหลาบ มาประชุมกันครั้งไร ท่านจะเป็นตัวดวงดาวที่แทน
 ครูทั้งหลายในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเสมอ ไม่เคยทอดทิ้งศิษย์เก่า
 เลย แม้ไม่ได้เป็นอาจารย์ใหญ่ ท่านมีฐานะเพียงครูวิทยาศาสตร์ และ
 ในตอนหลังเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ เมื่อศิษย์เก่าขอร้องให้ทำอะไรแล้ว
 ท่านยอมรับเสมอ เช่นต้องการให้จัดสถานที่ในวังงาน ท่านก็จัดให้
 ตามความประสงค์ทุก ๆ ครั้ง เมื่อขอให้ช่วยยกรอกกราน เพื่อให้ศิษย์
 เก่ามารับประทานฟรี ท่านก็จัดให้ งานใดที่เป็นงานของ “สวนกุหลาบ”
 ท่านถือว่างานนั้นเป็นงานของท่านเอง ขนงานงพิทยประสาทไม่เคยทำ
 ให้บรรดามีตรัสหลายผู้คนเคย และศิษย์ทั้งหลายต้องได้รับความกระทบ
 กระเทือนใจเลย การจัดพิมพ์หนังสือหรือจัดทำของระลึกในงานศิษย์เก่า
 ตามวาระโอกาสต่าง ๆ นั้น ส่วนมากท่านได้เป็นผู้ออกทุนทรัพย์ส่วนตัวไป
 ก่อนทั้งสิ้น เมื่อเสร็จงานแล้วจึงไปเอาทุนคืนมา ได้ครบหรือไม่ ท่านก็ไม่
 เคยแสดงสีหน้าว่าพอใจหรือไม่พอใจอย่างไร นอกจาก “ยิ้ม” เท่านั้น
 มอญคราวหนึ่ง มาปรบทุกขกบชาพเจ้าวงานทศิษย์เก่าขอรองมาให้เป็น
 ผจกตาหนกมาก คคือ ขอให้ท่านเป็นประธานจัดพิมพ์หนังสือ “สวน
 กุหลาบอนุสรณ์” ต้องคนหารายช้อศิษย์เก่าทุก ๆ วัน ให้ได้มากที่สุดเท่า
 ที่จะคนได้ มีเลขประจำตัวนักเรียนด้วย และให้หารูปศิษย์เก่าที่ฉายหมู่
 ยต่าง ๆ ให้มากที่สุด จะเป็นรูปหมู่สนับการศึกษารูปหมู่สนุกกีฬา เหล่า

นเช่นคน ท่านก็ของพยายามคนควาไจจนครบเกือบทุกบ แลวจกพิมพ์
 และทำลอก ออกทจนจกพิมพ์ไปก่อน ปรากฏว่าท่านต้องออกเงินรองจ่าย
 ไปโดยไม่ไจรับคนเท่าที่ไจจ่ายไปมาก เพราะหนังสือจำหน่ายไม่หมดตาม
 ทคคไจ แต่ท่านกนง นง อย่างที่ไจเคยนงมาแล้ว เป็นแต่ปรวารถอย่าง
 ยมแยมว่า “ผมยอมเสยสละเพอส่วนกุหลายเสมอ”

จนงานพิทยประสาท ไม่ชอบอยู่เคย ๆ ชอบวิเริ่ม กิคคั่นของ
 แผลก ๆ ใหม่ ๆ เสมอ เช่นทำแผนทประเทศไทยหรือแผนทโลก แผนท
 ทวปต่าง ๆ จะต้องออกแยบใหม่ให้ไม่เหมอนกษของต่างประเทศ แลว
 จำหน่ายให้กระทรวงศกษาธิการและกระทรวงอน ๆ ทวยราคาถูก เป็นพิเศษ
 เสมอ เงินเคอนของขาราชการคิคเป็นสูตรสำเร็จไวทเคยว ตงแคชน
 จตววจนลงชนพิเศษ ถ้าจะมการเพิ่มเงินเคอนใหม่ จะทำไวสำเร็จทเคยว
 ว่าเงินเคอนจริงเท่าไร เงินเพิ่มพิเศษอะไรข้าง เงินสะสมเท่าไร รวม
 แลวไจรับเท่าไร เงินข่านาญกเหมอนกน จะเปลยข่านาญเป็นอย่างใหม่
 เมื่อไร กิจกพิมพ์อดสานาแจกตามสถานทราชการต่าง ๆ เพอศทวกแกณ
 มารยเงินและเจาหนาทญจ่ายเงิน ปฏิทนสำหรับคนวนเคอนทางจนทรคค
 กยสรุยคคิตและตารางสำเร็จสำหรับคคอายุเป็นขี เคอน วันอย่างละเอียค
 เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ทุกคน แยกคะแนน
 รวมทำเป็นร้อยละ ไวสำเร็จรูป ไม่ว่ารวมคะแนนไคเท่าไร ทำเป็นร้อยละ
 ทคนิยม ๒ คำแห่ง เป็นประโยชน์ในเวลาสอบไล่กรอกคะแนนลงใน
 ต. ๒. ก. ไม่ต้องมาคคคคุณหารอก เรอจงานรวมทคคไคอย่างน ชุน

งานพิทยประสาทต้องมัสมอกคเป็นพิเศษ เรืองเหล่าน ข้าราชการผู้ใหญ่
ในกระทรวงศึกษาธิการทราบดี

ต่อไปนี้เขียนจะขอคัดข้อความของผู้บังคับบัญชา และผู้ที่อยู่บังคับ
บัญชาใน กระทรวงศึกษาธิการ มาลงไว้เป็นการ ประกอบคุณงามความดีของ
คุณงานพิทยประสาทว่าเป็นผู้ทรมจริง เพราะได้เขียนทวนน้ำใสใจจริง
ไม่ได้ไปเขียนไปตามระเบียบหรือประเพณีอย่างที่เรียกว่า ขดาสัญญา ฉะนั้น
หม่อมหลวง บั้น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้
กรุณาเขียนคำไว้อาลัย ในหนังสือตระกูลอย่างประทัยใจยิ่งว่า

“ท่านขุนจ้านงฯ เป็นข้าราชการที่ดี ได้รับความไว้วางใจให้
ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา
นิยมชมชอบ คุณสมบัติขอหาไม่ได้เสมอไป ข้าพเจ้าไม่เคยได้
ยินผู้ใดกล่าวหาในทางตำหนิตแต่ยนเลย มีแต่ในทางตรงกันข้าม
พวกเราจะไม่วันลืมท่านขุนจ้านงฯ ในฐานะที่เป็นผู้มีใจดี มีใจ
เปี่ยมไปด้วยความหวังดีต่อเพื่อนฝูง โดยไม่เลือกหน้า

คุณสมบัติที่เด่นออกอย่างหนึ่งของท่านขุนจ้านงฯ ก็คือ มี
นิสัยเป็นนักวิทยาศาสตร์ ชอบริเริ่ม ประดิษฐ์สิ่งของที่เปนประ-
โยชน์แก่การศึกษาของนักเรียน และค้นคว้า ทำแบบสำเร็จ
ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและประหยัดเวลาในการปฏิบัติงาน
ของข้าราชการ เพราะคุณสมบัติขอตนเอง ท่านขุนจ้านงฯ จึงได้

รับพระมหากษัตริย์คุณโปรดเกล้า ฯ ให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการชั้นพิเศษ”

นายนาถ เทพหัสดิน ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหนังสือทรงลก เรื่อง เพื่อนข้าราชการอย่างนาพง จึงคิดมาลงไว้ตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“ขอฟเจ้าเอง นอกจากจะเสียดายและอาลัยในการจากไปของท่านเป็นอย่างมากแล้ว ยังเชื่อว่า ท่านผู้บังคับบัญชาที่ดี เพื่อนข้าราชการอื่น ๆ ตลอดจนผู้ที่เคยอยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านก็ดี คงพากันเสียดายและระลกลงอยู่เสมอเช่นเดียวกัน ทั้งนึกใช้อะไร นอกจากคุณงามความดีและอัธยาศัยอันละมุนละม่อมอ่อนโยนของท่านโดยแท้ ท่านเป็นคนใจดี มีน้ำใจอารอบ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนคิดถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ มีจิตใจสูงยอมเสียสละให้แก่เพื่อนร่วมงานได้เสมอ ฉะนั้น การจากไปของท่านอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้จึงทำให้เรารู้สึกเป็นอย่างมากว่า เราขาดคนดีของกระทรวงศึกษาธิการ หรือของชาติไปคนหนึ่งจริง ๆ”

หลวงสวัสดิสารศาสตร์พทวิ อธิบดีกรมวิสามัญศึกษาได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจในหนังสือทรงลก เรื่องครูเสนอว่า

“ขุนจ้านงพิทยประสาทหรือครูเสนอเมื่อออกเป็นครู ได้เป็นครูประจำห้องวิทยาศาสตร์กลาง ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ครูเสนอได้ช่วยสอน วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมปีที่ ๔ - ๕ - ๖ โดย

มอจารย์ E.J. Godfrey B.Sc. เป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิทยาศาสตร์มาตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๕๑ — ๒๔๗๓

--- นอกจากจะทำหน้าที่สอนวิทยาศาสตร์แล้ว ขุนจ้านงฯ ยังเป็น ครูผู้หนึ่งที่วางรากฐาน การสอน วิทยาศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมในประเทศไทย เริ่มแต่สมัยหลักสูตร Physiography จนถึงสมัย General Science (วิทยาศาสตร์ทั่วไป) ของปัจจุบัน และเป็นที่ปรึกษาที่รวบรวมที่สามารถผู้หนึ่ง ได้รวบรวมศัพท์บัญญัติวิทยาศาสตร์ และเรียบเรียงตำราเรียนวิทยาศาสตร์ไว้หลายเล่ม

ขุนจ้านงฯ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มดีมาก ได้พยายามคิดทำตารางคำนวณสำเร็จรูปไว้หลายอย่าง นับว่าเป็นผลพลอยได้ต่อทางราชการอยู่ไม่น้อย เป็นต้นว่า ปฏิทินประจำปี บัญชีอัตราเงินเดือน ตารางสำเร็จสำหรับหาบ้านาณูพร้อมด้วยเงินเพิ่ม เป็นต้น และได้คอยปรับปรุงแก้ไขให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ในด้านอุปกรณ์การสอน ขุนจ้านงฯ สนใจในเรื่องแผนที่และลูกโลกยิ่งนัก มักจะหาอุปกรณ์ใหม่ๆ เหล่านี้มาจำหน่ายให้ทันสมัยอยู่เสมอ งานสำคัญอีก อย่าง หนึ่ง ของขุนจ้านงฯ ซึ่งบรรดาศิษย์เก่าสวนกุหลาบ จะลืมเสียมิได้ ก็คือเป็นประธานกรรมการจัดทำหนังสือสวนกุหลาบอนุสรณ์ถึงฉบับปี ๒๔๘๑ และฉบับปี ๒๔๘๕ ซึ่งรวมความสำคัญไว้อย่างพร้อมมูล นับเป็นคุณแก่ชาวสวนกุหลาบอย่างอนันต์ตลอดไป

ขุนจ้านงฯ ได้ย้ายจากโรงเรียน สวนกุหลาบวิทยาลัยมาดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง กรมวิสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๑๐

กันยายน ๒๔๕๐ เมื่ออยู่ในตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง ก็ได้ปฏิบัติ
 ราชการด้วยความเรียบร้อย ปกครองข้าราชการในบังคับบัญชา
 ด้วยความละมุนละม่อม มีความกรุณาปรานีอย่างสูง ภายหลังได้
 เลื่อนเป็นข้าราชการพลเรือนชั้นพิเศษ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
 กองคลัง กรมวิสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๐๐ และ
 โดยไม่มีใครนึกฝัน ขุนจ้านงฯ ก็มาตบถถึงแก่กรรมเสีย เมื่อวันที่
 ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่ขุนจ้านงฯ
 อยู่ในตำแหน่งนี้ไม่นานนักก็ต้องจากไป ย่อมยังความเศร้าสลดใจ
 แก่บรรดาญาติมิตรที่อยู่ข้างหลังสุดที่จะพรรณนา และยากที่จะหา
 ตัวแทนได้เสมอเหมือน”

นายอภิ จันทวมล อธิบดีกรมสามัญศึกษา ได้กล่าวไว้อย่างซาบซึ้ง
 ในหนังสือระลึก เรื่องระลึกถึงครูขุนจ้านงฯ ว่า
 “ข้าพเจ้าเคยเป็นศิษย์ครูขุนจ้านงฯ เมื่อครั้งเรียนอยู่ที่
 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และถ้าเดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้ายังมีความ
 รู้และสนใจในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่บ้าง ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะ
 ครูขุนจ้านงฯ ลองทบทวนความจำถึงเรื่องเกี่ยวกับครูขุนจ้านงฯ ใน
 สมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนก้นกอกแต่เพียงว่า ครูขุนจ้านงฯ เป็น
 ครูที่ใจดี สอนศิษย์ด้วยความรัก และเอาใจใส่ในการสอนเป็นอย่าง
 ดียิ่ง อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่เคยเป็นศิษย์ครูขุนจ้านงฯ ทุกคนรักและ
 เคารพนับถือในความดีของท่าน และแม้แต่จะออกจากโรงเรียน

ไปแล้ว ความรักและความเคารพนับถือนั้น ก็มีได้เสมอคล้ายแต่
 อย่างไม่เคย

ในตอนหลัง เมื่อครูขุนจ๋านง ๆ ย้ายมาดำรงตำแหน่งหัวหน้า
 กองคลัง กรมวิสามัญศึกษา ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายที่โรงเรียนสวน
 กุหลาบวิทยาลัยต้องขาดครูที่ดัดเยิม แต่ก็ได้ใจที่ครูขุนจ๋านง ๆ
 สามารถ ปฏิบัติงานในหน้าที่หัวหน้ากองคลังได้ดีจนได้เลื่อนตำ
 แหน่งเป็นผู้ช่วยการกอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความละเอียด
 ถ้วน ความเป็นผู้มีฐานะในทางการเงินดี และความโอบอ้อม
 อารีต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเพื่อนข้าราชการ ได้ช่วยทำ
 ให้การปฏิบัติงานของท่านในกองคลังเป็นไปโดยราบรื่น และได้
 ผลดีแก่ทางราชการ

--- อาจกล่าวได้ว่า มรดกกรรมของครูขุนจ๋านง ๆ ได้ทำให้
 กระทรวงศึกษาธิการต้องสูญเสียข้าราชการที่ดี ซึ่งสมควรเป็นตัว
 อย่างแก่ข้าราชการและครูรุ่นหลัง ๆ ไปคนหนึ่ง”

นายเขอ วิชยดุษฎี รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ใน
 หนังสือระลึกเรื่อง แด่คุณครู อย่างทราบซังใจว่า

“คุณครูทรกของศิษย์ล่วงลับไปแล้ว แต่กลัวกลับไปเฉพา
 ร่างกายตามสภาพของสังขาร คุณงามความดีของคุณครูยังคงอยู่
 ตลอดไปชั่วกาลนาน

อันคุณงามความดีของคุณครูนั้น ศิษย์ทุกคนตระหนักอยู่แก่
 ใจ ไม่อาจบรรยายเป็นรายละเอียดได้ครบถ้วน คุณของครูที่ทรงไว้

ซึ่งคุณธรรมมีอยู่เพียงไร คุณครูก็มีอยู่เพียงพร้อมเพียงนั้น วิญญาณ
ของคุณครูจึงสูงสุด”

นายวทร ทวทอง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมวิสามัญ-
ศึกษา ได้กล่าวไว้ในหนังสือทรงระลึก เรื่อง คำรำลึก ว่า

“ท่านขุนจ๋านง ๆ กับผม เป็นเพื่อนรุ่นเดียวกัน เป็นนักเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัยมัธยมปีที่ ๘ ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ เราเรียนหนึ่ง
สอมาด้วยกัน เมื่อเป็นเด็กเรารักกันเหมือนพี่น้อง เพื่อนชั้นแปด
ปี ๒๔๕๕ ตายไปมากกว่าครึ่ง วันอาบน้ำศพ ผมเห็นนายผา ๆ
เพื่อนรุ่นเดียวกันมาคารวะศพด้วย ดูแก่ไปมาก

ท่านขุนจ๋านง ๆ นั้น ผมมักเรียกว่าเฮียเหนอ เป็นเพื่อนดี
สุดของผมคนหนึ่ง เรารักกันมากจริง ๆ ตลอดทั้งภรรยาและบุตรก็
รักกันตลอดกันเหมือนญาติ ท่านขุนจ๋านง ๆ ได้เลื่อนเป็นข้าราชการ
ชั้นพิเศษไม่นาน ก็มาควั่นถึงแก่กรรมไป ทำให้ข้าราชการในกอง
คลังว่าเหวและอาลัยเป็นที่สุด เพราะนับถือขุนจ๋านง ๆ เหมือนบิดา”

หลวงบุญปลื้มทิวชชาสาส์ก อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสวนกุหลาบ
วิทยาลัย ในสมัยเมื่อขุนจ๋านง พัทธประสงค์ เป็น ครูอยู่ในโรงเรียน สวน
กุหลาบวิทยาลัยได้เขียนไว้ในหนังสือทรงระลึกเรื่อง บุญและบาป เป็นคติ
สอนใจว่า

“ในฐานะที่ข้าพเจ้าได้เคยร่วมงานกับท่านขุนจ๋านงพัทธประ-
สาท ณ โรงเรียนสวนกุหลาบมาเป็นเวลานานปี ทั้งยังได้ติดต่อกัน
เรื่อยมา เมื่อท่านขุนได้ย้ายมาอยู่กองคลังกรมวิสามัญศึกษา จึง

พอรู้สึกใจคอและการประกอบกรณียกิจของท่านขุนได้เป็นอย่างดี
สังทควรจะได้นำมากล่าวในทบทกอ

๑. ท่านขุนเป็นผู้ที่มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เป็นผู้
ถือเหนือถือต่ำแต่อย่างไร

๒. ไม่เป็นผู้ที่มีจิตใจเหินห่างไปในทางคอร์รัปชั่นเลย

๓. เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้ออารารอบต่อผู้น้อย และผู้ทชอบ
พอกันเคย มีอาทเช่นให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ทควรจะได้รับความ
ช่วยเหลือทั้งด้วยกำลังกายและกำลังทรัพย์

ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเขียนเรื่อง
เกี่ยวของกับพฤติกรรมของท่านขุนมาร่วมลงในหนังสือเล่มนี้
ด้วย ท่านผู้อ่านอาจสงสัยว่าเรื่อง บุญและบาป จะเกี่ยวของ
อย่างไรกับท่านขุน ความจริงเรื่องนมความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
บางอย่างเกี่ยวกับท่านขุน อย่างไม่มีปัญหา ข้าพเจ้าขอแปล
ความหมายของ บุญ และ บาป ตามความนึกคิดของข้าพเจ้า
บาป การทำบาปนั้นเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน
แก่ผู้อื่นโดยเฉพาะบุคคล หมู่คณะ หรือแก่ประชาชนทั้งชาติ
บุญก็คือการกระทำที่นอกจากจะไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนแล้ว
ยังพยายามให้ความช่วยเหลืออันเป็นประโยชน์ และให้ความสุข”

นายสุวรรณ บุญชู ซึ่งเป็นหัวหน้าแผนการเงิน กองคลัง กรม
วิสามัญศึกษา ในสมัยที่ขุนจางงพิทยประสาทเป็นผู้อำนวยการกองคลัง

ไต่ถามไว้ในหนังสือพระลัก อย่างทราบซงในรสแห่งความรักพระคุณ
ต่อผู้มั่งคั่ง จึงขอค้มาลงไว้ ๒ ตอน ตอนหนึ่งกล่าวว่า

“คุณงามความดีของท่านมีอยู่มากเกินเหลือที่จะพรรณนา โดย
ทั่วไปคนที่ตายไปแล้วจึงมักได้รับคำสรรเสริญ ท่านเป็นบุคคลที่หา
ได้ยากคนหนึ่ง การเป็นครูของลูกศิษย์กดี การเป็นผู้อยู่ใต้บังคับ
บัญชาของผู้บังคับบัญชาที่ดี การเป็นผู้บังคับบัญชาของผู้ที่อยู่ใ
ใต้บังคับบัญชาที่ดี การเป็นพ่อบ้านของผู้เป็นลูกบ้านกดี ล้วนแต่
ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจอย่างครบถ้วน ซึ่งท่านเป็น
ผู้หนึ่งที่ได้มีคุณธรรมทุกอย่างทุกประการ อาทิ เพียบพร้อมด้วย
พรหมวิหาร ๔ และปราศจากอคติ ๔ อันเป็นของหายากที่บุคคล
อื่นจะพวงมเสมอเหมือน” อีกตอนหนึ่งกล่าวว่า

“..... โดยเฉพาะข้าราชการสังกัดกองคลัง กรมวิสา
มัญศึกษา ได้ขาดร่มโพธิ์ร่มไทร ที่ให้ความอบอุ่นไปอย่างน่าเศร้า
และเสียดายด้วยความสุดซง ในฐานะที่ท่านได้เป็นผู้อำนวยการ
กองคลังคนแรก ท่านเป็นครูของข้าพเจ้า และเป็นผู้บังคับบัญชา
ของข้าพเจ้าโดยตรง ข้าพเจ้าได้เป็นหนพระคุณของท่านอยู่เป็น
อันมาก”

นายจ่านง เพญศิริกุล และนายสุภรณ มาสกรานต์ ไต่เขียนคำฉนวนที่
ไว้อาลัยในหนังสือพระลักอย่างทราบซง ในรสแห่งคำประพนธ์ ความ

ชดเชยเป็นทั้งขบใจเก็บความไต่ละเอียคน่าฟัง จึงไต่คืบมาไว้ ๒ คอนกน
 คอนหนึ่งกล่าววว่า

สัททูลวิกกัพัฒน์

- ๑ ถึงท่านผู้อุปการะคุณฐะประสิทธิ์
 ท่านขุนจ้านงพิทย ประสาท
- ๑ ผู้อำนวยการ ณ คลังวิทยฉลาด
 การคลังสามารถ เฝซญ
- ๑ ท่านบรรหารและสฤฎฎการประลุเจริญ
 รุ่งโรจน์และดำเนิน ตระการ
- ๑ อำนวยผลกะกรมวิสามนุประสาน
 งานกับกระทรวงการ พระคลัง
- ๑ ราชการกรมนักรุ่งกัโรจน์ประดุจดั่ง
 เพลิงแห่งประทีปตั้ง สว่าง
- ๑ ส่วนนำใจสินะดั่งกระแสบทกพร่าง
 พราวสู ญ ท่งกว้าง ชะดิน
- ๑ ล้วนชุ่มน้ำบตมานคุณธารชะชะหาหิน
 ท่านเกอกระท่งสน และทรัพย์
- ๑ ดั่งไทรโพธิประทับ ณ ฝ่งทิจจะจับ
 คุณเหลือคนานับ ประมาณ
- ๑ ชาวกองคลังสตุตและชงกมถมาน
 ทุกคนกเบกบาน ฤต

ชกตชนทงกฉวว่า

๑ แต่ครนเมอประลมา ณ อาทิตยวาร

แห่งกุมภมาสกาล ประจบ

๑ ยสบสามวษนฤตชกัประสบ

โรคร้ายระดมรบ วรรณ

๑ โลหิตสูงปะทะจิตกัให้หทยลาญ

อัสสาสะหยุดการ และดับ

๑ ช่วตท่านนิกัพลันละลัวระรึกกลับ

ตั้งดวงประทีปวิบ มลาย

๑ วันจันทร์เรากัสดับและพลันหทยหาย

ต่างครวญและหวนให้ ระทม

๑ โอ้อโพธิ์เอัยคณะเคยพะพิงและจิตชม

ชนน่านิยมสม สนิท

๑ ควรฤมัจจุราชพิฆาตกมลปลิด

ไปตั้งเนาะมุดกรต ณ ใจ

๑ ถ้าเป็นคนเถอะนะเจ้าจะตามตะตะตะไป

มาเจ้าขยให้ ผู้ภินท์

๑ แต่จันใจจะกระทำมิได้คุดจกวิล

เพียงแต่สะอนตน ฤต

๑ เหลอแต่ชอกติคุณและสุนทรสุธีร์

ปรากฏสถิตท หทัย

ขุนจ่านงพิทยประสาท ไต่ประกอบคณงามความดีไว้อเนกปริยาย
 เหลอตระนำมาพรรณนาให้ครบถ้วนได้ คงทราท่านได้เห็นเป็นนิตคน
 อุตาทรรณพอเป็นสังเขปแล้ว ท่านได้จากไปแล้ว ไปอย่างไม่มีวันกลับ
 ศูนย์แตรวาง แต่คณงามความดี เกียรติประวัติ ตระกูลวงศ์ ยังคงอยู่
 หาได้กัยไปไม่

ขุนจ่านงพิทยประสาทสร้าง	ความดี ไฉนา
ชีวิตดั่งร่างกาย	ก่านเถา
เกียรติคุณดุจรังสี	แสงส่อง สว่างนา
หลงอยู่ต่างรำเฝ้า	แซ่ชรวงสรรพเสริญ

ขุนวิรุฬหจรรยา

หอสมุดคุรุสภา

บรรณานุกรม

- “Bull. Inst. Hist. Med.” The service to medicine in Siam rendered by H.R.H. Prince Mahidol of Songkla. (1936), 4, 165-198.
- “J.M.A.T.” A case of primary carcinoma of liver with postmortem notes. (1925), 8, 1-9.
- “J.M.A.T.” A note on the structure of superficial epithelial tumours and its surgical significance. (1921), 5, 24-32.
- “J.M.A.T.” Betelnut chewing and its effect, including cancer of the mouth. (1921), 4, 15-43.
- “J.M.A.T.” Statistics of tumors at Siriraj Hospital B.E. 2472-2478 (1929-1935). (1937), 20, 87-95
- “J.M.A.T.” Statistics of tumors at Siriraj Hospital B.E. 2472-2479 (1929-1936). (1937), 20, 550-556.
- “แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์” ลากอนเทพศิรินทร์. (๒๔๗๗), ๖๘๕
- “แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์” อาจารย์เชลลฉงแกกรวม. (๒๔๘๑), ก.-ง.
- นานาสารคดี. พระนคร: ยัมศิริ. ๒๔๘๑
- ปลก, สมเด็จพระวันรัต. ปรามภวภาษิต. พระนคร: การศาสนา. ๒๔๘๘
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระร่วงกษัตริย์ธรรมะมีชัย.
- พระนคร: กฤษณปกรณ์. ๒๕๐๒
- มโนสาร. พระนคร: ข้าวพานิชย์. ๒๕๐๑

เรื่องศิลป. พระนคร: ชัยศรี. ๒๔๙๓

สา, สมเด็จพระสังฆราช. จุฬาทันหาสังขยสูตร. พระนคร:

โสภณพิพรรฒธนากร. ๒๔๖๑

หนังสือตระกูล. พระนคร: ไทยพิทยา. ๒๕๐๑

จดหมายเขตนก สารศิริราช บท ๕ ฉบับที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

จุฬายฉัตติ ๒๔๙๐, ๒๕๐๑.

ค. ๒ ก. ประโยชน์क्रमและครุประถมชาย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๙๒

ทะเบียนประวัติพระเพาณิสัยชอย

ทะเบียนประวัติพระรวรมิพิเศษ

ทะเบียนประวัติพระวิภาชนวิทยาตติ

ทะเบียนประวัติพระวิเศษสุทรณิก

ทะเบียนประวัติพระสาโรชรต้นนิมมานก

ปัจจุบันภาคของอาจารย์เกา บทบรรณาธิการสารศิริราช บท ๕ ฉบับที่ ๗

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

ประชาชนเคราะห์ ๒๔๗๕, ๒๔๗๙-๘๐

ระเบียบการและหลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ประจำการศึกษาพุทธศักราช ๒๔๙๕

(พ.ศ. ๒๔๙๕-๙๖)

ราชกิจจานุเบกษา

รายงานการศึกษาของกระทรวงธรรมการ

รายงานที่เกิดกึกกัมมาไม้มปอดข้างหนงรวมกยนายแพทยอภย ชมนิ
วิทยาคารย

วิวัฒนาการของโรงเรียนแพทยศิริราชหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

(น.ส. แสงจันทร์ แสงวิเชียร) เวชชนิสิต ๒๕๐๒-๒๕๐๓

เวชชนิสิตคณขบทรลงานคดอง ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒

หอสมุดคุรุสภา

รายชื่อผู้สอบไล่ได้ประโยคक्रमมูลและครูประถม

จาก

โรงเรียนฝึกหัดครูประถม ณ พระราชวังสนามจันทร์

พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. นายแปลก เรือง
๒. นายสมนึก ศิริสวัสดิบุตร
๓. นายเฉลิม จิรนาท (นายเฉลิม แซ่เจี่ย) ครูใหญ่โรงเรียน
เลย (สโมสรวินาลัย)
๔. นายขวง เอี่ยมศิลา เคยเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี
๕. นายสมชาย จันทรรตผล ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี
๖. นายเชษฐ์ม มุสิกพงษ์ ประจำกองกลาง สำนักงานปลัด
กระทรวงศึกษาธิการ
๗. นายบุญมาก จันทรอี่ยม ทนายความจังหวัดตาก
๘. นายจำรัส สักรวตรี ศึกษาธิการจังหวัดนนทบุรี
๙. นายสังข์ พัทฒโนทัย (นายสังข์วาลย์ แสงตะวัน)
๑๐. นายพู่ บุญช่วย ครูใหญ่โรงเรียนระนอง (พิชัยรัตนาคาร)
๑๑. นายเนน เกษสุวรรณ เคยเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดกระบี่
๑๒. นายกุศล สุทธินนท ศึกษาธิการอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
๑๓. นายรัชต์ ยอดศิริ

๑๔. นายผศ. นระมาตย์ คึกษาธิการจังหวัดสตูล
๑๕. นายพยัคฆ์ เสถียรปดิธรร (นายเลียง เสถียรปดิธรร)
หัวหน้ากองโลหกิจ กรมโลหกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม
๑๖. นายชระอุม ธรรมรักษ์ เคยเป็นครูที่จังหวัดพังงา
๑๗. นายบัน แก้วมาตย์ เคยเป็นเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ
๑๘. นายทองอินทร์ วัศเพญ บรรณารักษ์ของสมาคมประชาชน
จังหวัดชัยลราชธานี
๑๙. นายสวัสดิ์ ศรีเพญ รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยบางแสน
จังหวัดชลบุรี
๒๐. นายแย้มม ชลเลอร์
๒๑. นายวัชร ทรณรัตน์ ผุ้พปากษาศาลจังหวัดอุทัยธานี
๒๒. นายจำลอง สยามังคัง ครูโรงเรียนวัดคพตพรพูน
๒๓. นายเสนอ สุนทรเนตร ครูโรงเรียนวัดน้อยใน จังหวัดฉะบุรี
๒๔. นายฉลอง สุกันธิต
๒๕. นาวาอากาศตรี ธรรมศ ศรีเกษตริน (นายนพรัตน์ ศรีเกษตริน)
หัวหน้าแผนกสถิติและตำนาน กรมตำรวจนครหลวง กอง-
ทัพอากาศ
๒๖. นายเพชร สุวรรณวิเชียร
๒๗. นายเรวัต ตากระนนทน
๒๘. นายจำริญ แยมงามไหลอ ผุ้พปากษาหัวหน้าศาลจังหวัด
กำแพงเพชร

๒๙. นายชาย สาครานนท์
 ๓๐. นายคึก เลิศศิริ ก้องสมุทร (นายสมคิด ก้องสมุทร)
 อาจารย์ใหญ่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๖

๑. นายสำเริง ชื่นนพศิริ เคยเป็นครูโรงเรียนวัดสระเกศ
 ๒. นายบุญรอด โตงสาลี
 ๓. นายเจริญ เจริญส่ง ครูใหญ่โรงเรียนบ้านนา จังหวัดนคร-
 นายก
 ๔. นายเฉลิม สภานนท์ หัวหน้าแผนกส่งเสริมวิทยฐานะครู
 ชั้นประถม กองส่งเสริมวิทยฐานะ กรมการฝึกหัดครู
 ๕. นายเทพ บุญยประสาธ (นายเทพ บุญพวานชู) ครูใหญ่
 โรงเรียนพทลึง จังหวัดพทลึง
 ๖. นายเขยน ศรีวโรจน ศักยานเทศก์ กองโรงเรียนราษฎร
 ๗. นายวิภาค วิบูลยพนธ์ หัวหน้าแผนกพิสูจน์แผน กรมสรรพ-
 สามิต
 ๘. นายรวี ศรีประทัย ประจำองค์การ-ร.ส.พ. จังหวัดเชียงใหม่
 ๙. นายสำนง รัตนศิริ ศักยานเทศก์ภาคศึกษา ๒ กรมการ
 ฝึกหัดครู
 ๑๐. นายจำรัส คนตลขุมกร ประจำองค์การท่าเรือแห่งประเทศไทย
 ๑๑. นายศิริ สาคกรสินธุ์ เจ้าชองโรงเรียนศรีศึกษา จังหวัดฉะบุรี
 ๑๒. นายเสนอ จันทรพินิจ

๑๓. นายมนู ยอดขยัญญา
๑๔. นายถวิล พิศพนธู
๑๕. นายเวียน ไส้มกุล ศึกษาานเทศกั กรมวิสามัญศึกษา
๑๖. นายชนินทร เพ็ชรไพศัษฐู ทนายความจังหวัดนครศรีธรรมราช
๑๗. นายแหว ยอดพยุง ผู้พิพากษาศาลจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๘. นายเขยน ขำขยัญญา ประจำกองคลัง กรมวิสามัญศึกษา
๑๙. นายบุรณะ ศรีทษฐู
๒๐. นายผล รอกเขยว
๒๑. นายจำเรณู ตนตลขกกร
๒๒. นายสุวรรณ ขยัญชู ครูโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์
๒๓. นายครอบ นรบาล อาจารย์ใหญ่โรงเรียนภูเกศวทวิทยาลัย
จังหวัดภูเก็ต
๒๔. นายพาสัน พลชย ทนายความ จังหวัดตรัง
๒๕. นายจำรัส ภารพฤติ ครูโรงเรียนศกษพงงาวททยาน จังหวัด
พงงา
๒๖. นายกิมเฮง สุริชยพานช
๒๗. นายฉนท จันทษม เคยเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดรอยเอ็ด
๒๘. นายเขวอน สิงผลลิน ศกษาธิการอำเภอเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช
๒๙. นายขำ พงศัทรณู ทนายความ จังหวัดพระนคร
๓๐. นายสมจิตร พงษ์ประกษฐู อาจารย์โรงเรียนวชิรราชวิทยาลัย

๓๑. นายบุญมี ชวนัญคง
๓๒. นายบุญอวย บุรณบุตร อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนนทรี
จังหวัดพระนคร
๓๓. นายพิพัฒน์ บุญสร้างสม อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปฐม
วิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
๓๔. นายละออ ทนอินชวน
๓๕. นายวิชาญ บรรณโสภิต ผู้อำนวยการจังหวัดน่าน
๓๖. นายทองเจือ สุนทรสมิต อาจารย์วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา
๓๗. นายสง่า สุทธิพงศ์ หัวหน้ากองช่าง ตวง วัด กรมทะเบียน
การค้า กระทรวงเศรษฐกิจ
๓๘. นายสนั่น ผิวนวนล ทนายความ จังหวัดฉะเชิงเทรา
๓๙. นายประเทือง แพทย์ประสิทธิ์ เจ้าของร้านอมรินทร์โฮสเทล
จังหวัดพระนคร
๔๐. นายทวี ไปราณานนท์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครู
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๔๑. นายทองคำ แสงเมฆ
๔๒. นายทองเจือ ชงขางจาก ครูใหญ่โรงเรียนวัดไชยฉิมพลี
จังหวัดฉะเชิงเทรา
๔๓. นายประจักษ์กิต เล่าหะจินตา ครูใหญ่โรงเรียนป่าโมกข์
(ป่าโมกข์วิทยาคม) จังหวัดอ่างทอง

โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร

พ.ศ. ๒๔๗๗

๑. นายไฟโรจน์ (อำไพ) เสลานนท์ ครูประจำกรมการฝึกหัดครู
๒. นายตั้งยี่ สามไชย
๓. นายสุทิน สินธุเสก (นายหน้าเลียบ สินธุเสก) ครูโรงเรียน
ไพฑาราม จังหวัดราชบุรี
๔. นายพนอม เวชประเสริฐ (นายพยอม เวชประเสริฐ) เคย
เป็นศึกษานิเทศก์จังหวัดสมุทรปราการ
๕. นายแถม มหาชนธิ ครูวิทยาลัยครูสวนสุนันทา
๖. พ.ศ.ท. จรด แสงโชติ (นายจรด แสงโชติ) ผู้กำกับการ
ตำรวจภูธรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๗. นายยี่ยะ เนาวังวราห์ (นายทองหยิบ จันทร์คุปต์) หัวหน้า
แผนกการเมือง สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี กระทรวง
การประถมศึกษา
๘. นายสมบุรณะ เพ็ญสุภา ศึกษานิเทศก์อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
๙. นายแถบ บุญบุตร ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานพินิจ ศาลคดีเด็ก
และเยาวชนกลาง
๑๐. นายสายหยด มนคุช
๑๑. นายประสิทธิ์ อโกลโภา ครูโรงเรียนวัดชัยฉิมพลี จังหวัดธนบุรี

๑๒. นายกฤษณ มุสิกกุล ผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๓. นายชุมพล พรหมเจริญ ทนายความ จังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๔. นายอุทัย สิงห์ศักดิ์ หัวหน้าแผนกสถิติและทะเบียน สำนัก
งานเลขานุการกรม กรมสามัญศึกษา
๑๕. นายจำลอง จิระสานต์ เจ้าของโรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์
ถนนดินสอ พระนคร
๑๖. นายอนนต์ หิรัญมาศ
๑๗. นายขณทัต ขุนยาคม อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพลชัยการตั้ง
ตรงจิตร
๑๘. นายสงวน เรืองญาณ ครูประจำกรมวิสามัญศึกษา
๑๙. นายสนั่น ปัทมะทิน หัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีว-
ศึกษา
๒๐. นายจ่าย ไชยศิริ
๒๑. นายพนต กาญจนวงศ์ หัวหน้าแผนกอาชีวศึกษา กองการ
ศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา
๒๒. นายสาโรช ขวัคร อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา
๒๓. นายเชย พยัคฆนันท์ ครูโรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย
๒๔. นายเอี่ยม น้อยศิริ อธิการช่วยจังหวัดนครศรีธรรมราช
๒๕. นายเอก วัฒนกุล ครูโรงเรียนวิเชียรมาตุ จังหวัดตรัง

๒๖. นายทิน ชัยฤทธิ
๒๗. นายอรุณ จารุจารี หัวหน้าแผนกอบรม กรมสหกรณ์ทคน
กระทรวงสหกรณ์
๒๘. นายอภัย ธรรมคุณ
๒๙. นายจรูญ สอนหม่อ
๓๐. นายโชติ สุวรรณชิน (นายกิมโชติ สุวรรณชิน) อาจารย์
ใหญ่โรงเรียนนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
๓๑. นายสง่า กิมมาก อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม
จังหวัดนนทบุรี
๓๒. นายหวงคิ พรไชย
๓๓. นายสำราญ บัวแย้มเจริญ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัด
นวลนรทิศ
๓๔. นายสำวิค ทองเชื้อ
๓๕. นายวงษ์ กมัททรง ครูใหญ่โรงเรียนหนองแค จังหวัดสระบุรี
๓๖. นายสนท บรรณกิจ ผู้พำนักหาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง
กระทรวงยุติธรรม
๓๗. นายพยอม ศิริวรรณ เคยเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดละโว้
๓๘. นายเฉลียว จำเริญมา ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนโยธิน-
บูรณะ
๓๙. นายประสิทธิ์ ฉายแก้วไปรงค์ ผู้จัดการโรงเรียนอุปถัมภ์ กอง-
อุปการศึกษาศึกษา กรมวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ

๔๐. นายบุญญา วุฒิสุข (นายบุญช่วย วุฒิสุข)
 ๔๑. นายเพ็ญ เกษการัง
 ๔๒. นายพะเนยค เหล่าปาเลศร์

พ.ศ. ๒๔๗๘

๑. นายทรงยศ พงษ์พรต ครูใหญ่โรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม
 จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๒. นายอภัย สุขุมานันท์ ประจำวิทยเขตชลประทานจังหวัดพิษณุโลก
 ๓. นายเพ็ญ กลยาศร
 ๔. นายถาวร วิบูลย์
 ๕. นายสะโน ศตะกรรมะ
 ๖. นายสุทิน วงศ์สวัสดิ์
 ๗. นายบุญศรี กอแก้ว ทนายความ จังหวัดสุพรรณบุรี
 ๘. นายอารักษ์ กาญจนพิทักษ์ (นายอิน อินเียน) ศักยาธิการ
 อำเภอศีลคันธ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ๙. นายพิชาน คโนทัย ผู้พิพากษาศาลแขวงฉะเชิงเทรา
 ๑๐. นายจำลอง บางสมบุญ
 ๑๑. นายเหลื่อม สวัสดิ์พนธ์ ครูโรงเรียนเบญจมหาราช จังหวัด
 ชลบุรี
 ๑๒. นายแสวง สุวรรณสุข
 ๑๓. นายทศ ศิลาชัย

๑๔. นายคุณ ศิริหล้า
๑๕. นายสวัสดิ์ เพ็ญฟู ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลประชา-
สารวัค
๑๖. นายสว่าง ชูทวีศรี
๑๗. นายพล สันนุเสถ์
๑๘. นายเจริญ ทายโกไสย ครูใหญ่โรงเรียนท่าเรือ (นิตยานุกูล)
จังหวัดสระบุรี
๑๙. นายบุญถม อินทพงศ์
๒๐. นายทองหยิบ ชิมเจริญ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดคิ้ว
นรคค
๒๑. นายบุญช่วย เล้าหะจินดา
๒๒. ร.อ. แสง บุญยิ่ง (นายแสง บุญยิ่ง) ประจำกรมยุทธ
ศึกษากองทัพเรือ
๒๓. นายอรุณ พุ่มหิรัญ หัวหน้ากองกลาง กระทรวงเกษตร
๒๔. นายเสียง ผดุงชวต ครูใหญ่โรงเรียนพรตพิทยพยัต
๒๕. นายพจน สุวรรณเกสร
๒๖. นายเหล็ก นลเกตุ เคยเป็นศึกษาธิการอำเภอเส้าไห้ จังหวัด
สระบุรี
๒๗. นายวศุม บัตะเสน
๒๘. นายบุญมาก บุญโอบถ่มภัก
๒๙. นายบุญช่วย เหลื่อมวมพงษ์

๓๐. นายอุดม ข่ายคล้าย
 ๓๑. นายบุญช่วย บุณนาค
 ๓๒. นายไช้ มะระยงค
 ๓๓. นายวงษ์ ช่อวเชยร ผู้ตรวจการกรมมหาดไทย กระทรวง
 มหาดไทย
 ๓๔. นายล้อม ศรีสฤษะนันทน
 ๓๕. นายปรุง ตุมวกค
 ๓๖. นายประเสริฐ กนพขลย
 ๓๗. นายกร ผงไผ่ อัยการจังหวัดผู้ช่วยจังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๔๗๙

๑. นายสกลศกต เขตกอการค
 ๒. นายเมองค ฅ นาน
 ๓. นายลอย แสงภู ครูใหญ่โรงเรียนวัดบวรมงคล จังหวัดขอนแก่น
 ๔. นายบุญสม ไหวค
 ๕. นายประกาศ แทพานช
 ๖. นายแดง จันทรวง
 ๗. นายนคย รกพงษ์
 ๘. นายอาจ ข้วขาว คึกษาธิการอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบล-
 ราชธานี
 ๙. ร. อ. สำเนียง สุทธิศรี (นายสำเนียง สุทธิศรี) อาจารย์
 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

๑๐. นายสวัสดิ์ คำประกอบ เคยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
สาธารณสุข
๑๑. นายถนอม นาคา
๑๒. นายสนั่น อินทรสดี
๑๓. นายชะเอม ใจโพธิ์
๑๔. นายเจริญ น้อยพันธ์ ผุ้พภาษาศาลจังหวัดมัญบุรี
๑๕. นายสายณห์ สุขแสง จาคาลจังหวัดพิจิตร
๑๖. นายประยทนต์ ทะหารแกลว (นายสายหยุด ทะหารแกลว)
ครูโรงเรียนนวกยวรรณเวศ
๑๗. นายเมยง วิทยกุล (นายเมยง แซ่เซ่ง) อัยการผู้ช่วย
จังหวัดนครศรีธรรมราช
๑๘. นายชวง ไชยกุมาร
๑๙. นายเตรา ชุมวง
๒๐. นายคุณ คารงพงศ์
๒๑. นายจรัส พชัยพรหม
๒๒. นายดาวเรือง สุ่มทัย
๒๓. นายก้อน เซงแสง
๒๔. นายบุญฉวี เวชสวรรค์
๒๕. นายพาน จันทรเขตต์ รักษาการหัวหน้าแผนกฝึกหัดครูสามัญ
กองโรงเรียนฝึกหัดครู กรมการฝึกหัดครู
๒๖. นายประเขียน ชินาชาติ
๒๗. นายเทียบ นิยม ครูโรงเรียนระนอง จังหวัดระนอง

๔๕. นายสมบุรุษ จันทรบัญญา
 ๔๖. นายลำยอง วิศุภกาณูจน
 ๔๗. นายสุเชษฐ วิชชวต (นายสมบุณ วิชชวต) ครูใหญ่
 โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน

พ.ศ. ๒๔๘๐

๑. นายบุญจวน คุกวิน
 ๒. พ.ต.ท. วุฒิ สมุทรประภุติ (นายระเบียบ สมุทรประภุติ)
 ผู้กำกับการ ๒ กองบัญชาการ ตำรวจภูธร
 ๓. นายเฉลิม งามกร
 ๔. นายไพฑูรย์ วัฒนสุข เศรษฐกร ฝ่ายวิชาการ ธนาคาร
 แห่งประเทศไทย
 ๕. นายหวล แสงทอง
 ๖. นายบุญเที่ยง ทานสัมฤทธิ์
 ๗. นายสมบัติ ใต้ผล
 ๘. นายเฉลา ธีระบุญญา ครูใหญ่โรงเรียนเซียงรายวิทยาคม
 จังหวัดเซียงราย
 ๙. นายปัสพ นพรมภา
 ๑๐. นายบัน พูลสวัสดิ์
 ๑๑. นายทองคำ บรรลือ ครูโรงเรียนเบญจมหาราช จังหวัด-
 อุบลราชธานี
 ๑๒. นายละออ เล็กถาวร

๑๓. นายทวี พลอยพรม
๑๔. นายเหลอ ศรีบุญลือ
๑๕. นายละเอียด ขวส์รวง
๑๖. นายประยูร กลั่นทกพนันธุ์
๑๗. นายอน เนตรพนันธุ์
๑๘. นายชวง อากาศสุวรรณ
๑๙. นายประมวดี วิทยานนท์
๒๐. นายประมุข กนิษะเวก
๒๑. นายคณิศ พัทธรัตน (นายทองคำ แก้วเงิน) ศักขานีเทศก์
ภาคศึกษาศาสตร์ ๑๑ จังหวัดนครราชสีมา
๒๒. นายสกลอด ลินนานนท์
๒๓. นายอน ฉันทประภากรณ
๒๔. นายบุญพา รัตนสุวรรณ
๒๕. นายสงข ไชยทิพย์ เคยเป็นครูโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
จังหวัดลำปาง
๒๖. นายสาโร มูลมน
๒๗. นายเขมทอง เกรอนิด
๒๘. นายประเสริฐ ทองอยู่
๒๙. นาย ช. เสวตร เพ็ชฌัญไพศิษฏ์ ครูใหญ่โรงเรียนสุราษฎร์ธานี
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓๐. นายคำโพธิ ชมภุรัตน์ ครูโรงเรียนเบญจมมหาราช จังหวัด-
อุบลราชธานี

๓๑. นายสมคิด มงคลชาติ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดกาฬสินธุ์
๓๒. นายเกียรติ ศรีพงษ์ (นายบรรจง ศรีพงษ์) อาจารย์วิทยาลัย
วิชาการศึกษาประสานมิตร
๓๓. นายสมยศ เพ็ญสุภา
๓๔. นายสงข นันทก (นายสงข จัยทอง) ครูใหญ่โรงเรียน
บางพลารามบุรีรัมย์ จังหวัดสมุทรปราการ
๓๕. นายสันติ สวาคมพรรณ (นายลำออย สวาคมพรรณ)
ศึกษาธิการอำเภอพระนครศรี จังหวัดพระนครศรี
๓๖. นายแคล้ว นรปติ (นายแคล้ว แส่นช่าง) เคยเป็นผู้แทน-
ราษฎรจังหวัดขอนแก่น
๓๗. นายเออน เอยมศิลา
๓๘. นายคอกไม้ ลุประสงค์
๓๙. นายประชา เศวตเศรณ
๔๐. นายไสว สุทธิพิทักษ์
๔๑. ร.ต.อ. สมศักดิ์ ผดุงกาญจน์ (นายเซียง ผดุงกาญจน์)
รองผู้กำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน กองกำกับการ
สวัสดิภาพเด็กและเยาวชน กรมตำรวจ
๔๒. นายสวัสดิ บุษยमान
๔๓. นายทองหล่อ เสถียรกาล
๔๔. นายน้อม กระจ่างถ้อย
๔๕. นายว้าไพ สุพรรณพงษ์

พ.ศ. ๒๔๘๑

๑. นายบุญเป็ง มุลอง
๒. นายศิริ เทพนอ
๓. นายพจน์ สุประมัย (นายแพง สุประมัย) อัยการจังหวัด
ผู้ช่วย จังหวัดนครศรีธรรมราช
๔. นายจำรูญ บางสัมบุญ
๕. นายประจวบ ทองอุไร ขรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐ
๖. นายเนย ทางาม ทนายความ จังหวัดลพบุรี
๗. นายมงคล นิสัยนิต
๘. นายวเชษฐ วรรณิช
๙. นายยงยุทธ์ ศรีสวัสดิ์
๑๐. นายบุญชู ชินวรรโณ ประจำองค์การท่าเรือ
๑๑. นายฉลอง ธรรมสังวาลย์
๑๒. นายประหยศ ยกตะนนทน
๑๓. นายสกล ศุภภาพร (นายทองคำ ยชวย) ครูใหญ่โรงเรียน
รัตนวิเชียร จังหวัดนนทบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๒

๑. นายเฉลิม เฝ้าสวัสดิ์
๒. นายสังข์ เหมหฤทัย ครูโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัด
เชียงใหม่

- ๓. นายบุญเชิด ปรีชารัตน์ ครูโรงเรียนจักรคำคณาธร จังหวัด
ลำพูน
- ๔. นายสกล วิเชียรโรจน์
- ๕. นายจังหวัด แสงแข ผู้พิพากษาจังหวัดมหาสารคาม
- ๖. นายพรหมนทร แส่นศรี ครูใหญ่โรงเรียนพิทยาลัย จังหวัดแพร่
- ๗. นายกิตติ ตันมณ อัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๘. นายวรรณ ธรรมสุคติ ประจำองคการ ร. ส. พ. ย่านพญาไท
- ๙. นายสุรพล เข้มศรี (นายบุญช่วย เข้มศรี) ครูประจำ
กรมการฝึกหัดครู
- ๑๐. นายบุญส่ง ไชยพันธุ์ เคยเป็นคึกษาธิการอำเภอคง จังหวัด
นครราชสีมา
- ๑๑. นายวิมลรัฐ กายวาศ อนามัยรถไฟ ย่านหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา
- ๑๒. นายอุทอง ศรีสารคาม ทนายความ จังหวัดมหาสารคาม
- ๑๓. นายบุญมี สุวรรณพรหม
- ๑๔. นายวร สุวรรณพงศ์ นายอำเภอโนนไทย จังหวัดนคร-
ราชสีมา
- ๑๕. นายเจริญ เพ็ชรน้อย (นายเจริญ เพ็ชรห้อย) ทนายความ
จังหวัดชัยนาท
- ๑๖. นายลิม ไตรเรกพันธุ์
- ๑๗. นายสมชาติ ศรีพระนา ครูใหญ่โรงเรียนแมนศรีพิทยาลัย
จังหวัดพระนคร

๑๘. นายสนั่น ประสมทรัพย์ ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัดกาญจนบุรี
๑๙. นายเพชรศักดิ์ นิสสัยสุข (นายบุญแทน นิสสัยสุข) เคยเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดสิงห์บุรี
๒๐. นายบุญชู ศิริพงษ์
๒๑. นายทองอินทร์ บุปผศิริ เจ้าศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๒๒. นายบุญญิต พานิชอัครา เจ้าศาลอาญา
๒๓. นายวัน สมมิตร
๒๔. นายชัย จันทรสัก (นายบุญยืน จันทรสัก) ผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนนคกษัตริย์พทยา
๒๕. นายจิตต์ วิเศษสินธุ์ (นายสมจิตต์ พิเศษศิลป์) ครูโรงเรียนพระนครวิทยาลัย
๒๖. นายทองดี กอปรรมย์ ครูโรงเรียนพยุหวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี
๒๗. นายจำลอง วนิชยกุล ครูโรงเรียนนราชนนรพลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี
๒๘. นายศิริ มัตถเปรียญ พนักงานข่าว จังหวัดสกล
๒๙. นายมนัส วิเชียรรัตน์
๓๐. นายเมธี วุฒิมายากร (นายบุญใหญ่ เจริญดี) ประจำองค์การ ร. ส. พ.
๓๑. นายแก้ว พรหมสกล
๓๒. นายประเสริฐ รัชชคมนา อัยการจังหวัดลำปาง

รายนามผู้สำเร็จอนุปริญญาครุมัธยม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. นายขุน จงประเสริฐ ป.ม., อ.บ., ส.บ. ผู้ช่วยท.ปรกษา
กฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
๒. ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ ป.ม., อ.บ., M.A. (Gantab) ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓. นายชน จวินโท (นายบุญชน จวินโท) ป.ม. เคยเป็น
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
๔. นายประโยชน์ เศวตอมงกร ป.ม. กองการศึกษายุใหญ่ กรม
สามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๕. นายเจือ สตะเวทิน (นายบุญเจือ สตะเวทิน) ป.ม., อ.บ.
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข
๖. นายชัช แก้วเสมา ป.ม. เคยเป็นครูใหญ่โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์
อำนวยการ จังหวัดปราจีนบุรี
๗. นายถน วัติกนก ป.ม., อ.บ., M.S. อาจารย์ใหญ่โรงเรียน
วัดราชาธิวาส

๘. นายมี บุญย ลำเจียกเทศ (นายบุญมี ลำเจียกเทศ) ป.ม.
เคยดำรงตำแหน่งรักษาการอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนพลศึกษา
กลาง กรมพลศึกษา
๙. นายสงวน เล็กสกุล ป.ม., อ.บ., น.ม. ผู้อำนวยการชั้นพิเศษ
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๑๐. นายสหัส กาญจนพิงคะ ป.ม., อ.บ.; ร.ม. ปลัดอำเภอ
อำเภอเกาะเจริญ จังหวัดฉะบุรี
๑๑. นายเกรียง เอยมสกุล (นายเชียง เอยมสกุล) ป.ม., อ.บ.
รองปลัดกระทรวงวงศศึกษาธิการ
๑๒. นายโสภณ สุภวัระ ป.ม., อ.บ. เคยเป็นผู้แทนราษฎร
จังหวัดขอนแก่น
๑๓. ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์สกุล ป.ม., อ.บ. ผู้ช่วยศาสตราจารย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๔. นายสมชัย อนุมานราชธน (นายสมใจ เสฐียรโกเศศ) อ.บ.,
ป.ม. เอกอัครราชทูตประจำสหภาพพม่า
๑๕. พ.ต. กนก มาฉวีทย ป.ม., อ.บ., ค.บ. กรมแผนกทหารบก
๑๖. นายดำรง มัชฌมนันท์ (นายทวย มัชฌมนันท์) ป.ม.,
Fellow of Royal Geographical Society (F.R.G.S.) Diploma
in Effective English (Dip. E.E.) M.A. in Ed. (Michigan)
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์

๑๗. นางสาวโรจน์ สวัสดิกุล ณ อโยธยา (น.ส. สมโรจน์ ผลชีวิน)
ป.ม. อาจารย์โรงเรียนพลศึกษาพระนคร
๑๘. นางสาวเพ็ญ สุจริตกุล ป.ม. เคยเป็นครูโรงเรียนราชินี
๑๙. นางสาวเนาวจิต สุวรรณไพศรี (นางสาวเนาวจิต เทพหัสดิน
ณ อโยธยา) ป.ม., อ.บ. ศึกษานิเทศก์เอก กรมการฝึกหัดครู
กระทรวงศึกษาธิการ
๒๐. นางพวงเพชร เข้มสกล (นางสาวพวงเพชร คันทีเจริญ)
ป.ม., อ.บ., M.A. (Bank Street College) เคยดำรงตำแหน่ง
อาจารย์คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลานครินทร์
๒๑. นางสาวสมพันธ์ เคาภายน ป.ม., อ.บ. เคยดำรงตำแหน่งอาจารย์
โรงเรียนสตรีศรีวิบูลย์วิทยาลัย
๒๒. นางอุบล หุระนนทน (นางสาวอุบล ความเสน) ป.ม., อ.บ.,
M.A. (Michigan) รองอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน
๒๓. นายชัช มุณีภานนท์ ป.ม. ผู้อำนวยการองค์การสวนยางนาบอน
กระทรวงเกษตร

พ.ศ. ๒๔๗๖

๑. นายเชอ สารมาน ป.ม., อ.บ., อ.บ., Ed. M. (Harvard)
รองอธิบดีกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

๒. นายพน พาลกระวงศ์ ฌ อพยขยา ป.ม., อ.บ., M.A. (Indiana)
ผู้อำนวยการกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ
๓. นายสุทโธ เหล่าสุนทร (นายสุทโธ เหล่าสุน) ป.ม., อ.บ.,
M.A. (Ohio), M.Ed., Ed.D. (Indiana) รองอธิการบดีวิทยาลัย
วิชาการศึกษาประสานมิตร
๔. นายพงศ์อินทร์ ศุขขจร (นายทองหล่อ ศุขขจร) ป.ม., อ.บ.,
Cert. in Workshop (C.M.C.E.) หัวหน้ากองโรงเรียนฝึกหัดครู
กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
๕. นายถวิล สุริยนต์ ป.ม., อ.บ. คึกขานเทศกเอก กรม-
วิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๖. นายขม เทวประคัมชู ป.ม. หัวหน้ากองนโยบายภายนอก
ประเทศ สำนักนายกรัฐมนตรี
๗. นายจาดรตน กลมพากร (นายกิ่งแก้ว กลมพากร) ป.ม.,
อ.บ. หัวหน้ากองส่งเสริมเผยแพร่ กระทรวงมหาดไทย
๘. นายพิษณุ ชัชวาลย์ปรีชา (นายสังวาลย์ ชัชวาลย์ปรีชา)
ป.ม., Cert. Workshop in Elem. ed., Cert. Teacher Ed. in
Elem. ed. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูเฉิงเตรา
๙. นายโสภิต ศุขเกษม (นายขุนสงว ศุขเกษม) ป.ม. อาจารย์
ใหญ่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

๑๐. นายสาย ภาณุรัตน์ ป.ม., อ.บ., Ed. M. (Washington),
Ed. D. (U. Florida) หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญ
ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๑๑. นายสำเนียง ติระวณิช ป.ม., อ.บ., Dip. E.E.E.T. & P.
(London) หัวหน้ากองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
๑๒. นายสถิต คำเลิศ ป.ม. เคยดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์จังหวัด
ศรีสะเกษ
๑๓. นายแหว นิลพยัคฆ์ ป.ม. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครู
นครศรีธรรมราช
๑๔. นายบุญ กฤษณจินดา ป.ม. ข้าราชการบำนาญ
๑๕. นางพนทรวัย นพวงศ์ ณ อยุธยา (นางสาวพนทรวัย ไกร-
เขจร) ป.ม., อ.บ., M.A. (Michigan) คณะศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๖. นางสาวเจริญศรี ศรีหิรัญ (นางสาวเจริญ ศรีหิรัญ) ป.ม.,
อ.บ., B.A. (Cantab) เคยดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำกรม
อาชีวศึกษา
๑๗. นางสมัยสวาท พงศ์ทัต (นางสาวสมัย อิศรางกูร ณ อยุธยา)
ป.ม., อ.บ., Dip. E.E.E.T. & P. (London) เลขาธิการกรม
วิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๑๘. นางกรองแก้ว ปทุมานนท์ (นางสาวกรองแก้ว วัฒนันท์)

- ป.ม., อ.บ. ผู้อำนวยการชนพิเศษวิทยาลัยครูสวนสุนันทา
๑๙. นางเตือนครอง วิเชียรภักดิ์ (นางสาวครอง ขุนนาค) ป.ม.,
อ.บ. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนเสาวภา
๒๐. นายกลั่น สัตตะธนี ป.ม., อ.บ. ผู้ตรวจราชการ กรมราชทัณฑ์
กระทรวงมหาดไทย
๒๑. นายเสนาะ ต้นบุญชน ป.ม., วท. บ., M.A. (Cantab) ศาสตราจารย์
และหัวหน้าแผนกวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๒. นายชัย ขุนนาค ป.ม., วท.บ.

พ.ศ. ๒๔๗๗

๑. นายสวัสดิ์ สิงห์พงศ์ ป.ม. เลขานุการกรมการฝึกหัดครู
กระทรวงศึกษาธิการ
๒. นายสนิท อารวธต์ (นายสนิท ชัยหิรัญ) ป.ม. อาจารย์
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๓. นางอัมพิกา มังฆวาล (นางสาวอัมพิกา กลัมพากร) ป.ม.
อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๔. นางชুমลิวี สิทธิพงศ์ (นางสาวประชুম ธนฤกษ์) ป.ม.
รักษาการผู้อำนวยการกองคุรียางค์สังคต กรมศิลปากร
๕. นางอรทัย สุนทรโอสถ (นางสาวอรทัย จุลกมล) ป.ม.
อาจารย์โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

๖. นางชนิก สายประภิชฐ์ (นางสาวชนิก ปรีชญชาญกุล) ป.ม.
นักประพันธ์
๗. นางพิณพา จันทะพิมพะ (นางสาวรวม! จันทะพิมพะ) ป.ม.
เคยเป็นอาหารับโรงเรียนสงนุกุหลาบวิทยาลัย
๘. นางเจริญพันธ์ ชุมสาย ณ อยุธยา (นางสาวเจริญ บุรณะฤกษ์)
ป.ม. สำนักข่าวสารอเมริกัน
๙. นางสุภา บุษปฤกษ์ (นางสาวสุภา จันทะคีรี) ป.ม.,
B.S. Social Science, M.A. History (A.U.) เจ้าหน้าทีฝ่าย
วัฒนธรรม! สำนักงานวัฒนธรรม! ส.พ.นค. องค์การสนธิสัญญา
ป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๑๐. นางสาวอนงค์ สังขวร ป.ม. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสตรี
ผกหัตถ์ครุพระนครศรีอยุธยา
๑๑. นายชน เวธเวช ป.ม. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชวุด
จังหวัดสงขลา
๑๒. นางสาวบุญยง เจริญยง ป.ม., อ.ป., Dip. in Child Study
ประจำสภานระหว่างชาติสำหรับการคั่นควาเรองเด็ก
๑๓. นายอนรรุท พนัทธิพทยแพทย (นายเต็ม พนัทธิพทยแพทย)
ป.ม. อาจารย์วิทยาลัยพลศึกษา
๑๔. นายระบิล สัตสุวรรณ (นายขบน ชมภพงษ์) ป.ม., B. Sc.,
M.A. in Ed. (Ohio) หัวหน้ากองการวิจัย กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

๑๕. พ.ท. ประสงค์ สุวรรณาวิน ป.ม., M.A. Ingénieure Chimiste,
Généve อาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พ.ศ. ๒๔๗๘

๑. นางสาว มีสุวรรณ (นางสาวอารี ทองพิพัฒน์) ป.ม. เคย
เป็นครูโรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลัย
๒. หม่อมไฉนฉาย สวัสดิ์วัฒน ฌ อยุธยา (นางสาวไฉนฉาย
เสรมบุญ) ป.ม. โรงงานยาสูบ กรมสรรพสามิต
๓. นางชลบชลชัย พลังกูร (นางสาวชลบชลชัย มหานครานนท์)
ป.ม. เจ้าของโรงเรียนนครไฉนทยาน
๔. นางกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ (นางสาวกระจ่างศรี หงส์เวส)
ป.ม., B.S.H.E. (VP) อาจารย์ใหญ่โรงเรียนการเรือน
พระนคร
๕. นายเลากะยุมหัท เลากะพนธ ป.ม. อาจารย์ประจำกรมศิลปากร
๖. นายละเมียด หงส์ประภาส ประกาศนียบัตรรัฐประกาศน-
ศาสตร์, ป.ม. อาจารย์พิเศษโรงเรียนอัมพรไพศาลนคร
๗. นางมณฑนา นวรัตน์ ฌ อยุธยา (นางสาวมณฑนา สวัสดิ์-
ชูโต) ป.ม. อาจารย์โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย
๘. นางสาวมาลี อติแพทย์ ป.ม., อ.บ., M.Ed. (Penn.) เลขาน-
การรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

๙. นายแนม บุนส์ทริช ป.ม., อ.บ., จ.บ., M.Ed., M.A. (Political Science, Ed. D. ศึกษานิเทศก์เอก กรมอาชีวศึกษา กระทรวง-ศึกษาธิการ
๑๐. นายประคิษฐ์ พาณิชการ ป.ม. ผู้อำนวยการกองอาชีวศึกษา กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย
๑๑. พ.ต.ท. ไชยศัย ส่งเจริญ (นายพวาก ส่งเจริญ) ป.ม., อ.บ. สันติบาลเขต จังหวัดสงขลา
๑๒. นางสาวแควต จิงเจอร์ญ ป.ม., อ.บ., M.A. (Ohio) ศึกษานิเทศก์เอก กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๑๓. นางเสาวนีย์ แซ่มมณ (นางสาวเมียน ไชติกมณีย์) ป.ม., อ.บ. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนศรีอยุธยา
๑๔. นายลิข เทวะประทีป ป.ม. กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
๑๕. นายบุญชู วิเชียรโชติ ป.ม.
๑๖. นายชน สารมาน ป.ม., อ.บ. ทนายความ
๑๗. นายชน มีสุข ป.ม., B. Sc. ผู้จัดการหัวหน้าฝ่ายไร้อายุ
๑๘. นายจรูญ วงศ์สายัณห์ ป.ม., วท.บ., Ed. M. (Harvard) วิชาการอำนวยการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ
๑๙. นายสวัสดิ์ ศิริวรรณ ป.ม.
๒๐. นายวิรุฬห์ สุวรรณภักดี (นายวิรุฬห์ เจียสุวรรณภักดี) ป.ม., วท.บ., M.S. (Stanford) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. นางไพเราะ คณติกุล (นางสาวไพเราะ ชวานนท์) ป.ม.
 อาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร
๒. นางเอืยคสิริ คฤหานนท์ (นางสาวเอืยค คฤหานนท์) ป.ม.,
 อ.บ. วิทยุทันอากาศไทยจำกัด
๓. นางนงคร คชะสุต (นางสาวนงคร ชุนนาค) ป.ม.
 อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสตรีวัดจันทร์ประดิษฐาราม
๔. นางศุภิกา เศรษฐบุตร (นางสาวศุภิกา สวัสดิ์ชูโต) ป.ม.
 อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๕. นางสุภาพ รังควร (นางสาวสุภาพ ตะพานนท์) ป.ม.
 อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๖. นางสาวสวาท รัตนทัศนีย์ (นางสาวสวาท กาญจนาคม)
 ป.ม. อาจารย์โรงเรียนนวมิตะพศิรินทร์
๗. นางระจิต เปรมานัน (นางสาวระจิตกร กังคานนท์) ป.ม.
 อาจารย์โรงเรียนราชินี
๘. นางประชুমพร อมาตยกุล (นางสาวประชুম เหมวงฉิช)
 ป.ม. อาจารย์วิทยาลัยครูเชียงใหม่
๙. นายประพนธ์ โพธิ์ภักดิ์ ป.ม., อ.บ. เลขานุการโท กองเอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ
๑๐. นายนิยม คำนวมมาสก (นายนิยม บุญแจ่ม) ป.ม. ประจำ
 สถานีระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าของเด็ก
๑๑. นายอัมพร ศศะภวิ ป.ม.

๑๒. นายจำรัส สุขุมวัฒน์ ป.ม. วิทยากรโท กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ
๑๓. นายเชิบ พฤษพิทักษ์ ป.ม. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนเบญจม-
มหาวิทยาลัย จังหวัดอุบลราชธานี
๑๔. นางสาววรรณย์ มลิตา (นางสาวสุวรรณ วิรัชศิริ) ป.ม. อาจารย์
โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์
๑๕. นางเยี่ยมพรรณ ธงประเสริฐ (นางสาวเยี่ยม ธงประเสริฐ)
ป.ม. อาจารย์วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๑๖. นายพิทักษ์ รัชพลเดช (นายตี รัชพลเดช) ป.ม., อ.บ., M.S.
อาจารย์วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
๑๗. นายคานต์ เศวตนาค (นายบุญศรี เศวตนาค) ป.ม. กรม
วิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรม
๑๘. นายอรอด สวรรยาธิปัต (นายส่อง สวรรยาธิปัต) ป.ม.
อาจารย์โรงเรียนสุนทรวิद्या จังหวัดนครราชสีมา
๑๙. นาวาอากาศโท จรินทร์ มีประเสริฐ (นายบุญมา มีประเสริฐ)
ป.ม. กรมช่างอากาศ
๒๐. นายมโน กฤษณจินดา ป.ม. อาจารย์วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ-
เจ้าพระยา

พ.ศ. ๒๔๘๐

๑. นางสาวละเมียด ลิมอักษร ป.ม., อ.บ., M.A. in Ed. (Michigan)
อาจารย์เอกวิทยาลัยครูสวนสุนันทา

๒. พ.อ. พงษ์ ภาโววาท (นายสมพงษ์ ภาโววาท) ป.ม., อ.บ. อาจารย์
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๓. นายกมล ภาพิจิตร ป.ม., อ.บ., M.A., Ed. D. (Columbia)
อาจารย์ชนพิเศษมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๔. หม่อมหลวงจิตรสาร ชุมสาย ป.ม., อ.บ. ข้าราชการบินแอร์อนเคีย
๕. หม่อมเจ้าบุญโคลกเกษม เกษมศรี ป.ม., อ.บ., M.S. (Stanford)
หัวหน้ากองส่งเสริมประสานเศรษฐกิจ สำนักงานสภาพัฒนา-
การเศรษฐกิจแห่งชาติ
๖. หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (หม่อมหลวงบุญเหลือ
กฤษกร) ป.ม., อ.บ., M.A. in Ed. (Minnesota) ประจำสำนัก-
งานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
๗. นายสง่า อัญญา ป.ม. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนประจำจังหวัด
ขอนแก่น
๘. นายพลตถ สัจไชยล (นายเผง สัจไชยล) ป.ม. ผู้พิพากษา
ศาลจังหวัดอุดรธานี
๙. นางคลอง ชุมสาย ณ อยุธยา (นางสาวคลอง คชาชวะ) ป.ม.
๑๐. นายช่ออน ศรีวัลย์ ป.ม.
๑๑. นางประทุมมาลัย รัชตะปิติ (นางสาวประทุมมาลัย นาคหิร)
ป.ม. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวคิอัสสรวรรค
๑๒. นางศศิพันธ์ วิไลรัตน์ (นางสาวศศิพันธ์ จันทนศิริ) ป.ม., Cert.
in English Phonetics (London) เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนสตรี
วิทยา

๑๓. นางปราณี แก้วกีสิต (นางสาวปราณี อัมพวันวงศ์) ป.ม. เคย
เป็นครูใหญ่โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี
๑๔. นายจาก อุดประไพ ป.ม. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนเตรียม-
อุดมศึกษา
๑๕. นายแสวง ข่านสวัสดิ์ ป.ม.
๑๖. นางสาวยุบล ขุนศิริ ป.ม. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนเตรียม-
อุดมศึกษา
๑๗. นายวิเชียร พนกคำ ป.ม.
๑๘. นายจันท รตนสัน ป.ม. อาจารย์ใหญ่วิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง
จังหวัดราชบุรี
๑๙. นางนารี วนชกิก (นางสาวนารี ไพรเทียรณ์) ป.ม. อาจารย์
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๒๐. นางสาวแฉล้ม หลิมวาณิชย์ ป.ม. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียน
ฝึกหัดครูพระนคร
๒๑. พ.ท. ชม มุสิกานนท์ (นายชวนชม มุสิกานนท์) ป.ม. อาจารย์
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๒๒. นายบุญอัคร ประภาศิริ ป.ม. กรมสหกรณ์พาณิชย์ กระทรวง
สหกรณ์
๒๓. นายสุคนธ์ คณิตสิงห์ ป.ม. อาจารย์โรงเรียนสวนกุหลาบ-
วิทยาลัย
๒๔. นางสาวชลิตา เหลืองรุ่งเรือง (นางสาวเซ่ง เหลืองรุ่งเรือง)
ป.ม. อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

- ๒๕. นางสาววรรณ วรรณพนันท์ (นางสาวสลี เปล่งวาณิช) ป.ม.
อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
- ๒๖. นายพิศวง พัทธทองพรรณ ป.ม. อาจารย์มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน
- ๒๗. นายอดอน อภิบาลศรี ป.ม.

พ.ศ. ๒๔๘๑

- ๑. นายโชติ สุวรรณชิน ป.ม. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
- ๒. นางสาวผ่องกาญจน์ วัฏฐะสิงห์ (นางสาวกิมผ่อง วัฏฐะสิงห์) ป.ม., พ.ศ.บ., M.A. in Ed. (Indiana) อาจารย์มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน
- ๓. นางสาวเรืองไร พนพานิช (นางสาวกิมเซง พนพานิช) ป.ม., อ.บ., ค.บ., M.A. in Ed. (Indiana) อาจารย์มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
- ๔. น.ช. สุรพล ขนิษฐโสภณ (นายเชม ขนิษฐโสภณ) ป.ม. หัวหน้ากอง กรมเสนาบดีนครราชสีมา สห. กท.
- ๕. นางจรรนง ทรัพย์มณี (นางสาวจรรยา มฤคทัต) ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียนช่างกลพระนครเหนือ
- ๖. นางโชติกา มงคลลักษณ (นางสาวเค็ยผลาชีวะ) ป.ม., พ.ศ.บ., M.A. in Business Education (Ohio) อาจารย์คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ๗. นางทองพูนศรี ศรีหรัญ (นางสาวทองพูนศรี ศรีหรัญ) ป.ม.,
อ.บ., M.A. in Ed. (American U.) อาจารย์โรงเรียนเตรียม-
อุดมศึกษา
- ๘. นางนาถระการ พันธุกรวิ (นางสาวนาถ ชิตวารี) ป.ม., อ.บ.
- ๙. พ.ท. หญิงบุญช่วย สมิตานนท์ (นางสาวบุญช่วย ศรีรัตน)
ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- ๑๐. นางบุญเลื่อน เกรอตราฐ (นางสาวบุญเลื่อน หงสประภาส)
ป.ม., อ.บ., M.A. (Columbia) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา
- ๑๑. นางบุญศิริ ชวลิตดำรง (นางสาวบุญศิริ วิสกุล) ป.ม., พ.ศ.บ.,
M.A. in Business Education (Ohio) อาจารย์คณะพาณิชย์ศาสตร์
และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๑๒. นางสาวบุญส่ง วรรัตนสาร ป.ม., อ.บ., M.S. in Ed. (Missouri)
อาจารย์วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
- ๑๓. นางประไพ สมิตร (นางสาวประไพ ฌ ชุ่มเพ็ชร) ป.ม., อ.บ.
อาจารย์พิเศษโรงเรียนอัมพรไพศาลนครินทร์
- ๑๔. นางประยูรสิริ เปรมบุตร (นางสาวประยูร หิญชีระนนท์)
ป.ม. ศึกษานิเทศก์โท กองเผยแพร่การศึกษา สำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๑๕. นางประยูรรัตน สกลสุต (นางสาวประยูร รัตนคุปต์) ป.ม.,
อ.บ., Dip. in Teaching of English (London) อาจารย์
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

๑๖. นาวาอากาศเอก ประสิทธิ์ คุ้กระแพทย์ ป.ม. หัวหน้ากอง กรม
การเงินทหารอากาศ
๑๗. นางฉลวย สุกสันธ อยุธยา (นางสาวฉลวย โชติกเสถียร)
ป.ม., อ.บ., C.P.F., C.F.P. (Paris) อาจารย์โรงเรียนเตรียม
อุดมศึกษา
๑๘. นายไพบุลย์ รัตนมังคละ ป.ม., อ.บ., M.Ed. (Minnesota) กอง
เผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
๑๙. หม่อมราชวงศ์ วจนารักษ์ เหล่าวานิช (หม่อมราชวงศ์จรจนา-
กรักษ์ สุขสวัสดิ์) อ.บ., ป.ม. สำนักราชการสถิติ สภาพัฒนา
การเศรษฐกิจแห่งชาติ
๒๐. นางกนิษฐกา พิชิตานนท์ (นางสาวเวียน คุ่อมพร) ป.ม.
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา
๒๑. นายสนิท ชาคิยานนท์ ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียนเตรียม-
อุดมศึกษา
๒๒. พ.ท. สุจิต ศึกษมัต (นายสมจิตต์ ศึกษมัต) ป.ม., อ.บ. เคย
เป็นอาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๒๓. นางสาวสุรีย์ คุ้สุทธิ (นางสาวสุรีย์ ไควสวัสดิ์) ป.ม., อ.บ.,
M.A., M. Ed. อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพฯ
๒๔. นางสาวอุษา พรหมโยธิน (นางสาวอุษา แท้กุล) ป.ม., พ.ศ.บ.
ธนาคารแห่งประเทศไทย

๒๕. นางอัมพร มีสุข (นางสาวอัมพร ชัยปาณี) ป.ม., อ.บ., M.A.,
Ph. D. (Harvard) ผู้อำนวยการกองเผยแพร่การศึกษา
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
๒๖. นายประยท สวัสดิสังห์ ป.ม., อ.บ. หัวหน้ากองโรงเรียน
ราษฎร กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๒๗. นางปองสุข ธีรวานิช (นางสาวทองสุข ศรีแสง) ป.ม. เคย
เป็นครูใหญ่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดตรัง
๒๘. นายสระ เหลืองอรุณ ป.ม. ครูใหญ่โรงเรียนสมุทรปราการ
๒๙. นายจันทระคุปต์ อมาตยกุล ป.ม. การไฟฟ้านครหลวง กรุงเทพฯ
๓๐. นายขจร สุขพานิช ป.ม., อ.บ.
๓๑. นายจรล เทพหัสดิน ณ อยุธยา ป.ม. กระทรวงมหาดไทย
๓๒. นายสันตติ เมียนกานี ป.ม., อ.บ. อาจารย์ใหญ่โรงเรียน
สระบุรี จังหวัดสระบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๒

๑. นางกมล ไกรฤกษ์ (นางสาวกมล นิลกุล) ป.ม., อ.บ., M.A.
(Gallaudt) อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสอนคนหูหนวก
๒. นางกฤษณา จิตรไพบูลย์ (นางสาวกฤษณา จารุมิลินท) ป.ม.
เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนการช่างสตรีพระนครใต้
๓. นางกระแสด บรรณศิริ (นางสาวกระแสด ศุภยจินดา) ป.ม.
อาจารย์โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์
๔. นางขจร จารุจินดา (นางสาวขจร จารุจินดา) ป.ม. อาจารย์
โรงเรียนชาวนวศยพิทยาลัย

๕. นางสาวฉวี เอชกุล ป.ม.
๖. นางสาวสุภาทิน ศุขะวณิช (นางสาวแดง ศุขะวณิช) ป.ม.,
อ.บ. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสายปัญญา
๗. นางสาวทวีสัม รัตนาคม (นางสาวทวิ รัตนาคม) ป.ม., อ.บ.
M.S. (Kansas), Ph. D. (Ohio) อาจารย์มหาวิทยาลัยวิชาการ-
ศึกษาประสานมิตร
๘. นางทองก้อน จันทวมล (นางสาวทองก้อน บุญยชัยวี) ป.ม.,
อ.บ. เจ้าของโรงงานแบ่งกอกกอด
๙. นางสาวนงลักษณ์ รมยานนท์ ป.ม. หัวหน้าแผนกเผยแพร่
การศึกษา กองเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ
๑๐. นางสาวบุญใจ อังคประกิจ ป.ม., อ.บ., M.A. in Library Science
(Florida U.) วิทยาการเอก กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๑๑. นางสาวบุญมา รัชพงศ์ ป.ม., อ.บ., M.A. in Ed. (Michigan)
อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๑๒. นางประจวบจิต วรรณรณ อยุธยา (นางสาวประจวบ วัฒนเสวี)
ป.ม., M.H. Ec. (Oregon) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๑๓. นายประสิทธิ์ สุนทรโรทก ป.ม., อ.บ., M.S. อาจารย์ใหญ่
วิทยาลัยครูชลราชธานี จังหวัดชลราชธานี
๑๔. นางปราณี พุกภักดี (นางสาวปราณี สุทธิบุตร) ป.ม. ศึกษา
นิเทศก์ไท กองเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ

๑๕. นางพูน ทรรพวงษ์ (นางสาวพูน อาสนานนท์) ป.ม., อ.บ.
 เคยรับราชการกรมศิลปากร
๑๖. นางสาวเพ็ญ พงศ์ เกร็ดตราฐ (นางสาวเพ็ญ เกร็ดตราฐ) ป.ม.,
 อ.บ., M.A., Ed.D. (Columbia) อาจารย์มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ปทุมวัน
๑๗. นางสาวเกา รังควณิช ป.ม. อาจารย์โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์
๑๘. นางสาวละม้ายมาศ ศรีทักต์ (นางสาวละม้าย ศรีทักต์) ป.ม.,
 อ.บ., M.S., Ed. D. (Columbia) หัวหน้าคณะวิจัยการศึกษา
 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
๑๙. นางวนัน ไชยโรจน์ (นางสาวล้วน บุรณสมภพ) ป.ม., อ.บ.
๒๐. นางสุภาพ วิเศษสุรการ (นางสาวสุภาพ วีรวรรณ) ป.ม., อ.บ.,
 Cert. in Phonetics of English (London), M.A. (Michigan)
 อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๑. นางศิริ บัวศรี (นางสาวศิริ ศิริจรรยา) ป.ม., อ.บ., Cert. in
 Phonetics of English (London) อาจารย์ประจำกรมวิสามัญ
 ศึกษา
๒๒. นายสงวน กกก้าแหง ป.ม. อาจารย์มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร
๒๓. พ.ท. สันติ ชรรณกรของอาตม์ ป.ม., อ.บ., ค.บ. อาจารย์โรงเรียน
 นายนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

๒๔. นางสาว คุณะกติก (นางสาวสมร คุณะกติก) ป.ม., อ.บ., M.A. (Columbia) อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๕. นางอัญญาณี สรสิริ (นางสาวสาคร ศรีแสง) ป.ม., อ.บ., M. Ed. (Kent) อาจารย์เอกวิทยาลัยครุนครราชสีมา
๒๖. นายสาโรช ขวศรี ป.ม., อ.บ., M.A., Ph. D. (Ohio) อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา
๒๗. หม่อมราชวงศ์แสงไสม เกษมศรี ป.ม., อ.บ., อ.ม., Cert. in Phonetics of English (London) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๘. พ.ท. ศิวชัย รัตนโกมุท (นายสมจิตต์ รัตนโกมุท) ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๒๙. นางสาวสมจิตร กุลทนนันท์ (นางสาวสมจิตร สุขขำ) ป.ม. ครูโรงเรียนนาครส่างเคราะห์ จังหวัดนครนายก
๓๐. นางอรุณ บุญหลง (นางสาวอรุณ เลขวัต) ป.ม., อ.บ. อาจารย์พิเศษโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพิเศษคลองอรรถ
๓๑. นางอรชวล อิศรางกูร ณ อยุธยา (นางสาวอรชวล วสันตสิงห์) ป.ม., อ.บ.
๓๒. นางอุบล เรียงสุวรรณ (นางสาวอุบล ทนสงวนวงศ์) ป.ม., อ.บ., M.A., Ed. D. (Greeley) อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓๓. นางเรองอุไร กุศลาลัย (นางสาวอุไร หิญญ์ระนนท์) ป.ม.,
อ.บ., ประกาศนียบัตรภาษาจีนและสันสกฤต อาจารย์โรงเรียน
วัดบพิตรพิมุข
๓๔. นางสาวอายะตา กิรินกุล (นางสาวไอลดา เกิร์น) ป.ม., อ.บ.,
M.A. (Stanford) อาจารย์โรงเรียนเยนเซย์เมมโมเรียล
๓๕. นางสาววชิร มฤคทัต ป.ม. อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดม
ศึกษา
๓๖. นางสาวอารี อรุณ ป.ม. อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

พ.ศ. ๒๔๘๓

๑. นางสาวเกหลง ปภาวสิทธิ์ ป.ม., อ.บ., M.A. in History, M.A.
in Ed. (Michigan) เลขานุการโครงการพัฒนาศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
๒. นางสาวจรูญทัศน พุกกะมาน (นางสาวจรูญ พุกกะมาน) ป.ม.,
อ.บ., M.A. (Michigan) อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
๓. นางนาฏเฉลียว สุมาวงศ์ (นางสาวเฉลียว เลหาดีรานนท์)
ป.ม., อ.บ., M.A. in Ed. (Michigan) อาจารย์วิทยาลัยชาวการ
ศึกษาประสานมิตร
๔. นางวิภาวี ประพันธ์โยธิน (นางสาวทิว วัคคิประกร) ป.ม.,
อ.บ., ค.บ., M. Ed. (Wayne) อาจารย์วิทยาลัยครูจันทร์เกษม

๕. นางสาวบรรจบ พันธุเมธา ป.ม., อ.บ., อ.ม., Ph.D. (Benares)
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่วิทยาลัยครูจันทระเกษม
๖. นางสาวพิสสม อัมพวันวงศ์ ป.ม. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา
๗. แม่ชอุบลประจักษ์ ทรรทรานนท์ (นางสาวประจักษ์ ทรรทรานนท์)
ป.ม., อ.บ. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนมาแตรเคอ
๘. นางไสมรศรี จันทร์ประภา (นางสาวศรีม บุนนาค) ป.ม.,
อ.บ. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนรนาเรลิม จังหวัดสงขลา
๙. นางสาวเลียม พิชยศรีทศ ป.ม., กศ.บ. อาจารย์โรงเรียน
ฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์
๑๐. นางสาวสอวาง จินดาวงศ์ ป.ม. การทำเรือแห่งประเทศไทย
๑๑. นางสาวอุบล วรดิถ ป.ม. อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๑๒. นางสาวจันทร์ ปาลเสถียร ป.ม. อาจารย์โรงเรียนสายปัญญา
๑๓. นางสาวอรอนงค์ อิศรภักดี (นางสาวจำลอง อิศรภักดี)
ป.ม., อ.บ., M.A. in Ed. (Sanfrancisco State College)
ศึกษานเทศเอก กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
๑๔. นางทิพชา บุรณสมภพ (นางสาวทับทิม ธรรมสโรช) ป.ม.
๑๕. นางนิตยา จุฑามาศย์ (นางสาวนิตย์ จงเจริญสุข) ป.ม.,
อ.บ., M.A. in Library Science (Florida U.) ศึกษานเทศ
เอก กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

๑๖. หม่อมหลวงปราณี สนิทวงศ์ ป.ม., อ.ป., M.Ed. (Missouri)
 อาจารย์เอกวิทยาลัยครูสวนสุนันทา
๑๗. นางมานั ธรรมครองอาคม (นางสาวมณี ศรัทงส์) ป.ม.,
 อ.ป., อ.ม., M.A. (Michigan) ประจำกรมการฝึกหัดครู
 กระทรวงศึกษาธิการ
๑๘. นางเย็นจิต ฉายทองคำ (นางสาวเย็นจิต ณ ตะกั่วทุ่ง) ป.ม.,
 อ.ป. ศึกษานิเทศก๊กเอก กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๑๙. นางระเบียบ ชาวร (นางสาวระเบียบ ทรรทรานนท์) ป.ม.,
 อ.ป., M.A.
๒๐. วาที พ.ต. หญิง ลลิตา คุ้มภักษ์ (นางสาวลลิตา สุวรรณ-
 กาญจน์) ป.ม., อ.ป., M.A. (Sanfrancisco State College)
 อาจารย์ผู้ช่วยแผนกอักษรศาสตร์ กองการศึกษา โรงเรียน
 นายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๒๑. นางสาวสมโภชพันธ์ สาทรรานนท์ (นางสาวสมโภช-
 สาทรรานนท์) ป.ม., อ.ป., M.Ed. (Indiana) อาจารย์
 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
๒๒. นางอิมใจ วุฒิกุล (นางสาวอิมใจ นิลกุล) ป.ม., อ.ป.,
 M.A. (Columbia) อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๒๓. นายเจริญ ธีศรีราษฎร์ ณ อยุธยา ป.ม. อาจารย์โรงเรียน
 อำนวยศิลป์

๒๔. นางสาวฉันทนา เนอวเซียร์ (นางสาวเฉลียว เนอวเซียร์)
ป.ม. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนศรีอยุธยา
๒๕. นางสาวโนรี จาทัวร์ ป.ม., อ.บ.
๒๖. นายรำพึง คีสมาน ป.ม. กรมส้วมแพทยทหารบก
๒๗. นายสุกิจ สิงหะเนติ ป.ม. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนเตรียม
อุดมศึกษา
๒๘. นาวาอากาศโท อุดม อังสวานนท์ (นายอุดม ไคว้แสงศรี)
ป.ม. หัวหน้าแผนกกำลังพล กองบริการ กรมช่างอากาศ

พ.ศ. ๒๔๘๔

๑. นายนิรันดร นวมารค ป.ม., อ.บ. ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษาพิเศษคลองจั่น
๒. นางประคิน ชุมสาย ณ อยุธยา (นางสาวประคิน กรของทอง)
ป.ม., อ.บ., อ.ม. บริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย
๓. นางผิวจันทร์ ประพันธ์โกมล (นางสาวผิวจันทร์ ประเสริฐ-
ธรรม) ป.ม., อ.บ., กศ.บ. อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๔. นางนงลักษณ์ ขุนนาค (นางสาวนงลักษณ์ เกตุทัต) ป.ม.,
อ.ป., Cert. in Phonetics of English (London), M.S. (Indiana)
อาจารย์วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
๕. นางสาวกัญญาณี สรโยธิน (นางสาวกิ่ง สรโยธิน) ป.ม.,
B.A., M.Ed. อาจารย์วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ฯ

๖. นางจันทน์เจม หัสตินทรณ อยุธยา (นางสาวจันทน์เจม
จาร์จินดา) ป.ม., B.S. in Ed. (Miami U.) อาจารย์โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา
๗. นางผอูน สุวรรณาวิน (นางสาวผอูน พลากรู) ป.ม., อ.บ.
วิทยากรเอก กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๘. นางสาวสมศรี สุกุมลนันทน์ (นางสาวสมศรี อนุมานราชชน)
ป.ม., อ.บ. หัวหน้าฝ่ายเคหศาสตร์ วิทยาลัยเทคนิค
กรุงเทพฯ
๙. หม่อมราชวงศ์พันธุชัมพูนท์ นิมมานเหมินท์ (หม่อมราชวงศ์-
พันธุชัมพูนท์ ทองแถม) ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา
๑๐. นางคุญฉวี ชเกษ (นางสาวคุญฉวี ชัพเป็นสุข) ป.ม., อ.บ.
อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๑๑. นางพยุ่ง อิศรางกูร ณ อยุธยา (นางสาวพยุ่ง มโนธรรม)
ป.ม., อ.บ. ผู้จัดการร้านกรุงเทพฯ ใหม่ๆไทย
๑๒. นายประโยชน์ สวัสดิ์ ป.ม. อาจารย์โรงเรียนไครมיתร์-
วิทยาลัย
๑๓. นางสาวอาภรณ์ สัตยมานะ ป.ม.
๑๔. นางสาวประไพ เลเชะวนิช ป.ม. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา

๑๕. นาวาอากาศโท วัลลภ นภาพร (นายแฉล้ม ลีรัตน์) ป.ม.
หัวหน้าแผนก กรมช่างอากาศ
๑๖. นาวาอากาศเอก เกษม เวศรัตพิมล (นายบุญสม จันทร์-
มาพัก) ป.ม. หัวหน้ากองเสมียนตรา กรมสารบรรณ ท.อ.
๑๗. นายสงฆ์ สโมสรทิธิ ป.ม.
๑๘. นาวาอากาศโท สืบศักดิ์ นิงสานนท์ (นายบุญล้อม นิงสานนท์)
ป.ม. หัวหน้าแผนกจัดหา กองบริการ กรมช่างอากาศ
๑๙. นายอนันต์ วสันต์ ป.ม.
๒๐. นางสาวฉลวย ลิ้มขี้โกวิท ป.ม.
๒๑. นางขุญจา ประจวบเหมาะ (นางสาวขุญจา ปากาสปสุต)
ป.ม., อ.บ. เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์
๒๒. นางสาวพูนผล ปุทธิโต (นางสาวผล ปุทธิโต) ป.ม. เคย
เป็นอาจารย์โรงเรียนสายขุญญา
๒๓. นางอรุณ กิระนนทน (นางสาวอรุณ เปล่งวานิช) ป.ม.
เคยเป็นอาจารย์โรงเรียนพณิชยการพระนคร
๒๔. นางสาวประยงค์ศรี นาคะนาท ป.ม. อาจารย์โรงเรียน
ไทรมิตรวิทยาลัย
๒๕. นางสาวฉลวยเกษ เปรมกมล (นางสาวฉลวยเกษ พนมวัน ฌ
อยุธยา) ป.ม. อาจารย์โรงเรียนช่างก่อสร้างกลิต
๒๖. นางสาววันเพ็ญ วีรวุฒิ ป.ม. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียน
ศรีอยุธยา

๒๗. นางสาวจิราธร มูลาภา ป.ม., อ.บ., M.S. in Ed. อาจารย์
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
๒๘. นางสาวสำราญ ภัทรศิริ ป.ม. อาจารย์โรงเรียนสายปัญญา
๒๙. พ.ต. สะอาด อินทรสาลี ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียน
นายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๓๐. พ.ต. ประวิทย์ วิมุกตะลพ ป.ม., อ.บ. อาจารย์โรงเรียน
นายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๓๑. พ.ต. สุทิน สัมปต์กระวีชัย (นายสุทิน สัมปต์กระวีชัย)
ป.ม., วท.บ.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ตรา

นายกำจร สัตถกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๕ มกราคม ๒๕๐๔

หอสมุดคุรุสภา